

שבוע פרשת קרח

כ"ד - ל' סיון ה'תשס"ז (10-16 June 07)

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ת, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

קו

זת המזמור קאי על הקודם, ואמר המשורר הודו לה' על שעשה לנו עוד ניסים מה שלא זכרנו מקדם כאשר מי ימלל גבורות ה' אם באנו לספר מי יוכל למלל הכל:
 א הללויה | הודו ליהוה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ב מִי יִמְלֵל גְּבוּרֹת יְהוָה יִשְׁמִיעַ כָּל־תְּהִלָּתוֹ:
 ג אֲשֶׁר־י שְׁמֵרֵי מִשְׁפָּט עֲשֵׂה צְדָקָה בְּכָל־עֵת: ד זְכַרְנִי יְהוָה בְּרִצּוֹן עַמְּךָ פְּקֹדֵי בִישׁוּעָתְךָ:
 ה לְרֵאוֹת | בְּמִוֹכַת בְּחִירֶיךָ לְשִׁמְח בְּשִׂמְחַת גִּוְיָךְ לְהִתְהַלֵּל עִם־נַחֲלָתְךָ: ו חֲטָאנוּ עִם־אֲבֹתֵינוּ
 הַעֲוִינוּ הִרְשַׁעְנוּ: ז אֲבֹתֵינוּ בְּמִצְרִים | לֹא־הִשְׁפִּילוּ נַפְלְאוֹתֶיךָ לֹא זָכְרוּ אֶת־רַב חֲסִדֶיךָ וַיִּמְרוּ עַל־יָם
 בַּיַּם־סוּף: ח וַיִּזְשִׁיעֵם לְמַעַן שְׁמוֹ לְהוֹדִיעַ אֶת־גְּבוּרָתוֹ: ט וַיַּגְעַר בַּיַּם־סוּף וַיַּחַרֵּב וַיִּזְלֹכֶם בְּתַהֲמוֹת
 בַּמַּדְבָּר: י וַיִּזְשִׁיעֵם מִיַּד שׁוֹנָא וַיִּגְאֹל מִיַּד אֹיִב: יא וַיִּכְפֹּר־מִים צָרִיחַם אַחַד מֵהֶם לֹא נֹתַר:
 יב וַיֹּאמִינוּ בִּדְבָרֵי יִשְׁרָי תְּהִלָּתוֹ: יג מָה־רוּ שָׁכְחוּ מַעֲשֵׂיו לֹא־חָזְרוּ לַעֲצוֹת: יד וַיִּתְאוּוּ תַּאֲוָה בַּמַּדְבָּר
 וַיִּנְסוּ־אֵל בִּישִׁימוֹן: טו וַיִּתֵּן לָהֶם שְׂאֵלָתָם וַיִּשְׁלַח רוּחַ בְּנַפְשָׁם: טז וַיִּקְנְאוּ לְמֹשֶׁה בַּמַּחֲנֶה לְאַהֲרֹן
 קְרוֹשׁ יְהוָה: יז תִּפְתַּח־אָרֶץ וּתְבַלַּע דָּתָן וְאֶתְכֶם עַל־עֵדַת אֲבִירָם: יח וּתְבַעַר־אֵשׁ בַּעֲדָתָם לְהַכֶּה
 תְּלַהֲט רִשְׁעִים: יט יַעֲשׂוּ־עֵגֶל בַּחֶרֶב וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לַמַּסֶּכֶה: כ וַיִּמְרוּ אֶת־כְּבוֹדָם בְּתַבְנִית שׁוֹר אֲכַל
 עֵשֶׂב: כא שָׁכְחוּ אֵל מוֹשִׁיעֵם עֲשֵׂה גְדֻלוֹת בְּמִצְרַיִם: כב נַפְלְאוֹת בָּאָרֶץ חָם נֹרְאוֹת עַל־יַם־סוּף:
 כג וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידֵם לוֹלֵי מֹשֶׁה בְּחִירוֹ עַמְּד בַּפָּרָץ לִפְנֵינוּ לְהַשִּׁיב חַמְתּוֹ מִהַשְׁחִית: כד וַיִּמְאָסוּ
 בָּאָרֶץ חֲמֻדָּה לֹא־הֵאֱמִינוּ לְדַבְּרוֹ: כה וַיִּרְגְּנוּ בְּאֹהֲלֵיהֶם לֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה: כו וַיִּשְׂא יָדוֹ לָהֶם
 לְהַפִּיל אוֹתָם בַּמַּדְבָּר: כז וּלְהַפִּיל זֶרַעַם בְּגוֹיִם וּלְזוֹרְתָם בָּאֲרָצוֹת: כח וַיִּצְמְדוּ לְבַעַל פְּעוֹר וַיֹּאכְלוּ
 זִבְחֵי מֵתִים: כט וַיִּכְעִסוּ בְּמַעַלְלֵיהֶם וּתְפָרֵץ־בָּם מַגֵּפָה: ל וַיַּעֲמֵד פִּינָחָס וַיַּפְלֵל וַתַּעֲצֵר הַמַּגֵּפָה:
 לא וַתַּחֲשֵׁב לוֹ לְצַדִּיקָה לְדָר וְדָר עַד־עוֹלָם: לב וַיִּקְצִיפוּ עַל־מִי מְרִיבָה וַיִּרַע לְמֹשֶׁה בַּעֲבוּרָם:
 לג כִּי־הִמְרוּ אֶת־רוּחוֹ וַיִּבְטֹא בְּשַׁפְּתָיו: לד לֹא־הִשְׁמִידוּ אֶת־הָעַמִּים אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לָהֶם:
 לה וַיִּתְעַרְבוּ בְּגוֹיִם וַיִּלְמְדוּ מַעֲשֵׂיהֶם: לו וַיַּעֲבְדוּ אֶת־עֲצֻבֵיהֶם וַיְהִיו לָהֶם לְמוֹקֵשׁ: לו וַיִּזְבְּחוּ
 אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בְּנוֹתֵיהֶם לְשָׂרִים: לה וַיִּשְׁפְּכוּ דָם נָקִי דַם־בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם אֲשֶׁר זָבְחוּ לַעֲצֻבֵי כְנָעַן
 וַתַּחֲנַף הָאָרֶץ בְּדָמַיִם: מט וַיִּטְמְאוּ בְּמַעֲשֵׂיהֶם וַיִּזְנוּ בְּמַעַלְלֵיהֶם: מ וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בְּעַמּוֹ וַיִּתְעַב
 אֶת־נַחֲלָתוֹ: מא וַיִּתְנַם בַּיַּד־גּוֹיִם וַיִּמְשְׁלוּ בָהֶם שְׂנְאֵיהֶם: מב וַיִּלְחָצוּם אוֹיְבֵיהֶם וַיִּפְּנְעוּ תַּחַת יָדָם:
 מג פְּעָמַיִם רַבּוֹת יִצְלִיחַ וְהָמָּה יִמְרוּ בַּעֲצָתָם וַיִּמְכּוּ בַּעֲוֹנָם: מד וַיִּרְא בְּצָר לָהֶם בְּשָׁמְעוֹ אֶת־רִנָּתָם:
 מה וַיִּזְכֹּר לָהֶם בְּרִיתוֹ וַיִּנְחַם כְּרַב חֲסִדָיו: מו וַיִּתֵּן אוֹתָם לְרַחֲמִים לִפְנֵי כָּל־שׁוֹבֵיהֶם: מז הוֹשִׁיעֵנו |
 יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְקַבְּצֵנוּ מִן־הַגּוֹיִם לְהוֹדוֹת לְשֵׁם קֹדְשְׁךָ לְהַשְׁתַּבַּח בְּתְהִלָּתְךָ: מח בְּרוּךְ־יְהוָה | אֱלֹהֵי

ישראל מן־העולם | ועד העולם ואמר כל־העם אמן הללויה:

קז

זה המזמור נאמר על ארבעה שיצאו מצרה לרוחה צריכים להודות לה/ כי בעונש חטאם היו בצרה ובחסד אלהים נצלו ומהראוי לשבח ולספר בפני רבים:

א הָדָו לַיהוָה כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסָדָיו: ב יֹאמְרוּ גְאוּלַי יְהוָה אֲשֶׁר גָּאֲלָם מִיַּד־צָר:
 ג וּמֵאֲרֻצוֹת קִבְּצָם מִמִּזְרַח וּמִמְעַרְב מִצְפּוֹן וּמִיָּם: ד תָּעוּ בַמִּדְבָּר בִּישִׁימוֹן דֶּרֶךְ עֵיר מוֹשָׁב
 לֹא מִצֹּאוֹ: ה רַעֲבִים גַּם־צִמְאִים נַפְשָׁם בָּהֶם תִּתְעַפֵּף: ו וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם
 מִמְּצוּקוֹתֵיהֶם יִצִּילֵם: ז וַיִּדְרִיכֵם בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל לָלֶכֶת אֶל־עֵיר מוֹשָׁב: ח יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָיו
 וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: ט כִּי־הִשְׁבִּיעַ נַפְשׁ שְׁקָקָה וּנְפֶשׁ רַעֲבָה מִלֵּא־טוֹב: י יֵשְׁבֵי חֲשָׁד
 וְצִלְמוֹת אֲסִירֵי עֵנִי וּבְרוּל: יא כִּי־הִמְרוּ אִמְרֵי־אֵל וַעֲצַת עֲלוּיֹן נֶאֱצוּ: יב וַיִּכְנַע בַּעֲמַל לִבָּם
 כְּשָׁלוּ וְאִין עוֹר: יג וַיִּזְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם מִמְּצוּקוֹתֵיהֶם יוֹשִׁיעֵם: יד יוֹצִיאֵם מִחֲשָׁד
 וְצִלְמוֹת וּמוֹסְרוֹתֵיהֶם יִנְתַּק: טו יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָיו וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: טז כִּי־שָׁבַר דְּלֹתוֹת
 נַחֲשֶׁת וּבְרִיחֵי בְרוּל גִּדְעָ: יז אוֹיְלִים מִדֶּרֶךְ פֶּשַׁעַם וּמַעֲוֹנֹתֵיהֶם יתַעֲנוּ: יח כִּל־אֶכֶל תִּתְעַב
 נַפְשָׁם וַיִּגְיֵעוּ עַד־שַׁעֲרֵי־מוֹת: יט וַיִּזְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם מִמְּצוּקוֹתֵיהֶם יוֹשִׁיעֵם: כ יִשְׁלַח
 דְּבָרוֹ וַיִּרְפָּאֵם יִמְלֹט מִשְׁחִיתוֹתָם: כא יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָיו וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: כב וַיִּזְבְּחוּ
 זִבְחֵי תוֹדָה וַיִּסְפְּרוּ מַעֲשָׂיו בְּרִנָּה: כג יוֹרְדֵי הַיָּם בְּאֲנִיּוֹת עֲשִׂי מְלֹאכָה בְּמַיִם רַבִּים: כד הִמָּה
 רָאוּ מַעֲשֵׂי יְהוָה וְנִפְלְאוֹתָיו בְּמִצְוֹתָהּ: כה וַיֹּאמֶר וַיַּעֲמֵד רוּחַ סַעֲרָה וַתְּרוֹמֵם גְּלוּיָו: כו יַעֲלוּ
 שָׁמַיִם יִרְדּוּ תְהוֹמוֹת נַפְשָׁם בְּרַעַה תִּתְמוּגַג: כז יַחֲוּגוּ וַיִּנְעוּ בִּשְׁפֹר וְכֹל־חֲכֵמָתָם תִּתְבַּלַּע:
 כח וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם וּמִמְּצוּקוֹתֵיהֶם יוֹצִיאֵם: כט יִקַּם סַעֲרָה לְדַמְמָה וַיִּחַשְׁוּ גְלוּיָהֶם:
 ל וַיִּשְׁמְחוּ כִּי־יִשְׁתַּקּוּ וַיִּנְחַם אֶל־מַחוּז חֲפָצָם: לא יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָיו וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם:
 לב וַיְרוֹמְמוּהוּ בְקִהֵל עַם וּבְמוֹשָׁב זִקְנִים יִהְלֹוהוּ: לג יֵשֶׁם נְהָרוֹת לְמִדְבָּר וּמִצְאֵי מַיִם
 לְצַמְאוֹן: לד אֶרֶץ פְּרִי לְמַלְחָה מְרַעַת יֹשְׁבֵי בָהּ: לה יֵשֶׁם מִדְבָּר לְאֲנִים־מַיִם וְאֶרֶץ צִיָּה
 לְמִצְאֵי מַיִם: לו וַיּוֹשֶׁב שָׁם רַעֲבִים וַיִּכְוֶנְנוּ עֵיר מוֹשָׁב: לז וַיִּזְרְעוּ שָׂדוֹת וַיִּטְעוּ כְּרָמִים וַיַּעֲשׂוּ
 פְּרִי תְבוּאָה: לח וַיְבָרְכֵם וַיִּרְבּוּ מְאֹד וּבָהֶמְתֶּם לֹא יִמְעִיט: לט וַיִּמְעֲטוּ וַיִּשְׁחוּ מֵעֶצֶר רַעַה
 וַיִּגּוּן: מ שִׁפְךָ בּוֹז עַל־גְּדִיבִים וַיִּתְעַם בְּתַהוּ לֹא־דֶרֶךְ: מא וַיִּשְׁגַּב אֲבִיוֹן מַעֲוֵי וַיִּשֶׁם כְּצֹאֵן
 מִשְׁפָּחוֹת: מב יִרְאוּ יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁמְחוּ וְכֹל־עוֹלָה קִפְצָה פִּיהָ: מג מִי־חֲכָם וַיִּשְׁמַר־אֵלֶּה וַיִּתְבּוֹנְנוּ
 חֲסָדֵי יְהוָה:

מפתח כללי

- א) מזמורי תהלים ק"ו ק"ז ב
- ב) מאמר ד"ה והנה פרח מטה אהרן גו' ש"פ קרח, א' דר"ח תמוז ה'תשל"ג ה
- ג) משיחת ש"פ קרח, אדר"ח תמוז ה'תש"נ יא
- ד) לקוטי שיחות (בלה"ק) פרשת קרח יט
- ה) שיעורי תניא לשבוע פרשת קרח כג
- ו) לוח "היום יום" לשבוע פרשת קרח לא
- ז) הלכה יומית לעיון ברמב"ם לג
- ח) שיעורי רמב"ם – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת קרח לה
- ט) שיעורי רמב"ם – פרק אחד ליום לשבוע פרשת קרח נג
- י) שיעורי רמב"ם – ספר המצוות לשבוע פרשת קרח נט
- יא) שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סב
- יב) לקוטי תורה מבואר - ד"ה וידבר אלקים פרק ה סג
- יג) מאמרי אדמו"ר האמצעי - קונטרסים סה
- יד) מאמרי אדמו"ר הצ"צ - דרך מצותיך - שרש מצות התפילה סו
- טו) מאמרי אדמו"ר מהר"ש – והחרים תרל"א סח
- טז) מאמרי אדמו"ר הרש"ב – קונטרס ומעין סח
- יז) ספר המאמרים - תרצ"ב סט
- יח) לקוטי דיבורים ע
- יט) רשימת המאסר עב
- כ) ביאורים לפרקי אבות פרק ד עה
- כא) חומש, רש"י ותרגום אונקלוס פרשת קרח עח

בס"ד. ש"פ קרח, א' דר"ח תמוז ה'תשל"ג.

והנה פרח מטה אהרן גו' ויגמול שקדים¹, ומבואר בלקו"ת ד"ה זה², דהטעם שגמל שקדים דוקא הוא כי שקדים הם ממהרים להגמר יותר מכל הפירות³ [ומוסיף בלקו"ת שם⁴, שלכן נקראים בשם שקדים מלשון שקידה ומהירות, כמ"ש⁵ מקל שקד גו' כי שוקד אני על דברי לעשותו. ויש לומר, שהכוונה בהוספה זו היא לרמז דהמהירות שבשקדים הוא ענינם, וכידוע⁶ ששמו של דבר מורה על ענינו], ולכן רומזים על הכהונה, כי ההשפעות הנמשכות ע"י אהרן הכהן [אהרן אותיות נראה] הן במהירות. ועד"ז הוא בנוגע לכל הכהנים בני אהרן, דכשהכהנים מברכים את העם, נמשכת השפע למטה במהירות גדולה בלי עיכובים (כדלקמן סעיף ז).

(ב) והענין הוא⁸, דשורש כל ההשפעות הוא ממדת חסדו ית', חסד דאצילות. ובכדי שיומשכו מהחסד שבאצילות השפעות גשמיות, בני חיי ומזוני, הוא ע"י שהחסד יורד ומשתלשל בכל המדריגות שמאצילות ועד עשי'. ובכל המשכה ממדריגה למדריגה יש דין ומשפט, אם תומשך השפע בהמדריגה שלמטה או שתשאר בהמדריגה שלמעלה. וזהו שמתפללים ומבקשים בכל יום רפאנו, ברך עלינו, אף שמזונותיו של אדם קצובים לו מר"ה ועד יוהכ"פ⁹ (והכוונה במזונותיו כאן היא לכל ג' הענינים דבני חיי ומזוני¹⁰), כי הכתיבה וחתימה טובה שבר"ה ויוהכ"פ הוא המשכת החסד במלכות דאצילות, ובכדי שתהי' השפעת החסד בענינים גשמיים הוא ע"י ירידת והתלבשות החסד דמלכות דאצילות בהחסד דבריאה, ולאח"ז בהחסד דיצירה ודעשי'. וזהו אדם נידון בכל יום¹¹, אף שכבר נגמר דינו בר"ה וביוהכ"פ, כי הדין שבר"ה וביוהכ"פ הוא שיומשך החסד להאדם במלכות דאצילות, והדין שאדם נידון בכל יום הוא, אם הוא ראוי שהחסד שנמשך כבר

נסמנו בלקו"ש חכ"ג ע' 117 הערה 34. חיי"ח ע' 388 הערה 70.
6) ראה שעהיה"א פ"א. תשובות וביאורים (קה"ת תשל"ד)
סימן א (נדפס באגרות-קודש ח"א ס"ע רפח ואילך).

7) זח"ג קג, א. לקו"ת וסהמ"צ שם. ובכ"מ.
8) בהבא לקמן ראה לקו"ת וסהמ"צ שם. וראה גם סהמ"צ
להצ"צ מצות תגלחת מצורע כשיטהר (דרמ"צ קו, א ואילך).
סידור ופיה"מ שבהערה 18. קונטרס ומעין סוף מאמר יז ואילך.
9) ביצה טז, א.

10) כ"ה בקונטרס ומעין שם מאמר כא בתחלתו.
11) ר"ה טז, א. וראה לקו"ת שם, דגם לדעת ר' יוסי (ר"ה
שם) דאדם נידון בכל יום [וכן לדעת ר' נתן (ר"ה שם) דאדם
נידון בכל שעה] – עיקר הדין הוא בר"ה, וכן לאידך, שגם
לרבנן דפליגי אר' יוסי (ר"ה שם), יש דין בכל יום – שלכן
מבקשים בכל יום הבקשות שבשמו"ע. וראה בארוכה קונטרס
ומעין מאמר כ ואילך. וראה שם מאמר כב בסופו, דמר אמר
חדא ומר אמר חדא ולא פליגי. וראה לקו"ש ח"ט ע' 375
ואילך.

* יצא לאור בקונטרס כ"ח סיון – תשנ"ג, "ה, כ"ח סיון, שנת
ה'תשנ"ג. "לקראת יום הבהיר כ"ח סיון הבעל"ט, התחלת שנת
החמישים ליום בו ניצלו כ"ק אדמו"ר שליט"א והרבנית
הצדקנית נ"ע – יבח"ל – מעמק הבכא האירופאי והגיעו
צלחה לארצות הברית (ביום ב', כ"ח סיון ה'תש"א), שאז
התחילה תנופה חדשה בהזקת והפצת התורה והיהדות והפצת
המעניות, ע"י כ"ק אדמו"ר (מהרי"צ) נ"ע, ביסדו את המוסדות
המרכזיים "מחנה ישראל", "קה"ת" ו"מרכז לעניני חינוך",
ומסרם להנהלת כ"ק אדמו"ר שליט"א.

1) פרשתנו (קרח) יז, כג.
2) סוף פרשתנו (נה, ג ואילך). וראה גם סהמ"צ להצ"צ
מצות ברכת כהנים (דרמ"צ קיב, א-ב). אוה"ת נשא כרך ו ס"ע
איתשמה ואילך.
3) קה"ר עה"פ (יב, ז) וישב העפר – הובא בלקו"ת שם.
וראה גם פרש"י עה"פ פרשתנו שם. ובכ"מ.
4) ועד"ז בסהמ"צ להצ"צ שם.
5) ירמ"א, א, יא-יב. וראה מפרשים שם. קה"ר שם. ובכ"מ. –

על נפשו למעלה בר"ה ויוהכ"פ ירד ויומשך (בבריאה יצירה ועשי' עד שיומשך) למטה בעוה"ז הגשמי, או שישאר החסד למעלה ויוסיפו לו תענוג למעלה. ולכן מתפללים בכל יום רפאנו וברך עלינו וכו', שהחסד שנקצב לו בר"ה וביוהכ"פ יומשך למטה בעוה"ז הגשמי, ובעוה"ז עצמו – בענינים גשמיים. ועוד ענין בהדין שבכל יום¹², דכיון שהחסד שלמעלה הוא חסד רוחני, הרי גם לאחרי הפס"ד שיומשך למטה בעוה"ז, יש דין ומשפט באיזה ענין יומשך החסד. ולכן תיקנו להתפלל בכל יום י"ב ברכות אמצעיות שיש בהן שאלת כל צרכי האדם וצרכי הציבור כולן¹³.

ג) והנה עיקר הדין ומשפט באיזה ענין יומשך החסד הוא כשהחסד שנקצב לו בר"ה וביוהכ"פ הוא חסד מצומצם ביותר, שאינו מספיק שיומשכו ממנו כל ג' הענינים דבני חיי ומזוני אלא רק שנים מהם או אחד מהם, שאז יש דין ומשפט אם השפעת החסד תהי' בבני או בחיי או במזוני. ותפלת הצדיק מועלת להחליף מענין לענין¹⁴. [וכהסיפור ע"ד הבעש"ט, שבאו אליו חשוכי בנים לבקשו שיתפלל לה' שיהי' להם בנים, והאיש ההוא הי' עשיר גדול, ואמר הבעש"ט שבאם הם מסכימים שיהיו עניים יהי' להם בנים. וכשקיבלו עליהם, נולדו להם בנים ונעשו עניים. והיינו שהבעש"ט ראה שהחסד שנקצב להם לא יספיק על בנים ועושר יחד, וע"י תפלתו פעל להחליף השפעת החסד מעשירות לבנים¹⁴]. ויש לומר, שאז [כשהחסד הוא מצומצם שאינו מספיק על כל הענינים דבני חיי ומזוני], הדין ומשפט הוא ביותר. ובכדי שיוחלף החסד מענין לענין הוא דוקא ע"י תפלת צדיק. אבל בכללות גם כשהחסד מספיק לכל ג' הענינים דבני חיי ומזוני, יש דין ומשפט בכל יום בנוגע לכל השפעה פרטית, ולכן מתפללים בכל יום י"ב ברכות אמצעיות שיש בהן שאלת כל הדברים.

ד) וצריך להבין, הרי הדין שבר"ה ויוהכ"פ הוא על האדם כמו שהוא למטה (נשמה בגוף) [ובפרט לפי המובא בלקו"ת¹⁵ מהגהות מיימוני¹⁶ שאדם נידון בר"ה בעניני עוה"ז], והדין ומשפט הוא (לא רק בנוגע להשפעת החסד בכלל, אלא גם) בנוגע להפרטים¹⁷ [וכדמוכח גם מזה שבהתפלות דר"ה ויוהכ"פ מבקשים גם על ענינים פרטיים], ואעפ"כ אדם נידון בכל יום באיזה ענין יומשך לו החסד שנקצב עליו בר"ה ויוהכ"פ, ויתירה מזו, שהוא נידון אם ההשפעה שנקצבה לו תומשך בעוה"ז או שיוסיפו לו תענוג וכו' למעלה.

ה) ויובן זה ע"פ מ"ש בסידור¹⁸ עה"פ¹⁹ יום ליום יביע אומר, שבימי החול ישנם כמה עיכובים בהמשכת ההשפעה למטה, וביום השבת, המשכת ההשפעה היא

(12) ראה קונטרס ומעין שם מאמר יט בסופו.

(13) רמב"ם הל' תפלה פ"א ה"ד.

(14) קונטרס ומעין שם. וראה גם סהמ"צ להצ"צ מצות תגלחת מצורע כשיטהר שם (קז, ב).

(15) דרושים לר"ה נט, ב.

(16) לרמב"ם הל' תשובה פ"ג אות א (בשם הרמב"ן בשער

הגמול שלו).

(17) ובקונטרס ומעין שם מאמר כא בתחלתו "דבר"ה ויוהכ"פ

נגמר פרטי עניני האדם על כל השנה לחיים כו' וכן לכל המאורעות שלו".

(18) סידור עם דא"ח קפ, ב ואילך. וראה בארוכה פירוש המילות לאדהאמ"צ פכ"ו ואילך (יד, סע"ג ואילך). וראה לקו"ת פרשתנו ד"ה זה (נו, א) "ועמ"ש במ"א ע"פ יום ליום יביע אומר".

(19) תהלים יט, ג.

במהירות, יביע אומר, יביע לשון מהירות²⁰. ומבואר שם²¹, דזה שבימי החול אפשר שההשפעה תתעכב ולא תומשך למטה, הוא כמשל אדם שדן בשכלו על איזה דבר אם ראוי לעשותו אם לאו ובא למסקנא והחלטה שראוי לעשותו, ואעפ"כ אפשר להיות שזה ישאר בשכלו ולא יבוא במעשה בפועל. ויתירה מזו, שכאשר הדבר נוגע למעשה בפועל הוא שוקל בדעתו עוד פעם אם לעשות בפועל כפי שהחליט בשכלו. דהגם שהחלטה בשכל היתה שראוי לעשות הדבר, מ"מ, כיון שהעשי' שנרגשה אצלו בהחלטת שכלו היא עשי' כמו שכלולה בשכל, לכן, כשבא הדבר לידי מעשה בפועל, מעשה כמו שהוא בפ"ע (נפרד מהשכל), צריך להתייעץ ולדון בשכלו עוד פעם אם לעשות כן בפועל. ובפרטיות, שני ענינים בזה²². שהחלטת השכל (שראוי לעשות הדבר) אינה מחייבת את המעשה, דכיון שהמעשה הכלול בשכל והמעשה בפועל (כמו שהוא בפ"ע נפרד מהשכל) הם שני ענינים, לכן אפשר שהחלטה השכלית לא תביא אותו למעשה, היינו שלא יחשוב אפילו בנוגע למעשה בפועל. ויתירה מזו, שגם כשיחשוב עד"ז, אפשר להיות אצלו סברא שלא לעשות, וצריך לדון עוד פעם.

והנה הסדר דשלשה לבושי הנפש הוא מחשבה דיבור ומעשה²³. ובכדי שתהי' ההמשכה מהשכל (או מהמדות) למעשה הוא ע"י המחשבה והדיבור²⁴. והמחשבה שעל ידה נמשך ל(הדיבור ו)המעשה היא שחושב איך לעשות. וכיון שמחשבה זו היא נפרדת מהשכל [שהמחשבה שהיתה אצלו תחלה, כשדן בשכלו והחליט שראוי לעשות, היתה בטילה להשכל (לדיון השכל ולהחלטתו)], וענינה של המחשבה הוא רק שעל ידה נרגש השכל. משא"כ המחשבה איך לעשות הוא מהות בפ"ע שנפרד מהשכל], לכן, ההמשכה²⁵ מהחלטת השכל להמחשבה לעשות היא ע"י עיכוב, בשני ענינים הנ"ל. שהחלטת השכל אינה מחייבת את המחשבה, ויתירה מזו, שבכדי להמשיך הענין במחשבה, צריך לדון עוד פעם. ועד"ז הוא בהמשכה ממחשבה לדיבור, דכיון שהדיבור הוא למטה ממחשבה, דמחשבה היא לעצמו והדיבור הוא לזולתו, לכן, ההמשכה שממחשבה לדיבור היא ע"י עיכוב. וגם בזה שני ענינים הנ"ל. דהמחשבה (מצד עצמה) אינה מחייבת את הדיבור, שאפשר שישאר הענין במחשבתו ולא יחשוב אפילו אם לדבר בזה, ויתירה מזו, שבנוגע לדיבור (גם כשחושב אם לדבר) יש אצלו ספק והוא צריך להתייעץ ולדון על זה. דכיון שמחשבה היא לעצמו ודיבור הוא לזולתו, לכן, גם לאחרי שהחליט בנוגע למחשבה, הוא מסופק עדיין אם להביא זה גם בדיבור, לגלות לזולתו. ועד"ז הוא בהמשכה מדיבור למעשה, דכיון שהמעשה נפרד יותר מהדיבור, לכן ההמשכה מדיבור למעשה היא ע"י עיכוב, בשני ענינים הנ"ל. שהדיבור אינו מחייב את המעשה, ושבכדי להמשיך מדיבור למעשה, צריך להתייעץ ולדון עוד פעם. וע"פ הידוע²⁶ שמחשבה ודיבור שייכים זל"ז, דאותם האותיות שהיו תחלה

23 תניא פ"ד. שעהייה"א פ"ח (פה, ב). ובכ"מ.

24 שעהייה"א שם.

25 בהבא לקמן ראה סידור ופיה"מ שבהערה 21.

26 לקו"ת ר"פ בלק. ובכ"מ.

20 ראה זח"ב קלו, ב (ובנצו"א שם) – הובא בלקו"ת, סידור

ופיה"מ שם.

21 סידור שם (קפ, ד). פיה"מ שם פכ"ז.

22 כ"ה להדיא בפיה"מ שם (טו, ג).

במחשבה נמשכים אח"כ בדיבור, משא"כ המעשה הוא ענין בפ"ע, יש לומר, שהעיכוב בהמשכה מדיבור למעשה (בנוגע לשני ענינים הנ"ל) הוא עיכוב גדול יותר מהעיכוב בהמשכה ממחשבה לדיבור.

(ו) ועד"ז הוא בהנמשל למעלה, דהדין ומשפט שבר"ה ויוהכ"פ הוא המשכת החסד במלכות דאצילות (כנ"ל סעיף ב), וידוע²⁷ שאצילות ובי"ע הם דוגמת כחות הפנימיים (שכל ומדות) וג' הלבושים מחשבה דיבור ומעשה, ולכן, אף שהדין ומשפט שבר"ה ויוהכ"פ הוא בנוגע להשפעה בעוה"ז הגשמי, מ"מ, כיון שכללות האצילות (גם המלכות דאצילות) הוא דוגמת כחות הפנימיים שלמעלה ממחדומ"ע, הכתיבה וחתומה טובה שבר"ה ויוהכ"פ שיומשך שפע גשמי היא דוגמת החלטת השכל שראוי הדבר לעשותו, שהמעשה (כמו שהוא בהחלטת השכל) כלול בהשכל, ובכדי שתומשך ההשפעה בעולם העשי' [ובפרט בעוה"ז הגשמי] צריכה להיות תחלה ההמשכה בעולם המחשבה (בריאה) ועולם הדיבור (יצירה). וההמשכה ממלכות דאצילות לבריאה, ועד"ז מבריאה ליצירה, ומכש"כ מיצירה לעשי', הוא ע"י עיכוב, בשני ענינים הנ"ל, כנ"ל.

ועפ"ז יש לבאר, שיכול להיות שהשפע שנקצב בר"ה ויוהכ"פ יומשך ברוחניות ועד שאפשר שההמשכה ברוחניות תהי' בג"ע, אף שהדין דר"ה ויוהכ"פ הוא בנוגע להשפעה גשמית, כי באצילות, ועד"ז בבריאה ויצירה, גם ענינים הגשמיים שדנים עליהם הם כלולים ברוחניות, בדוגמת המעשה שבהחלטת השכל, ועד"ז במחשבה ודיבור, שהמעשה כלול בהשכל. וזהו גם שבכל יום יש דין ומשפט באיזה ענין יומשך החסד, אף שהדין ומשפט שבר"ה ויוהכ"פ הוא בנוגע לכל הפרטים, כי הענינים דעשי' כמו שהם בשרשם באצילות, ועד"ז בבריאה ויצירה, הם מופשטים מציוור גשמי, ולכן, יש דין ומשפט באיזה אופן תצטייר ההשפעה בגשמיות.

(ז) והנה²⁸ העיכוב שיכול להיות בההמשכה ממדריגה למדריגה הוא כשהרצון שלו בהדבר הוא מצד השכל. משא"כ כשהרצון הוא לפי שיש לו תענוג בזה, ובפרט כשיש תענוג עצמי שלמעלה מהשכל, אזי, ההמשכה מהרצון עד להמעשה היא במהירות, בלי עיכוב. דכשעולה ברצונו לרצות בהדבר, פועל הרצון מיד על השכל, שיביין בשכלו שראוי לרצות בהדבר, ומהשכל נמשך מיד להמחשבה ומהמחשבה לדיבור ומדיבור למעשה. וכל המשכות אלה הם במהירות בלי עיכוב. ושני ענינים בזה. שלאחרי שהחליט בשכלו כללות הענין אינו צריך להתייעץ ולדון אם ראוי לחשוב לדבר ולעשות. ויתירה מזו, שכל המשכות אלה [מהשכל למחשבה, מהמחשבה לדיבור ומדיבור למעשה] הם באופן דבדרך ממילא, כי מצד גודל הרצון והתענוג בהדבר לא ישקוט ולא ינוח עד שיהי' הדבר במעשה בפועל. ועד"ז הוא בהנמשל למעלה, דכששורש ההמשכה הוא מבחינת רב חסד שלמעלה מהשתלשלות, אזי, נמשכת ההשפעה למטה, על ידי הדרגות דכל סדר

28) בהבא לקמן ראה פיה"מ שם פכ"ח (טז, ב-ג).

27) תו"א ר"פ וירא. ובכ"מ.

ההשתלשלות, במהירות גדולה בלי עיכובים²⁹. דנוסף לזה שבהמשכה זו אין דינים שיעכבו ההמשכות שממדריגה למדריגה²⁹, הנה גם ההמשכות עצמם הם באופן דבדרך ממילא. וזהו שההמשכה דברכת כהנים היא במהירות, כי ההמשכה דברכת כהנים היא מלמעלה מהשתלשלות [כמבואר במק"א³⁰ שבברכת כהנים יש גם המעלה דתפלה, שע"י התפלה נמשך רצון חדש שלמעלה מהשתלשלות], ולכן ההמשכה היא במהירות.

(ח) ויש להוסיף עוד ענין בהמעלה דברכת כהנים, שההמשכה דברכת כהנים היא מלמעלה מעלה ביותר [וכנ"ל ששורש ההמשכה היא למעלה מהשתלשלות] עד למטה מטה ביותר [וכנ"ל שההמשכה דברכת כהנים היא גם לאלה שמצד מדת הדין אינם ראויים]. וכיון שההמשכה דברכת כהנים היא במהירות ואינה מתעכבת, לכן, כשהשפעה נמשכת למטה היא בריבוי גדול. ועפ"ז יש לבאר המשך הענינים בהדרוש שבלקו"ת³¹, שלאחרי שמבאר שההמשכה דברכת כהנים היא במהירות, מביא דרשת רז"ל³² עה"פ³³ יברכך ה' וישמרך, יברכך בממון כו' יברכך בבנים כו' וישמרך מן המזיקים, דלכאורה אינו מובן, הרי בדרשת רז"ל הנ"ל מבואר רק מהי ההמשכה (ברכה בממון ובבנים ושמירה מן המזיקים), ובלקו"ת מביא דרשה זו לענין שההמשכה היא במהירות, ויש לומר הביאור בזה, דיברכך בממון ובבנים מורה על ריבוי ההשפעה שההשפעה היא בכל הענינים דבני חיי ומזוני [דביברכך בממון נכלל גם הברכה על חיי, דכי יהיב רחמנא שובעא לחיי הוא דיהיב³⁴], וענין וישמרך מן המזיקין מורה שהמשכת ההשפעה היא למטה מטה ביותר, אפילו למקום שצריך לשמירה מן המזיקין, והחיבור דשני ענינים אלה, שגם כשהשפעה נמשכת למטה מטה (וישמרך מן המזיקין) היא בריבוי גדול (יברכך בממון ובבנים), הוא לפי שההמשכה היא במהירות ואינה מתעכבת.

(ט) ויש לומר, דהגם שברכת כהנים היתה לפני שפרח מטה אהרן ויגמול שקדים, כמ"ש³⁵ וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם ופרש"י ויברכם ברכת כהנים [וגם אז היתה ההמשכה דברכת כהנים במהירות], מ"מ, לאחרי שפרח מטה אהרן ניתוסף עליו בזה. כי כיון שהענין דפרח מטה אהרן גו' ויגמול שקדים בא ע"י הערעור על הכהונה, הרי זה³⁶ דוגמת שטר שיצא עליו ערעור והוחזק בבי"ד, שיש לו תוקף יותר משטר שלא הי' עליו ערעור³⁷. וכיתרון האור מן החושך³⁸. ועפ"ז יש לבאר מ"ש בלקו"ת בסיום המאמר³⁹ שיש שקידה למוטב ולטוב, ושקדים דמטה אהרן הם שקדים טובים, דיש לומר, דזה שמביא

(34) תענית ה, ב.

(35) שמיני ט, כב.

(36) ראה פרש"י עה"פ פרשתנו יח, ח. וראה ספר השיחות ה'תש"א ע' 159 (בענין הגאולה ד"ט כסלו).

(37) ראה טושו"ע חו"מ רסמ"ו.

(38) ע"פ לשון הכתוב – קהלת ב, יג.

(39) נו, ב.

(29) לקו"ת פרשתנו שם (נה, ד ואילך). סהמ"צ להצ"צ

שבעה ערה 2 (קיב, ב).

(30) ד"ה ריב"ל כל כהן שמברך כו' תרכ"ט (סה"מ תרכ"ט

בתחלתו). ד"ה כה תברכו תרנ"ד (סה"מ תרנ"ד ס"ע שטו

ואילך). לקו"ש ח"י ס"ע 38 ואילך, ובהנסמן שם.

(31) נה, ד.

(32) במדב"ר פי"א, ה.

(33) נשא ו, כד.

בהמאמר שיש שקידה למוטב הוא לרמז שבהשקדים טובים דמטה אהרן יש גם מעלת האתהפכא דמוטב לטוב.

ויש להוסיף, דזה שהקיום דכהונת אהרן לאחרי הערעור הי' ע"י ויגמול שקדים, שענינם של שקדים הוא מהירות (כנ"ל סעיף א), הוא לפי שמעלת האתהפכא דמוטב לטוב שייכת גם לענין המהירות. וי"ל הביאור בזה, כי ענין המהירות הוא שגם כשהשפעה נמשכת למטה מטה היא בריבוי גדול (כנ"ל סעיף ח). ובכדי שגם למטה תהי' ריבוי השפעה, צריך להיות המטה כלי לזה. ויש לומר, שמהטעמים על זה שהסיום והחותם דברכת כהנים הוא וישם לך שלום⁴⁰, הוא, כי הכלי לריבוי ברכה, ועד לריבוי בלתי מוגבל [דריבוי ההשפעה דברכת כהנים הוא (בשרשו) ריבוי בלתי מוגבל, וכנ"ל ששורש ההשפעה דברכת כהנים הוא למעלה מהשתלשלות], הוא השלום, דלא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום⁴¹. ועפ"ז יש לבאר השייכות דמעלת האתהפכא לענין המהירות דשקדים, כי אמיתית ענין המהירות הוא, דזה שגם למטה ההשפעה היא בריבוי הוא לא רק מפני שהמשכה שמלמעלה אינה מתעכבת אלא גם שהמטה הוא כלי לזה ע"י השלום שבו, ואמיתית ענין השלום הוא כשגם המוטב נהפך לטוב.

ותכלית השלימות דשלום זה (שגם האויב נהפך לאוהב) יהי' בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש, שאז יהי' שלום בריבוי וברכה בריבוי⁴², ריבוי בלתי מוגבל, כמ"ש⁴³ פרזות תשב ירושלים, בלי מדידות והגבלות.

(42) אסת"ר בסופו.

(43) זכר"י ב, ח. וראה פרש"י עה"פ.

(40) נשא ו, כו.

(41) סוף מס' עוקצין.

בס"ד. משיחת ש"פ קרח, אדר"ח תמוז ה'תש"נ.

– תרגום מאידית –

כו' מפני שהובדל לעבוד את ה' לשרתו כו', והוא ברוך הוא וזכה להם שנאמר¹¹ אני חלקך ונחלקך". אח"כ ממשיך הרמב"ם¹²: "ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש כו' אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו כו' הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהי ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים ויזכה לו בעוה"ז דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים וללויים".

ודרוש ביאור במה שהרמב"ם מקשר את "כל איש ואיש . . . נתקדש קדש קדשים ויהי ה' חלקו ונחלתו" עם הפסוק בפ' קרח "אני חלקך ונחלקך":

עצם דברי הרמב"ם ש"לא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש אשר נדבה רוחו אותו כו' הרי זה נתקדש קדש קדשים", תואר שניתן וקאי על הכהן גדול (ז.א. שכל יהודי יכול להיות בדרגת כהן לוי וכיו"ב ולמעלה יותר עד בדרגת כהן גדול) – אינם בסתירה כלל להמסופר בפרשתנו אודות השלילה דמחלוקת קרח ועדתו שארעה בשל רצונם להיות כהנים גדולים – "ובקשתם גם כהונה"¹³, "מבקשים כהונה גדולה"¹⁴. ועל כך ענה להם משה שיכול להיות רק "כהן גדול אחד"¹⁴, ולשם כך בחר הקב"ה באהרן, אהרן כהן גדול – "בוקר ויודע ה' את אשר לו ואת הקדוש"¹⁵ "גבולות חלק הקב"ה בעולמו, יכולים אתם להפוך בוקר לערב כן תוכלו לבטל את זו שנאמר¹⁶ ויהי ערב ויהי בוקר ויבדל, כך ויבדל¹⁷ אהרן להקדישו וגו'¹⁸], כפי שזה הוכח על-ידי הקטרת הקטורת "והי' האיש אשר יבחר ה' הוא הקדוש"¹⁹, והקב"ה גם בחר בבני אהרן להיות כהנים –

א. דובר כבר פעמים רבות¹ בנוגע לשמות הפרשיות, דכיון ששמות אלו נקבעו ע"פ מנהג ישראל, ומנהג ישראל תורה היא², ה"ה שמות תורניים ("תורה'דיקע נעמען").

עפ"ז יש להבין תוכן השם דפרשתנו – "קרח"³: קרח הרי הי' ההיפך מצדיק שלא עשה תשובה (בניו בלבד עשו תשובה לאחר זמן⁴). וא"כ איך יתכן שקבעו שמה של פרשה על שמו⁵ – היפך ממ"ש "ושם רשעים ירקב", "רקביבות תעלה בשמותן דלא מסקינן בשמייהו", ובמכ"ש שלא יקראו לסדרה בתורה על שמו של רשע, שכן בכך מנציחים השם (שלא בערך מבקריאת אדם "בשמייהו", כיון שהתורה היא נצחית?)!

לכאורה הי' אפשר לומר, ששם הפרשה "קרח" מבטא את עילוי ותוקף הכהונה שבא כתוצאה ממחלוקת קרח ע"ד מאמר חז"ל "לפי שבא קרח וערער כנגד אהרן על הכהונה, בא הכתוב ונתן לו כ"ד מתנות כהונה כברית מלח עולם"⁸,

ומדגיש עוד יותר העילוי דעבודת התשובה ע"י בני קרח; אבל אין זו מעלה ב(שם) "קרח" עצמו, אדרבה – דוקא בההיפך ושלילה דקרח ("ויאבדו מתוך הקהל"⁹).

מזה שפרשה בתורה נקראת בשם "קרח", מובן איפוא שיש מעלה ולימוד ב"קרח" עצמו.

ב. ויובן בהקדים דבר תמוה ברמב"ם הקשור עם פרשתנו:

בסוף הל' שמיטה ויובל¹⁰ כותב הרמב"ם בנוגע לשבט לוי – "לא זכה שבט לוי בנחלת ארץ ישראל

(8) פרש"י פרשתנו יח, ח.

(9) פרשתנו טז, לג.

(10) פי"ג הי"ב.

(11) פרשתנו יח, כ.

(12) שם הי"ג.

(13) פרשתנו טז, י.

(14) פרש"י שם, ו.

(15) פרשתנו שם, ה.

(16) בראשית א, ה.

(17) דה"א א כג, יג.

(18) פרש"י פרשתנו טז, ה.

(19) פרשתנו שם, ז.

(1) ראה לקו"ש ח"ה ע' 57. וש"נ.

(2) ראה תור"ה נפסל – מנחות כ, ב. ובכ"מ.

(3) ראה גם לקו"ש ח"ה ע' 115. ח"ה ע' 191. ס' השיחות תשמ"ח

ע' 500. ועוד.

(4) ראה סנהדרין קי, סע"א. תנחומא פרשתנו יא. זח"ג נו, ב.

פרש"י פרשתנו טז, ז. פינחס כו, יא.

(5) ואין לומר ששם הסדרה היא על שם התחלתה – כי לפי"ז הי'

הברירה לקרות הסדרה בשם "ויקח" (התיבה ראשונה של כל הסדרה),

כמו "וירא", "ויצא" וכיו"ב.

ולהעיר שבכ"מ נקרא פ' מצורע בשם "טהרה" (ראה לקו"ש ח"ז ע' 100

הערה 5), ולא מצינו כן כלל בנוגע לפ' קרח.

(6) משלי י, ז. יומא לה, ב.

(7) ראה תניא רפי"ז. ובכ"מ.

גדול? בשלמא להיות בדרגת כהן או לוי, שייך הדבר לכל יהודי ע"י עבודתו הרוחנית בדוגמת הכהן והלוי, "נדבה רוחו אותו כו' לעמוד לפני ה' לשרתו כו'", וכשם שבכהן ולוי "אני חלקך ונחלתך" (בהיותם משרתי ה'), כך נעשה זה בנוגע לכל איש ואיש אשר נדבה רוחו אותו, דזיל בתר טעמי; אבל מלשון הרמב"ם נמצא שעל-ידי העבודה דכל איש ואיש "הרי זה (כל איש ואיש) נתקדש קדש קדשים".

ג. והביאור בזה:

טענת ובקשת קרח, ש"פיקח הי"י²⁶, להיות כהן גדול – היא (כשלעצמה, כרצון) רצון טוב ונעלה ביותר, כמובן ממה שאמר משה "אף אני רוצה בכך". ואדרבה – כך צריך יהודי לרצות, לשאוף תמיד למדריגות היותר גבוהות בעבודת ה', עד להדרגה דכהן גדול (קדש קדשים),

[וע"ד מאחז"ל²⁷ כאו"א מישראל חייב לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי אברהם יצחק ויעקב. וכפי שכל יהודי אומר ומבקש בתפלת יו"ט: "ויתקיים בנו מקרא שכתוב²⁸ ונחה עליו כו'", שהפסוק קאי על משיח²⁹].

וכמו שטען קרח³⁰: "כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' ומדוע תתנשאו", "כולם שמעו דברים בסיני מפי הגבורה"³¹, שאז אמר הקב"ה על כל בניי, ועל כאו"א מישראל "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש"³², שכהנים בפסוק זה היינו "כהנים גדולים" (כמבואר במפרשים³³); ולכן צ"ל רצונו ותשוקתו של כל יהודי להיות בדרגת כהן גדול;

אלא שלקרח הי' טעות בהאופן איך שרצונו (להיות כהן גדול) בא לביטוי בפועל – במקום שתהי' לו ביטול למשה ואהרן (שבהם בחר הקב"ה), שע"י זה הי' נמשך בו מקדושת אהרן כהן גדול, הי'ז התבטא במחלוקת נגד הכהן גדול שנבחר ע"י הקב"ה. אשר בכך הוא שלל מעצמו כל שייכות לכהן גדול וקדושתו. [וכמובן גם מהביאור בכ"מ³⁴ בגודל המעלה

כפי שראו זאת אח"כ בעת ש"פרח מטה אהרן"²⁰, וזה נשאר "למשמרת לאות", "לזכרון שבחתי באהרן הכהן ולא ילונו עוד על הכהונה"²¹. ובגלל טענת קרח ועדתו (להיות כהנים גדולים) הם נענשו באופן הכי חמור, כמסופר בהמשך הפרשה.

הנה כל זה לא סותר כלל למ"ש הרמב"ם ש"כל איש ואיש" יכול להגיע ל"נתקדש קדש קדשים" (דרגת כהן גדול), הגם שישנו ציווי²² (שהוא לאו מן התורה, לדיעה אחת²³) "לא יהי' כקרח ועדתו", שרצו להיות כהנים גדולים²⁴ – כיון שקרח ועדתו רצו להיות כהנים גדולים בפשטות (ולהיכנס לקדש הקדשים ולהקטיר קטורת), משא"כ דברי הרמב"ם "נתקדש קדש קדשים" קאי בעבודה רוחנית שבלבו ורוחו.

אמנם עדיין דרוש ביאור בשייכות ענין זה (ברמב"ם) עם הפסוק "אני חלקך ונחלתך":

הפסוק "אני חלקך ונחלתך" נאמר בהמשך הפרשה ששם מדובר אודות סדר הכהונה (והלוי) איך שזה נקבע ונסדר מחדש לאחרי שקרח "ערער כנגד אהרן על הכהונה", רצה להיות כהן גדול, וטען "כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' ומדוע תתנשאו גו'"; וע"כ אומר הקב"ה "אני חלקך ונחלתך" – כתשובה והסברה במעלת הכהנים שאינה קיימת בשאר בניי, שלילת טענת קרח.

ולכאורה תמוה שהרמב"ם יביא פסוק זה עצמו בפירוש הפכי ממש – ש"כל איש ואיש אשר נדבה רוחו אותו כו' יהי' ה' חלקו ונחלתו"?!

עוד צלה"ב בדברי הרמב"ם: כדי להיות כהן גדול אי"ז תלוי בעבודת האדם, כי אם בבחירת הקב"ה, כמו שזה הי' בנוגע לאהרן כהן גדול; וגם הכהנים גדולים שלאחרי זה – אי"ז תלוי רק בעבודתם הם, אלא גם כמאחז"ל²⁵ "הכהן הגדול מאחיו – גדלהו משל אחיו", תלוי במרובה בבגדים ובמשיחה בשמן המשחה וכו'. וא"כ איך שייך לומר שע"י עבודת היהודי ("נדבה רוחו אותו") "הרי זה נתקדש קדש קדשים" – תואר הכהן

(20) שם יז, כג.

(21) שם, כה ובפרש"י.

(22) שם, ה. סנהדרין קי, א.

(23) ראה סהמ"צ להרמב"ם שורש שמיני, רמב"ן שם. ועוד.

(24) ואף שקרח רצה להיות כהן גדול במקום אהרן – הרי הר"ג איש רצו להיות כהנים גדולים בנוסף לאהרן כהן גדול (ראה תנחומא פרשתנו ה. במדבר"ר פ"ח, ח. פרש"י טז, ו).

(25) יומא יח, א.

(26) פרש"י פרשתנו טז, ז.

(27) תדא"ר רפכ"ה.

(28) ישע"י יא, ב.

(29) ראה סנהדרין צג, ב.

(30) פרשתנו טז, ג.

(31) פרש"י שם.

(32) יתרו יט, ו.

(33) בעה"ט יתרו שם. וראה אגדת בראשית פ' עט [פ].

(34) ראה לקו"ת פרשתנו נד, סע"ב. וש"ג. אוה"ת שם ע' תרפו.

תרצד. סד"ה ויקח קרח העת"ר. סה"מ מלוקט ח"ג ע' רג ואילך.

לקו"ש ח"ח ע' 187, וש"ג.

קדשים ויהי' ה' חלקו ונחלתו" (כמו שזה נאמר על הכהנים).

והכח לכך שיהודי יוכל להגיע (ע"י עבודתו) לדרגת כהן גדול (הגם שזה בא מלמעלה כנ"ל) מובן גם זה מפ' קרח, מטעותו של קרח: שכאשר ישנו הביטול לכהן גדול שנבחר ע"י הקב"ה (ולא כפי שהי' אצל קרח), אזי נמשך בו מקדושת הכהן גדול⁴⁰, כנ"ל.

ה. עפ"י יובן גם הטעם לשם הפרשה – "קרח": "קרח" כשלעצמו – כפי שהוא תיבה בתורה, ושם תורני ("א תורה דיקער נאָמען") (של כל הפרשה) – מבטא את המעלה בקדושה של קרח: הרצון טוב ונעלה להיות בדרגת ועבודה רוחנית של הכהן הגדול. ומזה גופא למדים שכל יהודי צריך לרצות והוא יכול להגיע לדרגת כהן גדול, כפס"ד הרמב"ם הנ"ל.

זאת אומרת: העילוי והלימוד טוב מקרח אינו רק באופן שלילי, "ולא יהי' כקרח ועדתו", אפילו לא רק האופן החיובי דעבודת התשובה שבא כתוצאה מזה (כמו שהי' בבני קרח) [ועד"ז – העילוי ותוקף הכהונה שבא לביטוי על-ידי הערעור של קרח על הכהונה], שכ"ז אינה מעלה של "קרח" עצמו, אלא אדרבה – בשלילת הנהגתו, גם לא רק בעבודת התשובה דבני קרח; אלא אף "קרח" עצמו יש לו המעלה, בכך שרצה להיות בדרגת כהן גדול, ומזה ישנו הלימוד לכל יהודי, כנ"ל.

ו. ועדיין צריך להבין:

הגם שבקשת קרח ("ובקשתם גם כהונה") כשלעצמה ה"ז דבר טוב – אך רואים אנו שרוב הפרשה בפשטות הכתובים קאי לגמרי (לא במעלת קרח, אלא) אודות גודל הירידה והנפילה של קרח, וגודל העונש של קרח וכל עדתו.

ומזה מובן, ששם הפרשה "קרח" (דקאי על כל הענינים המדוברים בפרשה), ה"ה כולל (נוסף על

ומדריגה של קרח וטענתו – בשרש הענינים בקדושה]. ויש לומר שמעלת קרח מרומזת בפרש"י בריש פרשתנו (בה"דברים נפלאים" שבפרש"י³⁵: בהיחוס של קרח (בתחלת הפרשה³⁶) "קרח בן יצהר בן קהת בן לוי" מפרש רש"י, "ולא הזכיר בן יעקב, שבקש רחמים על עצמו שלא יזכר שמו על מחלוקתם כו", ורש"י לא מסתפק בכך ומוסיף: "והיכן נזכר שמו על קרח, בהתייחס על הרוכן בדברי הימים, שנאמר³⁷ בן אביאסף בן קרח בן יצהר בן קהת בן לוי בן ישראל". זאת אומרת, הגם שבפסוק לא נזכר "בן יעקב" (בגלל מחלוקת קרח), מוסיף רש"י בפסוק נאן (ואינו ממתין עד שנלמד דברי הימים), ש"נזכר שמו (של יעקב) על קרח בהתייחס על הרוכן כו' בן ישראל" – מצד גודל מעלתו של קרח³⁸.

ולהוסיף, שגם בפסוק, בהיחוס דקרח כ"בן לוי", מרומז מעלת קרח – בהיותו "בן לוי", ע"ש "ליוה אישי אלי"³⁹, שמורה על ההתחברות עם הקב"ה.

ד. עפ"י מובן גם הרמב"ם: דוקא מבקשת קרח ("ובקשתם גם כהונה") למדים שיהודי צריך לרצות ויכול להגיע להדרגת של "קדש קדשים" (כהן גדול). הטעות של קרח היתה ברצון הנוסף (לנהוג בפועל כהונה גדולה) ובאופן שהוא עשה זאת (ובזה צ"ל האזהרה ש"לא יהי' כקרח ועדתו").

ולכן מביא הרמב"ם דוקא את הפסוק שבפ' קרח "אני חלקך ונחלתך" (שבא בהמשך להערעור על הכהונה) איך שכל יהודי יכול להתקדש "קדש קדשים ויהי' ה' חלקו ונחלתו" – שכן, "אני חלקך ונחלתך" (בפסוק) שולל הטעות של קרח בהאופן שבו רצה להיות כהן גדול (היפך הביטול לכהן גדול, שע"ז הוא עצמו שלל את שייכותו לקדושת הכהן גדול), אבל לולא זה הרי – אדרבה: יהודי על-ידי הביטול שלו לכה"ג נמשך בו מקדושת כהן גדול, "נתקדש קדש

40 שזהו העבודה דיוהכ"פ (יחידה בזמן), שכל עבודות יוהכ"פ הן ככהן גדול דוקא (יחידה בנפש), ובקדש הקדשים (יחידה במקום), ומעין זה בעבודת כאו"א ביחידה שבנפש ("ממלכת כהנים", כהנים גדולים), וכמודגש גם בתפלת כאו"א מישראל ביוהכ"פ מעין תפלת כה"ג ביוהכ"פ, כנוסח תפלת מוסף דיוהכ"פ: "כמו ששמעת תפלת כה"ג בהיכל כמו כן מפינו תשמע ותושיע" (וראה ברכת ערב יוהכ"פ תשמ"ז (התוועדיות ח"א ע' 113 ואילך). וש"נ). והכח לעבודה זו (גילוי בחי' כה"ג שבכל א') הוא ע"י הביטול למעלה מטו"ד, שזהו"ע דעבודת יוהכ"פ (בבחי' גורל*), ודוקא ע"י נשמות בגופים**.

35 ראה קונטרס משיחת ש"פ שלח שנה זו ס"ז. ובארוכה – ס' השיחות תשמ"ח ע' 501 ואילך.

36 טז, א.

37 דה"א ו, כב-כג.

38 ובפרטיות יותר י"ל, שבפרש"י זה מודגש מעלת קרח ע"י בני קרח (שעשו תשובה), שע"י "אביאסף בן קרח" מתייחס גם קרח ליעקב. ואילו בטענת קרח שרצה להיות כהן גדול מודגש מעלת קרח עצמו, ש"פיקח ה"י" (כדלקמן בפנים).

39 יצא כט, לד.

* ובלשון הרמב"ם בסיים ההלכה כאן: אתה תומיך גורלי.

** ולהעיר מביאור מעלת פורים לגבי יוהכ"פ (כ-פורים) שנעין "ענד דלא ידע" נמשך באכילה ושת"י גשמית. ואולי י"ל שלע"ל (בתקופה ראשונה) תהי' מעלה זו (דאכו"ש) גם ביוהכ"פ, בדוגמת האכו"ש ביוהכ"פ בעת חנוכה בית ראשון שבעת ימים ושבעת ימים – מו"ק ט, א, שהי' ענין הכי נעלה.

טעות זו שעשה בהאופן איך שצריכים לרצות להגיע לדרגת כהן גדול (שזה מביא אח"כ לעבודת התשובה ע"י בני קרח) – הרי לאחר שזה נכתב בתור חלק מן התורה שבכתב, תורה מלשון הוראה, ז.א. איך שקרח נמצא בתורה, ניתוסף ענין שלישי שהוא נעלה מהם ומחבר את ב' הענינים, ודוקא המעלה שקיימת בב' הענינים: העילוי של הרצון להגיע לדרגת כהן גדול, ויחד עם זה המעלה דעבודה בכח עצמו, בהיותו למטה במקום שיש בו אפשרות לעשות ההיפך, והוא בוחר לעשות כפי רצון הקב"ה, אשר ע"ז מקבל את המעלה דתשובה – ע"ד לאתבא צדיקיא בתיובתא⁴⁶.

ז. ועפ"ז יומתקו יותר דברי הרמב"ם הנ"ל, שכתב כי כל יהודי יכול להגיע לדרגת "קדש קדשים", ומביא ע"ז את הפסוק מפ' קרח ("אני חלקך ונחלתך"), אף שבתשוב"כ מדובר בגלוי אודות ירידת קרח – כי גם בתורה ישנם דרגות (בדרוגמת הדרגות הנ"ל): בגליא דתורה ישנם חלקים שונים בתורה עם חילוקים ביניהם: תורה שבכתב, תורה שבעל פה (פירושה דתושב"כ), אשר כאו"א מהם הוא חלק בתורה בפ"ע (ועל כאו"א מהם צריכים לברך ברכת התורה אפילו אם לא לומדים חלק נוסף), הגם שתושבע"פ מפרש ומגלה הפירוש דתושב"כ; ועד"ז בתושבע"פ עצמה ישנם חלקים בפ"ע – כמו ממונא מאיסורא לא ילפינן⁴⁷ (הלכה כרב באיסורי והלכה כשמואל בממונא⁴⁸) וכיו"ב;

משא"כ בעצם התורה – כפי שזה מתגלה בחלק ההלכה שבתורה (כתרה של תורה), כמו בספר הרמב"ם – מודגש בגלוי איך שכל התורה ה"ה תורה אחת, וישנו הכח להפוך ולגלות איך שגם ממעשה שבגלוי (בפשטות הכתובים) הוא בלתי רצוי (מעשה קרח), לומדים (מהמעשה גופא) תורה והוראה בטוב וקדושה [נוסף להלימוד בדרך שלילי, "ולא יהי' קרח ועדתו"] – להיות בדרגת כהן גדול, ביחד עם המעלה דעבודה

המעלה בבקשת קרח) גם, ובעיקר ובחלק החשוב של הפרשה – הירידה דקרח ועדתו (והעלי' ותוקף הכהונה שבא כתוצאה מזה).

וצריך להבין איך זה מתאים עם הביאור דלעיל ש"קרח" (שם הפרשה) מדגיש את המעלה שבבקשת קרח – דזהו היפך מהתוכן גלוי של הפרשה!

ויש לומר, שנוסף להביאור הפשוט בזה, שביחד עם זה שלמדים מקרח על הצורך לרצות להגיע לדרגת כהן גדול, למדים גם על הזהירות שצ"ל באופן העבודה, ש"ולא יהי' קרח ועדתו" (כנ"ל)⁴¹ – יש בזה ענין עמוק יותר:

הכוונה היא, שיהודי יעבוד את הקב"ה בכח עצמו, שלשם כך הורידו את נשמתו למטה בעולם הזה הגשמי, שבו ישנה נתינת מקום לעשיית טעות, "נתתי לפניך את החיים וגו'"⁴², בכדי שהאדם בכח עצמו יוכיח שהוא "פיקח" ("עם חכם ונכון"⁴³) ובוחר בעצמו את דרך החיים והטוב (כמדובר לעיל בארוכה⁴⁴).

וענין זה מודגש בפ' קרח: קרח פיקח הי', וידע שתכלית המעלה היא לרצון להיות בדרגת כהן גדול; אבל בכדי שיגיע לכך בכח עצמו, נתנו לו ב' האפשרויות, גם האפשרות לטעות, באופן שמביא לידי ביטוי את רצונו וחפצו להיות בדרגת כהן גדול, עד שהוא יכול ליכשל בזה (כפי שהי' בפועל אצל קרח), אולם הכוונה בזה, והלימוד בזה בתורה (מלשון הוראה⁴⁵) הוא, לנצל את הפקחות שלו בכדי (לא ליכשל בזה ח"ו, "לא יהי' קרח ועדתו", אלא) להתגבר על הנסיונות, ולהגיע לדרגת כהן גדול ע"פ התורה, ע"ז שהוא יציית ויהי' בטל למשה ולאחרן כהן גדול, כנ"ל.

זאת אומרת, הגם שבמעשה קרח היו ב' ענינים הפכיים: א) קרח בתור פיקח, שמצד מעלתו הוא מבקש להיות כהן גדול (ע"ד עבודת הצדיקים); ב) "שטות זה" שעשה קרח (ע"י המחלוקת שלו), בגלל

ושקדים דמטה אהרן הם שקדים טובים (דלכאורה מה שייך שקדים למוטב, הרי עבודת אהרן היתה רק בקדושה), וי"ל שזה מרמז שבהשקדים טובים דמטה אהרן יש גם מעלת האתהפכא דמוטב לטוב (ראה סד"ה והנה פרה תשל"ג – קונטרס כ"ח סיון שנה זו), והטעם לזה – כי פרה מטה אהרן ויגמול שקדים הי' סימן על כהונת אהרן, הבא ע"י ערעור קרח, ולכן יש בזה גם מעלת האתהפכא דעבודת התשובה, כפי שהוא בצדיקיא (ולא ע"י ירידה בפועל ח"ו), ככפנים. (47 ברכות יט, ב. קידושין ג, ב. כתובות מ, ב. (48 ברכות מט, ב. וש"נ.

41 אבל עפ"ז עדיין אינו מחוור לגמרי, שהרי עיקר תוכן הסדרה הוא בנוגע טעות וירידת קרח, ולא בנוגע למעלת עבודתו (ככפנים), משא"כ לפי הביאור דלקמן, גם הירידה (של קרח) מורה על ענין נעלה.

42 נצבים ל, טו.

43 ואתחנן ד, ו.

44 קונטרס משיחת ש"פ בהעלותך וש"פ שלח שנה זו.

45 ראה רד"ק לתהלים יט, ת. ועוד.

46 ועפ"ז יש לבאר מ"ש בלקו"ת פרשתנו בסיום הדרוש עה"פ והנה פרה מטה אהרן גו' ויגמול שקדים* שיש שקידה למוטב ולטוב,

לוחות הראשונות למשה רבינו בארבעים ימים הראשונים. שכן, אע"פ שלאח"ז (לאחרי הארבעים יום) ה' שבירת הלוחות (ע"י תטא העגל) ואח"כ נתינת לוחות שניות – הרי מובן שאי"ז מבטל כלל וכלל את ההמשכה נעלית (ונצחית) שנפעלה ע"י נתינת לוחות הראשונות. ואדרבה – עיקר הענין דנתינת לוחות ראשונות נשאר תמיד בשלימות (גם לאחרי השבירה), אלא שאח"כ נתערבו דברים צדדיים (חטא העגל) שכיסו בחיצוניות על המעלה; אך בפנימיות הענין נשארים לוחות הראשונות בשלימות (וזה שישנה אפשריות לטעות וחטא, ה"ז רק כדי לגלות בו ("ארויסרופן") העבודה בכח עצמו, שגם במצב זה מקבלים את הלוחות הראשונות בשלימות).

יתירה מזו: נוסף על השלימות דלוחות הראשונות ברוחניות, ישנה גם השלימות כפי שהם נמצאים כאן למטה. כמובן מזה שהגם שמשה שמע על חטא העגל בהיותו למעלה על ההר, הוא לא שבר את הלוחות עד שירד למטה (בסוף הארבעים יום), ז.א. שלוחות הראשונות ירדו למטה בשלימות (ורק לאח"ז היתה השבירה). שזה נותן הכח⁵³ להעבודה בכל הזמנים (גם לאחרי השבירה) לגלות אף למטה את הדרגא דלוחות הראשונות, ביחד עם מעלת ההתגברות העצמית ושלא ליכשל כו' (צדיקא בתיובתא).

י. שבת ראש חודש⁵⁴: החיבור דשבת וראש חודש מורה על היחוד דמשפיע ומקבל [שבת – קשור עם מהלך השמש (משפיע), וראש חודש – קשור עם מהלך הלבנה (מקבל)], ובעבודה זהו ע"ד החילוק בין עבודת הצדיקים (המשכת המשפיע מלמעלה למטה) ועבודת התשובה (שובה והעלאת המקבל מלמטה למעלה). שבכללות ה"ה ב' עבודות שונות, עבודות הפכיות. אך הכוונה היא (כפי שזה מודגש בגלוי בשבת וראש חודש) – יחוד המשפיע ומקבל, צדיקא בתיובתא, עד "והיו לבשר אחד"⁵⁵, על-ידי כח נעלה משניהם.

ו. להוסיף בהקשר עם קרח⁵⁶ – ע"פ הידוע שטענת קרח ("כל העדה כולם קדושים גו' ומדוע תתנשאו על

בכח עצמו (בעולם ששייך לעשות בו טעות) להגיע לזה באופן המתאים ע"פ התורה (לא כפי שהי' אצל קרח)⁴⁹, כנ"ל.

ה. ויש לומר שענין זה נרמז גם בהשם "קרח": ג' האותיות ק' ר' ח' דומין בתמונתן לאות ה', אבל כל אחת מהן – בשינוי בנוגע לקו השמאלי: בה"א ישנם ג' קוין. קו מלמעלה, וב' קוין – מימין ומשמאל. וידוע⁵⁰ שג' קוים אלו ה"ה כנגד מחשבה דיבור (הקו למעלה וקו שבימין) ומעשה (קו השמאל), עולמות בריאה יצירה ועשי'; וקו השמאל אינו מחובר עם ב' הקוים האחרים, כיון שבין מחשבה ודיבור למעשה ישנו הפסק (אף – עשיתיו), משא"כ מחשבה ודיבור ה"ה מחוברים.

זאת אומרת, שכפי ש"קרח" עומד בשרשו ובשלימותו באות ה' הוא כולל בתוכו הן את קו הימין (עשה טוב) והן קו השמאל (סור מרע), אבל כפי שקו השמאל עומד בשלימות בקדושה, עם הפסק (והבדל) בין העשי' למחשבה ודיבור, הפסק שהוא גם פתח לתשובה (לא על החטא ח"ו, אלא ע"ד צדיקא בתיובתא).

אמנם לקרח היתה הטעות באופן העבודה עם קו השמאל (מעשה) [קו הימין וקו שלמעלה היו בו בשלימות, הרצון (במחשבה) ובקשה (בדיבור) להיות כהן גדול], ובשלושה אופנים – כפי שזה בג' האותיות ק' (קו השמאל יורד למטה מן השורה), ר' (חסר את קו השמאל), וח' (קו השמאל מחובר עם הקו שלמעלה), כמבואר במ"א⁵¹.

ט. תוכן הנ"ל דפ' קרח קשור גם עם הזמן שבו קורין הפרשה. ובכללות – (א) בארבעים יום הראשונים שמשה ה' בהר סיני לקבל התורה, ובפרטיות (בקביעות שנה זו) – (ב) בשבת ראש חודש (בכלל), ו(ג) שבת ראש חודש תמוז.

ארבעים יום דעליית משה אל ההר: "הימים האלה נזכרים ונעשים"⁵², מדי שנה בשנה חוזרים ע"ע הענינים שארעו בפעם הראשונה, ובנדו"ד – נתינת

53 וע"ד המבואר בכמה ענינים נעלים שנמשכו בתחלה למטה (ואח"כ נגנו וכיו"ב), כדי ליתן הכח בעבודת האדם לגלות הענין בפועל ע"י עבודתו. ע"ד אור שנברא ביום ראשון ואח"כ נגנו, מלמדין כל התורה לתינוק במעי אמו ואח"כ משכחו, וכיו"ב.
54 בהבא לקמן – ראה קונטרס משיחת ש"פ קרח, אדר"ח תמוז תשמ"ז.

55 בראשית ב, כד.

56 ראה גם ס' השיחות תשמ"ט ע' 556 ואילך.

49 ויש לומר שענין זה נרמז גם בלשון הרמב"ם כאן, שכל איש ואיש "נתקדש קדש קדשים" ע"י עבודתו "אשר נדבה רוחו אותו כו' והלך ישר כמו שעשהו האלקים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם", היינו, שהאדם מתגבר על העלם והסתר העולם לעמוד לפני ה' ולשרתו כו'.

50 ראה תו"א מגילת אסתר צה, סע"ב. לקו"ת ר"פ בלק. ובכ"מ.

51 ראה ס' השיחות תשמ"ח ח"ב ע' 502 ואילך. וש"נ.

52 אסתר ט, כח. וראה רמ"ז בס' תיקון שובבי"ם. הובא ונתבאר

בס' לב דוד להחיד"א פכ"ט.

שלוחו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, ו"עבד מלך מלך" 64, שמלך נשאר מלך גם בגלות, ז.א. שהוא במעמד ומצב נעלה מענין של גלות. ובוזה מתבטאת עבודת בני בגלות – שבהיותו בגלות עליו לגלות את מציאותו האמיתית כפי שהיא למעלה מגלות, ואדרבא – "עבד מלך מלך", ושלגלות אין כל שליטה עליו (בנוגע לעבודתו בתומ"צ). ע"ד המדובר לעיל העבודה ד"קרח" למעליותא, צדיקיא בתיובתא.

ויש לומר, שבזה ניתנה תוספת כח ע"י הגאולה ד"ב"י"ג תמוז, כמו שבעל הגאולה כותב 65 ש"לא אותי בלבד גאל הקב"ה ב"י"ב תמוז, כי אם גם את כל מחבבי תורתו הקדושה, שומרי מצוה, וגם את אשר בשם ישראל יכונה", כולם נגאלו וקיבלו תוספת כח להתעלות למעלה מגלות ושיוכלו בקלות לקיים תורה ומצוות, ללא שום מניעות ועיכובים, על-ידי כח הגאולה שהביאה לכך שגם המנגדים "מסכימים" לעבודת בני" (כמדובר כמ"פ),

וכמו שרואים בפועל ההוספה מרובה שניתוספה אחרי הגאולה בהעבודה דהרבצת התורה וחיזוק היהדות והפצת המעיונות חוצה, עד שזה (המאסר והגלות) הביא ליציאתו של בעל הגאולה ממדינה ההיא, ולאחרי השתלשלות – בואו לארצות הברית, לחצי כדור התחתון, שבו הורחבה שלא בערך העבודה דהפצת היהדות והפצת המעיונות חוצה, ע"י המוסדות שהוקמו שם, ומשם – נתפשט כן בכל קצוי תבל, עד ל"א"י היים", (חצי כדור ה)תחתון שבתחתון (אוסטרליא וכיו"ב), והולך ומתפשט.

יב. א' מההוראות בפועל מהאמור לעיל: יהודי צריך ללמוד מקרח (כפי שקרח כתוב בתורה) 66 גם לימוד חיובי [נוסף להלימוד "ולא יהי כקרח ועדתו" (והתשובה שצריכים לעשות באם נכשלו בזה ח"ו)] – שהוא (היהודי) פיקח, מעם חכם ונבון, ועליו לדעת את מעלותיו, כפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר 67 שכשם שצריכים לדעת את חסרונות העצמיים על-מנת לתקנם, כך צריכים לדעת מעלות העצמיים 68 בכדי

קהל ה'"') באה כתוצאה מכך שראה את מעלת המקבל, אפילו לגבי המשפיע; אבל הטעות שלו היתה בכך שמעלת המקבל מתגלית דוקא ע"י שמרגיש את היותו מקבל ובטל להמשפיע, כמבואר בכ"מ.

וענין זה מודגש יותר – בשבת ראש חודש תמוז, יום השלשים דחודש השלישי (ו'א' ד)ראש חודש הרביעי, הוא מחבר שלישי עם רביעי – משפיע ומקבל, "גימ"ל דל"ת – גמול דלים" 57.

יא. ואולי יש ללמוד הוראה מזה ע"י ההתבוננות שענין זה בא בגלוי יותר בדורות האחרונים – בשבת ראש חודש תמוז, חודש הגאולה: בחודש הזה – ב"ב"י"ג תמוז תרפ"ז – כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו השתחרר (לגמרי) מהמאסר וגלות שהי' בגלל עבודתו והשתדלותו בהרבצת התורה וחיזוק הדת במדינה ההיא.

בגאולה ישנם שתי קצוות הפכיות (לכאורה): (א) נרגש בזה המצב (גלות) שממנו נגאלו (דוקא אז שייך לקרוא לזה גאולה – גאולה מן הגלות). (ב) כל גאולה יש בה מעין השלימות ואמיתיות ענין הגאולה, הגאולה העתידה (שכל הגאולות שוין הן "דשם גאולה עלה" 58), שהיא גאולה מכל המדידות והגבלות, גם ההגבלה דהרגש הגלות (שממנו נגאל), גאולה שהיא למעלה מנגד ואפשריות של גלות (גאולה שאין אחרי גלות) 59, במכ"ש מזה שהיא למעלה מאפשריות להיפך הטהרה (רוח הטומאה אעביר מן הארץ) 60.

והענין בעבודה: יהודי הוא לגמרי למעלה מגלות, כמו שכותב המהר"ל 61, שעל-ידי גאולת מצרים קיבלו בני" את המעלה של בני חורין (שטרי קודם), וה"מקרה" של גלות לא יכולה לבטל זאת. ביחד עם זה נמצא היהודי (כעת) בגלות (ועליו לדעת מכך, בכדי שיוכל לעשות שם את עבודתו ולהתגבר על הנסיונות כו'), אבל אי"ז בגלל שיש לו שייכות לגלות ח"ו, רק שהקב"ה שלח אותו לגלות בתור שלוחו, וישנו הכלל ש"שלוחו של אדם (העליון) כמותו" 62, עד כמותו דהמשלח ממש" 63, ובנדו"ד – יהודי (בגלות) הוא

57) שבת קד, א.

58) רש"י ד"ה אתחלתא – מגילה יז, ב.

59) תורה ה"ג ונאמר – פסחים קטז, ב. מכילתא בשלח טו, א.

60) זכרי' יג, ב.

61) גבורות ה' פס"א.

62) משנה ברכות לד, ב. קידושין מא, ב. וש"נ.

63) ראה לקו"ת ויקרא א, ג.

64) תנחומא צו יג (הובא בפרש"י בהעלותך יב, ח). ספרי דברים

ג. ב"ר פט"ז, ג.

65) במכתבו הידוע לחגיגה הראשונה דגאולת י"ב תמוז בשנת

תרפ"ח – נדפס בסה"מ תש"ח ע' 263. ובכ"מ.

66) ובמכ"ש מתורת הבעש"ט שמכל דבר שרואה ושומע צ"ל לימוד בעבודת ה' (כתר שם טוב הוספות סקט"ז ואילך).

67) "היום יום" כ"ו חשו"ן. אגרות קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ד ע' תסח. וש"נ.

68) וי"ל מקור לזה בחז"ל – מדברי המשנה (אבות פ"ג מ"ד):

חיבה יתירה נודעת לו (נוסף להחיבה בעצם המעלה שנברא בצלם וכו'). ולהעיר מאבות רפ"ד (הפרק דשבת זה): "איזהו חכם כו' איזהו

גבור כו' איזהו עשיר כו' איזהו מכובד כו'", שע"י קיום התנאים במשנה (חכם – הלומד מכל אדם וכיו"ב), נתגלה אצלו מעלתו.

ענין אחד, וכיון שאין אתנו יודע עד מהן – לכן צריכים לחטוף ולנסות כל הזדמנות ואפשריות להוספה בעניני תומ"צ⁷³.

זהו א' מהטעמים על ההצעה⁷⁴, שכל יהודי ישתדל לקבוע שיעורי תורה חדשים ברבים, ושכל אחד יהי בעצמו "מגיד שיעור" – הן אנשים (עם אנשים), נשים (עם נשים) וטף (עם ילדים אחרים).

וכדאי לקשר שיעורים אלו (עכ"פ מזמן לזמן) עם ענין בספר הרמב"ם (ובפרט משיעור היומי), ובפרט שבכמה ענינים שנלמדים בגמרא וכיו"ב, יכול להתווסף הסברה ועיון בזה ע"י שמסתכלים מה פוסק הרמב"ם בענין זה.

המעלה הנפלאה שבלימוד התורה, ובפרט ברבים, לא צריכים לחפש ביאור ע"ז – זה מבואר בריבוי מקומות בתורה שבכתב ובעל פה, וע"י גדולי ישראל בכל הדורות.

– ולהעיר (כמדובר כמ"פ⁷⁵), שבזמן הזה לומדות גם נשי ובנות ישראל אפילו הלכות וחלקי התורה שאין צריכות להן, כפי שרואים מעשה רב, שגדולי ישראל בדורות האחרונים ייסדו מוסדות חינוך לבנות ישראל, בהיותם צורך השעה, וכמבואר כבר בכ"מ הביאור בזה מגדולי ישראל, הן החסידים והן הלא חסידים, כידוע ומפורסם המכתבים וביאורים שלהם בענין זה⁷⁶ (כמובא ומלוקט בכמה ספרים⁷⁷).

עוד הצעה לפועל – מענינא דיומא, ראש חודש:

דבר נכון ביותר, שבכל ראש חודש (מדי חודש בחדשו) יתאספו יהודים יחד בכל מקום ומקום, בכל קהילה וביהכנ"ס, לעשות התוועדות, לדבר דברי תורה, לאמר "לחיים", "לחיים ולברכה", לברך איש את רעהו בכל הברכות הטובות, ולקבל יחד החלטות טובות בעניני תומ"צ, ומתוך שמחה וטוב לבב,

לנצלם במילואם, צריך היהודי לדעת כי הוא פיקח והוא "עבד מלך מלך" (גם בגלות), ועליו להראות שמבלי הבט על כך שהוא נמצא בעולם שיכולים בו לעשות טעות, הוא מנצל את פקחותו בכדי לא ליכשל, ועוד ועיקר – הוא מנצל את פקחותו בכל הענינים הקשורים עם עבודת השי"ת בלימוד התורה וקיום המצוות וכו', עד באופן של "נדבה רוחו אותו וכו' לעבדו ולשמרו כו'", עד שהוא מגיע ל"נתקדש קדש קדשים ויהי ה' חלקו ונחלתו" – ע"ז שהוא מגלה בעצמו את בחי' הכהן גדול שבו (ע"י ביטול אמיתי).

כשם שזה בנוגע להעבודה של כל יחיד לעצמו, כך גם בנוגע להעבודה דכללות דורנו זה – שצריכים לדעת את מעלת הדור (כנס על גבי ענק⁶⁹), דור האחרון בגלות ודור הראשון של הגאולה [כמובן מכל הסימנים המובאים בגמרא, וכמו שבעל הגאולה העיד כבר (לפני שנים) שכבר סיימו הכל, וצ"ל "עמדו הכן כולכם", לצחצח את הכפתורים האחרונים⁷⁰], בכדי שינצלו את הכחות שישנם כדי לסיים את אחרוני הפכים קטנים וה"שריים" של העבודה, וע"ז – להביא את הגאולה בפועל ממש.

יג. מבין עניני ה"פקחות" של יהודי בעבודתו, נכלל גם – שהוא מנצל כל הזדמנות אפשרית להוסיף עוד בתורה ומצוות, הן בנוגע לעצמו והן בנוגע לעורר יהודים נוספים שמסביבו.

ובפרט שבעמדנו בסוף זמן הגלות, לאחרי ריבוי גדול ועצום דמעשינו ועבודתינו במשך כל הדורות, הרי אין אתנו יודע עד מה – איזה מעשה טוב יהי' הענין המכריע שיביא את הגאולה [וכמו"כ בעבודת כל יהודי בפרט, באיזה ענין צ"ל אצלו ה"מצוה דהוה זהיר ב'י טפיי"⁷¹. וכידוע גם דברי הבעש"ט⁷², שנשמה יורדת למטה לשבעים או שמונים שנה בכדי לפעול

(69) ראה שבלי הלקט בראש הספר (בשם רבי ישעי' מטראנין) הקדמת החוות דעת לפירושו לשו"ע יו"ד. המשך תרס"ו ע' ת. ובכ"מ.

(70) ולהעיר שנין הכפתורים הוא א) לחבר צד הימין והשמאל של הבגד, ב) כמנהג בני"י – והימין על השמאל – המרמז על שלמות העבודה – הן בקו הימין והן בקו השמאל, ובאופן שהשמאל בטל לימין, כנ"ל סעיף י.

(71) ראה שבת קיח, ב.

(72) "היום יום" כ"ח שבט. אגרות קודש אדמו"ר מהור"י צ"ח ע' קעד. ע' רפח. ועוד.

(73) וע"ד הביאור בדברי הגמרא "חש בראשו יעסוק בתורה כו'", והרי לפעמים על-ידי העסק בתורה לא בטל המיחוש בגלוי? אלא, נאמר "זאת התורה אדם", שבתורה ישנה כל חלקי האדם, וע"י העסק בחלק התורה המכוון לראש האדם, נתתקן המיחוש שבראש, וכיו"ב בכל חלקי הגוף; אבל, מכיון שאין אנו יודעים איזה חלק בתורה מכוון

להראש וכיו"ב, צריכים להתעסק בכו"כ חלקי התורה!

(74) בשיחת ש"פ נשא ובהתוועדות של א"ח"ז.

(75) ראה קונטרס משיחת ש"פ אמור (ע"ד חיוב נשי ישראל בחינוך ובלימוד התורה).

(76) ראה דברי ה"חפץ חיים" באגרת שלו (מכ"ג שבט תרצ"ג) לחיזוק יסוד בית ספר לבנות ("בית יעקב"): וכל מי שנגעה יראת ה' בלבבו המצוה ליתן את בתו ללמוד בבי"ס זה. וכל החששות והפקפוקים מאיסור ללמוד את בתו תורה אין שום בית מיחוש לזה בימינו אלה. . . כי לא כדורות הראשונים דורותינו וכו'. וראה גם ליקוטי הלכות (להחפץ חיים) סוטה כא, ב.

(77) ראה ס' שארית יוסף (ג.י. תשמ"א). שו"ת מאזנים למשפט ח"א ס' מב. שו"ת ציץ אליעזר ח"ט ס' ג. חוברת "נועם" ח"ג ע' קלא ואילך. ועוד.

שקד גו' כי שוקד אני על דברי לעשותו⁸⁰ – גאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

וכל בני"י הולכים יחד, "בנערנו ובזקנינו גו' בכנינו ובבנותינו", לארץ הקודש, כמו שהיא עוד בזמן הגלות, עי"ז שישנה ממשלה חזקה ולא מכניסים לשם שום גוי'שקייט, וגם לא דיעות של גויים, שאין להם מקום בארץ ישראל,

ותיכף ומיד באה הגאולה, וארץ ישראל תהי' בשלימות כפי שתהי' לע"ל, עם כל עשר הארצות, גם קיני קניזי וקדמוני⁸¹, ובארץ ישראל עצמה – עולים לירושלים עיר הקודש, להר הקודש, לבית המקדש השלישי, מקדש אדני' כוננו ידיך⁸², ומשה רבינו ואהרן כהן גדול עמהם⁸³, והקיצו ורננו שוכני עפר⁸⁴, וכ"ק מו"ח אדמו"ר, בעל הגאולה בראשנו, ותיכף ומיד ממש.

התוועדות של שמחה, וכפס"ד הרמ"א⁷⁸ "טוב לב משתה תמיד".

וכדאי לקשר את ההתוועדות והשיעורי תורה ברבים (בימי החול) גם עם נתינת הצדקה, שיש לה סגולה מיוחדת שגדולה צדקה שמקרבת את הגאולה.

בעמדנו בראש חודש תמוז, הרי כעת גם זמן המתאים להזכיר, שיתחילו בהכנות להתוועדויות בקשר עם חג הגאולה, י"ב-י"ג תמוז, ברוב עם הדרת מלך, כנהוג בכל שנה ושנה, בכו"כ מקומות, ובודאי יתווספו עוד מקומות, ובכל המקומות שעושים בהם את ההתוועדויות – תהי' הוספה הן בכמות והן באיכות.

יד. בודאי שכל פעולות אלו יזרזו וימהרו – "עד מהרה ירוץ דברו"⁷⁹, כהשקדים דמטה אהרן, "מקל

(82) בשלח טו, יז.

(83) ראה תוד"ה אחד – פסחים קיד, ב. וראה יומא ה, ב.

(84) ישע"י כו, יט.

(78) סוף חלק אורח חיים.

(79) תהלים קמז, טו.

(80) ירמי' א, יא-יב. וראה מפרשים שם. ועוד.

(81) לך טו, יט-כ ובפרש"י.

לקוטי שיחות פרשת קרח כרך ד'

מתורגם ללשון הקודש

ולכן באה מחלוקת קרח רק לאחר פרשת המרגלים: קרח ידע שבלימוד התורה, משה רבנו ואהרן הכהן נעלים ביותר מכל שאר בני ישראל. משה רבנו הרי היה מקבל ראשון מהקב"ה, אחר כך לימד את התורה לאהרן, אחר כך - לבני אהרן, לאחריהם - לזקנים, ורק אחר כך - לכל בני ישראל⁷, משמעות הדבר היא גם, שלימוד התורה של משה ואהרן לא היה רק קודם בזמן אלא גם קודם במעלה, בדרגה נעלית יותר מערך לימוד התורה של כל שאר בני ישראל. טענת קרח "מדוע תתנשא" היתה בנוגע למעשה (שהוא העיקר) של מצות מעשיות, שבענין זה שווים כל בני ישראל. ולכן החל במחלוקתו רק לאחר פרשת המרגלים: לאחר שהמרגלים בקשו להתמסר רק לתורה ועבודה רוחנית, להשאיר במדבר ולהסתגר מן העולם, ועל-כך השיב להם משה רבנו בשם הקב"ה, כי חובה להכנס לארץ ישראל, כדי לקיים מצוות בגשמיות ולשם כך כדאי לנוש את המדבר, את ההסתגרות מהענינים הגשמיים, מקום שאפשר להשיג בו השגות נעלות, משום שהמעשה הוא העיקר - אז יצא קרח בטענתו: למה תתנשא - מהי כל כך גדולתם של משה ואהרן, יתרונם לגבי כל שאר האנשים הרי הוא רק בענינים הרוחניים ובלימוד התורה, אבל בהעיקר, במעשה המצוות בגשמיות, כולם שווים⁸.

ג. בכך תתורץ קושיה נוספת: כיצד יכלו קרח עם "חמישים ומאתים נשיאי העדה" לטעון כלפי משה ואהרן "ומדוע תתנשא", מחמת ש"כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה'" - הרי גם הם עצמם היו "נשיאי עדה", וכך גם כל שבט לוי היה נעלה מכל השבטים (והרי כוונת טענותיהם לא היתה כדי לוותר על עליונותם העצמית, אדרבה, הם בקשו לעצמם גם כהונה, כפי שמוכן ממענה משה רבינו "ובקשתם גם כהונה") - כיצד איפוא, באו בטענה כזו השוללת את מעלתם הם?

הכרח, איפוא, לומר, שב"ומדוע תתנשא" לא התכוונו לבטל את ההתנשאות בכלל, כי אם לבטל רק את סוג ההתנשאות של משה רבינו, התנשאות שבבחי' מלך⁹. הם טענו: הן אמת שישנן חילוקי מדריגות בין בני ישראל, ושבעלי המדריגה הנעלים ביותר יכולים וצריכים, מחמת

א. נאמר בסדר עולם¹, שמחלוקת קרח ועדתו על משה ואהרן אירעה לאחר פרשת המרגלים (וההוכחה לכך מובאת מטענת דתן ואבירים: "אף לא אל ארץ זבת חלב ודבש הביאותנו וגו'" שמשה רבינו הוציאם ממצרים להמיתם במדבר כו'. טענה זו מוכיחה, שזה היה אחר גזירת "במדבר הזה יתמו"².

צריך להבין, מדוע המתין קרח במחלוקתו עד אז? ציווי הקב"ה, ליטול את העבודה מהבכורים ולהעבירם לאהרן ולבניו, היה בשעת מתן תורה, או משהוקם המשכן³, ותחלתה בפועל של הכהונה הגדולה של אהרן - שעוררה את המחלוקת של קורח - החלה לכל הדעות, בשמיני למילואים⁴, (התאריכים הנ"ל הם, אם כן: ו' סיון (יום מתן תורה) שנה לפני כן, כ"ג אדר (יום הקמת המשכן) ראש חדש ניסן (יום השמיני למילואים)), ואילו פרשת המרגלים היה מאוחר יותר, והסתיים רק בתשעה באב. מדוע, אם כן, המתין קורח לחלוק על משה ואהרן רק לאחר פרשת המרגלים?

גם אם נאמר, שעיקר מחלוקת קרח היתה בגלל מינויו של אליצפן בן עוזיאל לנשיא על בני קהת⁵, הרי גם מינוי זה היה זמן רב לפני כן - בעת שהלויים נימנו (מנין בני ישראל היה בתחילת חודש אייר) - ואילו קרח החל במחלוקתו רק לאחר תשעה באב. הכרח לומר, איפוא, שהמחלוקת של קרח היתה קשורה עם מעשה המרגלים.

ב. טענת המרגלים - כאמור לעיל⁶ - היתה, שצריכים להתבדל מן העולם; ולכן רצו שבני ישראל ישארו במדבר, כדי שהעולם לא יפריע להם בדבקותם בהקב"ה על ידי לימוד התורה. אבל משה רבנו השיב להם, כי המעשה הוא העיקר ותכלית העילוי הוא דוקא על ידי מעשה המצוות בגשמיות.

ההבדל שבין תורה למצוות הוא: בתורה, שענינה הוא הרי הבנה והשגה, ישנן מדריגות שונות: לזה - יש השגה פחותה, ולזה - השגה גדולה יותר; מה שאין כן במעשה המצוות, כל בני ישראל שווים: מעשה הנחת התפילין שקיים משה רבינו היה שווה למעשה שמקיים איש פשוט. הבדלים מצויים בכוונת המצוות, אבל במעשה המצוות כל בני ישראל שווים.

(1) רבא פ"ח. הובא ברשב"ם ותוס' בבא בתרא קט"א, א.

(2) שלח יד, לה.

(3) זבחים קטו, ב. וראה בחיי לשמות יט, כב.

(4) ירושלמי יומא פ"א, ה"א.

(5) במדב"ר ותנחומא ר"פ קרח. הובא ברש"י שם.

(6) ראה לקו"ש חלק ד' פרשת שלח ע' 24.

(7) עירובין נד, ב.

(8) וזהו שאמרו ובתוכם הוי' ומדוע תתנשא על קהל הוי', כי הוי' הוא שם העצם, שנמשך ע"י מעשה המצוות (וראה לקוטי שיחות פרשת שלח ח"ד ע' 26 הערה 20).

(9) זבחים קב, א. שמו"ר פ"ב, ו. תנחומא בהעלותך ט. ראה הערה 5. זח"ג

פג, א. ועוד.

בעניני המלוכה (לא כמו אצל תלמיד שאסור לו להיות "מורה הלכה בפני רבו" - כי הדבר קשור עם הענינים שהוא מקבל מרבו) - מכל מקום הרי זוהי כבר מרידה במלכות. כי מלוכה צריכה לחבוק את כל מציאותם של כל אחד מבני המדינה, גם בדברים הפשוטים שלהם, מחוץ (תנועות ידים) וכו'.

כך היה גם אצל משה רבינו, שעל ידי התנשאותו קיבלו בני ישראל על ידו לא רק השגות נעלות וכדומה, אלא גם את כל עניניהם, עד לענינים פשוטים ביותר¹⁴ (וכן הוא גם באתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא¹⁵, בנשיאים, ראשי בני ישראל שנל¹⁶ אנשי דורם¹⁷ צריכים לקבל את חיותם על ידי הנשיאים)¹⁸.

זו היתה טענת קרח: "כי כל העדה כולם קדושים" - באותם דברים שכל בני ישראל קדושים בשוה, בקיום המצות "מדוע תתנאו"¹⁹ - מדוע בנוגע לאותם ענינים בהם כולם שוים, הענינים הפשוטים - גם אותם צריכים בני ישראל לקבל באמצעות משה רבינו?

ה. על כך ענה להם משה רבינו: "בקר וידע ה' את אשר לו ואת הקדוש והקריב אליו", בבוקר יודיע הקב"ה "את אשר לו - לעבודת לוויה, ואת הקדוש - לכהונה"²⁰.

(16) כי כל ישראל הם קומה אחת שלימה וראשי הדור כוללים את הנשמות של כל אנשי הדור (כמו שהראש כולל חיות כל אברי הגוף - תניא פנ"א), ולכן ההשפעה שממשיכים לאנשי דורם הוא בכל מציאות אנשי הדור, וגם בעניניהם הפשוטים, כמו שאברי הגוף מקבלים כל חיותם, גם החיות שבצפרנים, מהמוח שבראשו. וראה תניא פ"ב. לקו"ת שה"ש לה, ד.

(17) גם הפושעים ומורדים בהם (תניא פ"ב). כי מכיון שהם ראשי בני ישראל, הרי חיות כל האברים מוכרח להיות נמשך מהראש דוקא. וכן בענין המלכות, שם המלך נקרא ונתפשט לא רק על מין המדבר (גם על אנשים הכי פחותים) אלא גם על סוגי דצ"ח. וע"ד שגם גמל ואילן של עמלק צריך למחותם (מכילתא ס"פ בשלח. מדרש תהלים ט, ז). ואם בעמלק חוצפא שהיא מלכותא בלא תגא (סנה"א קה, א) כן - בקדושה (ושמרוכה מדה טובה) על אחת כמה וכמה.

(18) ועל פי זה יש לבאר מ"ש בספר קהלת יעקב (לבעה"ט מלא הרועים) מע' רבי, שנשיא הוא ר"ת ניצוצו של יעקב אבינו: היתרון דיעקב אבינו על אברהם ויצחק, אשר עניניהם של אברהם ויצחק לא נמשכו בכל יוצאי חלציהם, שהרי אברהם יצא ממנו ישמעאל ויצחק יצא ממנו עשו. משא"כ יעקב (אשר שופרי" מעין שופרי" דארם הראשון (כ"מ פד, א. זח"א לה, ב) שכל הנשמות היו כלולות בנשמת אדם הראשון) מטתו שלימה (ראה בארוכה לקו"ש ח"ג פ' יצא ובהנסמן שם): וכן נשיאי ישראל, עניניהם נמשכים בכל אנשי דורם.

וכשם שבנוגע אנשי דורם, ההמשכה נוגעת בכל עניניהם ועד לעצם מציאותם כנ"ל, כן מצד הנשיאים, כל עניניהם ובתור נשיאים) גם הנעלים ביותר, פועלים על אנשי דורם. (ראה תניא פמ"ד (אשר גם במדריגת משה אשר מי הוא זה כו' אשר ערב לבו (ראה לעיל הערה 11): אפס קצהו ושמך מנהו מרב טובו ואורו מאיר לכללות ישראל.

(19) עד"ו פירוש הגאון הרגובי (בצפנת פענח על התורה) אשר "אף בדבר שהלויים דומים על הכהנים היינו גבי מצוות שמירה מ"מ כהן למעלה והם למטה". אלא שפירושו הוא שטעות קרח הוא שלא ידע שבדבר שהם דומים יש לזה מעלה על זה, ובהשיחה מבואר (שלא רק שיש מעלה כו' אלא) שהתחונן צריך לקבל גם את מעלתו זו - מהעליון. (20) רש"י במדבר טז, ה.

עליונותם, להיות נשיאים על בעלי המדריגה הנחותים מהם, אך מאחר ש"כל העדה כולם קדושים", הרי שיש יחס של ערך בין כל הדרגות השונות שבבני ישראל - כי העליונות שבין אחד לשני מתבטא רק בהשגות רוחניות, שהן טפלות (לגבי "המעשה הוא העיקר"), ואילו בהעיקר כולם שווים כנ"ל - ממילא, אין מקום כלל שמשה רבינו יהיה מלך, כי זוהי התעלות של באין ערוך¹⁰; ומאחר שבדבר העיקרי כל בני ישראל שווים, אי אפשר שיהיה ביניהם הבדלים כאלו, שאחד יהיה נעלה באין ערוך מאחרים¹¹.

ד. עוד התכוונו בטענתם על מלכות משה רבינו: הקשר שבין אנשי המדינה לבין מלכם אינה דומה לקשר אחר, לדוגמא - קשר שבין תלמיד לרבו. קשר זה הוא רק לגבי אותם ענינים (של תורה) שהוא זקוק לקבלם מרבו; אבל הקשר של אנשי המדינה למלך הוא בכל מציאותם: לא רק שהם מקבלים ממנו ענינים הקשורים למלוכה, אלא שכל מציאותם משועבדת למלך¹².

בדוגמת המסופר בגמרא¹³ על אחד ש"מחוג במחוג קמי מלכא" (רמזו על דבר מסוים בנוכחות המלך), ודנו אותו למיתה, כי בכך גילה את מציאותו שלו בסביבת המלך, זוהי מרידה במלכות. למרות שעל ידי "מחוג במחוג" הוא גילה רק את מציאותו, דבר שאינו פוגע

(10) ועד"ו בנוגע לאהרן שהי' כהן גדול (ראה סד"ה כה תברכו תרנ"ד). וראה ג"כ תוספתא סוף כריתות. אוה"ת ורא עה"פ הוא אהרן ומשה.

(11) ראה תניא פמ"ד: ואף כי מי הוא זה ואיזהו אשר ערב לבו לגשת להשיג אפי' חלק אחד מני אלף ממדריגת אהבת רעיא מהימנא. - דיוק לשון אשר ערב לבו, יש לומר, עפ"י מ"ש בתניא פ"כ אשר תשוקת וחמדת הלב היא למעלה מבחי' מחשבה ואינה אלא מקור להמחשבה (שהתחלתה היא לאחר ש"חזרה ועלתה מהלב למוח"). והוא אומר מי הוא כו' אשר ערב לבו, להורות שאין שום מקור כלל למחשבה כזו.

(12) ולכן כל המורד במלך ישראל יש למלך רשות להרגו (רמב"ם הל' מלכים פ"ג, ה"ח), כי העונש הוא לפ"ע הפגם (תניא פכ"ד), והמלוכה (ומרידה בה) - נוגעת בכל מציאותו, עד לעצם חיותו.

ובזה יש לבאר הענין, דאף שמלך בן מלך שהיתה מחלוקת עליו מושחין אותו (רמב"ם שם ספ"א), לא מצינו אשר משחו את רחבעם אף שהי' עליו מחלוקת ירבעם (ועוד - שהיתה מאושרת ע"י אחי' השילוני) - והוא לפי שהמחלוקת עליו היתה אחרי שישב כבר על כסא מלכותו, ואז אינה מצריכה משיחה - לפי שבישב על כסא מלכותו, כל העם קנויים לו בכל עצמותם, והמחלוקת אינה אלא בכחות הגלויים (ובדוגמת הפושעים ומורדים בתלמידי חכמים - שגם הם יונקים חיותם מהת"ח. תניא פ"ב). שלכן, גם המורד במלך וכבר פרק עולו - יש למלך רשות להרגו - כי גם בו, נוגעת המלוכה בכל מציאותו.

(13) חגיגה ה, ב. ומה דמסיים שם גברא דלא ידע כו' - היינו שבאם הי' יודע כו' וראוי לויכוח זה - הי' בה"מחווני במחוג" - ענין המלך ושירות לו (וכידוע בסיפורי חז"ל ששאל לריב"ח כמה פעמים בעניני אמונה וכו'). וק"ל. ובה מתורן ג"כ מה שלא ענשו לריב"ח על דמחוויו.

(14) ולכן כשאמר משה (במדבר יא, יג) מאין לי בשר, שלא יכול לצמצם עצמו בהשפעת הבשר (ראה לקו"ת בהעלותך לא, ד), אמר לו הקב"ה (שם טז) אספה לי שבעים איש מזוקני ישראל גו' ואצלתי מן הרוח אשר עליך ושמת עליהם גו', דההשפעה צריכה להיות מרוחו של משה דוקא, להיות הוא המשפיע בדורו (ד"ה בריש הורמניא תרצ"ה (נדפס בקונטרס כח) סעיף יט). (15) נסמן בלקוטי שיחות ח"ג (המתורגם) ע' 193 הערה 14.

כאשר הן בבוץ יש בהן בהעלם כל התכונות של אבנים טובות.

על דרך זה הוא גם במצוות: ענינם הוא להוסיף אור בעולם. אך יתכן שלפעמים, ולפי שעה, בגילוי הם היפך ענינם. לימוד התורה וקיום המצוות של רשע, לא זו בלבד שאינם מאירים, אלא אדרבא, הם מגבירים את החושך וההעלם בעולם, הם מוסיפים חיות בקליפות²⁵. ולא רק בתורה ומצוות של רשע, אלא כן הוא גם בתורה ומצוות שלא לשמן, לשם פניות²⁶. וכנראה גם במוחש, שכאשר חסרה הכוונה האמיתית בתורה ומצוות, יכול האדם לבוא מזה לידי ישות וגאווה²⁷, תוך שהוא מרגיש את מעלתו העצמית שהצליח לעמוד בפני קשיים ולקיים את המצוה, ובפרט כשמקיים אותה בהידור. דבר זה הינו היפך ענין המצוה: "מצוה" היא מלשון צוותא וחבור²⁸, על ידי מצוה מתחברים עם הקב"ה, אבל על ידי ישות וגאווה מתנתקים מהקב"ה, הקב"ה אומר²⁹ על בעל גאווה "אין אני והוא יכולים לדור".

בהעלם ובפנימיות גם אז הרי הן תורה ומצוות, שלכן נפסק בשולחן ערוך³⁰, שאפילו רשע גמור צריך ללמוד תורה ובודאי שצריך לקיים מצוות, אף שבינתים הוא מוסיף על ידי התורה ומצוות שלו חיות בקליפה, אבל אחר כך, כשיעשה תשובה - והוא בודאי יעשה תשובה, שהרי "לא ידח ממנו נדח" - יוצאו ניצוצות הקדושה, מהתורה ומצוות שלו, מהקליפה ויתחילו להאיר. אבל כל עוד שלא עשה תשובה הרי התורה ומצוות שלו - הם כאבן טובה שבבוץ, והם מגבירים עוד יותר את החושך בעולם.

עלול הוא לחשוב בקרבו: מה איכפת לי אם מצוותי מאירות או חשוכות - האור שבמצוות או הפכס, הוא ענין הקשור רק ל"גילויים" - ואילו המשכת העצמות היא על ידי מעשה בפועל, המעשה הוא העיקר, ועל ידו נעשית דירה לעצמותו; רצון העליון הוא הרי (כפי שנפסק בשולחן ערוך) שילמד תורה ויקיים מצוות - וכך הוא עושה. ואם על ידי זה מתווסף חיות בקליפות - אין זה עסקו, ענינו הוא - "לשמש את קוני"³¹ לקיים את רצון

רש"י מבאר²¹ את הטעם לציוויו של משה רבינו להמתין עד בקר: א) כדי שיוכלו בינתים לחזור בתשובה; ב) להראות, שכשם שאיש לא יוכל לטשטש את הגבולות שבהם הבדיל הקב"ה בין ערב לבוקר, כך לא יוכל אדם לבטל את "ויבדל אהרן להקדישו קודש קדשים"²².

שני הטעמים דורשים ביאור: לטעם הראשון ודאי אינו מובן, מדוע היה צריך להמתין כל הלילה עד הבוקר, הרי אפשר לעשות תשובה ברגע אחד, "כשעתא חדא וברגעא חדא"; ואם אחרים אינם מתעוררים מיד בתשובה - הרי אין לכך שיעור; אחד עושה תשובה בו במקום, אצל השני נמשך הדבר עד בוקר, ואצל השלישי זמן רב יותר.

גם לטעם השני אינו מובן מדוע היו צריכים להמתין עד למחר בבוקר, הרי די בכך שהיו ממתנים עד הלילה²³, שאז כבר קיימים הגבולות המבדילים בין בוקר לערב?

גם צריך להבין, מה היה באמת המענה לטענת קרח "מדוע תתנשאו", מאחר ש"כולם קדושים" ו"המעשה הוא העיקר". על ידי "קחו לכם מחתות" רצה משה רבינו רק להוכיח (ואכן הוכיח) שקרח אינו צודק והכל עשה משה רבינו בציווי הקב"ה, אבל בכך לא הסביר מדוע קרח אינו צודק. (גם מעשה הקטורת נוגע לכאורה רק לטענה אודות כהונת אהרן, אבל לא בנוגע לטענה אודות המלוכה וההתנשאות של משה רבינו).

צריך איפוא, לומר, שבציווי להמתין עד בוקר, ישנו גם ההסבר מדוע קורח אינו צודק.

ו. אדמו"ר הזקן מדייק²⁴ בלשון "תשובה ומעשים טובים" המובא לעתים תכופות בדברי חז"ל (ולא - תשובה ומצוות) ומבאר: מעשה המצוות יכולים להיות באופן כזה שהן אינם "טובים" (מאירים) - אף שגם אז הן מצוות - לכן מדייקים חז"ל לומר "תשובה ומעשים טובים", שעל ידי תשובה נכונה המעשים הם טובים ומאירים.

המשל על כך הוא מאבנים טובות המכוסות בבוץ, שאז לא רק שהאבנים הטובות אינן מאירות, אלא שהבוץ שעליהן אף מסתיר על האור והן היפך האור, למרות שגם

21 רש"י שם. והוא מבמבד"ר ותנחומא שם.

22 דה"א כג, יג.

23 שהרי מחלוקת קרח היתה ביום, וכמו שאמרו רז"ל (סנהדרין קט, סע"ב): "אותבה על בבא כו' כל דאתא חזי, שהי' בומן שרואין. כן מובן שהי' ביום שהרי שאל קורח או טלית שכולה כו' - והעם עומר "על משה מן הבקר עד הערב" (יתרו יח, יג).

לכאורה אפ"ל דא"א לחכות רק עד הערב ואז "יודע הוי" - כיון שצ"ל הקרבת הקטורת (וגם ע"י אהרן) דאינה אלא ביום - אלא דא"כ: 1) העיקר חסר בפירוש"י. 2) מנ"ל הטעמים דפירוש"י, כיון שבלאה"כ מוכרח לחכות עד הבוקר. ועכצ"ל דס"ל לרש"י (מיוסד על הדגשת הכתוב "בוקר - יודע הוי") דההודעה תלוי ב"בוקר". ולולא הטעמים שמביא - היתה באה ההודעה

בהקדם - וגם בלילה אלא שעי' ענין אחר ולא - הקטורת.

24 ראה לקו"ת דרושים לשמע"צ פה, א. שה"ש ז, ג.

25 ה' ת"ת לאדה"ז פ"ד, ה"ג.

26 תניא פל"ט.

27 עד שאפשר שיקימו מצוה כדי לרמות כו' וכהעובדא המובא בתוד"ה

כאלישע (שבת מט, א).

28 לקו"ת בחוקתי מה, ג.

29 סוטה ה, א.

30 ה' ת"ת שם.

31 קדושין פב, א.

ידי קדושתו יש לו בכח (על ידי מצוותיו) להמשיך עצמותו ית' - "ובתוכם הוי'", שם העצם - אך מאחר שמצוות הרי ענינם, שיאירו, שיהיו מעשים טובים ומאירים, אם כן, הרי (א) ישנו עילוי גם במעשה המצוות של משה רבינו על המצוות של כל שאר בני ישראל, והעילוי הוא עילוי של אין ערוך. (ב) צריכים לקבל את כל ההשפעות ממשה רבינו, ואתפשטותיה דיליה שבכל דרא ודרא, לא רק בנוגע לעבודת המוח והלב, כי אם גם בנוגע למעשה המצוות³⁵, ובפרט - שיהיו מעשים טובים ומאירים.

ח. ההוראה עבורנו משתי הפרשיות, שלח וקרח, היא: ישנם כאלו הטוענים, שמעשה המצוות בפועל אינו חשוב כל כך, העיקר הוא - שיהיה לב יהודי, "רחמנא ליבא בעי"³⁶; ישנם כאלו הטוענים, שצריכים את מעשה המצוות בלבד, אבל לימוד החסידות ועבודה שבלב אינם נחוצים כל כך, כי המעשה הוא העיקר. מלמדת אותנו כאן התורה, שסדר העבודה צריך להיות לא כשיטת המרגלים, שאפשר לצאת ידי חובה ברוחניות לבד, ולא כשיטת קרח ועדתו, שאפשר לצאת ידי חובה במעשה בלבד, אלא חייבים את שני הדברים יחדיו.

וכפי שראו את הנהגתו של כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, בעל השמחה של י"ב תמוז, שמסר נפשו על שני הדברים: הוא התמסר בכוחות גדולים ביותר, עד למסירת נפש בפועל, לענינים של מעשה, שילד יהודי ילמד אל"ף בי"ת; שיהודי יקיים אפילו עוד מצוה אחת (אף שהלה עדיין לא היה שייך לגמרי לכוונת המצוות ולזיכוכ הפנימי הנפעל על ידה, ואפילו מקיום מצוות בפועל היה עדיין רחוק, עם כל זה מסר הרבי את נפשו, שיהודי זה יקיים לכל הפחות מצוה אחת); וכו בזמן התמסר הרבי בכל כוחותיו ומסר נפשו להפיץ תורה, פנימיות התורה עד לעבודת התפלה כדבעי.

זוהי הדרך אשר הורה הרבי לכל השייכים אליו וההולכים בעקבותיו, שיעסקו בכ' הקיום: כשם שצריך לעסוק ב"המעשה הוא העיקר", יש גם להשתדל, שהמעשה יהיה נקי וזך, וזה נפעל על ידי לימוד פנימיות התורה ועבודת התפלה.

ועל ידי העבודה בשני הקיום יחדיו עושים דירה לו יתברך בתחתונים, דירה בשני הדברים: שתהיה דירה לעצמותו ושהעצם יהיה בהתגלות.

(משיחות ש"פ קרח תשכ"ב)

העליון, ורצון העליון הוא, שגם הוא יקיים תורה ומצוות. המענה לזה הוא: רצון העליון אינו רק בקיום המצוות גרידא, כי אם גם בכוונת המצוות. שכן ב"דירה לו בתחתונים" ישנם שני ענינים³²: צריך לעשות דירה לעצמותו. (וגם) שהעצם יהיה שם בגילוי, שתהיה דירה מאירה, בכדי שהדירה תהיה מוארת צריכים להיות מצוות מאירות, מצוות המאירות ומזככות את האדם ואת העולם שמסביבו.

ז. זו היתה תשובת משה רבינו לטענת קרח ועדתו: הן אמת שהמעשה הוא העיקר, אבל קיום המצוות צריך להיות באופן של "בוקר", שיהיו מצוות מאירות, שביאור לידי "וידוע הוי'", לידיעת וגילוי³³ אלקות. אפשר אמנם לקיים מצוות גם ללא הכוונה האמיתית, אבל אז אין אלו מצוות מאירות ("בקר") ואינן מביאות לידי ידיעת (גילוי) אלקות ("וידוע הוי'").

וזאת גם מרמז רש"י בשני הטעמים מדוע ציוה משה רבינו להמתין עד "בקר":

(א) "שמא יחזרו בהם", כדי שתהיה להם שהות לעשות תשובה. ואף שאפשר לעשות תשובה "כשעתא חדא וברגעא חדא", אך משה רבינו, רמז להם, שנדרשת תשובה של "בקר", תשובה מאירה, שכן אז פועלת התשובה שה"מעשים" (מצוות) יהיו "טובים". גם כאשר תשובתו נובעת מיראת העונש, מוחלים לו על עוונותיו, אך עדיין אינה מזככת את האדם; הוא נשאר בישותו. התשובה צריכה להיות מאירה, עד - לתשובה מאהבה רבה, שרק אז "זדונות נעשים לו כזכיות", היא משפיעה על הזדונות ממש ובודאי על המצוות שהיו בגלות ("כ"זדונות") בתוך הקליפות, שיתהפכו לזכיות, ויתחילו להאיר.

(ב) "בקר, א"ל משה גבולות חלק הקב"ה בעולמו כו'". משה רבינו רמז להם את מעלת המצוות המאירות על המצוות שהן בגלות בתוך הקליפות, אף שגם הן מצות ה', וזאת - במשל של ערב ובוקר: ערב ובוקר הם שניהם ברואי הקב"ה, ודוקא מערב ובוקר ביחד נעשה "יום אחד", ורז"ל אומרים³⁴ שזהו יום הכיפורים, ואף על פי כן הרי הערב הוא - חושך, והבוקר - אור.

וכזה מצויה גם המענה לטענת "ומדוע תתנשא": הן אמת ש"כל העדה כולם קדושים ובתוכם הוי'", שכל יהודי הוא קדוש ולא רק מצד נשמתו כי אם גם מצד גופו, ועל

(32) ראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 15-214.

(33) ראה תניא ספ"ג.

(34) ב"ר פ"ג, ח.

(35) להעיר מתניא פמ"ב (ס, ב) דיראה המביאה לקיום המצוות זוטרתי

היא לגבי משה כו'.

(36) סנהדרין קו, ב ושם הקב"ה. אבל כן הוא ברש"י שם. זח"ב קסב, ב.

זח"ג רפא, ב. יסוד מורא לראב"ע שער ז. ספר חסידים סי' תקץ. בהקדמת

חובת הלבבות.

יום ראשון כ"ד סיון

ההתהוות והחיות. ו"ממלא כל עלמין" - היא פחינת החיות המתלבשת בפנימיות, תוך עצם הנברא, שהיא - החיות שמבחינת "ממלא כל עלמין", מצמצמת בתוכו - של הנברא, בצמצום רב, כפי ערך מהות הנברא, - שכן, כיוון שעל החיות להתלבש בפנימיותו של

הנברא ולהתאחד אתו, מן ההכרח שהיא תצמצם לפי ערך מהותו של הנברא - והנברא הוא הרי בעל גבול, הרי מן ההכרח שחיות זו תבוא באופן של גבול, בצורה מוגבלת, כדלהלן: שהיא - הנברא, פעל גבול ותכלית פכמותו ואיכותו, דתנינו - המשמעות של "איכותו" היא מעלתו וחישיבותו - של הנברא, שגם האיכות והחישיבות אינן החיות של הנברא, הן באות רק מצד גוף הנברא, כגוף השמש, שגופו יש לו גבול ותכלית פכמותו, - בגודל השמש, שהיא כמו קסו פעמים כגודל כדור הארץ¹⁹, ואיכותו ומעלתו, - של השמש, הוא אורו, גם כן יש לו גבול עד כמה יוכל להאיר, מאחר שהוא נברא - ונברא הוא הרי מוגבל - ואם אמנם השמש מאירה למרחק רב, אבל בכל זאת בהגבלה. וכן כל הנבראים הם פעלי גבול ותכלית, כי מהארץ לרקיע מהלך ת"ק שנה ב'. - וכך בין רקיע לרקיע גם כן מהלך ת"ק שנה. ואם כן - שלנבראים יש גבול ותכלית, החיות המתלבשת בהם - בפנימיותם, היא פכחינת צמצום רב ועצום, כי צריכה תחלה להתצמצם צמצומים רבים ועצומים, עד שיתנהו מבחה ואורה - של חיות זו, עצם הנבראים פמות שהם, פעלי גבול ותכלית - שהרי החיות עצמה אינה מוגבלת ולא בעלת תכלית, וכדי שיתהווה ממנה נברא מוגבל, מן ההכרח שהיא תצמצם בצמצומים רבים, עד שתוכל להתלבש בנברא ולהתאחד אתו - כפי שיוסבר להלן:

וזהו גם כן ענין "סוכב כל עלמין", - שהוא מקיף וסוכב את כל העולמות, פרוש, - "סוכב כל עלמין" אין הכוונה שהוא לא נמצא חס ושלום בעולם עצמו ורק מקיף עליו בלבד, וכך משפיע בו, אלא המשמעות של "סוכב" היא: דרך משל, כשאדם מתבונן באיזה

דבר חכמה בשכלו או בדבר גשמי במחשבתו, או שכלו ומחשבתו מקיפים על הדבר ההוא פד המצייר במחשבתו או בשכלו, - שהרי הדבר נמצא בשכלו ובמחשבתו, אך אין - השכל והמחשבה, מקיפים על הדבר ההוא ממש בפעל ממש; - הם מקיפים את ה"ציר" בלבד של הדבר, אבל לא את הדבר עצמו. דבר זה מובן במיוחד בדבר גשמי, שהדבר הגשמי עצמו הרי נמצא בפועל ממש במקום אחר, לא במחשבתו, שבה נמצא רק "צירו" של הדבר, ורק את ה"ציר" בלבד מקיפה מחשבתו, אבל הקדושי פרודהו דכתיב ביה - שלגביו כתוב¹⁸: "כי לא מחשבתיו מחשבתיהם וגו'" - שהמחשבה שלמעלה היא באופן אחר לגמרי מאשר, להבדיל, מחשבתו של אדם, הנה מחשבתו וידיעתו שיודע כל הנבראים, מקפת כל נברא ונברא בפעל ממש, שהרי היא - המחשבה שלמעלה, היא חיותו והתהוותו מאין ליש בפעל ממש. - שלא כפי שהדבר אצל האדם, שהדבר המצוייר עצמו אינו נמצא במחשבתו ואין מחשבתו משפיעה על הדבר, רק צירו של הדבר נמצא במחשבתו. ואילו המחשבה שלמעלה מקיפה את הנברא ממש, והיא משפיעה בנברא להוותו מ"אין" ל"יש" ולהחיותו. אך אין זה באופן שהחיות מצמצמת בהתאם לנברא, שאז היא יכולה להיקלט בפנימיותו של הנברא, אלא חיות זו נשאת במודריגתה הנעלה, שהיא למעלה מעלה מלהצמצם עד שתוכל להיקלט בהתלבשות בפנימיותו של הנברא - ובהיותה במודריגתה, היא משפיעה בנברא את ענין

שער היחוד והאמונה

וזהו ג"כ ענין סוכ"ע פי' ד"מ כשאדם מתבונן באיזה דבר חכמה בשכלו או דבר גשמי במחשבתו או שכלו ומחשבתו מקיפים על הדבר ההוא המצוייר במחשבתו או בשכלו אך אין מקיפים על הדבר ההוא ממש בפועל ממש. אבל הקב"ה דכתיב ביה כי לא מחשבותי מחשבותיכם וגו' מחשבתו וידיעתו שיודע כל הנבראים מקפת כל נברא ונברא בפ"מ שהרי היא חיותו והתהוותו מאין ליש בפועל ממש. וממלא כל עלמין היא בחי' החיות המתלבשת תוך עצם הנברא שהיא מצומצמת בתוכו בצמצום רב כפי ערך מהות הנברא שהוא בעל גבול ותכלית בכמותו ואיכותו דהיינו מעלתו וחישיבותו כגון השמש שגופו יש לו גבול ותכלית בכמותו שהוא כמו קס"ז פעמים כגודל כדור הארץ ואיכותו ומעלתו הוא אורו ג"כ יש לו גבול עד כמה יוכל להאיר כי לא יאיר לבלתי תכלית מאחר שהוא נברא וכן כל הנבראים הם בעלי גבול ותכלית כי מהארץ לרקיע מהלך ת"ק שנה כו'. וא"כ החיות המלובשת בהם היא בבחי' צמצום רב ועצום כי צריכה תחלה להתצמצם צמצומים רבים ועצומים עד שיתהווה מכחה ואורה עצם הנבראים כמות שהם בעלי גבול ותכלית

18. ישעיה נה, ח. 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "והנה ברמב"ם יסוה"ת (פ"ג ה"ח) כמו קע פעמים וכ"ה בהל' שבועות (פ"ה הכ"ב) קע פעמים. ולי' על אדה"ז, כי בהקדמת פיה"מ להרמב"ם (ד"ה והנני נושא) נחית הרמב"ם לדייק יותר וכותב: קסו ושלוש שמיניות פעם."

יום שני כ"ה סיון

יכולים להיברא עולמות בלי גבול ותכלית, אלא שצמצם הקדוש
 - ברוך - הוא האור והחיות שיוכל להתפשט מרוח פיו,
 והלבישו תוך צרופי אותיות של עשרה מאמרות וצרופי
 צרופיהן בחלופי ותמורות האותיות עצמן ובחשבונן ומספרן.

שכל חלופה ותמורה - של

האותיות, מורה על ירידת

האור והחיות ממדרגה

למדרגה, דהינו שיוכל -

האור והחיות, לברא

ולהחיות ברואים - כאלה,

שמדרגות איכותם

ומעלתם היא פחותה

ממדרגות איכות ומעלת

הברואים הנבראים

מאותיות ותיבות עצמן

שבעשרה מאמרות, שבהן

- ב"עשרה מאמרות",

מתלבש הקדוש-ברוך

הוא בכבודו ובעצמו שהן

מדותיו - שהן דבר אחד

אתו יתברך "בכבודו

ובעצמו". והחשבון - גם

בלי חילופי אותיות, אלא

חשבון המספר של האותיות,

מורה על מעוט האור

והחיות, מעוט אחר

מעוט, עד שלא נשאר

מפני - מהחיות, אלא

בחינה אחרונה, שהוא

בחינת החשבון ומספר,

במה מיני פחות ומדרגות

פלולות באור וחיות הנה

המלבש בצרופה זה של

תבה זו - וכמה שנשאר

מזה - על כך מורה החשבון

- הרי שזו ירידה אחר ירידה

ומיעוט אחר מיעוט. (ואחר

כל הצמצומים האלה וכיוצא בהן, באשר נורה חכמתו

והתורה, - כמה ואיזה צמצומים יהיו, הוא, שהיה יכול האור

והחיות להתלבש גם בתחתונים, כמו אבנים ועפר הדומם, -

ובהם אינה נראית שום חיות רחנית, כלומר, בנבראים התחתונים

עצמם, הם מזהסוג הנחות ביותר, פי "אבן", דרך משל, שמה -

שיש בה האותיות ב"ת ונ"ן, מורה פי שרשה - של האבן, משם

העולה ב"ן - חמשים ושנים, במספרו, - השם ב"ן בא מאופן מילוי

מסיים של שם הוי, ועוד אלה - במלה "אבן", נוספת משם

פי מקור החיות הוא רוח פיו של הקדוש-ברוך-הוא המתלבש
 בעשרה מאמרות שבתורה, - בהם נבראו כל הנבראים, ורוח פיו
 והתורה היה יכול להתפשט לאין קץ ותכלית, ולברא עולמות
 אין קץ ותכלית לכמותם ואיכותם, ולהחיותם עדי עד, - לא

כפי שהם כעת, מוגבלים

בכמות ובאיכות וקיומם אינו

נצחי, ואילו מבחינת "רוח

פיו" היו יכולים להיברא

עולמות בלתי מוגבלים

בכמותם ובאיכותם ובעלי

קיום נצחי, ולא היה נברא

עולם הזה בלל - עולם

הזה, שכל הנבראים שבו הם

בעלי גבול ותכלית. ומחמת

הצמצמות החיות שמ"רוח" ¹⁶⁸

פיו" יתברך, נתהווה העולם

הזה עם נבראים בעלי גבול

ותכלית. טעמו של דבר,

מדוע היו יכולים להיברא

עולמות בלי גבול ותכלית

מבחינת "רוח פיו" יתברך

(בלי צמצומים) - אומר רבנו

הזקן במוסגר: (שפמו)

ש"הקדוש-ברוך-הוא נברא

"אין-סוף", כך כל מדותיו

ופעולותיו, - הן אין סוף,

דאיהו וקלמדיה חד, - הוא

ומדותיו הם דבר אחד, ה"נו

- כלומר, החיות הנמשכות

ממדותיו, שהן הסד

ורחמים ושאר מדותיו

הקדושות, - נמשכת החיות

מהן על ידי התלבשותן

שמתלבשות - המדות

ברוח פיו - בספירת

המלכות, ההתהוות היא

ממאמר ו"רוח פיו" יתברך,

ככתוב: ²⁰ "כי הוא אמר ויהי, ו"עולם" - על ידי - "הסד

ובנה" ²¹, - שהעולם נבנה על ידי מדת החסד. כיצד, איפוא, זה בא

משניהם - מחסד ומדבר ה' (מלכות)? - אלא הכוונה היא שמדת

החסד מתלבשת בדבר ה' ו"רוח פיו" - שהתהוות היא, בדרך ה'

ורוח פיו הנעשה בלי ולבוש לחסד זה, - שממנו נברא העולם,

בהדין קמצא דלבושיה מיניה וביה) ²². - כאותו צב, שלבושו הוא

ממנו ובו עצמו. כך "רוח פיו" הוא לבוש וכלי המאוחד עם מדת

החסד, שממנה מתהווה העולם - הרי, שמהחיות שמ"רוח פיו" היו

אלא היא משפיעה בנברא כפי שהיא במדרגתה העצמית, בלי צמצום. הרי שמבחינת החיות היו יכולים להתהוות עולמות בלי גבול ותכלית, ודוקא כשהיא מתלבשת באותיות "עשרה מאמרות" ובחילופיהן וחילופי חילופיהן, מתהווים אז מהן נבראים בעלי גבול ותכלית, כפי שיוסבר להלן:

ותכלית, כפי שיוסבר להלן:
וְכָל כֹּהֵן וּמְדַרְגָּה - שאחרי הצמצומים, בבחינת חשבון האותיות בלבד, יבול לְכַרֵּא בְּרוּאִים כְּפִי בְּחִינַת מְדַרְגָּה זו גם כן לְאִין קִין וְתַכְלִית בְּכַמּוּתָם וְאִיכוּתָם, לְחַיּוּת - אותם, עָדִי עַד, מֵאַחַד שֶׁהוּא כֹהֵן ה' הַמְתַּפְשֵׁט וְנֶאֱצַל - ומופרש, מְרוּחַ פִּי, וְאִין מְעַצֵּר כּו', - אין מעצור לפניו מלהתפשט בצורה כזו, אֲדָךְ שְׁלֵא יִהְיֶה אִיכוּתָם בְּמַעֲלָה גְדוּלָה כָּל כֹּהֵן, כְּאִיכוּת וּמַעֲלַת בְּרוּאִים - שְׁיֻכְלוּ לְהַבְרָאוֹת מִבְּחִינַת כֹּהֵן וּמְדַרְגָּת הָאוֹתוֹת עֲצָמָן; - ואילו הנבראים המתהווים מחילופי האותיות, ומה גם מחשבון האותיות, הם למטה באיכות ובמעלה.

אחר²³, (לישעם) [נראה הצריך להיות: "למעם"] הידוע לְיוֹצְרָהּ. - מדוע נוסף למלה "אבן" האל"ף, למרות ששרשה הוא משום ב"ן, בלי אל"ף. וְהֵנָּה, שֶׁם ב"ן בְּעֲצָמוֹ הוּא בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים מֵאֵד, - כיצד, איפוא, מתהווה ממנו אבן גשמית? רק שְׁעַל יְדֵי צְמֻצוּמִים מְדַרְגָּה רַבִּים וְעִלּוּנָה יוֹתֵר, לְמְדַרְגָּה, - תחתונה יותר, יְדֵי מְמַנּוּ - מהשם ב"ן שבעולמות העליונים, חַיּוֹת מוֹעֵט בְּמֵאֵד מֵאֵד, עַד שְׁיֻכְל לְהַתְלַבֵּשׁ פֶּאֶבֶן. וְזוֹ הִיא נֶפֶשׁ הַרוּחִים - החיות המצומצמות, הַמְתַּיָּה וְהַמְתַּיָּה אוֹתוֹ - את האבן, מֵאִין לֵישׁ בְּכָל רְגַע, וְכִמוּ שְׁנֵתְבָאֵר לְעִיל. - שגם בדומם יש נפש רוחנית המחיה ומהווה אותו מאין ליש. וְזוֹ - החיות המצומצמת ביותר להוות את הנבראים, היא בְּחִינַת "מְמַלֵּא כָּל עֲלְמִין", - ממלא כל העולמות. מֵה שְׁאִין בֶּן בְּחִינַת "סוֹכֵב כָּל עֲלְמִין". - בה החיות אינה מצומצמת בהתאם לנברא,

שער היחוד והאמונה

משם אחר (לישעם) [נר' דצ"ל למעם] הידוע ליוצרה. והנה שם ב"ן בעצמו הוא בעולמות עליונים מאד רק שע"י צמצומי רבים ועצומים ממדרגה למדרגה ירד ממנו חיות מועט במאד מאד עד שיוכל להתלבש כאבן וזו היא נפש הדומם המחי' ומהוה אותו מאין ליש בכל רגע וכמש"ל וזו היא בחי' ממכ"ע משא"כ בחי' סוכ"ע) וכל כה ומדרגה יכול לברוא ברואים כפי בחי' מדרגה זו גם כן לאין קץ ותכלית בכמותם ואיכותם להחיות עדי עד מאחר שהוא כה ה' המתפשט ונאצל מרוח פיו ואין מעצור כו'. אך שלא יהי' איכותם במעלה גדולה כ"כ כאיכות ומעלת ברואים שיוכלו להבראות מבחי' כה ומדרגת האותיות עצמן;

שְׁיֻכְלוּ לְהַבְרָאוֹת מִבְּחִינַת כֹּהֵן וּמְדַרְגָּת הָאוֹתוֹת עֲצָמָן; - ואילו הנבראים המתהווים מחילופי האותיות, ומה גם מחשבון האותיות, הם למטה באיכות ובמעלה.

יום שלישי כ"ו סיון

אלא הדבר הוא כך גם ביחס לכל מדותיו ושמותיו, וגם ביחס לחכמתו ולרצונו, שהם כולם דבר אחד עם הקב"ה עצמו. וְהֵנָּה, מֵה שְׁבִתַת הַרְמַב"ם וְרִצּוֹנוֹ לְבָרְכָה שְׁתַּקְדּוּשׁ - בְּרוּךְ - הוּא מְהוּתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ וְדַעְתּוֹ הַכֹּל אֶחָד מִמֶּשׁ, אֶחָדוּת פְּשוּטָה וְלֹא מְרַכֶּבֶת כָּלל - בֶּן הַעֲנִין מִמֶּשׁ בְּכָל מְדוּתוֹ שֶׁל הַתְּקוּוֹשׁ - בְּרוּךְ - הוּא, וּבְכָל שְׁמוֹתָיו הַקְדוּשִׁים וְהַכְּנִיּוּיִם שְׁכַנּוּ לוֹ הַכְּנִיּוּיִם וְהַכְּנִיּוּיִם וְהַכְּנִיּוּיִם לְבָרְכָה, פְּגוּז - מֵה שֶׁהַנְּבִיאִים וְהַכְּנִיּוּיִם ז"ל מְכַנִּים אֶת הַקְּב"ה בְּתוֹר: "חֲנוּן" וְ"רַחוּם" וְ"חַסִּיד" וְכַיּוֹצֵא בָהֶן, - מְדוּת בְּהֵן מְכַנִּים אֶת הַקְּב"ה, וְכֵן מֵה שְׁתַּקְדָּא - הַקְּב"ה, "חֶסֶד", וְדִבְרֵי: - כְּמוֹ שְׁכַתּוּב²⁴: "וְגַם הוּא חֶסֶד וְגו'", וְכֵן - גַּם, רְצוֹנוֹ - כְּמוֹ שְׁכַתּוּב²⁵: "כִּי רוֹצֵה ה' אֶת יְרֵאוֹ" וְ"חֲפִיץ חֶסֶד הוּא"²⁶ - לַעֲשׂוֹת חֶסֶד עִם נְבִיאִים, וְ"רוֹצֵה בְּתַשׁוּבָתָם שֶׁל רְשָׁעִים וְאִינוֹ חֲפִיץ בְּמִיתָתָם וּבְרַשָׁעֵתָם"²⁷ - הִרִי יֵשׁ כַּאֲן שְׁנֵי הַעֲנִינִים, מֵה שֶׁהוּא רוֹצֵה וּמֵה שֶׁהוּא לֹא רוֹצֵה וְ"מֵהוּר

פְּרָק ח. בפרק הקודם, פרק ז', הסביר רבנו הזקן, שמשמעות הכתוב "אני ה' לא שנית" היא, שהתהוות העולם לא "פעלה" שום שינוי באחדותו של הקב"ה - לא בו עצמו ולא בדעתו ובידיעתו. שהרי, למרות שיש מקום לומר, שבמה שנתהוו נבראים שהקב"ה יודע אותם, נוסף בידיעה שלמעלה - ידיעת הנבראים - הנה באמת אין הדבר כך, שכן, הידיעה שלמעלה היא דבר אחד עם הקב"ה עצמו (אין זה כמו שהדבר אצל האדם, שהידיעה היא דבר נוסף בנפשו, כי נפשו של האדם היא מורכבת, ולא אחדות פשוטה). כיוון שאחדותו יתברך היא אחדות פשוטה, בלי שום הרכבה, מן ההכרח לומר שידעתו היא סוג ידיעה אחר לגמרי: בידיעת עצמו הוא יודע

שער היחוד והאמונה

פרק ח והנה מ"ש הרמב"ם ז"ל שהקב"ה מהותו ועצמותו ודעתו הכל אחד ממש אחדות פשוטה ולא מורכבת כלל כן הענין ממש בכל מדותיו של הקב"ה ובכל שמותיו הקדושים והכינויים שכינו לו הנביאים וחז"ל כגון חנון ורחום וחסיד וכיוצא בהן וכן מה שנקרא חכם דכתיב וגם הוא חכם וגו' וכן רצונו כי רוצה ה' את יראיו וחפץ חסד הוא ורוצה בתשובתם של רשעים ואינו חפץ במיתתם וברשעתם וטהור עינים מראות ברע

הנבראים - הנה באמת אין הדבר כך, שכן, הידיעה שלמעלה היא דבר אחד עם הקב"ה עצמו (אין זה כמו שהדבר אצל האדם, שהידיעה היא דבר נוסף בנפשו, כי נפשו של האדם היא מורכבת, ולא אחדות פשוטה). כיוון שאחדותו יתברך היא אחדות פשוטה, בלי שום הרכבה, מן ההכרח לומר שידעתו היא סוג ידיעה אחר לגמרי: בידיעת עצמו הוא יודע כל הנבראים המתהווים ממנו, וידיעת עצמו הרי ישנה גם לפני שנתהוו הנבראים, כך שבידיעת הנבראים לא נוסף בו שום דבר. אופן זה של ידיעה, הסביר, אין ביכולת השכל האנושי להבין ולהשיג בפרק זה, פרק ח', יסביר רבנו הזקן, שמה שאומר הרמב"ם בנוגע לידיעה שלמעלה: "הוא המדע הוא הידוע כו" הוא לא רק ביחס לדעתו של הקב"ה,

23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה אורה"ת להצ"צ עה"פ ויקח מאבני המקום שאל"ף משם מ"ה. עד"ז בתו"א משפטים (עח, סע"ב). במאו"א (א, ד) מפרש באופן אחר. וראה ג"כ לקו"ת שה"ש (יג, ב) קה"י מע' אבן ועוד. וי"ל שלכן כתב כאן סתם משם אחר כי אית אבן ואית אבן (זח"ג רעט, ב). 24. ישע"י לא, ב. 25. תהלים קמז, יא. 26. מיכה ז, יח. 27. ראה יחזקאל יח, כג. תפילת נעילה.

עינים מראות ברע"ט²⁸ - דבר שאין הוא רוצה בו. הרי שמחסיס להקב"ה גם מדות, גם חכמה ושכל וגם רצון - אך אין רצונו והחכמתו ומדת חסדו ורחמנותו ושאר מדותיו מוסיפים בו רבוי

שער היחוד והאמונה

אין רצונו וחכמתו ומדת חסדו ורחמנותו ושאר מדותיו מוסיפים בו ריבוי והרכבה ח"ו במהותו ועצמותו אלא עצמותו ומהותו ורצונו וחכמתו ובינתו ודעתו ומדת חסדו וגבורתו ותפארתו הכלולה מחסדו וגבורתו וכן שאר מדותיו הקדושות הכל אחדות פשוטה ממש שהיא היא עצמותו ומהותו וכמ"ש הרמב"ם ז"ל שדבר זה אין כח בפה לאמרו ולא באזן לשמעו ולא בלב האדם להכירו על בוריו כי האדם מצייר בשכלו כל המושכלות שרוצה להשכיל ולהבין הכל כמות שהם בו כגון שרוצה לצייר בשכלו מהות הרצון או מהות חכמה או בינה או דעת או מהות מדת חסד ורחמים וכיוצא בהן הוא מצייר כולן כמות שהן בו אבל באמת הקדוש ב"ה הוא רם ונשא וקדוש שמו כלומר שהוא קדוש ומובדל ריבוא רבבות עד אין קץ ותכלית מדרגות הברלות, למעלה מעלה מעלה מעלה וסוג ומין כל התשפחות והמעלות שיוכלו הנבראים להשיג ולצייר בשכלם. - לכן הוא נקרא

והרכבה חס ושלום במהותו ועצמותו, אלא עצמותו ומהותו ורצונו והחכמתו ובינתו ודעתו, ומדת חסדו וגבורתו ורחמנותו, ותפארתו הכלולה מחסדו וגבורתו, וכן שאר מדותיו הקדושות - הרי עצמותו ומהותו וכל כוחותיו, רצון וספירות, חב"ד ומדות, הם הכל אחדות פשוטה ממש, שהיא היא עצמותו ומהותו, וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל, שדבר זה - שדעתו וכדומה של הקב"ה, הם דבר אחד אתו, אין כח בפה לאמרו, ולא באזן לשמעו, ולא בלב האדם להכירו על בוריו. - וכל

"הקדוש ברוך הוא", כי הוא קדוש ומובדל מכל מדרגה ומעלה שבגדר השגתו של נברא;

כך למדנו כי האדם מצייר בשכלו כל המשכלות שרוצה להשכיל ולהבין - הכל כמות שהם בו, - כל רעיון והבנה שהוא

יום רביעי כ"ז סיון

וכל כך למדנו מפני שאין בו דעת לאהב דברים הראויים לאהבם, שהאהבה כפי הדעת. - כשיש לאדם יותר דעת, מתבטאת גם אהבתו לדברים יקרי יותר; ואם דעתו פחותה, גם

בי המעלה ומדרגה הראשונה אצל הנבראים היא החכמה, שלכן נקראת - החכמה, "ראשית", - "ראשית חכמה"²⁹, ועל "בראשית (ברא אלקים)" אומר תרגום יונתן: "בחכמתא" - משמעות

שער היחוד והאמונה

המלה "ראשית" היא לא רק ראשונה, אלא - הנעלית ביותר והמקור של כל השאר, ובגלל כך נקראת חכמה "ראשית", כי באמת היא - חכמה, ראשית ומקור כל החיות בנבראים, כי מהחכמה נמשכות המשכלות כמו אהבה וחסד ורחמים וכיוצא בהן וכנראה בחוש שהקטן שאין בו דעת הוא בכעס תמיד ואכזרי וגם אהבתו היא לדברים קטנים שאין ראוי לאהבם מפני שאין בו דעת לאהוב דברים הראויים לאהבם שהאהבה כפי הדעת ומהמדות שבנפש נמשכות בה תיבות ואותיות המחשבה שהנפש מחשבת בדבר שאוהבת או איך לפעול החסד ורחמים וכן בשאר מדות ובכל מחשבה שבעולם מלובשת בה איזו מדה המביאה לחשוב

המלה "ראשית" היא לא רק ראשונה, אלא - הנעלית ביותר והמקור של כל השאר, ובגלל כך נקראת חכמה "ראשית", כי באמת היא - חכמה, ראשית ומקור כל החיות בנבראים, כי מהחכמה נמשכות המשכלות כמו אהבה וחסד ורחמים וכיוצא בהן, - כל המדות באות מהשכל - חכמה, בינה ודעת. ונקראת - כפי שראויים, בחוש, שהקטן שאין בו דעת הוא בכעס תמיד ואכזרי, וגם אהבתו היא לדברים קטנים שאין ראוי לאהבם,

מחשבה שבעולם - מלבשת בה איזו מדה המביאה לחשוב מחשבה זו, ומדה זו היא חיותה של מחשבה זו. - המדה

28. חבוקק א, יג. 29. תהלים קיא, א.

הכוח והחיות המתבטאים בדיבור; וכשהכוח והחיות הנפש ירדו עד לעשיית הדבר במעשה, עבר כבר הכוח צמצום גדול בהרבה מאשר הכוח שבדיבור; וכן ערך אותיות הדבור לאותיות הפחשקה, – אותיות הדיבור לגבי אותיות המחשבה, אין להן ערך כלל, כשם

שאין שום ערך לאותיות הדיבור לגבי אותיות המחשבה, וכן ערך אותיות הפחשקה למהות הפחשקה המלכשת בה ומחיה אותה, – כאמור לעיל, שהמדה היא החיות של המחשבה שהוא חושב, כך שאין למחשבה שום ערך כלל לגבי המדה, וכן ערך מהות וחיות הפחשקה לגבי החכמה וכינה ודעת, שכללותן הוא השכל שממנו נמשכה מדה זו – הרי, שבכל סדר ירידת המדרגות מלמעלה למטה, אין למדרגה התחתונה שום

ערך כלל לגבי המדרגה שמעליה; למדות אין שום ערך לגבי שכל, למחשבה אין שום ערך לגבי המדה, וכך לדיבור לגבי המחשבה, ולמעשה לגבי דיבור. וכל זה – הוא, כנפש האדם ונפש כל הברואים שכל העולמות עליונים ותחתונים, שכלם תחכמה היא ראשית ומקור החיות; – ואילו הקב"ה – יסביר רבנו הזקן בפרק הבא – הוא כל כך נעלה מחכמה, שהיא לגביו כעשיה ממש.

שהביאה את המחשבה הזו היא המחיה אותה, ומאותיות הפחשקה – שהאדם חושב, נמשכות אותיות הדבור, – שהאדם מדבר, והן – האותיות שבמחשבה, היותן ממש. – של אותיות הדבור שהאדם דובר. והדבור מביא לידי מעשה הצדקה והסדר,

כגון המלך שמצוה לעבדיו ליתן. – דבר של טוב וחסד, הרי זה, שציווי המלך "פועל" שמחשבת המלך תבוא על ידי דיבורו במעשה בפועל, ונס כשהאדם עושה פעמו איזה דבר – את מה שהוא חושב לעשות – שבמקרה זה אין זה צריך לכאורה לעבור דרך הדיבור, אלא ממחשבה מיד למעשה: הוא חושב לעשות מעשה והוא עושה אותו, מוסבר מיד להלן, שגם במקרה כזה, כדי שהכוח והחיות יבואו ממחשבה למעשה, מן

ההכרח שהם יעברו השתלשלות וירידה כזו בדוגמת הירידה שישנה בדיבור, כשהוא מדבר ומצוה לזולת לתת, הרי כן הנפש וחיותה המתלבש בעשיה זו, – בעשיית הדבר, הוא כאין ממש לגבי כן הנפש וחיותה המתלבש בדבור האדם, וכערך ומשל הגוף לנשמה, – כשם שאין שום השתוות בין הגוף לנשמה, כך לא שייך להשוות את הכוח והחיות של הנפש המתלבשים במעשה, לגבי

שער היחוד והאמונה

מחשבה זו ומדה זו היא חיותה של מחשבה זו ומאותיות המחשבה נמשכות אותיות הדבור והן חיותן ממש והדבור מביא לידי מעשה הצדקה וחסד כגון המלך שמצוה לעבדיו ליתן וגם כשהאדם עושה בעצמו איזה דבר הרי כח הנפש וחיותה המתלבש בעשיה זו הוא כאין ממש לגבי כח הנפש וחיותה המתלבש בדבור האדם וכערך ומשל הגוף לנשמה וכן ערך אותיות הדבור לאותיות המחשבה וכן ערך אותיות המחשבה למהות המדה המלובשת בה ומחיה אותה וכן ערך מהות וחיות המדה לגבי החכמה וכינה ודעת שכללותן הוא השכל שממנו נמשכה מדה זו וכל זה כנפש האדם ונפש כל הברואים שבכל העולמות עליונים ותחתונים שבכולם החכמה היא ראשית ומקור החיות:

יום חמישי כ"ח סיון

ומקור החיות באדם וכל הברואים נשמיים, – שלגבי חכמה, מקור החיות ותחילתה, אין שום ערך כלל לחיות של עשיה, שהיא

החיות הנמוכה ביותר, שהיא – החיות של עשיה, היא כאין לגבי חיות שבאותיות הדבור, שהיא – החיות של אותיות הדיבור, היא כאין לגבי חיות שבאותיות הפחשקה, שהיא – החיות שמאותיות המחשבה, היא כאין לגבי חיות ומעלת המדות שמהן נמשכה לעיל, שכל האותיות

פרק ט. אבל לגבי הקדוש ברוך הוא, מדרגת החכמה, שהיא תחלת מחשבה וראשיתה, – ומקורה, היא סוף מעשה אצלו,

דהיינו שנחשבת כאלו היא פחיתת ומדרגת עשיה לגבי הקדוש ברוך הוא, כדכתיב: – כמו שכתוב³⁰: "כלם בתחמה עשית". – שלכאורה, היתה מתאים להשתמש לגבי חכמה, במלה "השכלת" (כולם בחכמה השכלת) או בלשון אחרת של שכל – מדוע אומר הפסוק "עשית" כשמדובר אודות חכמה? – אלא הכוונה היא, שחכמה

שער היחוד והאמונה

פרק ט אבל לגבי הקדוש ברוך הוא מדרגת החכמה שהיא תחלת מחשבה וראשיתה היא סוף מעשה אצלו דהיינו שנחשבת כאילו היא בחי' ומדרגת עשייה לגבי הקדוש ב"ה כדכתיב כולם בחכמה עשית והיינו לומר שכערך החיות שבעשיה גופנית וגשמית לערך חיות החכמה שהיא ראשית ומקור החיות באדם וכל הברואים גשמיים שהוא כאין לגבי חיות שבאותיות הדבור שהוא כאין לגבי חיות שבאותיות המחשבה שהוא כאין לגבי חיות ומעלת המדות שמהן נמשכה

שבמחשבה באות מאיזו מדה שהיא הגורמת שהנפש תהרהר באותיות מחשבה אלו. הרי ברור הדבר, שהחיות של אותיות

היא כעשיה לגבי הקב"ה, והיינו לומר, שבערך החיות שבעשיה גופנית ונשמית לערך חיות החכמה, שהיא – החכמה, ראשית

האצילות, שהיא המקור לעולם האצילות, שהוא העולם העליון ביותר, וממילא מקור שאר העולמות שלמטה מעולם האצילות - לחכמה זו אין כל ערך, לגבי הקדוש-ברוך-הוא בכבודו ובעצמו, המרום והמתנשא רבוא רבבות מדרגות רוממות, יותר

המחשבה, היא כאפס לגבי החיות של המדות, שממנה באות אותיות מחשבה אלו, שהוא - החיות של המדות, היא באין לגבי חיות ומעלת ומדרגת החכמה בינה ודעת מקור המדות - הרי, שמעשיה עד לעליונות החכמה, ישנן חמש מדרגות, שכל

שער היחוד והאמונה

מרוממות מדרגת החכמה על פנינת חיות שפעשיה, שהיא - רוממות החכמה לגבי עשיה, היא רוממות - של, חמש מדרגות לבר, שהן מדרגות פנינת עשיה ודבור ומחשבה ומדות ושכל. אבל הקדוש-ברוך-הוא רם ומתנשא ממדרגת החכמה רבבות מדרגות פאלו עד אין קץ.

מחשבה זו שהוא כאין לגבי חיות ומעלת ומדרגת החכמה בינה ודעת מקור המדות כן ממש ערך מדרגת ומעלת החכמה שהיא ראשית ומקור החיות שבכל העולמות לגבי הקדוש ב"ה בכבודו ובעצמו המרום והמתנשא ריבוא רבבות מדרגות רוממות יותר מרוממות מדרגת החכמה על בחי' חיות שבעשייה שהיא רוממות חמש מדרגות לבר שהן מדרגות בחי' עשייה ודבור ומחשבה ומדות ושכל אבל הקדוש ב"ה רם ומתנשא ממדרגת החכמה רבבות מדרגות כאלו עד אין קץ

אחת מהן היא כאין לגבי המדרגה שלמעלה ממנה - הרי על אחת כמה וכמה שמהתחתון ביותר (עשייה) לגבי העליון ביותר (חכמה), וכערך שבין עשיה לגבי חכמה - בן ממש ערך מדרגת ומעלת החכמה, שהיא ראשית ומקור החיות שבכל העולמות, - שכן, כאן מדובר אודות ספירת החכמה של עולם

יום שישי כ"ט סיון

שאפשר להשיגו, או אי אפשר להשיגו מפני עמק המשגו; אבל הקדוש-ברוך-הוא שהוא למעלה מן השכל והחכמה - לא שיהי כלל לומר בו שאי אפשר להשיגו מפני עמק המשגו, - וזאת מפני כי - הקב"ה אינו פנינת השגת כלל, והאומר עליו - על

רק - אם כך הדבר, מדוע אנו אומרים רק שחכמה לגבי הקב"ה היא כמו עשיה לגבי חכמה, הרי ה"עצם" הוא למעלה מעלה בהרבה מאשר עשיה לגבי חכמה? - הרי זה מפני שאין בנבראים פה להשיג רק ההשתלשלות ממדרגת חכמה, שהיא ראשיתם, -

שער היחוד והאמונה

הקב"ה שאי אפשר להשיגו - הוא כאומר על איזו חכמה רמה ועמקה, שאי אפשר למששה פידים מפני עמק המשגו, שכל השומע - בדברים אלה, יצחק לו, לפי שחוש המשגו אינו מתרחם ונופל אלא על עשיה גשמית הנתפסת פידים, - דבר גשמי, הנעשה ונלקח בידים, מתאים לומר עליו, שיכולים למששו בידים, ואילו ענין של שכל, ה"מתקבל" בשכל בלבד, לא מתאים כלל לומר שהחכמה היא כל כך עמוקה, שאי אפשר למשש אותה בידים. וכך ממש נחשבת לגבי הקדוש-ברוך-הוא מדרגת השכל והחשינה פעשיה גשמית ממש, ואפילו השגת שכלים - נמצאים בעלי הבנה גדולה, שבעולמות עלאה - החכמה העליונה, שבעולם האצילות, תקיחה את כלם, - כל הנבראים וכל עניני שכל, בדרתיב: - כמו שכתוב: "כלם בחכמה עשית". -

רק מפני שאין בנבראים כח להשיג רק ההשתלשלות ממדרגת חכמה שהיא ראשיתם למדרגת עשיה השפלה לכך אנו אומרים שלגבי הקדוש ב"ה נחשבת מדרגת החכמה כמדרגת עשיה ממש דהיינו לומר שהוא רם ונשא ונעלה עילוי רב מאד מאד ממדרגת החכמה ולא שייך כלל לייחס אצלו שום ענין המתייחס לחכמה אפילו בדרך מעלה ועילוי רב כגון לומר עליו שא"א לשום נברא עליונים ותחתונים להשיג חכמתו או מהותו כי ענין ההשגה מתייחס ונופל על דבר חכמה ושכל לומר שאפשר להשיגו או אי אפשר להשיגו מפני עומק המושג אבל הקדוש ברוך הוא שהוא למעלה מן השכל והחכמה לא שייך כלל לומר בו שאי אפשר להשיגו מפני עומק המושג כי אינו בבחי' השגה כלל והאומר עליו שאי אפשר להשיגו הוא כאומר על איזו חכמה רמה ועמוקה שאי אפשר למששה בידים מפני עומק המושג שכל השומע יצחק לו לפי שחוש המישוש אינו מתייחס ונופל אלא על עשייה גשמית הנתפסת בידים וככה ממש נחשבת לגבי הקב"ה מדרגת השכל וההשגה כעשייה גשמית ממש ואפילו השגת שכלים שבעולמות עליונים ואפילו מדרגת חכמה עילאה המחיה את כולם כדכתיב כולם בחכמה

איך שהיא יורדת למדרגת עשיה השפלה, לכך אנו אומרים שלגבי הקדוש-ברוך-הוא נחשבת מדרגת החכמה כמדרגת עשיה¹⁷² ממש, - שמחכמה עד עשיה בנבראים היא הירידה הגדולה ביותר של מדרגות שבאפשרותם להשיג, היינו לומר - כלומר, שהוא - יתברך, רם ונשא ונעלה עליו רב מאד מאד ממדרגת החכמה ולא שיהי כלל לייחס אצלו שום ענין המתייחס לחכמה, אפילו - לא בדרך מעלה ועילוי רב, - אפילו התייחסות לחכמה כדי לציין איך הוא ברוך הוא למעלה מחכמה - גם זה אינו מתאים, כגון לומר עליו - על הקב"ה שאי אפשר לשום נברא עליונים ותחתונים להשיג חכמתו או מהותו, - כאן הרי

משתמשים בענין ההבנה באופן של שלילה ועליונות, שאי אפשר להבין את הקב"ה - ובכל זאת לא שייך לומר כך אודות הקב"ה, כי ענין החשינה מתרחם ונופל - רק על דבר חכמה ושכל, לומר

ושערות, שהם ענין של צמצומים: כשם שבשערה החיות מצומצמת ביותר, עד שגם כשחותכים את השערה אין האדם חש בכאב, כך מהווה "סוד הדיקנא" אופן נוסף בצמצומים, שסוד כל הצמצומים - הוא, לצמצם האור - כדי שיוכל, שיתלבש בבחינת בליים ד'י' -

כפירות. - שבעולם

האצילות. "כלים" הם ענין של חכמה וחסד, ואילו "אור" הוא פשוט, בלי ציור של חכמה וחסד; הנה בשעה שהוא מצמצם את עצמו ונעשה ענין של כלים, של חכמה וחסד, בהם מתלבש ומתייחס האור, אז מתהווה ענין החכמה והחסד ובאופן שהם דבר אחד אתו יתברך.

והנה, אחר שנתלבש אור אינסוף בבחינת בליים דחכמה פינת דעת, או שייך לומר מה שכתב הרמב"ם: - שהדעת הידיעה שלמעלה הן באופן ש"הוא היודע, והוא המדע, והוא הירדע, - הכל זה "הוא", הוא יתברך, ובידיעת עצמו וכו', - יודע כל הנבראים. לפי שכתב בליים דאצילות נעשים נשמה וחיות

לעולמות: כריאה יצירה עשיה ולכל אשר בהם. - לכל הנבראים שבעולמות. וב"ידיעת עצמו" שבכלים דאצילות, הוא יודע כל הנבראים של בריאה - יצירה - עשיה המקבלים חיותם מהם. אך, כל זה שייך אחרי שהאור מצטמצם על ידי צמצומים שונים, עד שיוכל האור להתלבש בכלים שבאצילות. אבל בלי צמצום והתלבש הנזכר לעיל - כאמור לעיל, של האור בכלים, לא שייך בכל לומר "הוא היודע, והוא המדע וכו'", - כלומר, לא שייך כלל לומר בו ענין של ידיעה, גם לא באופן של "הוא היודע הוא המדע וכו'", כי - הקב"ה, אינו בבחינת ונדר דעת ומדע כלל חס ושלום, אלא - הוא, למעלה מעלה עליו רב עד אין קץ אפלו מבחינת ונדר דחכמה, - שגם האופן של "הוא היודע והוא המדע כו" הוא גדר פרטי של חכמה, כלומר, זהו חכמה ולא ענין של חסד - הנה הוא יתברך למעלה מעלה לגמרי מכך, עד שכתב חכמה נחשבת אצלו יתברך בבחינת עשיה נשמית): על כל פנים הרי אמר, שהדרך והאופן כיצד נמשך ונאצל מאור אין סוף ענין של חכמה ומדות, ובכל זאת תהיינה דבר אחד עם אור אין סוף, עד ש"הוא המדע וכו'" - דבר זה ידוע למשכילים, ורבנו הזקן ממשיך ואומר:

שהתהוות כל הנבראים וחיותם היא מ"חכמה", היינו חכמה דאצילות, אף על פי כן נחשבת גם חכמה עילאה (עליונה) שבאצילות כעשיה לגבי הקב"ה, שכן, הקב"ה הוא בלי ערך למעלה מחכמה שבאצילות - ממילא לא מתאים כלל לומר, שאי אפשר להבינו

בחכמה ושכל, כיוון שענין החכמה והשכל אינו

ה"חוש" כלל שעל ידו אפשר להשיגו, כי הוא למעלה לגמרי מכך. ומה שתקדוש ברוך הוא נקרא "חכם" בבחינת, - הרי שכן מייחסים לו ענין החכמה, ונשם חכמינו וזרונים לברכה כנו לו מדרגת ומעלת החכמה, - שהוא יתברך חכם, הינו משום שהוא מקור החכמה, שמשמו יתברך נמשך ונאצל - לגבי נבראים נאמר הלשון "נברא", דבר שנוצר, ולגבי מדריגה שמעולם האצילות, הלשון הוא "נאצל", שנאצל ונפרש ממנו יתברך מדריגה זו ונאצל זה. מהות מדרגת חכמה עלאה - עליונה, שבעולם האצילות. וכן - מה שקוראים לקב"ה בשם: "רחום" ו"חסיד", - למרות שהוא למעלה לגמרי ממדות רחמים וחסד, הרי זה מפני על שם שהוא מקור הרחמים והחסידים. וכן שאר המדות, - שמה שמציינים את הקב"ה במדות האחרות, הרי זה מפני שהוא מקור למדות אלו, שכלן - כל המדות, נמשכו ונאצלו ממנו יתברך. ודרך וענין ההמשכה והאצילות, - כיצד נמשכו ונאצלו חכמה ומדות מהקב"ה, שהוא למעלה לגמרי מחכמה ומדות, ואף גם אחרי שנמשך ענין החכמה והמדות, הן דבר אחד אתו יתברך, איך - נמשך ונאצל ענין החכמה והמדות מ"אין סוף" שלמעלה לגמרי מחכמה ומדות, ומה - איזו מהות נאצלה כאן, שבהיותה ענין של חכמה או מדות, היא דבר אחד אתו יתברך, הנה דבר זה ידוע למשכילים. (הגהה: - ב"הגהה" זו מוסבר בקיצור ענין הצמצומים שהיו נדרשים כדי שמאור אין סוף, ייאצל ענין של חכמה ומדות: סוד הצמצום באור אינסוף ברוך הוא, - שלפני הצמצום האיר האור הבלי גבול, והצמצום פעל שיתגלה כוח הגבול שבאור אין סוף, וצמצום אדם קדמון, - היינו המחשבה הראשונה הכוללת כל סדר ההשתלשלות - נעשה כבר כאן ענין של מחשבה, אבל מחשבה כזו הכוללת כל סדר ההשתלשלות, וסוד - הצמצום של הדיקנא, - זקן

שער היחוד והאמונה

עשית. ומה שהקדוש ברוך הוא נקרא חכם בכתוב וגם חז"ל כינו לו מדרגת ומעלת החכמה היינו משום שהוא מקור החכמה שממנו ית' נמשך ונאצל מהות מדרגת חכמה עילאה שבעולם האצילות וכן רחום וחסיד על שם שהוא מקור הרחמים והחסידים וכן שאר המדות שכולן נמשכו ונאצלו ממנו יתברך ודרך וענין ההמשכה והאצילות איך ומה ידוע למשכילים* והנה אין לנו

הנה"ח

(סוד הצמצום באור א"ס כ"ה וצמצום א"ק וסוד הדיקנא שסוד כל הצמצומים לצמצם האור שיתלבש בבחי' כלים ד"ס והנה אחר שנתלבש אור א"ס בבחי' כלים דחב"ד או שייך לומר מ"ש הרמב"ם הוא היודע והוא המדע והוא היודע ובידיעת עצמו וכו' לפי שבחי' כלים דאצילות נעשים נשמה וחיות לבי"ע ולכל אשר בהם אבל בלי צמצום והלבשה הנ"ל לא שייך כלל לומר הוא היודע והוא המדע וכו' כי אינו בבחי' גדר דעת ומדע כלל ח"ו אלא למעלה מעלה עליו רב עד אין קץ אפי' בבחי' גדר חכמה עד שבחי' חכמה נחשבת אצלו ית' בבחי' עשיה נשמית):

עסק בנסתרו' אך הנגלות לנו להאמין אמונה שלימה דאיהו וגרמוהי חד דהיינו מדותיו של הקדוש ב"ה ורצונו וחכמתו ובינתו ודעתו עם מהותו ועצמותו המרומם לבדו רוממות אין קץ מבחי' חכמה ושכל והשגה ולכן גם יחודו שמתייחד עם מדותיו שהאציל מאתו ית' ג"כ אינו בבחי' השגה להשיג איך מתייחד בהן ולכן נקראו מדותיו של

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בבי" יותר בכ"מ בדא"ח - לדוגמא מצות האמנת אלקות וכו'". מראי-מקומות בענין זה אפשר למצוא גם ב"ספר הערכים - חב"ד", כך ד', ערך "אורות דספירות - פשיטותם או ציורם". 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בבי" יותר בכ"מ בדא"ח לדוגמא ש' היחוד וכו' - "שער היחוד" לאדמו"ר האמצעי (בספר "נר מצוה ותורה אור").

שבת קודש ל' סיון

שער היחוד והאמונה

שהוא למעלה לגמרי מענין של שכל והשגה, גם יחודו שמתניח עם מדותיו שהאציל מאתו יתברך, גם כן אינו בבחינת השגה - שיוכלו להשיג אף מתניח כהן. - אלא זה ענין שיש "לקחתו" באמונה. ולכן נקראו מדותיו של הקדוש-ברוך-הוא - שהן הפירות - בזהר הקדוש: "דוא דמהימנותא", - סוד האמונה, שהיא האמונה שלמעלה מן השכל: - שכן, אין השכל יכול להשיג זאת, אפשר "לקבלו" רק באמונה.

הנה"ה
(סוד הצמצום באור א"ם ב"ה וצמצום א"ק וסוד הדיקנא שסוד כל הצמצומים לצמצום האור שיתלבש בבחי' כלים די"ם והנה אחר שנתלבש אור א"ם בבחי' כלים דהב"ד או שיד לומר מ"ש הרמב"ם הוא היודע והוא המדע והוא היודע וכידועת עצמו וכו' לפי שבחי' כלים דאצילות נעשים נשמה והיות לכי"ע ולכל אשר בהם אבל בלי צמצום והלבשה הנ"ל לא שיד כלל לומר הוא היודע והוא המדע וכו' כי אינו בבחי' גדר דעת ומדע כלל ח"ו אלא למעלה מעלה עליו רב עד אין קץ אפי' מבחי' וגדר חכמה עד שבחי' חכמה נחשבת אצלו ית' בבחי' עשיה גשמית):

למשכילים* והנה אין לנו עסק בנסתרו' אך הנגלות לנו להאמין אמונה שלמה דאיהו וגרמוהי חד דהיינו מדותיו של הקדוש ב"ה ורצונו וחכמתו ובינתו ודעתו עם מהותו ועצמותו המרום לבדו רוממות אין קץ מבחי' חכמה ושכל והשגה ולכן גם יחודו שמתניח עם מדותיו שהאציל מאתו ית' ג"כ אינו בבחי' השגה להשיג אף מתייחד בהן ולכן נקראו מדותיו של הקדוש ב"ה שהן הספירות בזה"ק רוא דמהימנותא שהיא האמונה שלמעלה מן השכל:

והנה, אין לנו עסק בנסתרות, - כיצד נאצלו הספירות מאור אין סוף, ובאופן זה שהן דבר אחד עם אור אין סוף. אף "הנגלות לנו", - הוא, להאמין אמונה שלמה דאיהו וגרמוהי חד, - הוא יתברך ו"גרמוהי" הכלים והספירות שלו הם דבר אחד, דהיינו מדותיו של הקדוש-ברוך-הוא ורצונו וחקמתו ובינתו ודעתו - הם דבר אחד עם מהותו ועצמותו, המרום לבדו רוממות אין קץ בבחינת חכמה ושכל והשגה. ולכן, - מפני

אגרות קודש

ב"ה, א' תמוז, תשט"ז
ברוקלין.

הווי"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מו"ה ישכר דוב שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיום השלישי (והקודמו), בו כותב אודות זמן החופש, שכל המורות ומנהלת לוקחים בבת אחת, ולכן נשארות התלמידות בלי כל השגחה וכו'.

ובכנון דא, מה טוב שיתדברו המורות והמנהלת ביניהן באופן שלא יקחו זמן החופש בבת אחת כי אם בכתות, וכיון שבימי החופש מתמעטים הלימודים והעיקר הוא ההשגחה, אפשר שיספיק מספר מועט יותר בשביל כל הנשארות, וכשיתיעצו כולם יחד בטח יסדרו הדברים מרצונם הטוב ויהי בהצלחה.

במ"ש בענין לימוד האומנות, מובן שטוב הדבר, ובפרט שעיי"ז יש מקום לאמר שתומשכנה ללימודי קדש.

ברכה לבשו"ט ולהצלחה בעבודתו בקדש,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

יום ראשון כד סיון ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קרח, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קיג-קיא.
תניא: והנה מכאן . . . "166" הכל א'.

השואל במה היא ההתקשרות שלו אלי מאחר שאין אני מכירו פנים ..

. . ההתקשרות האמיתית היא ע"י לימוד התורה, כשהוא לומד המאמרי חסידות שלי, קורא את השיחות ומתחבר עם ידידי אנ"ש ותלמידי התמימים יחיו בלימודם ובהתועדותם, ומקיים בקשתי באמירת תהילים ובשמירת זמני הלימודים, הנה בזה היא ההתקשרות.

יום
ראשון

יום שני כה סיון ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קרח, שני עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.
תניא: וז"ש בתקונים . . . "166" דמלא לון.

דאגה בלב איש ישחנה וארז"ל שני פירושים: יסיחנה מדעתו, ישיחנה לאחרים.
ופירש הצ"צ: לאחרים רק בגוף, אבל מאוחדים אתו עמו, שמרגישים את ענינו.

יום
שני

יום שלישי כו סיון ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קרח, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
תניא: וזה ג"כ ענין . . . "פד" בפועל ממש.

וירדו חיים שאולה – שגם בשאול חושבים שהם חיים.

הברכה בוירדו חיים שאולה, כמו בני קרח לא מתו, מקום נתבצר להם ועשו תשובה, כי תשובה מועלת רק כל עוד שהוא חי, וזוהי הברכה, שגם בשאול יהיו חיים ויוכלו לעשות תשובה.

יום
שלישי

יום רביעי כז סיון ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קרח, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קכ-קלד.
תניא: ומלא . . . "פד" ותכלית.

כתיב וברוך ה"א בכל אשר תעשה. האדם עליו רק לעשות כלי לפרנסתו, ולהשתדל בכל כחו אשר הכלי יהי' טהור מכל סיג ופסולת דאונאה כו', היינו שיהי' הכל ע"פ דיני התורה, אשר אז הוא כלי ראוי לברכה העליונה בשנים: פרנסה בריוח, ואשר הפרנסה תלך למקום הראוי.

יום
רביעי

יום חמישי כח סיון ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קרח, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קלה-קלט.
תניא: כי מקור . . . "168" מדותיו.

הצ"צ בספרו לבנו אאזמו"ר מאורע מחייו, סיים: מיט דעם וואָס מען העלפט א אידען אין פרנסה, אפילו פֿאַרדינען זיבעציג קאַפּיקעס (מטבע קטנה ברוסיא) אין א קעלבעל, איז אלע שערי

יום
חמישי

היכולות העליונים זיינען פאר איהם אָפּען.

כעבור כמה שנים סיפר אאזמו"ר כל הנ"ל לאאמו"ר והוסיף: מ'באדארף אפילו וויסען די וועג צו די היכלות העליונים, נאָר דאָס מאַכט ניט אויס, עס דארף זיין דער עיקר, העלפען בלבב שלם מיט א געפיל, האָבען א געשמאַק אין א אידען טאָן א טובה.

תרגום חפשי

הצמח צדק בספרו לבנו אאזמו"ר מאורע מחייו, סיים: בזה שמסייעים ליהודי בפרנסתו, אפילו להרוויח שבעים "קופיקעס" (מטבע קטנה ברוסיא) בסחר-עגלים, כל שערי היכלות העליונים פתוחים בפניו. כעבור כמה שנים סיפר אאזמו"ר כל הנ"ל לאאמו"ר והוסיף: צריך גם לדעת את הדרך להיכלות העליונים, אך אין זה משנה כלל, צריך שיהי' העיקר: לסייע בלבב שלם ברגש, שיהי' תענוג בעשיית טובה ליהודי.

ה'תש"ג

כט סיון

יום שישי

שיעורים. חומש: קרח, ששי עם פירש"י.

תהלים: קמ"קמד.

תניא: והחשבון . . . האותיות עצמן.

עבודת האדם ע"פ תורת החסידות, להרגיל את עצמו לראות ענין השגחה פרטית, איך כי בטובו ית' מחדש את העולם והנבראים בכל רגע בהשגחתו הפרטית, אשר זה אך זה הוא מציאות הנבראים חיותם וקיומם.

יום

שישי

ה'תש"ג

ל סיון, שר"ח

שבת

שיעורים. חומש: קרח, שביעי עם פירש"י.

תהלים: קמה"קנ.

תניא: פרק ת. והנה . . . ומקור החיות.

העברת הפרשה שמו"ת [שנים מקרא ואחד תרגום] – פסוק פסוק. וקורין גם ההפטר, או שתי ההפטרות אם הוא שבת ר"ח, או פרשיות מחוברות וכיוצא בזה.

מענה רבינו הזקן לאברך עילוי מצוין ובעל כשרון מפורסם כשנכנס ליחידות שלו הראשונה – בשנת תקנ"ה בליאזנא: רוחניות וגשמיות זיינען [הם] הפכים בעצם מהותם. דאָס וואָס עס איז א מעלה אין גשמיות, איז א חסרון אין רוחניות [מה שהוא מעלה בגשמיות, הוא חסרון ברוחניות]. אין גשמיות איז א שמח בחלקו דער גרעסטער בעל מעלה. און דורך עבודה וועט אזא איינער צוקומען צו די העכסטע מדריגות. אין רוחניות אָבער איז א שמח בחלקו דער גרעסטער חסרון, און ער ווערט, ר"ל, א יורד ונופל [בגשמיות – השמח בחלקו הוא בעל מעלה הגדולה ביותר, ועל ידי 'עבודה' יגיע אחד כזה למדריגות הגבוהות ביותר. אבל ברוחניות – השמח בחלקו הוא החסרון הגדול ביותר, והוא נהי' רחמנא ליצלן, יורד ונופל].

שבת

קודש

התגלו בעיות במשלוח...

יום ראשון, כ"ד סיון ה'תשס"ז

הלכות טוען ונטען פרק י"ב, הלכה י"ב: אַבְלָה עֲרָלָה שְׂכִיעֵית וְכִלְאִים - אֵף עַל פִּי שְׁנֵהֲנָה בַעֲבֵרָה, הָרִי זֶה חֻזְקָה. אדם שלח לרעהו 'משלוח מנות' בפורים, ולאחר שהלה אכלו, התגלה כי מדובר באוכל שאינו כשר. האם השולח יצא ידי חובת משלוח מנות? ובכן, יתכן שהתשובה טמונה ברמב"ם היומי. יש כאן מחלוקת הראשונים בדיון אדם שהחזיק בפרדס במשך שלוש שנים, ואכל את פירותיו שהיו 'ערלה': הרמב"ם כתב ש'אף על פי שנהנה בעבירה - הרי זו חזקה'. וכך פסק מרן ה'בית יוסף'; כנגדו השיג הראב"ד, שמאחר והאכילה היתה כרוכה בעבירה, אין להחשיב אותה כאכילה כלל ועיקר, ועל כן אין זו חזקה. וכמותו

פסק הרמ"א. לאור מחלוקת זו, יתבהר לכאורה דינו של שולח המנות: לפי הרמב"ם, השולח יצא ידי חובה, שהרי המקבל נהנה סוף סוף מהמאכלים; ואילו לדעת הראב"ד, עליו לחזור ולשלוח פעם נוספת, כיון שאכילת דבר אסור אינה נקראת אכילה. ויש שהסבירו, כי דין השולח תלוי במחלוקת אחרת בין הפוסקים אודות המוכר בשר טריפה בשוגג, והדבר התגלה רק לאחר שהקונה אכל - האם על המוכר להחזיר את דמי הבשר, או שאין מחייבים אותו.

[ברכי יוסף ח"מ קמ"א, י"א. ובהערות שם]

חזקה בנכסי ילד קטן

יום שני, כ"ה סיון ה'תשס"ז

הלכות טוען ונטען פרק י"ד, הלכה ז': אֵין מְחֻזְקִין בְּנִכְסֵי קָטָן . . . אַבְלָה בְּפִנּוּי בְּשֵׁהוּא קָטָן שָׁנָה אַחַת, וְשָׁתַיִם אַחַר שְׁהִנְדִיל . . . אֵין זֶה בְּלוּם. אחת מן הדרכים להוכיח בעלות על קרקע, היא באמצעות טענת 'חזקה' - ראובן טוען שקנה שטח, והוא מביא עדים שראו כי החזיק בה במשך שלוש שנים, מבלי שנשמע קול מחאה מכיוון הבעלים הידועים. אולם מספר הגבלות קיימות בדיון זה. אחת מהן מפורטת כאן - כאשר חלק משנות ה'חזקה' של ראובן היו בעת שבעל הנכס המקורי היה ילד קטן, לא תועיל החזקה, שכן "אין מחזיקים בנכסי קטן". והשאלה נשאלת: הלא קיימת סיבה פשוטה הרבה

יותר - ראובן לא יקנה את הקרקע, משום שילד קטן אינו בר מכירה! ולכן, בלא קשר ליכולת החזקה בנכסי קטן, אין כל אפשרות לקנות ממנו את הקרקע. הביאור הוא: העובדה שקטן איננו בר מכירה, עדיין לא תעמוד מול טענת ראובן: 'אכן החזקתי בקרקע שנה אחת בעודו קטן, אך קניתי ממנו לאחר שהתבגר, ומאז החזקתי בה שנתיים נוספות'. במקרה כזה, מדוע שלא נצרף את השנה הראשונה לשנתיים? על כן מבהיר הרמב"ם, כי יש כאן כלל עקרוני האומר: אין חזקה בנכסי קטן.

[משנה למלך טוען ונטען י"ז, ז]

בני המשפחה בעדיפות עליונה

יום שלישי, כ"ו סיון ה'תשס"ז

התחלת הלכות נחלות: מִי שָׁמַת - וַיִּרְשֵׁנוּ בְּנָיו, וְהֵם קֹדְמִין לְבָל. בבסיס הוראת התורה להוריש את נחלת האדם לבני משפחתו, עומד הרעיון שעל האדם להיטיב במיוחד לקרוביו. התורה מטפחת מידה זו, ומעניקה לה חשיבות מרובה. וכבר אמר החכם מכל האדם: "ועוכר שארו - אכזרי" (משלי י"א, יז). הווי אומר: שים את בני משפחתך בעדיפות עליונה! עמוד לימינם ועזור להם בכל עת ומצב! (מ"ג ח"ג מב). טעם נוסף: התורה ירדה לסוף דעתו של אדם, הרוצה בכל מאודו שההון עליו עמל במשך חייו, יישאר בחיק

משפחתו, ולא ייפול לידי אנשים זרים. כפי שאברהם טען לה' בטרם שנולד לו בן: "והנה בן ביתי - אליעזר - יורש אותי" (אשל אברהם). ובעל ה'חינוך' מסביר את מצות נחלות מכיוון אחר: יידע האדם, כי העולם כולו מונהג בהשגחת הבורא, ורכושו האישי הינו בעצם ברכה מאיתו יתברך. לכן עוברת הירושה לילדים, המהווים חלק מגוף האבא, כדי שמתנת ה' תישאר בידי מי שקיבל אותה. והיה אם אין ילדים, יועבר העיזבון לשארי בשרו. וזאת, משום שברכת ה' שורה, בין היתר, בזכות מעשיהם הטובים של קרובי המשפחה (חינוך מצוה ת).

האם הלידה מהווה שינוי?

יום רביעי, כ"ז סיון ה'תשס"ז

הלכות נחלות פרק ג', הלכה ב': הַיֵּית לְהֵן אֲבִיהֶן פָּרָה . . . וַיִּלְדָּה - הַבְּכוֹר נוֹטֵל בָּהּ וּבְיִלְדָּהּ פִּי שְׁנַיִם. לדעת הראב"ד אין הבכור מקבל פי שניים בולד.

הסבר המחלוקת הוא: אחד מכללי ירושה קובע, כי הבן הבכור נוטל חלק כפול רק בנכסים שהיו בבעלות האב ('מוחזק'), ולא באלו

שנספּו לאחר מותו (ראו"י).

גם נכס שהשביח לאחר מות האב, עדיין מוגדר כ'מוחזק', ובתנאי שלא חל בו שינוי מהותי. לדוגמה: עץ דקל שגדל והתעבה (ב"ב קכג, ב).
וכאן עולה השאלה, האם ולד שנולד לבהמה נחשב כשינוי?

הראב"ד סובר, שלידת העגל מהווה שינוי ממשי ביחס למצב אימו בטרם הלידה, ולכן הוא מוגדר כ'ראוי' בלבד; ולפי הרמב"ם, בלידתו אין משום שינוי כלפי המצב הקודם, והעגל נכלל ב'נכסים המוחזקים לאביו'.

סימוכין לדעת הרמב"ם ניתן להביא מדברי הגמרא, המגדירה את מעמד הולד: "מעיקרא בהמה והשתא בהמה, דשא הוא דאחידא באנפּה" = "לפני הלידה היתה בהמה וגם כעת בהמה היא, ורק דלתות הרחם היו נעולים בפניה" (ע"ז מז, א).

מהאמור יוצא, שמדובר בפרה שהיתה מעוברת עוד בחיי האב. אך אם התעברה רק לאחר מותו – יסכים הרמב"ם שזהו שינוי, והולד לא ייחשב ל'מוחזק'.

[קצות החושן רעה, ג]

צוואת חכמים וצוואת האבא

יום חמישי, כ"ח סיון ה'תשס"ז

(תשב"ץ ח"ב קעז).

גם העברת הנכסים למטרות צדקה איננה מעשה ראוי, כיון שליוורשים לא נותר דבר. אבל אם מניח להם "דבר המספיק להם", מותר לתת את השאר לצדקה (שוע"ר מכירה ח). ודנו האחרונים בענין ירושת הבת, שעל פי חוק המדינה היא יורשת כמו הבן, והבן מבקש שתחתום לו על מסמך בו היא מוחלת על חלקה בעבורו:

יש אומרים שאינה חייבת לחתום לו עד שיתן לה חלק כלשהו מהירושה; ויש הסבורים כי עליה לחתום, שהרי מדין תורה החלק הזה אינו שלה, והדבר כמוהו כהשבת אבידה לבעליה (אמרי יעקב א, ושי"א).

הלכות נחלות פרק ו', הלכה י"א: הנותן נכסיו לאחרים, והניח את הירושים - אף על פי שאין הירושים נוהגין בו בשורה - אין רוח חכמים נוחה הימנו.

התמונה העולה מדברים אלו היא, שמדובר גם בילדים שבכללות נוהגים כשורה, אלא שהם מתנהגים עם אביהם ('נוהגין בו') שלא כראוי, ואינם דואגים לו כפי הנדרש. בכל זאת, ראוי לו לאב להותיר בידם חלק מהירושה (סמ"ע רפב, א).

יתר על כן: הדבר אמור אפילו אם הבנים פוגעים ומזולזלים בכבוד האבא. אין לדעת, יתכן שייצאו מהם צאצאים הגונים, ובעבורם כדאי להוריש לילדיו את רכושו

מדוע לא מחנכים ילד למצות צדקה?

יום שישי, כ"ט סיון ה'תשס"ז

הקטנים נובעת מדין חינוך – מסבירה את המיוחד במצות הצדקה.

מכללי החינוך וההדרכה, שיש להרגיל את הקטנים בהתאם לידיעתם והבנתם (שוע"ר א"ח שמג, א). ומכאן, שאם מצוה מסוימת תקבל אצל הקטן באי הבנה ובתמיהה, יש להמנע מלחנכו כל זמן שאינו מחוייב בה. ומאחר ולפעמים צרכי העניים מרובים, קשה לו לילד לקלוט את העובדה שנמנעים מלתת צדקה יותר מחומש או מעשר, אף שעומד בפניו אדם נזקק הנשאר ברחוק! לכן נפסקה ההלכה ש"אין פוסקין עליהן צדקה", וזאת כדי שלא לשבש את דרך חינוכו של הקטן.

[קטוסי שיחות כרך 22, עמוד 111]

הלכות נחלות פרק י"א, הלכה י': האפיטרופין עושין לקטנים סבה . . לתנן. אבל אין פוסקין עליהן צדקה, ואפילו לפדיון שבויים, מפני שמצוות אלו אין להן קצבה.

במצות צדקה אין גבול לנתינה. הלוא יש עניים בכל עת, ואם האפטרופוס יפזר את ממון הקטנים "נמצאו נכסיהם כלים" (רש"י גיטין נב, א).

אך הדברים דורשים הבנה: מדוע אין קצבה לצדקה, והרי הכל תלוי במצב הנותן, ואם "אין יד הנותן משגת, נותן לו כפי השגת ידו", דהיינו, חומש או עשירית מנכסיו (הל' מת"ע ז, ה)?

והביאור הוא:

הדגשת הרמב"ם, שחיוב האפטרופוס לדאוג למצוות

אין לברך על מצוה הגורמת צער ליהודי

שבת קודש, ל' סיון ה'תשס"ז

הרי בידם לכפות עליו את מה שפסקו, ואף לרדת לנכסיו ולהוציא ממנו ממון בעל כורחו?

התשובה היא: אם קיום פסיקת הדיינים נעשה בכפיה ותוך כדי גרימת כאב וצער ליהודי אחר – אין מקום לברך על כך (עטרת צבי, מטבע הברכות ד).

הסבר נוסף: הדיינים צריכים להיות "אנשים חכמים ונבונים, מופלאים בחכמת התורה", ויתכן שאלו שהתמנו אינם מתאימים לתפקיד (חת"ס א"ח נד).

הלכות סנהדרין פרק א', הלכה א': מצות עשה של תורה, למנות שופטים . . אלו תריגין תקבועין בְּבֵית דִּין.

מהו הטעם שלא מברכים על מצוות מינוי דיינים, הלוא כל המצוות טעונות ברכה?

הרשב"א ביאר שאין לברך על עשיית משפט – שהיא המצוה "בצדק תשפוט עמיתך" – כי שמא לא יקבל אחד מבעלי הדין את פסיקת הדיינים (תשובות ח"א יח).

ואף שיש לשאול: מה בכך שבעל הדין יסרב לציית,

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - כ"ד-ל' סיון ה'תשס"ז

יום ראשון

הלכות טוען ונטען פ"ק י

א. בהמה או חיה שאינה שמונה, אלא מהלכת בכל מקום ורועה - אינה בתוקת זה שתפשה, מאחר שהיא ידועה לבעלים [מפורסם שהיא שלהם]. כיצד? הביא התובע עדים שהבהמה הזאת ידועה לו, וזה התופש טוען: 'אתה נתתה לי', 'אתה מכרתה לי' - אינו נאמן; שאין היותה תחת ידו ראיה - שהרי היא הלכה מעצמה, ונכנסה לרשותו. לפיכך, אם לא הביא ראיה - תחזור הבהמה לבעליה, וישבע הסת על טענת זה.

ב. היתה הבהמה שמונה [ע"י בעליה] או מסורה לרועה - אף על פי שהביא זה עדים שהיא שלו, הרי היא בתוקת זה שהיא תחת ידו. ואם טען: 'אתה מכרתה לי', או 'נתתה לי' - ישבע התופש הסת שהיא שלו, ויפטר.

ג. לפיכך, מי שתפש בהמת חברו שהיתה שמונה אצלו, או ביד רועה, והבעלים טוענים: 'היא יצאת מעצמה ובאה אצליך', או 'פקדון היא בידך', או 'שהיא שאולה היא לך', והתופש אומר: 'כן הוא, אינה שלי, אכל אתה חייב לי כך וכך עליה', או 'אתה משכנתה בידי על [חוב] כך וכך', או 'הזיקה אותי נזק שאתה חייב לשלם על גדה' - יכול לטען עד כדי דמיה [שוויה], מתוך שיכול לומר 'לקוחה היא בידך'; וישבע בבקיטת חפץ ויטל.

ד. וכן העבדים שיכולין להלך, אינן בתוקת זה שהן תחת ידו; אלא בינון שהביא זה הטוען עדים שזה ידוע שהוא עבדו, והלה טוען: 'אתה מכרתו לי', 'אתה נתתו לי במתנה' - אינו נאמן, ויחזור העבד לבעליו, וישבע הטוען שלא מכר ולא נתן. הביא זה הנטען שתפש העבד, עדים שיש לזה העבד אצלו [החזיק בו] שלש שנים רצופות מיום ליום, והוא משתמש בו כדרך שהעבדים משמשים את רבן - הואיל ולא משהו בו בכל אלו השנים - הרי זה נאמן, ומעמידין אותו בידו, אחר שישבע הסת, שלקחו ממנו או שנתנו לו במתנה. אכל עבד קטן שאינו יכול להלך על רגליו מפני קטנותו, הרי הוא כשאר המטלטלין, וכל מי שיהיה ברשותו, הרי הוא בתוקתו; והמוציא מחברו, עליו הראיה.

ה. הטוען את חברו ואמר לו: 'בגד זה' או 'בהמה זו' או 'עבד זה שבידך שלי הוא, וגנלתו ממני', או 'הפקדתיו אצליך', או 'שכור לך', או 'שאול הוא', והנטען אומר: 'לא כן, אלא זה כמוני ורשתי', והביא הטוען עדים והעידו שהן יודעין שזה החפץ או העבד או הבהמה ידוע שהיא הנה לזה - חזר הנטען ואמר: 'כן, הנה שלך, אכל אתה נתתו לי', או 'מכרתו לי, וזה שאמרתי ירשתי, לא שירשתי מאבותי, אלא שהיא שלי כאלו ירשתי' - הרי

זה נאמן, ונשבע הסת; שפכר בארנו, שיש לטוען לחזור ולטען דבר הנשמע [המסתבר].

ו. ספינה וכיוצא בה, שהיו שנים נחלקין עליה - זה אומר 'כלה שלי' וזה אומר 'כלה שלי', וכאו לבית דין, ואמר האחד: 'תפשוה [החזיקו בה] עד שאביא עדים' - אין תופשין. ואם תפשוה בית דין, והלך ולא מצא עדים, ואמר: 'הניחוה בינינו, וכל המתגבר יטל כשהיה דינה מקדם' - אין שומעין להן, ואין מוציאין אותה בית דין מתחת ידן, עד שיבואו עדים, או עד שידרו זה לזה, או יחלקו ברצונם ובשבועה, כמו שפארנו.

הלכות טוען ונטען פ"ק יא

א. כל הקרקעות הידועות לבעליהן [מפורסמות שהן שלהם] - אף על פי שהן עתה תחת ידי אחרים, הרי הן בתוקת בעליהן. כיצד? ראוהו שהיה משתמש בתצר כדרך שהעם משתמשין בתצרותיהן, דר בה ושוכרה לאחרים ובונה וסותר, ואחר זמן בא שמעון וטען עליו ואמר לו: 'תצר זו שתחת ידך שלי היא, ושוכרה היא בידך', או 'גזולה', או 'שאולה', והשיבו ראוהו: 'שליך היתה, ואתה מכרתה לו', או 'נתתה לי במתנה' - אם אין עדים לשמעון שהיתה ידועה לו, נשבע ראוהו הסת [דבנן] ויעמד במקומו. אכל אם הביא שמעון עדים שחצר זו שלו היתה - הרי היא בתוקת שמעון, ואומרים לראובן: 'הבא ראיה שמכרה לך', או 'נתנה לך'. ואם לא הביא ראיה - מסלקין אותו ממנה, ומחזירין אותה לשמעון, אף על פי שאין ראוהו מודה לשמעון שהיא היתה שלו, שהרי יש עדים לשמעון.

ב. במה דברים אמורים, שפצריכין ראוהו להביא ראיה או יסתלק? בשלא נשתמש בה זמן מרבה. אכל אם הביא עדים שאכל פרות קרקע זו שלש שנים רצופות, ונתנה בכלה כדרך שנהגין כל אדם באותה קרקע, והוא שיהיה אפשר לבעלים הראשונים שידעו בזה שהחזיק, ולא מחו בו - מעמידין אותה ביד ראוהו, וישבע ראוהו הסת שמכרה לו שמעון, או שנתנה לו מתנה, ויפטר מפני שאומרים לו לשמעון: 'אם אמת אתה טוען, שלא מכרת ולא נתת - למה היה זה משתמש שנה אחר שנה בקרקעך, ואין לך עליו לא שטר שכירות [שהשכרת לו], ולא שטר משכונה [שמסרת כמשכון], ולא מחית בו? טען ואמר: 'מפני שלא הגיע אלי הדבר, שהרי הייתי במדינה רחוקה' - אומרים: 'אי אפשר שלא יגיע הדבר בשלש שנים; וכיון שהגיע אליך - היה לך למחות בפני עדים, ותודיע אותם שפלוגי גזל אותי, ולמחר אתבענו בדין; הואיל ולא מחית, אתה הפסדת על עצמך'. לפיכך, אם היתה מלחמה ושבוש דרכים בין המקום שהיה בו ראוהו ובין המקום

לא מכר או נתן - לא היה משמש את ראובן בשדה זו, ונותן לו פרוטה.

י. טען שמעון ואמר: 'אמת היה הדבר, ולפרות הורדתיו, ושלל היו הפרות, אבל הגוף לא מכרתי' - נאמן, וחזרת לשמעון; אלא אם כן אכלה ראובן בפניו שלש שנים ולא מחה בו, כמו שבארנו.

הלכות טוען ונטען פרק יב

א. שלש שנים שאמרנו, מיום ליום; אפלו היו חסר יום אחד - לא החזיק, ומסלקין אותו ממנה. במה דברים אמורים? בקרקעות שהן עושין פרות (רווחים) תדיר - כגון הבתים, והבצרות, והבורות, והשיחין, והמערות, והתנינות, והפונדקיות, והמרחצאות, והשוככות, ובתי הבדין, ושדה בית השלהין שמשקין אותה תמיד וזורעין בה ונוטעין, והגנות, והפרדסים; וכן העבדים המהלכין, כמו שבארנו. אבל שדה הפעל שהיא שותה ממי גשמים בלבד, ושדה האילן - אינה מיום ליום; אלא בין שזאל שלש תבואות ממין אחד, הרי אלו כששלש שנים. כיצד? היתה שדה תמרים, ונגדר שלש גדרות, או שדה ענבים, וכצר שלש בצירות, או שדה זיתים, ומסק שלש מסיקות - הרי אלו כששלש שנים, והחזיק. ואפלו היו האילנות רצופין, ולא היה ביניהן הרחק הראוי להן, שהרי סופן ליבש - הואיל ואכלן שלש שנים, החזיק.

ב. הביא עדים שהיה דר בחצר זו שלש שנים, או שהשפירה [לאחרים] שלש שנים - הרי זו חזקה. טען בעל החצר ואמר: 'שמא לא שכן בה ביום ובלילה', או 'שמא אלו שהשפירו להם לא שכנו בה ביום ובלילה' - הרי זו טענה; ואומרים למחזיק: 'או הבא עדים ששנים אלו גמורות ביום ובלילה, או תסתלק'. אפלו באו שנים ואמרו: 'לנו שכר [השכיר], ואנו דרנו בחצר זו ביום ובלילה', וטען בעל השדה ואמר: 'יביאו עדים שדרו בה ביום ובלילה' - צריכין אלו העדים השוכרין להביא ראיה שדרו בה תמיד; ושהה הדבר תלוי בהם [נוגע אליהם], ואינו תלוי בטענת המחזיק, כדי שיעידו לו.

ג. היה זה המחזיק או העדים שדרו בה, מן הרוכלין המחזרין בעירות וכיוצא בהן - טוענין אותן [ב"ד במקומם] לכתחלה; וכשביא עדי חזקה - אומר לו: 'הבא עדים שהיית מחזיק בה ביום ובלילה'. במה דברים אמורים? בבצרות ובתים וכיוצא בהן, שהן עשויות לדור בתוכן ביום ובלילה; אבל התנינות של תגרים וכיוצא בהן, שאין דרין בהן אלא ביום - בין שדר בה שלש שנים ביום, הרי זו חזקה.

ד. שלש שנים שאמרנו, צריכות שיהיו רצופות זו אחר זו. הרי שהחזיק בשדה, וזרעה שנה והוכירה [לא דעה] שנה, וזרעה שנה והוכירה שנה - אפלו עשה כן כמה שנים, לא החזיק. היה דרכם של בני אותו המקום להוכיר - אף על פי שמקצתן זורעין שנה אחר שנה, ומקצתן

שהיה בו שמעון - אפלו אכלה [החזיק] ראובן עשרים שנים - מוציאין אותה מתחת ידו, וחזרת לשמעון; מפני שיכול לומר: 'לא ידעתי שנה משתמש בקרקעי'.

ג. הביא ראובן עדים שהיה שמעון בא בכל שנה, ועמד במקום זה שלשים יום או פחות - אומרים לשמעון: 'מפני מה לא מחית כשפאת? אבדת זכותך'. טען שמעון ואמר: 'טרוד הייתי בשוק, ולא ידעתי שנה בתוך חצרי' - הרי זו טענה; שכל שלשים יום יהיה אדם טרוד בשוק. ואם עמד יותר משלשים יום, ולא מחה - אבד את זכותו. ויראה לי, שדין זה אינו אלא בפפרים, שהעם טרודין בשוקים שלהן. ומפני מה אין אומרין לראובן, 'אם אמת הדבר שמכר לך או נתן לך במתנה, למה לא נזהרת בשטר שלך'? מפני שאין אדם נזהר בשטר, אלא עד שלש שנים, וכיון שראוה שאין אדם ממחה בו, שוב אינו נזהר.

ה. הרי שמחה שמעון במדינה רחוקה - מפני מה לא יטען ראובן ויאמר, 'לא שמעתי שמחה בי, כדי שאזוהר בשטרי'? מפני שאומרין לו: 'תברך יש לו חבר, והחבר יש לו חבר אחר, וחזקה שהגיע אליך הדבר; וכיון שידעת שמחה כך בתוך שלש שנים - אם באמת היה לך שטר ולא נזהרת בו [לשומרו], אתה הפסדת על עצמך'.

ו. לפיכך, אם מחה שמעון בפני העדים, ואמר להם: 'אל תוציאו דבר זה [מחאתי] מפיהם' - אין זו מחאה. אבל אם אמרו העדים מעצמן: 'אין דבר זה יוצא מפינו' - הרי גם זו מחאה; שדבר שאין אדם מצוה עליו [שלא לפרסמו], אומרו [מגלהו] שלא בכונה. וכן אם צוה לעדים ואמר להם: 'אל תודיעוהו', או שאמרו הן מעצמן: 'אין אנו מודיעין אותו' - גם זו מחאה היא; שאף על פי שאינן מודיעין אותו, מודיעין הם לאחרים, והדבר גיע אליו.

ז. כיצד המחאה? אומר בפני שנים: 'פלוגי שהוא משתמש בחצרי' או 'בשדי' - גולן הוא, ולעתיד אני תובע אותו בדין. וכן אם אמר להם: 'שכורה היא בדין', או 'משכונה, ואם יטען עלי שמכרתי או נתתי, אני תובע אותו בדין', וכן כל כיוצא בזה - הרי זו מחאה, אף על פי שלא מחה במדינה זו שהחזיק בה זה. אבל אם אמר להן: 'פלוגי משתמש בחצרי גולן הוא' - אין זו מחאה; שהרי ראובן אומר: 'כששמעתי, אמרתי: שמא חרף אותי בלבד, ולפיכך לא נזהרתי בשטרי'.

ח. מחאה בפני שנים; וכותבין [מחאתו בשטר], אף על פי שלא אמר להם 'כתבו'. וכיון שמחה בשנה ראשונה, אינו צריך לחזור ולמחות בכל שנה ושנה; אבל צריך שלא יהיה בין מחאה למחאה שלש שנים גמורות. לפיכך, צריך למחות בסוף כל שלש; ואם מחה, ועמד שלש שנים גמורות, ואחר כך מחה - אינה כלום.

ט. הביא ראובן עדים, שנה שמעון בעל השדה קבץ פרות שדה זו, ונתנם לי - תעמד השדה ביד ראובן, ואפלו טען שמעון מקרה לו או נתנה לו היום; שאילו

שהיה מגדל שם תרגולין, או מעמיד תנור וכירים ורחים, או שנתן שם זבלו, בין שהעמיד מחיצה בין שלא העמיד - אם נשתמש בדברים אלו וכיוצא בהן שלש שנים ביום ובלילה, וטען על בעל החצר ואמר: 'אתה נתת לי מקום זה', או 'מכרתו לי' - הרי זו חזקה.

טו. שדה שהיא מקפת גדר, וכא זה שהחזיק בה, וזרע חוץ לגדר, ונהנה בכל המקום שאינו שמור - אף על פי שאכלו שנה אחר שנה, לא עלתה לו חזקה; שהבעלים טוענין ואומרין: 'בין שראינו שזרע במקום מפקר, אמרנו: כל מה שזרע - חית השדה תאכלנו; ולפיכך לא מחיתי'. והוא הדין לכל הזרע מקום שאינו שמור, אלא רגל כל חיה ונד כל אדם מצויין בו.

טז. אכלה פלה חוץ מבית רבע [מדת שטח] - החזיק בכלה, חוץ מאותו בית רבע שלא נהנה בו; אפלו היה מקום חלמיש בתוך השדה - הואיל ולא נשתמש בו כראוי לו, אין לו בו חזקה.

יז. החזיק אחד באילנות ואכל פרותיהן, ואחד החזיק בקרקע וזרעה ואכל פרותיה, וכל אחד משניהם טוען 'שהכל שלי, ואני לקחתי' - זה שהחזיק באילנות ואכלם שלש שנים, יש לו האילנות וקרקע שצריכין לו, והוא כמלא האורה [המלקט] וסלו חוצה לכל אילן ואילן; וזה שהחזיק בקרקע, יש לו שאר הקרקע.

יח. וכן האוכל פרות אילן שלש שנים, וטען על בעל האילן: 'אתה מכרת לי אילן זה וקרקעו' - הרי זה יש לו קרקע בעיני האילן, עד התהום.

יט. שדה אילן שהיו בו שלשים אילנות בתוך בית שלש סאין, ואכל עשרה בשנה ראשונה, ועשרה בשנה שניה, ועשרה בשנה שלישית - החזיק בכל; והוא, שהיו העשרה שאכל מפירות בכל בית השלש סאין, ולא הוציאו שאר האילנות פרות; אבל אם הוציאו שאר האילנות פרות, ולא אכלן - לא החזיק אלא במה שאכל.

כ. במה דברים אמורים? בשאכל הוא מקצת הפרות, ובזו העם שאר הפרות. אבל אם הניח פרותיהן עליהן - הואיל ואכל אילן מכאן ואילן מכאן מכל השדה - החזיק בכל השדה, אף על פי שלא אסף כל פרותיה.

יום שני

הלכות טוען ונטען פרוק יג

א. ואלו שאין מעמידין את הקרקע בנדון, אף על פי שאכלוה שלש שנים: האמנין, והאריסין, והאפיטרופין, והשתפין, והאיש בנכסי אשתו, והאשה בנכסי בעלה, ובן בנכסי אביו, והאב בנכסי הבן; שכל אחד מאלו, אין מקפדין [על שימוש בנכסיהם] זה על זה, לפיכך אין אכילתן ראיה, אף על פי שלא מחו בהם הבעלים, אלא תחזור הקרקע לבעלים שהביאו ראיה שזאת הארץ ידועה להן [מפורסם שהיא שלהן], וישבעו הסת שלא מכרו ולא נתנו, כמו שבארנו.

זרעין שנה ומוכירין שנה - הרי זה החזיק; שהרי הוא אומר: 'לא הוכרתי אותה, אלא כדי שתעשה הרבה בשנת הזריעה'.

ה. שני שתפין שהחזיקו בשדה שלש שנים - האחד אכלה [החזיק] שנה ראשונה ושלישית וחמישית, והשני אכלה שנה ורביעית וששית - לא עלתה חזקה לאחד מהן; שהרי בעל הקרקע אומר: 'בין שלא ראיתי ולא שמעתי שהחזיק בה אדם אחד שנה אחר שנה, מפני זה לא מחיתי'. לפיכך, אם כתבו אלו השתפין שטר ביניהן, שישתמשו בה שנה אחר שנה - בין שעברו שלש שנים, עלתה להן חזקה; שהשטר, קול [פרסום] יש לו, והואיל ולא מחה, אבד את זכותו. והוא הדין לעבד שהחזיקו בו שנים, ונשתמשו בו שנה אחר שנה - אם כתבו שטר ביניהן, הרי החזיקו.

ו. אכלה שנה זה המחזיק ומכרה, ואכלה הלוקח שנה, ומכרה ללוקח שני ואכלה שנה - אם מכרו זה לזה בשטר, ושלשון מצטרפין, והרי זו חזקה, מפני שלא מחה. ואם מכרו שלא בשטר, אינה חזקה, שהבעלים הראשונים אומרים: 'בין שלא עמד בה איש אחד שלש שנים, לא הצרכנו למחות'.

ז. אכלה האב שנה והבן שנים, האב שנים והבן שנה, אכלה האב שנה והבן שנה והלוקח מן הבן שנה - הרי זו חזקה; והוא, שלקח בשטר.

ח. אכלה בפני האב שהיה בעל השדה שנה, ובפני בנו שנים, או בפני האב שנים ובפני הבן שנה, או בפני האב שנה ובפני בנו שנה ובפני לוקח מן הבן שנה - הרי זו חזקה; והוא, שמכר הבן שדה זו בכלל שדותיו - שהרי לא הפיר [שם לב] המחזיק שנתמכרה, ולפיכך לא נזהר בשטרו. אבל אם מכר הבן שדה זו בפני עצמה, אין לה מחאה גדולה מזו.

ט. נרה שנה אחר שנה, אפלו במה שנים - הואיל ולא נהנה בה, אינה חזקה. וכן אם פתח בה שבילי המים, ופתח ושידד [פירר רגבי אדמה] בלבד - הואיל ולא אכל פרות, אינה חזקה.

י. זרעה ולא הרויח כלום, אלא זרע כור ואסף כור - לא החזיק, שהרי לא נהנה.

יא. אכלה שחת [תבואה קודם בישולה], לא החזיק; ואם היה המקום דרפן לזרע לשחת, מפני שדמיו יקרין - הרי זו חזקה.

יב. אכלה ערלה שביעית וכלאים - אף על פי שנהנה בעברה, הרי זו חזקה.

יג. היה המקום שהחזיק בו סלע או חלמיש שאינו ראוי לזריעה - צריך להנות בו בדבר הראוי לו, כגון שישטח בו הפרות או יעמיד בו הבהמה וכיוצא בזה; ואם לא נהנה בו כל אותן השלש שנים בדבר הראוי לו, לא החזיק.

יד. היה מעמיד בהמה במקום מסים מחצר חבירו, או

אף על פי שיתחד לה שדה במזונותיה, ואכלה שדות אחרות - אין אכילתן ראיה. וכן הבן שהוא סומך על שלחנו של אביו, ונחשב בכלל בני ביתו - אם אכל נכסי אביו שני חזקה, וכן האב שאכל נכסי בן זה שהוא סומך על שלחנו שני חזקה - אין אכילתן ראיה.

ט. וכן שפרש מאביו [משולחננו], ואשה שנתגרשה אפלו ספק גרושין - הרי הם כשאר כל אדם.

י. ראשי גליות שהיו בימי חכמים - לפי שהיה בידין כח לרדות את העם, אין אכילתם [חזקתם] ראיה; וכן אחר שהחזיק בנכסיהם - אף על פי שאכל כמה שנים, אין אכילתו ראיה. לפי שאינם ממחין, מפני שידן תקפה - כל זמן שיצאו, מסלקין זה ממנה; אבל נשבעין הסת, שלא מכרו ולא נתנו. ואם הן החזיקו בנכסי אחר, ואמר שלא מכר - נשבע הסת שלא מכר להן ולא נתן להן.

יא. הגזלן ביצד? מי שהחזיק גזלן על שדה זו, או מי שהחזיקו שהן הורגין נפשות על עסקי ממון - אף על פי שאכל שדה זו כמה שנים - לא החזיק, ותחזר השדה לבצלים.

הלכות טוען ונטען פ"ק יד

א. כל אלו שאין אכילתן [חזקתם] ראיה - אם הביאו עדים שמכרו להן הבצלים שדה זו, או נתנוה להם במתנה - ראיתם ראיה; חוץ מן הגזלן, והבעל בנכסי אשתו. באיזה נכסים אמרו? בנכסי צאן ברזל [נדונייה - שחובת ברזל על הבעל לשמור על קרנם], או בשדה שיתחד [הוסיף] לה בכתבתה, ובשדה שכתב לה בכתבתה, ובשדה שנתן לה בשום משלו. אבל בנכסי מלוג [שלא הביאה לבעלה] - יש לו ראיה, כמו שבארנו בהלכות אישות.

ב. ביצד הגזלן אין לו ראיה? כיון שהחזיק גזלן על שדה זו - אף על פי שהביא ראיה שהודה הבעל בפני עדים, שמכר לו שדה זו ולקח דמים, והבעלים אומרים: 'לא מכרנו, אלא מפני היראה הודינו לו' - מוציאין את השדה מידו, ואין לו כלום. ואם העידו העדים שבפניהם מנה לו כף וכף - מוציאין את השדה מיד הגזלן, ומחזירין לו הבצלים את הדמים, כמו שבארנו בהלכות גזלה.

ג. בן האמן וכן האריס וכן האפיטרופוס שאכלו שדה זו שני [שנות] חזקה - אם טענו שהבעלים מכרו להם או נתנו להם, יש להם חזקה; ואם טענו שהיא ירשה להם מאבותיהם שאכלוה שני חזקה, אין להם חזקה. ואם הביאו עדים שהודו הבעלים לאביהם שמכרוה להן, או נתנוה להן - מעמידין את השדה בידם.

ד. בן הגזלן - אף על פי שהביא ראיה שהודו הבעלים לאביו, אינה ראיה, כמו שבארנו. אבל בן הגזלן - אפלו בא בטענת אביו, יש לו חזקה; בא בטענת אביו אביו, אין לו חזקה.

ה. הגוי - אפלו אכלה כמה שנים, אין אכילתו ראיה; ואם לא הביא שטר - תחזר השדה לבצלים בלא שום

ב. וכן ראשי גליות של אותו הזמן, והגזלן, והגוי - אין אכילתן ראיה, מפני שהן בעלי זרוע. וכן חרש שוטה וקטן - אין אכילתן ראיה, מפני שאין להן טענה כדי שתעמד הקרקע בידם; אלא תחזר לבצלים. וכן המחזיק בנכסיהן, אין אכילתו ראיה.

ג. ביצד אין מעמידין את הקרקע בידין? ואובן שאכל שדה שמעון שני [שנות] חזקה, והוא טוען שהיא לקוחה בידו, והביא שמעון עדים שהיא ידועה לו, וכן הביא עדים שראובן ידוע שהיא שטפו בה או אריסו או אפיטרופו, ומפני זה לא מכה - תחזר השדה לשמעון, וישבע הסת שלא מכר ולא נתן. והוא הדין לשארן [האמורים לעיל]. אבל אם לא הביא שמעון ראיה שראובן היה שטף או אריס, אלא ראובן הודה מעצמו ואמר: 'כן, היה שטפי, ומכר לי' - הואיל ואכל שני חזקה, ויכול לומר 'לא היה שטפי מעולם' - הרי זה נאמן, כשאר כל אדם.

ד. האמנין ביצד? כגון שהיו בונין בה או מתקנין אותה שנים רבות. ירדו מאמנותן - אם אכלו אותה שלש שנים מאחר שיירדו מאמנותן, יש להן חזקה.

ה. האריסין ביצד? כגון שהיה אריס לאביו של בעל השדה, או לאנשי משפחתו; שבינן שהוא אריס של בתי אבות [בית המשפחה], אין ממחין הבעלים בידו. אבל אם זה הוא שנעשה לו אריס תחלה - הואיל ואכלה [החזיק] כלה שני חזקה, מעמידין אותה בידו, ואומרים לבצלים: 'היאף אכל שנה אחר שנה, ולא מחית בו?'

ו. אריס של בתי אבות שהוריד אריסין מתחת ידו, יש לו חזקה; שאין מורידין אריסין אחרים לנכסי אדם, והוא שותק. אבל אם חלק לאריסין אחרים שהיו בה - אין לו חזקה; ושמה ממנה על האריסין עשו אותו. ואריס שירד מאריסותו, ואכלה שלש שנים מאחר שירד - החזיק.

ז. האפיטרופין ביצד? בין שהיו אפיטרופין על שדה זו בין על שאר נכסים, בין שמנה אותם בית דין בין שמנה אותם אבי יתומים ונגדלו היתומים והניחו [השאירו] אותם, בין שמנה אדם אפיטרופין על הוצאתו והכנסתו - הואיל והן משתמשין ברשות, אין להן חזקה. עברו האפיטרופין ממנו, ואכלו שלש שנים אחר שעברו - הרי זו חזקה.

ח. השתפין ביצד? אם היה שטף בשדה זו, ואין בה דין חלקה [לא שייך לחלקה] - אף על פי שאכל את כלה האחד מהם כמה שנים, הרי היא בחזקת שניהם. ואם יש בה דין חלקה, ואכלה האחד כלה שני חזקה - יש לו חזקה; שהרי אומרים לשטפו: 'אם באמת שלא מכרת ולא נתת, היאף אכל את כלה, ואתה שותק, ולא מחית בו בכל שלש שנים?' וכן היאש שאכל נכסי אשתו שני חזקה - אף על פי שהתנה עמה שאין לו פרות בנכסיה, ואפלו התנה עמה כשהיא ארוסה שלא יירשנה, ואחר כך אכל וקנה והרס, ועשה כל מה שעשה; וכן האשה שאכלה פרות נכסי בעלה, ונשתמשה בהן כחפצה כמה שנים -

לו, 'שפא שטר הינה לך ואבד', עד שישטען הוא מעצמו. ואם לא טען, יחזיר כל הפרות שאכל. וכן האוכל שני חזקה מחמת שיש שטר [מכירה] בידו, ונמצא השטר בטל - בטלה החזקה, ותחזור השדה עם כל הפרות לכעלים.

יג. הבא ולקרקע מחמת ירשה - צריך להביא ראיה שדר אביו בשדה זו או נשתמש בה, אפלו יום אחד; וכיון שאכלה הוא שלש שנים מחמת אביו, מעמידין אותה בידו. אבל אם לא הביא ראיה שדר בה אביו כלל - תחזור השדה וכל הפרות, למערער שיש לו עדים שהיא שלו, שהרי אינו טוען עליו שמכר או נתן לו, ולא נודעה קרקע זו [נשייכת היתה] לאבותיו. הביא ראיה שנראה בה אביו - אינה פלוס, שפא בא לבקר אותה ולא קנה; אלא צריך להביא ראיה שדר בה אביו, אפלו יום אחד.

יד. הרי שאכל שדה זו שנים רבות, ובא המערער ואמר לו: 'מה לך ולשדה זו?' הודה ואמר לו: 'יודע אני שהיתה שלך, אבל פלוני מכרה לי והוא לקחה ממך', ואמר לו המערער: 'פלוני שמכר לך, גזלן הוא' - הואיל והודה שהיא שלו [של המערער], ושלל לקחה ממנו, תחזור השדה וכל הפרות למערער, אף על פי שאין לנה המערער עדים שהיא שלו. וכן כל פיוצא בזה. הביא זה המחזיק עדים שפלוני שמכרה לו דר בה אפלו יום אחד, או שאמר לו: 'בפני לקחה ממך, ואחר כך מכרה לי' - מעמידין אותה בידו; שהרי יש לו טענה עם חזקתו, ואלו רצה - טען ואמר 'ממך לקחתיה', שהרי יש לו שני חזקה.

הלכות טוען ונטען פרק טו

א. מי שערער על השדה, והביא עדים שהיא ידועה לו [ששלו היא], והביא זה שבתוכה שטר שלקחה [קנאה] ממנו, והביא עדים שאכלה [החזיק] שני [שנות] חזקה - אומרין לו בתחלה: 'קנים [אשר בבי"ד] שטרך; אם נהקנים - הרי מוטב, וידון בשטר; ואם אי אפשר לו לקנימו - סומכין על עדי החזקה, וישבע הסת שלקחה.

ב. עדי החזקה שהעיד אחד משניהן שאכלה חטים שני חזקה, והשני העיד שאכלה שעורים - עדותן קמית; שאין העד מדקדק בזה. העיד האחד שאכלה זה שנה ראשונה ושלשית וחמישית, והשני מעיד שאכלה שניה ורביעית ושלשית - אין עדותן מצטרפת; שבשנה שמעיד בה זה, לא העיד בה זה; ותחזור הקרקע והפרות.

ג. מי שיגרד לשדה בחזקת שהוא יורש, ואכל פרותיה, ונמצא יורש אחר שהוא קרוב ממנו, וראוי לירשה - בין שנמצא [שקרוב ממנו] בעדים, בין שהודה לו זה שיגרד תחלה - חיב להחזיר כל הפרות שאכל.

ד. שנים שהיו עוררין על השדה, זה אומר 'שלי' וזה אומר 'שלי', ואין לאחד מהן ראיה, או שהביא כל אחד מהן עדים שהיא שלו, או שהיא של אבותיו, או שהביא כל אחד משניהם עדים שאכלה שני חזקה, והשנים שהעידו בהן אלו הן השנים עצמן שהעידו בהן אלו -

שבועה; שלא תקנו שבועת הסת אלא לישראל. וישראל הבא מחמת הגוי [קנה ממנו] - הרי הוא כגוי, ואין אכילתו ראיה.

ו. טען זה הישראלי הבא מחמת הגוי ואמר: 'בפני לקחה הגוי שמכרה לי מזה הישראל המערער עלי' - הרי זה נאמן, וישבע הסת על כך; מתוך שיכול לומר 'אני לקחתיה ממך, והרי אכלתיה שני חזקה' - יכול לומר 'מפלוני לקחתיה, שבפני לקחה ממך'.

ז. אין מחזיקין [לא מועילה חזקה] בנכסי קטן, ואפלו הגדיל. כיצד? אכלה בפניו כשהוא קטן שנה אחת, ושנים אחר שהגדיל, וטען: 'אתה מכרת לי', 'אתה נתת לי' - אין זה פלוס; עד שיאכל אותה שלש שנים רצופות אחר שהגדיל.

ח. מי שהחזיק בנכסי קטן שנים רבות, וטען ואמר: 'משפונה [משכונן] הם בנדי, ויש לי חוב עליהם כך וכך' - הואיל ואלו רצה אומר: 'לקוחים הם בנדי' - נאמן; שהרי אינה מחזקת שהיא לאביו של זה; והרי זה גובה משכרה מה שטען, ותחזור ליתומים. אבל אם יצא עליה קול שהיא של יתומים - אינו נאמן, שהרי אין מחזיקין בנכסי קטן; ותחזור השדה וכל הפרות שאכל ליתומים עד שיגדלו, ויעשה עמהם דין.

ט. אכלה שני חזקה בחיי אביהן - מתוך שיכול לומר 'לקוחה היא בנדי מאביהן' - נאמן לומר 'חוב יש לי על אביהן, ואגבה אותו מן הפרות'; וגובהו שלא בשבועה, מתוך שיכול לומר 'שלי היא'.

י. בורח שברח מחמת סכנת נפשות, כגון שהיה המלך מבקש אותו להמיתו - אין מחזיקין [לא מועילה חזקה] בנכסיו. אפלו אכל המחזיק כמה שנים, וטען שלקח - אין אכילתו ראיה; ואין אומרין לבעל השדה, 'למה לא מחית', מפני שהוא מתעסק בנפשו. אבל הבורח מחמת ממון, הרי הוא ככל אדם; ואם לא מחה, מחזיקין בנכסיו.

יא. מחזיקין בנכסי אשת איש. כיצד? אכלה מקצת שני חזקה בחיי הבעל, ושלש שנים אחר מיתת הבעל, וטען ואמר: 'מכרתה לי אתה ובעלך' - מעמידין אותה בידו, מתוך שיכול לומר 'ממך לקחתיה אחר מות בעלך'; שהרי אכלה שני חזקה אחר מיתת הבעל, ולא מחת בו. אבל אם אכלה בחיי בעלה כמה שנים, ולא אכלה שני חזקה אחר מיתת בעלה - אין לו חזקה.

יב. כל חזקה שאין עמה טענה, אינה חזקה. כיצד? הרי שאכל פרות שדה זו כמה שנים, ובא המערער ואמר לו: 'מאין לך שדה זו? שלי היא! השיבו ואמר לו: 'איני יודע של מי היא, וכיון שלא אמר לי אדם, נרדתי לתוכה' - אין זו חזקה; שהרי לא טען שלקחה, ולא שנתנה לו, ולא שירשה. אף על פי שלא טען, אין מוציאין אותה מידו, עד שיביא זה המערער עדים שהיא שלו. הביא עדים - תחזור לו השדה, ומוציאין מזה כל הפרות שאכל. ואין פותחין [טוענים] לנה המחזיק תחלה; ואין אומרין

הוא, אכל היה לי שטר כשר ואכד, ולקחתי זה בדי כדי לאים עליו שיודה שמכר לי באמת' - הואיל ואלו רצה היה עומד בשטרו, שהרי מקים הוא - הרי זה נאמן, ואין מוציאין את השדה מתחת ידו; וישבע הסת.

י. הביא המערער עדים שזו השדה שלו, וזה שבתוכה טוען: 'ממך לקחתיה, ואכלתיה שני תזקה, והביא עדים שאכלה שני תזקה, טען המערער ואמר: 'היאף תטען שלקחתה ממני היום שלש שנים, ובאותו הזמן לא הייתי במדינה' - מצריכין זה שבתוכה להביא ראיה שזה פלוני שמערער היה עמו במדינה בזמן זה שטוען שמכרה לו בו, אפלו יום אחד, כדי שיהיה אפשר שימכר לו; ואם לא הביא, מסלקין אותו.

יא. מי שהלף למדינת הים, ואכדה דרף שדהו נעלם שביל המוביל לשדהו, בין שהיו ארבע השדות המקיפות אותו לארבעה אנשים, בין שהיו הארבעה קנו מאחד - הרי כל אחד מהן דוחה ואומר לו: 'שמה דרף שלך על חברי היא'; לפיכך, יקנה לו דרף במאה מנה (בכמה שידרשו), או פרח באויר. וכן אם היו ארבע השדות לאיש אחד שקנה אותן מארבעה - אין לו עליו דרף; שהרי אומר לו: 'עתה אם אחזיר לכל אחד שטרו, אין אתה יכול לעבר על אחד מהן, ואני קניתי מכל אחד מהן כל זכות שיש לו'. אכל אם היה בעל ארבע השדות המקיפות איש אחד, והוא בעל המצר שלה מתחלה ועד סוף (תמיד) - הרי זה אומר לו: 'מכל מקום דרכי עליך' (על שדך); וילף לו בקצרה, באי זו שדה שירצה בעל השדות. וכן כל פיוצא בנה. ואם החזיק בדרף, ואמר 'זו היא דרכי' - אין מסלקין אותו ממנה, אלא בראיה ברורה.

יום שלישי

הלכות טוען ונטען פרק טז

א. ראובן שמכר שדה לשמעון, והיה לוי מעדי השטר, ובא לוי לערער על השדה, ולטען שראובן גזל אותה ממנו - אין שומעין לו, ואין משגיחין על ראיות שביא על אותה שדה, והרי אבד כל זכותו; שאומרין לו: 'היאף תעיד על המכר, ותחזור ותערער' (שהוא שלך)? וכן אם העיד לוי בשטר שכתוב בו: 'השדה הפלונית של ראובן מצד מזרח', או 'מערב' - הואיל ועשה השדה סימן לאחר, והעיד בשטר - אבד את זכותו, ואינו יכול לחזור ולערער; שאומרין לו: 'היאף תעיד בשטר זה שכתוב בו שהשדה הזאת מצד פלוני, ותחזור ותערער עליה?'

ב. טען העד ואמר: 'תלם [שורה] אחד הוא שעשיתי סימן ולא כל השדה, ואותו התלם הסמוך למצר בלבד, הוא של ראובן' - הרי זו טענה הנשמעת (מקובלת); ויש לו לעורר על כל השדה, חוץ מאותו התלם. אין כל הדברים האמורים, אלא באחד מעדי השטר שבא לערער. אבל הדגן שקים השטר (אישר) - יש לו לערער, מפני שיכול לטען ולומר: 'לא ידעתי מה היה כתוב בשטר;

מניחין אותה ביניהן, וכל המתגבר ירד בה; ויהיה האחר מוציא מידו, ועליו הראיה. ואם בא שלישי, ותקף עליה וירד לתוכה - מסלקין אותו ממנה.

ה. הביא האחד עדים שהיא של אבותיו, ושאכלה שני תזקה, והרי היא תחת ידו, והביא השני עדים שאכלה שני תזקה, והרי היא תחת ידו - נמצאת עדות התזקה של שניהם מכחשת; מעמידין אותה ביד זה שהעידו לו עדי התזקה שהיא של אבותיו, ומורידין אותו לתוכה. חזר השני והביא גם הוא עדים שהיא של אבותיו, שהרי נמצאת גם עדות זו מכחשת - חוזרין בית דין, ומסלקין ממנה את הראשון, ומניחין אותה בין שניהם; וכל המתגבר, ירד בה.

ו. זה אומר 'של אבותי' וזה אומר 'של אבותי', זה הביא עדים שהיא של אבותיו, וזה הביא עדים שאכלה שני תזקה - תחזר לזה שהביא עדים שהיא של אבותיו, ויחזיר זה כל הפרות שאכל; שהרי לא טען עליו כלום (טענה ממשית), ואין אכילתו ראיה, שכל תזקה שאין עמה טענה על הבעלים, אינה כלום. חזר זה המחזיק ואמר: 'כן, של אבותיך היתה, ואתה מכרתה לי, וזה שטענתי תחלה שהיא של אבותי, פלומר שאני סומך עליה (בטוח בה), והרי היא שלי כשל אבותי, או שאמר: 'כן של אבותי, שלקחתי מאבותיך' - הרי זו טענה נכונה, שהרי נתן אמתלא (הסבר) לדבריו הראשונים; ומעמידין אותה בידו. ואם פשטען בתחלה אמר לו: 'של אבותי, ולא של אבותיך' - אין שומעין לו בטענה זו האחרת. וכן כל פיוצא בזה.

ז. ראובן שהיה בתוף שדה, בא שמעון וערער עליו, ואמר ראובן: 'שדה זו מלוי קניתי, ואכלתי אותה שני תזקה, אמר לו שמעון: 'יהלא שטר זה מקים [מאוסר בב"ד] בדי, שאני לקחתי מלוי מהיום ארבע שנים, חזר ראובן ואמר: 'וכי תעלה על דעתך ששלש שנים בלבד [עברו] משקניתי? ! שנים רבות יש לי משלקחתי, ואני קדמתיך' - הרי טענת ראובן טענה; שאדם קורא [יכול לקרוא] לשנים רבות שני תזקה. לפיכך, אם הביא ראובן עדים שאכלה שבע שנים, שנמצא שאכלה שני תזקה קדם שלקחה שמעון - מעמידין אותה בידו. אכל אם אכלה פחות משבע שנים - תחזר לשמעון; שאין לה מחאה מלוי גדולה מזו, שהרי מכרה קדם שיחזיק ראובן. ח. זה אומר 'של אבותי' והביא עדים, וזה אומר 'של אבותי' ואין לו עדים - תחזר לזה שהביא עדים; ומציאין מזה כל הפרות שהודה בהן שאכלן, אף על פי שאין עליו עדים שאכל, שהרי הוא אומר שמחמת אבותיו אכל, והרי העדים שהיא של אבותיו של זה הטוען. וכן כל פיוצא בזה.

ט. הביא המערער עדים שזו השדה שלו, וזה שבתוכה טוען 'ממך לקחתיה, והרי שטרי', והוציא שטר מקים, טען המערער שהוא מזיף, והודה בעל השטר ואמר: 'כן

נושה בו מנה, וטענו מאתים - לא יאמר: 'אָכְפֹר הַכֵּל בְּבֵית דִּין, וְאוֹדָה לוֹ בְּמִנְה בֵּינִי לְבֵינוּ, כְּדֵי שְׁלֹא אֶתְחַיֵּב לוֹ שְׁבוּעָה'.

י. הִיוּ שְׁלֹשָׁה נוֹשֵׁין מִנְה בְּאֶחָד, וְכִפֵּר בָּהֶם - לֹא יִהְיֶה אֶחָד תּוֹבֵעַ, וְשָׁנִים מְעִידִים, וְכִשְׂיֻצִיאוּ מִמֶּנּוּ, יִחְלְקוּ. וְעַל דְּבָרִים אֵלּוּ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶם, הִזְהִיר הַפְּתוּב וְאָמַר: "מְדַבֵּר שֶׁקֶר - תִּרְחַק".

בְּרִיף רַחֲמָנָא דְסִינַע

הִלְכוֹת נְחָלוֹת

מְצוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא דִּין סֵדֵר נְחָלוֹת. וּבִאֹר מְצוּה זוֹ - בְּפָרָקִים אֵלּוּ.

הִלְכוֹת נְחָלוֹת פָּרָק א

א. סֵדֵר נְחָלוֹת כֶּף הוּא: מִי שָׁמַת - יִירָשֶׁנוּ בְּנָיו, וְהֵם קוֹדְמִין לְכָל; וְהַזְכָּרִים קוֹדְמִין לְנִקְבוֹת.

ב. בְּכָל מְקוֹם (יְרוּשָׁה) - אֵין לְנִקְבָה עִם הַזְכָּר יִרְשָׁה. אִם אֵין לוֹ בָּנִים, יִירָשֶׁנוּ אָבִיו; וְאֵין הָאִם יוֹרֶשֶׁת אֶת בְּנֵיהָ. וְדָבָר זֶה מִפִּי הַקְּבֵלָה.

ג. וְכָל הַקּוֹדֵם בְּנִחְלָה, יוֹצֵאֵי יָרְכוּ [צִאצְאִיו] קוֹדְמִין. לְפִיכֶךָ, מִי שָׁמַת, בֵּין אִישׁ בֵּין אִשָּׁה - אִם הֵנִיחַ בֶּן, יוֹרֵשׁ הַכֵּל. לֹא נִמְצָא לוֹ בֶּן בְּעוֹלָם, מְעִינִין [בּוֹדֵקִים] עַל זֵרְעוֹ שֶׁל בֶּן: אִם נִמְצָא לָהֶן זֵרַע, בֵּין זָכָרִים בֵּין נְקִבוֹת - אֶפְלוּ בַת בַּת בַּת בְּנוֹ, עַד סוֹף הָעוֹלָם - הִיא תִירֵשׁ הַכֵּל. לֹא נִמְצָא לוֹ זֵרַע בֶּן, חוֹזְרִין אֶצֶל הַבַּת. הֵיטָה לוֹ בַת, תִירֵשׁ אֶת הַכֵּל. לֹא נִמְצָאת לוֹ בַת בְּעוֹלָם, מְעִינִין עַל זֵרַע הַבַּת: אִם נִמְצָא לָהּ זֵרַע, בֵּין זָכָרִים בֵּין נְקִבוֹת, עַד סוֹף הָעוֹלָם - הוּא יִירֵשׁ הַכֵּל. לֹא נִמְצָא לוֹ זֵרַע בַּת, חוֹזֵר הִירְשָׁה לְאָבִיו. אִם לֹא הִיָּה אָבִיו קָיָם - מְעִינִין עַל זֵרַע הָאָב, שֶׁהֵם אַחֵי הַמַּת: נִמְצָא לוֹ אָח אוֹ זֵרַע אָח, יוֹרֵשׁ הַכֵּל. וְאִם לֹא, חוֹזְרִין אֶצֶל הָאֵחָוֹת: נִמְצָאת לוֹ אֵחָוֹת אוֹ זֵרַעָה, יִירָשׁוּ הַכֵּל. וְאִם לֹא נִמְצָא לוֹ זֵרַע אַחִים - הוֹאִיל וְאֵין לָאָב זֵרַע, תִּחְזֹר הִירְשָׁה לְאָבִי הָאָב. לֹא הִיָּה אָבִי הָאָב קָיָם - מְעִינִין עַל זֵרְעוֹ שֶׁל אָבִי הָאָב, שֶׁהֵם אַחֵי אָבִיו שֶׁל מֵת; וְהַזְכָּרִים קוֹדְמִין לְנִקְבוֹת, וְזֵרַעֲן שֶׁל זָכָרִים קוֹדֵם לְנִקְבוֹת, כְּמוֹ שֶׁהִיָּה הַדִּין בְּזֵרְעוֹ שֶׁל מֵת עֲצָמוֹ. לֹא נִמְצָאוּ אַחִים לְאָבִיו, לֹא הֵם וְלֹא זֵרַעֲם - תִּחְזֹר הִירְשָׁה לְאָבִי הָאָב. וְעַל הַדְּרָף הַזֹּאת נִחְלָה מִמְשַׁמֶּשֶׁת [מַחֲפֶשֶׁת, כְּבִיכּוֹל] וְעוֹלָה, עַד רְאוּבֵן. נִמְצָאת אֹמֵר, הֵבֵן קוֹדֵם לַבַּת, וְכָל יוֹצֵאֵי יָרְכוּ שֶׁל בֶּן קוֹדְמִין לַבַּת. וְהַבַּת קוֹדְמַת לְאָבִי אָבִיהָ, וְכָל יוֹצֵאֵי יָרְכָה קוֹדְמִין לְאָבִי אָבִיהָ. וְאָבִי הַמַּת קוֹדֵם לְאֵחֵי הַמַּת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן יוֹצֵאֵי יָרְכוּ. וְהָאָח קוֹדֵם לְאֵחָוֹת, וְכָל יוֹצֵאֵי יָרְכוּ שֶׁל אָח קוֹדְמִין לְאֵחָוֹת. וְאֵחָוֹת קוֹדְמַת לְאָבִי אָבִיהָ, וְכָל יוֹצֵאֵי יָרְכָה קוֹדְמִין לְאָבִי אָבִיהָ. אָבִי הָאָב קוֹדֵם לְאֵחֵי אָבִיו שֶׁל מֵת, וְאָח אָבִיו קוֹדֵם לְאֵחָוֹת אָבִיו, וְכָל יוֹצֵאֵי יָרְכוּ שֶׁל אֵחֵי אָבִיו קוֹדְמִין לְאֵחָוֹת אָבִיו, וְאֵחָוֹת אָבִיו

מִפְּנֵי שֵׁשׁ [מוֹתָר] לְדַגְנִין לְקָיָם הַשְּׁטֵר [עִפּוּי חֲתִימַת הַעֲדוּם], אִף עַל פִּי שְׁלֹא קָרְאוּהוּ. אֲבָל הָעֲדִים - אֵין חוֹתְמִין עַל הַשְּׁטֵר, אֲלָא אִם בֶּן קָרְאוּהוּ כְּלוּ וְדִקְדְּקוּ בוֹ.

ג. בָּא שְׁמֵעוֹן, וְנִמְלַף בְּלוֹי וְאָמַר לוֹ: 'הִרְיֵנִי קוֹנֵה שְׂדֵה פְּלוֹנִית מִרְאוּבֵן, וּבַעֲצַתְךָ שֶׁנִּקְנָה אוֹתָהּ? וְאָמַר לוֹ לוֹי: 'לָךְ וְקָנָה, טוֹבָה הִיא' - יֵשׁ לְלוֹי לְעָרֵעַר עֲלֶיהָ, וְלֹא אֶבַד אֶת זְכוּתוֹ, שֶׁהָרִי לֹא עָשָׂה מַעֲשֵׂה; וְיֵשׁ לוֹ לומר: 'רְצוּנִי הִיָּה שֶׁתִּצָּא מִתַּחַת יַד רְאוּבֵן שֶׁהוּא אֵלֶם, כְּדֵי שֶׁאֶתְבַּעֲנָה בְּדִין וְאָקַח שְׂדֵי'.

ד. רְאוּבֵן שֶׁעָרֵעַר עַל שְׁמֵעוֹן, וְשְׁמֵעוֹן אָמַר: 'אֵינִי יוֹדֵעַ מָה אַתָּה שָׁח, אֲלָא שְׂדֵה זוֹ מְלוֹי לְקַחְתִּיהָ, וְהָרִי עֲדִים שֶׁאֲכַלְתִּיהָ שְׁנֵי [שְׁנֹת] חֹזְקָה' - אָמַר לוֹ רְאוּבֵן: 'וְהִלֵּא יֵשׁ לִי עֲדִים, שֶׁבְּעָרְבַת בְּאֵת אֵלֵי וְאִמְרַתְּ לִי, מְכוּר לִי שְׂדֵה זוֹ' - אֵין זוֹ רְאָיָה; וְיֵשׁ לְשְׁמֵעוֹן לומר: 'רְצִיתִי לְקַנּוֹת מִמֶּךָ, כְּדֵי שְׁלֹא תַעֲרַעֵר וְלֹא תַטְרִיחֵנִי בְּדִין, אִף עַל פִּי שְׂאִינִי יוֹדֵעַ אִם הִיא שְׂלָךְ, אִם אֵינָה'. וְכֵן כָּל פִּיּוֹצָא בְּזָה. וְאִם לֹא טַעַן שְׁמֵעוֹן טַעֲנָה זוֹ, אֵין טוֹעֲנִין [בִּי"ד] לוֹ [בַּשְּׁבִילוֹ].

ה. רְאוּבֵן שֶׁעָרֵעַר, וְהִבִּיא עֲדִים שֶׁשְׂדֵה זוֹ שְׁלוֹ, וְשְׁמֵעוֹן שֶׁבִתּוֹכָה טוֹעַן: 'אַתָּה מְכַרְתָּה לִי וְאֲכַלְתִּיהָ שְׁנֵי חֹזְקָה', וְרְאוּבֵן אֹמֵר: 'גְּזוֹל אֲכַלְתְּ' - בֵּין שְׁלֹא הִיוּ עֲדִים שֶׁאֲכַל כָּלָל, בֵּין שֶׁהִיָּה שֵׁם עַד אֶחָד שֶׁאֲכַלָּה [הַחֲזִיק] שְׁלֹשׁ שָׁנִים - אֵינוֹ חֵיב לְהַחְזִיר הַפְּרוֹת שֶׁאֲכַל, שֶׁהָרִי הוּא אוֹמֵר 'שְׁלִי אֲכַלְתִּי'; וְאֵין עֲלָיו עֲדִים שֶׁמְחִיבִין אוֹתוֹ בְּפְרוֹת, שֶׁהָרִי מַעֲצָמוֹ הוֹדָה. וְזֶה הָעַד שֶׁהַעֲרִיד שֶׁאֲכַלָּה שְׁלֹשׁ שָׁנִים, לְנִפּוֹת כַּחוֹ שֶׁל אוֹכֵל הוּא בָּא, וְאֵלּוּ הִיָּה עֲמוֹ אַחֵר [עַד 190], הֵיטָה הַשְּׂדֵה עוֹמֶדֶת בְּיָדוֹ. לְפִיכֶךָ, יִשְׁבַּע רְאוּבֵן הַסַּת שְׁלֹא מְכַר, וְתִחְזֹר לוֹ הַשְּׂדֵה; וְיִשְׁבַּע שְׁמֵעוֹן הַסַּת שְׂאִינוֹ מְחִיב לוֹ כְּלוֹם בְּפְרוֹת שֶׁאֲכַל, וְיִפְטֹר.

ו. הִיוּ שְׁנֵי עֲדִים מְעִידִים עַל שְׁמֵעוֹן שֶׁאֲכַלָּה פְּחוֹת מִשְׁנֵי חֹזְקָה, וְחֲזִיר כָּל הַפְּרוֹת שֶׁאֲכַל. וְאֶפְלוּ הִיָּה עַד אֶחָד - חֵיב לְהַחְזִיר עַל פִּיו, שֶׁהָרִי אֵינוֹ מְכַחֵשׁ הָעַד, אֲלָא אוֹמֵר: 'אֶמַּת הָעֵיד, וְאֲכַלְתִּי שְׁתֵּי שָׁנִים, וְשְׁלִי אֲכַלְתִּי'; נִמְצָא מְחִיב שְׁבוּעָה [עִפּוּי עַד אַחַד], וְאֵינוֹ יְכוֹל לְהִשְׁבַּע [כִּי אֵינוֹ מְכַחֵשׁ], וּמְשַׁלֵּם.

ז. כָּל הַמְּחִיב לְהַחְזִיר הַפְּרוֹת - אִם לֹא הִיוּ יְדוּעִין [שוֹוִין], וְאֵין בֵּית דִּין יְכוֹלִין לְשַׁעַר אוֹתָן כְּשֶׁכַּר הַבְּתִים וְכִיּוֹצֵא מֵהֶם שֶׁהוּא יְדוּעַ, אֲלָא הִיוּ פְרוֹת אֵילָן אוֹ פְרוֹת שְׂדֵה, שְׂאִינָן יְדוּעִין - הוֹאִיל וְאֵין כָּאֵן טַעֲנָה וְנִדְיָה [וְדֵאִית], יִשְׁלַם מִה שִׂיּוּדָה לוֹ שֶׁאֲכַל; וּמְחַרְיִמִין [מְטִילִים חֶרֶם סַתֵּם] עַל מִי שֶׁאֲכַל יוֹתֵר, וְלֹא יִשְׁלַם.

ח. כָּל הַמְּחִיב לְקַרֵּעַ מִתַּחַת יָדוֹ - אִם הַשְּׁפִירָה לְאַחֲרִים כְּשֶׁהִיָּה מְחִזִּיק בָּהּ, וְהִיוּ הַשּׁוֹכְרִין קְזִמִּין - מוֹצִיאִין מֵהֶם הַשְּׁכָר פְּעַם שְׁנֵינָה, וְנוֹתְנִין לְכַעַל הַקְּרָקַע, וְחוֹזְרִין וְתוֹבְעִין [הֵם אַתָּה] זֶה שֶׁהַשְּׁפִיר לָהֶם מְקוֹם שְׂאִינוֹ שְׁלוֹ.

ט. אֲסוּר לְאָדָם לְטַעַן טַעֲנַת שֶׁקֶר, כְּדֵי לְעוֹת הַדִּין אוֹ כְּדֵי לְעַכְבוֹ. בִּיצֵד? הִיָּה נוֹשֵׂה [בַּעַל חוּב] בְּתַבְּרוֹ מִנְה - לֹא יִטְעַנְנוּ מֵאֵתִים, כְּדֵי שִׂיּוּדָה בְּמִנְה וְיִתְחַיֵּב שְׁבוּעָה. הִיָּה

מתה אשתו - אין אומריין, הואיל והפעל היה קודם לכל אדם בירשיתה, כן יורשי הפעל יקדמו לשאר יורשי האשה; אלא יורשי האשה ממשפחת בית אביה, הם היורשים אותה, אם מתה אחר בעלה.

יג. וכן אין הבן יורש את אמו בקברו, כדי להנחיל לאחיו מאביו. כיצד? מי שמת, ואחר כך מתה אמו - אין אומריין, הואיל ואלו היה הבן קיים הוא היה קודם לכל, אף יורשין של בן קודמין ליורשיה של אשה זו, ונמצאו אחיו מאביו יורשין את אמו של זה אחר מותו; אלא ירע בנה הוא שירשנה, אם היה לו ירע. ואם אין לו ירע, תחזור הנחלה למשפחת בית אביה. אבל אם מתה האם תחלה, ואחר כך מת הבן - אפלו היה קטן בן יומו, ולא פלו לו יורשיו [תמו ימי הריונו] - הואיל ותיקנה אחר אמו שעה אחת, ומת, הרי זה נחל את אמו, ומנחיל אותה הנחלה ליורשי ממשפחת אביו.

הלכות נחלות פרק ב

א. הבכור נוטל פי שנים כאחד בנכסי אביו, שנאמר: "לתת לו פי שנים". כיצד? הניח חמשה בנים, ואחד מהן בכור - הבכור נוטל שלישי הממון, וכל אחד מן הארבעה הפשוטין נוטל שתות [שישית]. היו תשעה בנים - הרי האחד הבכור נוטל חמישי, וכל אחד מן השמונה הפשוטין נוטל עשור. וכן על החלוקה הזאת חולקין לעולם.

ב. בכור שנולד לאחר מיתת אביו - אינו נוטל פי שנים, שנאמר: "והיה ביום הנחילו את בניו... כי את הבכור בן השנואה יכיר". ואם יצאת פדחתו [מצחו] בחייו אביו - אף על פי שלא יצא כל ראשו לאויר העולם אלא לאחר מיתת אביו, הרי זה נוטל פי שנים.

ג. בכור טמטום [מינו בספק] שנקרע ונמצא זכר, אינו נוטל פי שנים; וכן פשוט [לא בכור] שנקרע ונמצא זכר, אינו ממצט בחלק בכורה, שנאמר: "ויולדו לו בנים", עד שיהיה בן משעת לדה.

ד. כיצד אינו ממצט בחלק בכורה? הרי שהיה לו בכור, ושני פשוטים [זכרים], וזה הטמטום שנקרע ונמצא זכר - הבכור נוטל חצי הממון, וכאלו אין עמו אלא שני פשוטים בלבד; והחצי הנשאר, חולקין אותו שני הפשוטין עם הנקרע בשוה.

ה. קטן בן יום אחד, ממצט בחלק בכורה; אבל לא העבר. ובן שנולד לאחר מיתת אביו, אינו ממצט בחלק בכורה.

ו. בן שנסתפק לנו אם הוא בכור או פשוט, כגון שנתערב עם אחר - אינו נוטל פי שנים. וכיצד עושין? אם הפרו [כשנולדו], ולבסוף נתערבו - כותבין הרשאה [יפוי כח] זה לזה, ונוטלין חלק בכורה עם אחיהם; ואם לא הכירו, כגון שנולדו במחבוא [מקום חשוך משתי נשיו]

אחת - אין כותבין הרשאה, ואין פאן חלק בכורה. ז. מי שהיו לו שני בנים, בכור ופשוט, ומתו שניהם

קודמת לאבי אביו של מת, וכן כל יוצאי ירכה של אחות אביו קודמין לאבי אביו. ועל דרך זו הולך ועולה, עד ראש הדורות; לפיכך, אין לה אדם מישראל שאין לו יורש.

ד. מי שמת והניח בת ובת הבן - ואפלו בת בת הבן עד סוף כמה דורות - היא קודמת ותיירש הכל, ואין לבת פלוס. והוא הדין לבת האב עם האחות, ולבת בן אחי אביו עם אחות אביו, וכל פיוצא בהן.

ה. מי שהיו לו שני בנים, ומתו השנים בחייו, והניח הבן האחד שלשה, והניח הבן השני בת אחת, ואחר כך מת הבן - נמצאו שלשת בניו יורשין חצי הנחלה, ובת בנו יורשת החצי; שכל אחד מהן יורש חלק אביו. ועל דרך זו חולקין בני האחים, ובני אחי האב, עד ראש הדורות.

ו. משפחת האם אינה קרויה משפחה, ואין ירשה אלא למשפחת האב; לפיכך, האחים מן האם, אינן יורשין זה את זה; והאחין מן האב, יורשין זה את זה. ואחד אחיו מאביו בלבד, או אחיו שהוא מאביו ומאמו.

ז. כל הקרובין בעברה [ע"י בעילה אסורה], יורשין ככשרים. כיצד? כגון שהיה לו בן ממזר, או אב ממזר - הרי אלו פשאר הבנים וכשאר האחים לנחלה. אבל בנו מן השפחה או מן הנכרית - אינו בן לדבר מן הדברים, ואינו יורש כלל.

ח. האשה אינה יורשת את בעלה כלל; והפעל יורש את כל נכסי אשתו, מדברי סופרים. והוא קודם לכל בירשיתה, אף על פי שהיא אסורה עליו - כגון אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט. ואף על פי שהיא קטנה, ואף על פי שהפעל חרש - הוא יורש את אשתו.

ט. כבר אמרנו בהלכות אישות, שאין הפעל יורש את אשתו, עד שתפנס לרשותו [נישואין], ושאין הפקח יורש את החרשת שנושאת בשהיא חרשת, אפלו נתפקחה. ושם בארנו, שהוא יורש כל נכסי אשתו שפאו לרשותה והחזקו, בין נכסים שהכניסה לו בגדוניתה, בין נכסים שלא הכניסה לו. ומי שנתגרשה ספק גרושין, ומתה - אין הפעל יורשה.

י. בעל שנושא קטנה [פחותה משש] שאינה צריכה מאון [- אין קידושיה חלים כלל] - אינו יורשה; שהרי אין פאן שם אישות. וכן שוטה שנושא פקחת, או פקח שנושא שוטה - אינו יורשה; שהרי לא תקנו חכמים להם נשואין.

יא. בעל שמתה אשתו, ואחר כך מת אביה או אחיה או אחד מן המורשין אותה - אין הפעל יורש אותן, אלא יירש אותן ירעה, אם היה לה ירע, או תחזר הירשה למשפחת בית אביה; שאין הפעל יורש נכסים הראויין לבוא לאחר מפאן [אחר שמתה], אלא הנכסים שפבר באו לרשותה קדם שתמות.

יב. וכן אין הפעל יורש את אשתו והוא בקבר, כשאר היורשין של משפחת האב. כיצד? בעל שמת, ואחר כך

יום רביעי

הלכות נחלות פרק ג

א. אין הבכור נוטל פי שנים בנכסים הראויין לבוא לאחר מיתת אביו, אלא בנכסים המזוקין לאביו שבאו לרשותו, שנאמר: "בכל אשר ימצא לו". כיצד? אחד ממורשי אביו שמת לאחר מיתת אביו, הבכור והפשוט יורשין כאחד; וכן אם היתה לאביו מלוה, או היתה לו ספינה בים - יורשין אותה הבכור והפשוט כאחד.

ב. הנית להן אביהן פרה משפרת או מחפרת [תמורת רווחיה], או שהיתה רועה באפר [מקום מרעה] וילדה [אחר מותו] - הבכור נוטל בה ובולדה פי שנים.

ג. שחט אחד ממפרי אביו [הרגיל לתת לו מתנות כהונה] בהמה, ואחר כף מת אביו - נוטל פי שנים [כהונה] במתנות של אותה הבהמה.

ד. אין הבכור נוטל פי שנים בשבח ששכחו נכסים לאחר מיתת אביו, אלא מעלה אותו השבח בדימים, ונותן היתר לפשוט; והוא, שישתנו הנכסים - כגון פרמל [תבואה] שנעשה שבלים, וכפניות שנעשו תמרים. אבל שכחו מחמת עצמן, ולא נשתנו - כגון אילן קטן שגדל ונעשה עבה, וארץ שהעלת שרטון [הושבחה] - הרי זה נוטל בשבח זה פי שנים; ואם מחמת הוצאה השביח, אינו נוטל.

ה. אין הבכור נוטל פי שנים במלוה, אף על פי שהוא בשטר, ואף על פי שגבו היתומים קרקע בחוב אביהן. הנה לאב מלוה [בשטר] ביד הבכור - הרי זה ספק אם יטל בה פי שנים, הואיל וישנה תחת ידו, או לא יטל, הואיל ומחמת אביו יירשנה ועדין לא באה לידו של אביו; לפיכך - יטל ממנה חצי חלק בכורה.

ו. בכור שמכר חלק בכורה קדם חלקה - ממפרו קדם; מפני שיש לבכור חלק בכורה קדם חלקה. לפיכך, אם חלק עם אחיו קדם במקצת נכסים, בין בקרקע בין במטלטלין, ונטל חלק בפשוט - ותר בכל הנכסים, ואינו נוטל בשארן [ביתר] אלא בפשוט. במה דברים אמורים? בשלא מחה. אבל אם מחה באחיו, ואמר בפני עדים: 'ענבים אלו שאני חולק עם אחי בשוה, לא מפני שמחלתי בחלק בכורה' - הרי זו מחאה, ולא ותר בשאר נכסים. אפלו מחה בענבים כשהן מחברין, ובצרום וחלקום בשוה - לא ותר בשאר נכסים. אבל אם דרכום, וחלק עמהן בשוה ביין, ולא מחה בהם משנעשה יין - ותר בשאר הנכסים. הא למה זה דומה? למי שמחה בענבים, וחלק עמהן בשוה בזיתים - שהרי ותר בכל. וכן כל פיוצא בזה. ז. מי שיבם אשת אחיו, הוא יורש כל נכסי אחיו המזוקין [ברשותו]; אבל הראויין לבוא לאחר מאן, הרי הוא בהם ככל האחים - שהרי 'בכור' קרא אותו הפתוב,

בחייו, והניחו בנים, הבכור הניח בת והפשוט הניח בן - הרי בן הפשוט יורש בנכסי הזקן שלישי, שהוא חלק אביו, ובת הבכור יורשת שני שלישים, שהוא חלק אביה. וכן הדין בבני האחין, ובבני אחי האב, ובכל היורשין - אם הנה אבי אחד מן היורשין בכור, נוטל חלק בכורה שלו זה היורש מממתו.

ח. אין הבכור נוטל פי שנים בנכסי האם. כיצד? בכור ופשוט שירשו את אמן - חולקין בשוה, בין שהיה בכור לנחלה [בכור האב] בין שהיה פטר רחם [ראשון לרחם].

ט. בכור הנחלה - הוא הנולד לאב ראשון, שנאמר: "כי הוא ראשית אנו". ואין משגיחין על האם; אפלו ילדה כמה בנים, הואיל וזה ראשון לאביו, יירש פי שנים.

י. הבא אחר הנפלים - אף על פי שייצא ראש הנפל כשהוא חי, הבא אחריו בכור לנחלה; וכן בן תשעה שייצא ראשו מת, הבא אחריו בכור לנחלה. שזה שנאמר: "ראשית אנו", הוא שלא נולד לו קדם לזה ולד שייצא חי לאויר העולם. לפיכך, בן תשעה [חודשי הריון] שייצא רב ראשו חי, הבא אחריו אינו בכור.

יא. יוצא דפן [נולד בניחוח קיסרי], והבא אחריו - שניהם אינן בכור: הראשון, לפי שלא נולד [באופן טבעי], ונאמר: "וילדו לו בנים"; והשני, שהרי קדמו אחר.

יב. היו לו בנים בגיותו, ונתגיר - אין לו בכור לנחלה. אבל ישראל שהיה לו בן מן השפחה ומן הגויה - הואיל ואינו קרוי בנו - הרי הבא לו אחריו מן הישראלית, בכור לנחלה ונוטל פי שנים.

יג. הנה הבכור ממזר - נוטל פי שנים, שנאמר: "כי את הבכור בן השנואה זכיר", זו ששנואה בנשואיה. ואין צריך לומר, אם הנה בן גרושה או בן חלוצה.

יד. שלשה נאמנין על הבכור - חיה [מילדת], ואמו, ואביו. חיה - מדי; שאם אמרה: 'זה יצא ראשון', נאמנת. ואמו - כל שבעת ימי הולדה נאמנת לומר: 'זה הוא הבכור'. ואביו - לעולם. אפלו אמר האב על מי שלא החזק בנו כלל, 'זה הוא בני ובכורי' - הוא נאמן; וכן אם אמר על המחזק לנו שהוא בכורו, 'אינו בכור' - נאמן.

טו. האב שנשתתק [ואינו מדבר] - בודקין אותו [כושרו השכלי], כדרך שבודקין לגטין; אם רמו או פתב שנה בנו בכורו, הרי זה נוטל פי שנים.

טז. העידו עדים שהן שמעו אביו של זה ואמר דברים כף וכף, שהרי אותן הדברים יודע מקללן שנה בנו בכורו - הרי זה נוטל פי שנים, אף על פי שלא אמר האב בפרוש 'זה בני בכורי'.

יז. שמעו מן האב שאמר: 'זה בני בכור' - אינו נוטל בעדות זו פי שנים; שמא בכור לאמו הוא, ולזה נתפנן האב; עד שיאמר 'בני בכורי'.

מפירין אותן ואת בני אדונייהם, כגון עבדי הנשיא - הרי אלו מתרין לקרות להן 'אבא' ו'אמא'.

ו. מי שהיתה לו שפחה, והוליד ממנה בן, והיה נוהג בו מנהג בנים, או שאמר: 'בני הוא ומשחררת היא אמו' - אם תלמיד חכמים הוא, או אדם פשוט שהחזק בדקדוקי מצוות - הרי זה ירשנו. ואף על פי כן, אינו נושא בת ישראל, עד שיביא ראיה שנספתחרה אמו ואחר כך ילדה, שהרי החזקה שפחה בפנינו. ואם משאר ההדיוטות הוא, ואין צריך לומר אם היה מן המפקירין עצמן לכך - הרי זה בחזקת עבד לכל דבר, ואחיו מאביו מוכרין אותו; ואם אין לאביו חוץ ממנו, אשת אביו מתבכמת. וזה הוא הדין שיגדא לי שהוא הולך על עקרי הקבלה [המסורת]. ויש מי שלא חלק בין פשרים לשאר העם, לענין שלא ימכרו אותו אחיו בלבד. ויש מי שהורה, שאפלו יירשו, לא נחלק בישראל. ואין ראוי לסמוך על דבר זה.

ז. כל היורשין, יורשין בחזקה. כיצד? עדים שהעידו 'שזה מחזק לנו שהוא בנו של פלוני', או 'אחיו' - אף על פי שאינן עדי חוס, ולא ידעו אמתת יחוסין - הרי אלו יורשין בעדות זו.

ח. יעקב שמת והניח ראובן ושמעון, ולא החזק לו בן אלא שניהם - תפשו ראובן את לוי מן השוק, ואמר: 'עם זה אחינו הוא', ושמעון אומר: 'איני יודע' - הרי שמעון נוטל חצי הממון; וראובן שלישי, שהרי הודה שהן שלשה אחין; ולוי נוטל שתות [ששית]. מת לוי, יחזר השתות לראובן. נפלו ללוי נכסים מאחרים - יחלקו אותן ראובן ושמעון, שהרי ראובן מודה לשמעון שלישי זה אחיהם. השביח השתות מאליה, ואחר כך מת לוי - אם שבח המגיע לכתפים הוא, כגון ענבים שהגיעו להבצר - הרי השבוח הזה נכסים שנפלו לו מאחרים, ויחלקו בהן; ואם עדין לא הגיעו להבצר, הרי הן של ראובן לבדו. אמר שמעון: 'אין לוי זה אחי', ונטל לוי בחלק ראובן כמו שבארנו, ואחר כך מת לוי - לא יירש ממנו שמעון כלום, אלא ראובן לבדו יירש השתות עם שאר הנכסים האחרים שהניח לוי. והוא הדין בכל היורשין שיודו מקצתן ביורשין אחרים, ולא יודו מקצתן.

הלכות נחלות פרק ה

א. זה הכלל ביורשין: כל שני יורשין, שאחד מהן יירש ודאי, והשני ספק - אין לספק כלום; ואם היו שניהם ספק, שמא זה הוא היורש או שמא זה - חולקין בשוה. לפיכך, מי שמת והניח בן וטמטום או אנדרוגינוס [ספקי זכר או נקבה] - הרי הבן יירש הכל; שהטמטום והאנדרוגינוס ספק. הניח בנות וטמטום ואנדרוגינוס - יורשות בשוה, והרי הוא פאחת מן הבנות.

ב. כבר בארנו בהלכות אישות דין הבנות עם הבנים במזונותיהן ובפרנסתן, וישם בארנו שהמזונות [של הבנות עד חתונתן] מתנאי כתבה. ובזמן שהנכסים מרבין, אין

שנאמר: 'והיה הבכור אשר תלד, יקום על שם אחיו המת; ולא ימחה שמו מישראל'. וכשם שאינו נוטל ממנו בראוי [בעתיד לבוא] כבמחזק - כך אינו נוטל בשבח ששבחו נכסים אחרי מיתת אביו, משעת מיתה עד שעת חלקתו עם אחיו בנכסי אביו. ואפלו השביחו נכסים אחר שיבם וקדם שיחלקו - הרי הוא בשבח פאחד מן האחין, אף על פי שנוטל מנכסים אלו שני חלקים, חלקו וחלק אחיו שיבם אשתו, הואיל ומת האב בחיי כלם.

ח. כבר בארנו בהלכות שכנים, שהבכור נוטל שני חלקים שלו פאחד, במצד אחד [סמוכים]. אבל היבם שחלק עם אחיו בנכסי אביו, נוטל חלקו וחלק אחיו בגורל; ואם עלה גורלו בשני מקומות, נוטל בשני מקומות.

ט. שומרת יבם [ממתינה ליבוס] שמתה - אפלו עשה בה אחד מן האחים מאמר [קניין] - משפחת בית אביה יורשין נכסי מלוג [נכסי האשה שאין לבעלה חלק בהם] שלה וחצי נכסי צאן פרזל [נדוניה], ויורשי הבעל יורשין כתבתה עם חצי נכסי צאן פרזל. ויורשי הבעל תביין בקבורתה, הואיל והם יירשו כתבתה, כמו שבארנו במקומו.

הלכות נחלות פרק ד

א. האומר: 'זה בני', או 'זה אחי', או 'אחי אביו', או שאר היורשין אותו - אף על פי שהודה באנשים שאינן מחזקין שהן קרוביו - הרי זה נאמן, ויירשנו; בין שאמר כשהוא בריא, בין שאמר כשהוא שכיב מרע [נוטה למות]. אפלו נשתתק [ואינו מדבר], וכתב בידו שזה יורש - בודקין אותו [כושרו השכלי], כדרך שבודקין לגטין.

ב. היינו מחזקין בזה שהוא אחיו, או בן דודו, ואמר: 'אינו אחי', ו'אינו בן דודי' - אינו נאמן. אבל נאמן הוא על מי שהחזק שהוא בנו לומר 'אינו בני', ולא יירשנו. ויגדא לי, שאפלו היו לבן בנים - אף על פי שאינו נאמן עליו לומר 'אינו בני' לענין יחוס, ואין מחזקין אותו ממזר על פיו - נאמן הוא לענין ירשה, ולא יירשנו.

ג. האומר: 'זה בני', ויחזר ואמר: 'עבדי הוא' - אינו נאמן. אמר: 'עבדי', ויחזר ואמר: 'בני' - אף על פי שהוא משמשו כעבד, נאמן; שזה שאמר 'עבדי', כלומר 'הרי הוא לי כעבד'. ואם היו קורין לו [ברחוב] 'עבד בן מאה זוי', וכיוצא בדרך אלו, שאין קוראין אותן ביחוד אלא לעבדים - הרי זה אינו נאמן.

ד. היה עובר על בית המכס, ואמר: 'בני הוא זה', ויחזר אחר כך ואמר: 'עבדי' - נאמן; שלא אמר 'בני', אלא להכריח מן המכס [מס עבדים]. אמר בבית המכס: 'עבדי הוא', ויחזר ואמר: 'בני הוא' - אינו נאמן.

ה. העבדים והשפחות - אין קורין להן [בניהם] 'אבא פלוני', ולא 'אמא פלונית', שלא יבוא מן הדבר תפלה, ונמצא זה הבן נפגם [יחוסו]. לפיכך, אם היו העבדים והשפחות חשוכין ביותר, ויש להן קול, והרי כל הקהל

- כיצד דינים? מעמידין נכסי מלוג [נכסי האשה שאין לבעלה חלק בהם] בחזקת יורשי האשה, והפכתה עקר ותוספת בחזקת יורשי הבעל; וחולקין בנכסי צאן ברנל [נדוניה] - יורשי האשה נוטלין חצין, ויורשי הבעל חצין. אבל אם נפל הבית עליו ועל אמו - מעמידין את נכסי האם בחזקת יורשי האם, שהם יורשין ודאין; אבל יורשי הבן ספק הם - שאם מת הבן תחלה, אין לאחיו מאביו בנכסי אמו כלום, כמו שבארנו.

ז. נפל הבית עליו ועל בן בתו - אם האב מת תחלה - בן בתו יירשנו, ונמצאו הנכסים של יורשי הבן; ואם בן בתו מת תחלה - אין הבן יורש את אמו בקבר כמו שבארנו, ונמצאו הנכסים של יורשי האב. לפיכך, יחלקו יורשי האב עם יורשי בן הבת. וכן אם נשבה [בשבוי] האב, ומת בן בתו במדינה, או שנשבה הבן, ומת אבי אמו במדינה - יחלקו יורשי האב עם יורשי בן הבת.

ח. נפל עליו הבית ועל אביו או שאר מורישין [של הבן], והיתה [מוטלת] עליו כתבת אשה ובעלי חובות - יורשי האב אומרים: 'מת הבן תחלה, ולא הניח כלום ואבד החוב', ובעלי חובות אומרים: 'האב מת תחלה, וזכה הבן בירשתו וגש לנו לגבות מחלקו' - הרי הנכסים בחזקת היורשין; ועל האשה ובעלי חובות להביא ראיה, או ילכו להם בלא כלום.

ט. דין אלו שמתו תחת המפלות, או שטבעו בים, או שנפלו לאש, או שמתו ביום אחד, וזה במדינה והאחר במדינה אחרת - דין אחד הוא; שבכל אלו וכיוצא בהן, אין יודעין מי הוא שמת תחלה.

יום חמישי

הלכות נחלות פרק ו

א. אין אדם יכול להוריש מי שאינו ראוי לירשו, ולא לעקר הירשה מן הירוש, אף על פי שזה ממון הוא; לפי שנגאמר בפרשת נחלות: 'והיתה לבני ישראל לחקת משפט' - לומר שחקה זו לא תשתנה, ואין התנאי מועיל בה; בין שצנה והוא בריא בין שהיה שכיב מרע [נוטה למות], בין על פה בין בכתב - אינו מועיל.

ב. לפיכך, האומר: 'איש פלוני בני בכורי לא יטל פי שנים', 'איש פלוני בני לא יירש עם אחיו' - לא אמר כלום; 'איש פלוני יירשני', במקום שיש לו בת, או שאמר: 'בתי תירשני', במקום שיש לו בן - לא אמר כלום. וכן כל כיוצא בזה. אבל אם היו לו יורשין רבים, כגון בנים רבים או בנות או אחים, ואמר כשהוא שכיב מרע: 'פלוני אחי יירשני מכלל אחי', או 'בתי פלונית תירשני מכלל בנותי' - דבריו קימין, בין שאמר על פה בין שכתב בכתב. אבל אם אמר: 'פלוני בני יירשני לבדו' - אם אמר על פה, דבריו קימין; אבל אם כתב כל נכסיו לבנו - לא עשהו אלא אפוטרופא [אחראי], כמו שבארנו. ג. אמר: 'פלוני בני יירש חצי נכסי, ושאר בני החצי' -

לבנות אלא מזונותיהן, והבנים יירשו הכל; ויתפרנסו הבנות בעשור [עשירית] נכסים, כדי שינשאו בו לבעלים. ובזמן שהנכסים מועטין, אין לבנים כלום, אלא הכל למזון הבנות. לפיכך, מי שמת והניח בנים ובנות וטמטום או אנדרוגינוס - בזמן שהנכסים מרבין - הבנים יורשין, ודוחין הטמטום אצל הבנות ונזון כמותן; ובזמן שהנכסים מועטין - הבנות דוחות את הטמטום אצל הבנים ואומרות לו: 'זכר אתה, ואין לך עמנו מזונות'.

ג. מי שלא שהת אחר בעלה שלשה חדשים, ונשאת וילדה בן, ואין ידוע אם בן תשעה לראשון [המות] או בן שבעה לאחרון - אין זה הבן יורש את אחד משניהן, מפני שהוא ספק. ואם מת הבן - שניהן יורשין אותו וחולקין בשוה, מפני ששניהן ספק, שמא זה אביו או זה אביו.

ד. יכמה שלא שהת [אחר מות בעלה] שלשה חדשים, ונתבמה בתוך שלשה חדשים, ואין ידוע אם בן תשעה לראשון או בן שבעה לאחרון - זה הספק אומר: 'שמא בן המת אני, ואירש נכסי אבי כלם, ואין אתה ראוי ליבם, שאין אמי בת יבום', והיבם אומר: 'שמא בני אתה, ואמך ראוי ליבום, ואין לך בנכסי אחי כלום' - הואיל וגם זה היבם ספק, שמא יבם הוא או אינו יבם - חולקין בשוה. וכן דין זה הספק עם בני היבם [שנולדו אחריו], בנכסי המת שנתבמה אשתו - חולקין בשוה: הספק מחצה, ובני היבם הודיין [וודאיים] מחצה. מת היבם אחר שחלק עם זה הספק, ובאו בני היבם הודיים לירש אביהן - אף על פי שיש לזה הספק לומר להן: 'אם אחיכם אני, תנו לי חלק בירשה זו; ואם אין אני אחיכם, החזירו לי החצי שלקח אביכם' - אין לזה הספק עמהם בנכסי אביהן כלום, ואינו מוציא מידם.

ה. ספק והיבם שבאו לחלק בנכסי אביהם [של היבם ואחיו] - הרי היבם יורש ודאי; וזה הספק - אם הוא בן המת, יש לו חצי הממון וזה היבם חציו, ואם הוא בן היבם, אין לו כלום; לפיכך, יירש היבם, וידחה הספק. הניח היבם שני בנים ודאין, ואחר כך מת אבי היבם - הרי הספק אומר: 'אני בן המת, וגש לי מחצה ולשניכם מחצה', והשנים אומרים: 'אחינו אתה, וכן היבם אתה, ואין לך אלא שליש בנכסי הדין' - החצי שמודה להן בו נוטלין, והשליש שמודין הם בו לו נוטלו; והשתות [שישית] הנשאר - חולקין אותו בשוה, הוא נוטל חציו ושניהם חציו. מת הספק - הרי היבם אומר: 'שמא בני הוא, ואני אירשנו', ואבי היבם אומר: 'שמא בן המת הוא, ואני אירשנו' - חולקין בשוה. מת היבם - הרי הספק אומר: 'בנו אני, ואירשנו', ואבי היבם אומר: 'שמא בן בני האחר אתה, וזה אחי אביך הוא, ואני אירשנו' - חולקין בשוה.

ו. מי שנפל הבית עליו ועל אשתו, ואין ידוע אם האשה מתה תחלה, ונמצאו יורשי הבעל יורשין כל נכסיה, או הבעל מת תחלה, ונמצאו יורשי האשה יורשין כל נכסיה

יב. ישאל שגשפתמד, יורש את קרוביו הישראליים כשהיה. ואם ראו בית דין [לנכו] לאבד ממונו ולקנסו שלא יירש, כדי שלא לחזק ידי הרשעים - הרשות בידם. ואם יש לו בנים בישראל, תנתן ירשת אביהם המשמד להן. וכן המנהג תמיד במערב.

יג. צו חכמים, שלא ישנה אדם בן בין הבנים בחייו, אפלו בדבר מועט, שלא יבואו לידי תחרות וקנאה, פאחי יוסף עם יוסף.

הלכות נחלות פרק ז

א. אין היורשין נוחלין, עד שביאו ראיה ברורה שמת מורישן. אבל אם שמעו בו שמת, או שבאו גזיים משיחין לפי תמן - אף על פי שמשאיין את אשתו על פיהם, ונוטלת כתבתה - אין היורשין נוחלין על פיהם.

ב. האשה שבאת ואמרה: 'מת בעלי' - אף על פי שהיא נאמנת, ותנשא ותטל כתבתה - אין היורשין נכנסין לנחלה על פיה. אמרה: 'מת בעלי', ונתנבמה - הרי יבמה נכנס לנחלה על פיה, שגאמר: 'יקום על שם אחיו המת', ויהי קם.

ג. מי שטבע במים שאין להם סוף [שלא רואים את סופם], ובאו עדים שטבע בפניהם, ואבד זכרו [לא שמעו ממנו] - אף על פי שאין משאיין את אשתו לכתחלה, הרי היורשין נוחלין על פיהן. וכן אם באו עדים שראוהו שנפל לגב אריות ונמרים, או שראוהו צלוב והעוף אוכל בו, או שנדקר במלקמה ומת, או שנהרג ולא הפירו פניו. אבל אם היו לו סימנים מכהקין בגופו והפירו אותן - בכל אלו הדברים וכיוצא בהם - אם אבד זכרו אחר כן, יורדין לנחלה בעדות זו, אף על פי שאין משאיין את אשתו; שאני אומר, שלא החמירו בדברים אלו, אלא מפני אסור ברת, אבל לענן קמון - אם העידו העדים בדברים שחזקתן למיתה, והעידו שראו אותם הדברים ושאבד זכרו אחר כך ונשמע שמת - הרי אלו נוחלין על פיהם. וכנה מעשים בכל יום בכל בתי דינין, ולא שמענו במי שחולק בדבר זה.

ד. שבוי שנשפה, ושמעו בו שמת, ויירו יורשיו לנחלה, וחלקו אותה ביניהם - אין מוציאין אותה מידם. וכן הבורח מחמת סנה [של מות]. אבל היוצא לדעת [מרצונו] ששמעו בו שמת, ויירו יורשין לנכסיו, וחלקום - מוציאין מידם, עד שביאו ראיה שמת מורישן.

ה. שבוי שנשפה, ובורח מחמת סכנת נפשות - חביב בית דין להתעסק בנכסיהן. ביצד עושין? כל המטלטלין יהיו מפקדין ביד גאמן על פי בית דין, ומורדין לתוף הקרקעות קרובין הראויין לירשה כדי לעבד את הקרקע ולהתעסק בה, עד שיודע שמתו, או עד שיבואו ולכשיבואו השבוי והבורח - שמין לאלו הקרובים שהורדו מה שעשו ומה שאכלו, כמנהג כל הארסיין של אותה המדינה. ולמה לא יעמידו בית דין אפיטרופוס

דבריו קמין. אבל אם אמר על הכור שיירש כפשוט [כאחד האחים], או שאמר לא יירש פי שנים עם אחיו - לא אמר כלום, שגאמר: 'לא יוכל לבכר את בן האהובה... פי את הבכר בן השונאה זכיר'.

ד. ואם היה בריא - אינו יכול להוסיף ולא לגרע, לא לבכור ולא לאחד משאר היורשין.

ה. במה דברים אמורים? בשאמר בלשון ירשה; אבל אם נתן מתנה, דבריו קמין. לפיכך, המחלק נכסיו על פיו לבניו כשהוא שכיב מרע, רבה לאחד, ומעט לאחד, והשוה להן את הבכור - דבריו קמין; ואם אמר משום ירשה, לא אמר כלום.

ו. כתב בין בתחלה בין באמצע בין בסוף משום מתנה - אף על פי שהזכיר לשון ירשה, דבריו קמין. ביצד? 'תנתן שדה פלוני לפלוני בני ויירשנה', או שאמר: 'יירש שדה פלוני ותנתן לו', או שאמר: 'יירשנה ותנתן לו ויירשנה' - הואיל ויש שם לשון מתנה - אף על פי שהזכיר לשון ירשה בתחלה ובסוף, דבריו קמין. וכן אם היו שלש שדות לשלשה יורשין, ואמר: 'יירש פלוני שדה פלונית, ותנתן לפלוני שדה פלונית, ויירש פלוני שדה פלונית' - קנו שלשתן; אף על פי שזה שאמר לו בלשון ירשה, אינו זה שנתן לו חלקו במתנה. והוא, שלא ישהה בין אמירה לאמירה כדי דבור; אבל אם שהה, צריך שיהיה לשון המתנה מערב בשלשתן.

ז. ביצד יאמר? אם היה לשון המתנה באמצע - 'פלוני ופלוני ופלוני יירשו שדה פלוני ופלוני ופלוני שנתתם להם במתנה, ויירשום'. ואם היה לשון המתנה בתחלה - יאמר: 'תנתן שדה פלוני ופלוני ופלוני לפלוני ופלוני ופלוני, ויירשום'. ואם היה לשון מתנה בסוף - יאמר: 'יירש פלוני ופלוני ופלוני שדה פלוני ופלוני ופלוני, שנתתם להם במתנה'.

ח. ירשת הבעל - אף על פי שהיא מדבריהם [מדברנו], עשו חזק לדבריהם כשל תורה; ואין התנאי מועיל בה אלא אם כן התנה עמה כשהיא ארוסה, כמו שבארנו בהלכות אישות.

ט. הגוי יורש את אביו מן התורה; אבל שאר ירשותיהן, מניחין אותן לפי מנהגן.

י. והגר אינו יורש את אביו הגוי, אלא מדבריהם; תקנו לו שיירש כשהיה, שמא יחזור למרדו [לגיותו]. ויראה לי שהתנאי מועיל בירשה זו, הואיל ואין הגוי מחיב לעמד בתקנת חכמים. ואין הגוי יורש את אביו הגר, ולא גר יורש את הגר, לא מדברי תורה, ולא מדברי סופרים.

יא. כל הנותן נכסיו לאחרים, והניח את היורשין - אף על פי שאין היורשין נוהגין בו בשורה - אין רוח חכמים נוחה הימנו, ונכו האחרים בכל מה שנתן להם. ומדת חסידות היא, שלא יעיד אדם חסיד בצואה שמעבירין בה ירשה מן היורש, אפלו מן שאינו נוהג בשורה, לאחיו שהוא חכם ונוהג בשורה.

הקטן הנשבה - אין מורידין אותו לנכסיו, שפא יאמר: 'מחמת אבי ירשתי חלק זה'.

ב. לעולם אין מורידין לנכסי קטן, אפלו קרוב מחמת אחי האם שאינן ראויין לירש; הרחקה יתרה היא זו; ואפלו הנה ביניהן שטר חלקה, בין בפתים בין בשדות - לא ירד. ואפלו אמר: 'כתבו עלי שטר אריסות' - לא ירד; שפא יאבדו השטרות, ויארכו הימים, ויטען, שזה חלק ירשה בא לו מחמתו או מחמת מורישיו. מעשה באשה אחת שהיו לה שלש בנות, ונשבת הזקנה [האמא] היא ובת אחת, ומתה בת שניה, והניחה בן קטן. ואמרו חכמים: 'אין מורידין זו הבת הנשארה לנכסים, שפא מתה הזקנה, ונמצאו שליש נכסים אלו לקטן, ואין מורידין קרוב לנכסי קטן'. וכן אין מורידין לזה הקטן בנכסים - שפא ירד הזקנה בחיים, ואין מורידין קטן לנכסי שבו. אלא ביצד עושין? מתוך שצריך להעמיד אפיטרופוס לשליש של קטן, מעמידין אפיטרופוס על כל נכסי הזקנה. אחר זמן, שמעו שמתה הזקנה. אמרו חכמים: 'תרד הבת הנשארה לשליש הנכסים, שהוא חלקה, וירד הקטן לשליש, שהוא חלקו מנכסי הזקנה, והשליש של בת השבויה, מעמידין לו אפיטרופוס מפני חלק הקטן; שפא מתה גם הבת השבויה, ויש לזה הקטן חצי השליש שלה'. וכן כל פיוצא בזה.

יום שישי

הלכות נחלות פרק ט

א. האחין שעדין לא חלקו ירשת אביהן, אלא בלן משתמשין ביחד במה שהניח להן אביהן - הרי הן כשתפין לכל דבר. וכן בשאר היורשין [שאינם אחים], הרי הן שתפין בנכסי מורישן; וכל שנשא ונתן כל אחד מהן בממון זה [והרויח], השכר לאמצע [מתחלק בשווה].

ב. היו היורשין גדולים וקטנים, והשפיחה הגדולים את הנכסים - השפיחה לאמצע [לכולם]. אמרו [הגדולים לקטנים]: 'ראו מה שהניח לנו אבא, והרי אנו עושין ואוכלין' [בשביל עצמנו בלבד] - השבב של משפית; והוא, שיהיה השבב מחמת הוצאה שהוציא המשפית; אכל אם שבוהו נכסים מחמת עצמן, השבב לאמצע.

ג. וכן אם היתה אשתו של מת, היא היורשת בכלל אחיותיה או בכלל בנות דודיה, והשפיחה הנכסים - השפיחה לאמצע. ואם אמרה: 'ראו מה הניח בעלי, והריני עושה ואוכלת', והשפיחה הנכסים מחמת הוצאה - הרי השבב שלה.

ד. מי שירש את אביו, והשפית הנכסים ונטע ויבנה, ואמר בך נודע שיש לו אחין במדינה אחרת - אם קטנים הם, השבב לאמצע; ואם היו גדולים - הואיל ולא ידע שיש לו אחין, שמין לו פאריס. וכן אם שירד לנכסי קטן והשפית - אין שמין לו פאריס, אלא השבב לאמצע; שהרי ירד שלא ברשות.

[שהוא בחינם] על הכל, בין במטלטלין בין בקרקעות, עד שיבואו הבעלים, או עד שיודע בודאי שמתו? לפי שאין בית דין תיבין להעמיד אפיטרופוס לגדולים שהם בני דעת.

ו. נשבה השבויה, וברח המסכן, והניח קמה לקצר, ענבים לבצר, תמרים לגדר, ויתים למסק - בית דין יורדין לנכסיו ומעמידין להן אפיטרופוס, וקוצר ובוצר וגודר ומוסק ומוכר הפרות; ומניחין דמיהם עם שאר המטלטלין בבית דין, ואמר בך מורידין הקרוב לנכסיו; שאם ירד תחלה - שפא יתלש אלו הפרות שהם כתלושין, ויאכל אותן. והוא הדין בתצרות ופונדקיות [אכסניות] וחנויות העשויות לשכר [להשכיר], ואינן צריכין עבודה ולא טרח, ואין אדם נותן אותן באריסות [שיעבדו בהם תמורת יבול] - אין מורידין להם יורש, שהרי גובה השכר ואוכל. אלא ביצד עושין? בית דין מעמידין להן גבאי, ויהיה השכר מנח בבית דין, עד שתבוא ראיה שמת, או עד שיבוא ויטל שלו.

ז. ואין מורידין הקרוב [של שבויה] לעולם אלא לשדות ונגות וכרמים וכיוצא בהן, שיהיה בהם פאריס, כדי שלא יפסדו, ונמצאו בורים ונשמים [שוממים].

ח. מי שניצא לדעת והניח נכסיו, ואין ידוע לאין הלך ולא מה ארע לו - אין מורידין קרוב לנכסיו; ואם ירד, מסלקין אותו. ואין בית דין צריכין להטפל בו ולהעמיד לו אפיטרופוס, לא לקרקע ולא למטלטלין, שהרי לדעתו יצא והניח נכסיו. וכיצד יהיה דין נכסי זה? המטלטלין - יעמדו ביד שהן תחת ידו עד שיבוא ויתבע, או עד שיקמות ויתבעו היורשין;

ט. והקרקעות - מי שהניחו שכן [אדם שדר בקרקע ברשות], אין לוקחין ממנו שכן, ושדה או כרם שהיה בהן אריס, ישארו כשהניחן עד שיבוא, ושדה או כרם שהניחם בורים, ישארו בורים; שהרי הוא ברצונו אבד ממנו; ואבדה לדעת, אין אנו מצוין להחזירה.

י. שמעו בו שמת - הרי בית דין מוציאין כל המטלטלין, ומניחין אותן אצל נאמן על פיהן, ומורידין הקרוב לשדות ולכרמים, ויהיה בהן פאריס, עד שתבוא ראיה ברורה שמת, או עד שיבוא.

הלכות נחלות פרק ח

א. כשמורידין הקרוב לנכסי השבויה או הבורח, או לנכסי היוצא לדעת ששמעו בו שמת - לא יורדו קטן, שפא יפסיד הנכסים. ואין מורידין קרוב לנכסי קטן - שפא יטען ויאמר: 'זה חלקי המגיע לי בירשתי'. ואפלו קרוב מחמת קרוב, אין מורידין. ביצד? היו שני אחים, אחד גדול ואחד קטן, ונשבה הקטן או ברח - אין מורידין הגדול לתוך שדהו, מפני שהקטן אינו יכול למחות, ושפא יחזיק זה האח, ולאחר שנים יאמר: 'זה הוא חלקי שהגיע לי בירשתי, ומחמת ירשה באתי'. ואפלו בן אחיו של זה

מתפרנסין [לבושים על חשבון] פרנסת הקטנים, ולא הקטנים נזונים מזונות הגדולים [מזונות הקטנים יקרים], אלא חולקים בשנה. נשאו גדולים [נשים בכסף הירושה] לאחר מיתת אביהם - ישאו קטנים בן מפלל הנכסים, ואחר כך יחלקו. נשאו הגדולים בחיי אביהם, ואמרו הקטנים לאחר מיתת אביהם: 'הרי אנו נושאים בדרך שנשאתם אתם' - אין שומעין להם, אלא מה שנתן להם אביהם נתן.

יג. השיא האב את בנו משל אב, ועשה לו משתה והיתה ההוצאה משל אב, ונשתלחה שושבינות [מתנות חתונה] לזה הבן בחיי האב - כשהיא חוזרת [לנותן השושבינות בחתונתו] לאחר מיתת האב, חוזרת לאמצע [בין כולם]. אכל הוציא [שילם] הבן במשתה [חתונתו] משלו [ולקח השושבינות לעצמו] - אינה חוזרת אלא מחלק הבן שנשתלחה לו בלבד.

יד. האב ששלח שושבינות בשם אחד מבניו - כשתחזר השושבינות לאותו הבן, הרי היא שלו. אכל אם שלחה האב בשם בניו סתם - כשתחזר, תחזר לאמצע [לכל בניו]. ואין זה שנשתלחה לו חזק להחזירה, עד שישמחו עמו הבנים בלן [שיתחתנו כולם], שהרי בלן שושביניו, שבשם בלן נשתלחה; לפיכך, אם שמח עם מקצתן [חלקם התחתנו] - מחזיר חלק זה ששמח עמו בלבד, והרי הוא לאמצע.

טו. גדול האחין שהיה לובש ומתכסה מלבושין נאים - אם יש לאחים הנאה ממנו, כדי שיהיו דברים נשמעין [במשאו ומתנו] - הרי זה לובש מתפוסת הבית [מהירושה].

הלכות נחלות פרק י

א. שני אחים שחלקו, ובא להן אח ממדינת הים, וכן שלשה אחין שחלקו, ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהן - אפלו נטל זה קרקע וזה כספים - בטלה מחלקת [החלוקה], וחזרין וחולקין השאר בשנה.

ב. מי שצוה בשעת חליו שיתנו לפלוני דקל או שדה מנכסיו, וחלקו האחין ולא נתנו לו פלוס - הרי המחלקת בטלה. וכיצד עושים? נותנין מה שצוה מורישו, ואחר כך חזרין וחולקין בתחלה.

ג. האחין שחלקו, שמין מה שעליהן [בגדיהם מכספי הירושה]. אכל מה שעל בגיהן ובנותיהן, שקנו להן מתפוסת הבית [ירושה] - אין שמין; וכן מה שעל נשותיהן, שפכר וכו' בהן לעצמן [מחלו להם]. במה דברים אמורים? בכגדי חל. אכל בכגדי שבת ומועד, שמין מה שעליהן.

ד. מי שהניח יתומים, מקצתן גדולים ומקצתן קטנים, ורצו לחלק בנכסי אביהן, כדי שיטלו הגדולים חלקן - מעמידין בית דין אפיטרופוס לקטנים, ובורר להן החלק היפה. ואם הגדילו - אינן יכולין למחות [נגד החלוקה], שהרי על פי בית דין חלקו להם. ואם טעו בית דין

ה. אחד מן האחין שלקח מעות, ועשה בהן סחורה - אם היה תלמיד חכמים גדול שאינו מניח תורתו שעה אחת, הרי השכר שלו; שאין זה מניח תורתו, ומתעסק לאחיו [וברור שהתכוון לעצמו].

ו. אחד מן האחין שמנהו המלך גבאי [גובה מס] או סופר שמכניס ומוציא בקמון המלך, וכן כל פיוצא בזה מעבודת המלכים - אם מתמת האחין מנהו, כגון שהיה אביהם ידוע בדבר זה, ואמרו: 'נעמיד בנו תחתיו, כדי לעשות חסד עם היתומים' - הפרס שיטל וכל השכר שישתפר בעבודה זו, לכל האחין, ואפלו היה נבון ביותר, וראוי למנותו. ואם מתמת עצמו מנהו, הרי זה לעצמו.

ז. אחד מן האחין שהיה נושא ונותן בתוך הבית, וקנה עבדים בשמו לבדו [רק הוא רשום בשטר], [או] והלך לאחרים, והיה שטר החוב בשמו לבדו, ואמר: 'מעות אלו שהלויתי או שקניתי בהן עבדים, אלו שלי לבדי הן שנפלו לי מבית אבי אמי, או מציאה מצאתי, או מתנה נתנו לי' - עליו להביא ראיה שנפלה לו ירשה אחרת, או מצא מציאה, וזכה במתנה. וכן האשה שהיתה נושאה ונותנת בתוך הבית, והיו אונות - שהן שטרי ממכר עבדים ושטרי חובות - יוצאות על שמה, ואמרה: 'שלי הם, שנפלו לי מבית אבותי' - עליה להביא ראיה שנפלה לה ירשה. וכן אלמנה שהיתה נושאה ונותנת בנכסי יתומים, והיו אונות ושטרות יוצאין על שמה, ואמרה: 'מירשה נפלו לי, או מציאה מצאתי, או מתנה נתנו לי' - עליה להביא ראיה. ואם יש לה נדוניה [שהביאה מבית אביה], ואמרה: 'מנדוניתי לקחת' - נאמנת; אכל אם אין לה נדוניה, ולא הביאה ראיה - הרי הכל בתזקת היורשין.

ח. במה דברים אמורים? באחים ובאלמנה שאין חלוקין בעסתן [אפילו מזונותיהם אוכלין יחד]. אכל אם היו חלוקין בעסתן - שמא מעסתו קמץ [קיצץ מאוכלו], ועל האחין להביא ראיה שהן משל אמצע [כולם]. וכן אם מת זה הנושא ונותן בתוך הבית - על האחין להביא ראיה, אף על פי שלא היו חלוקין בעסתן.

ט. אחד מן האחין ששטר חוב יצא מתחת ידו - עליו להביא ראיה שאביו נתנו [רק] לו בכתיבה ומסירה, או שצוה לו בו כשהוא שכיב מרע [נוטה למות]; ואם לא הביא ראיה, הרי הוא לאמצע.

י. במה דברים אמורים? באחין, מפני שחזקתן שומטין [מתירין לעצמם לקחת] זה מזה. אכל אחר [שאינו יורש] שטען שנתן לו או שקנהו מבעליו - גובה בו, ואינו צריך להביא ראיה.

יא. אחד מן האחין שנטל מאתם זיו ללמד תורה או ללמד אמנות [במקום אחר] - יכולין האחין לומר לו: 'אם אין אתה אצלנו, אין לך מזונות אלא לפי ברפת הבית [הוצאת מזון בבית]; שאין הוצאת מזונות אחד לבדו, כהוצאת מזונותיו בין רבים'.

יב. מי שמת והניח בנים גדולים וקטנים - אין הגדולים

ולמה לא יקחו משכון כלים של זהב [שלמים] או חלי [תכשיט] של זהב? שָׁמָא שֶׁל אַחֲרִים הוּא, וַיִּתְּנוּ סִימָן, וַיִּטְלוּהוּ אַחֲרֵי מוֹתוֹ, אִם יָדַע הַדִּין שָׂאִין זֶה אָמוּד. וכמה יפסקו בשכר? כפי מה שיראו הדינין - או שליש השכר, או חציו; אפלו רביע השכר ליתומים - אם ראו שזו תקנה [תועלת] להן, עושין. לא מצאו אדם שיתנו לו הפעות רחוק להפסד וקרוב לשכר - הרי אלו מוציאים מהן מוזנות מעט מעט, עד שיקנו להן בפעות קרקע, וימסרו אותה בידי אפיטרופוס שיעמידו להן.

ב. כל המטלטלין של יתומים - שמין אותן, ומוכרין אותן בבית דין. ואם היה השוק קרוב למדינה - מוליכין אותן לשוק [נמכר ביותר כִּסּוּף] ומוכרין אותן, ויצטרפו דמיהם עם הפעות של יתומים.

ג. מי שהיה בידו שכר [יי"ש] של יתומים - אם גיחו כִּאֵן עַד שַׁימְכֵר, שָׁמָא יתמיין, ואם יוליכו לשוק, שָׁמָא יאָרְעוּ אֲנִס בַּדְרָף - הרי זה עושה בו כדרך שהוא עושה בשליו. וכן כל פיוצא בזה.

ד. כשמצמידין בית דין האפיטרופין, מוסרין לו כל נכסי הקטן, הקרקע והמטלטלין שלא נמכרו; והוא מוציא ומכניס, ובונה וסותר, ושוכר ונוטע וזורע, ועושה כפי מה שיראה שזה טוב ליתומים. ומאכילן ומשקן ונותן להן כל הוצאתן, כפי הממון וכפי הראוי להן; ולא ירויחו [יפרו] להן יתר מדי, ולא יצמצם עליהן יתר מדי.

ה. כשיגדלו היתומים, נותן להם ממון מורישם; ואינו צריך לעשות חשבונות מה שהכניס ומה הוציא, אלא אומר להם: 'זה הוא הנשאר', ונשבע בנקיטת חפץ שלא יגזלן כלום. במה דברים אמורים? בשמנוהו בית דין. אכל אפיטרופוס שמנהו אבי יתומים, וכן שאר המורישין - אינו נשבע על טענת ספק [שלא גזל]. יש לאפיטרופוס ללבש ולהתכסות מנכסי יתומים, כדי שיהיה מכבד ויהיו דבריו נשמעין; והוא שיהיה ליתומים הנאה בנכסיהן בהיות דבריו נשמעין.

ו. יש לאפיטרופוס למכר בהמה ועבדים ושפחות שדות וקרמים, להאכיל ליתומים; אכל אין מוכרין, ומניחין הפעות. ואין מוכרין שדות לקח עבדים, ולא עבדים לקח שדות, שָׁמָא לא יצליחו [קנייתו]; אכל מוכרין שדה לקח שורים לעבודת שדות אחרות, שהשורים הם עקר כל נכסי שדות.

ז. אין האפיטרופין רשאים למכר כרחוק [מהעיר] ולגאל בקרוב [לעיר], למכר ברע ולגאל בפה, שָׁמָא לא יצליח זה שקנו. ואין רשאים לדון ולחוב [להתדיין בבי"ד בטענות שנגד] על מנת לזכות ליתומים; שָׁמָא לא יזכו, ונמצא החוב קיים.

ח. אין האפיטרופין רשאים להוציא עבדים לחרות, ואפלו לקח מן העבד דמיו שיצא לחרות. אכל מוכרין לאחרים ולוקחין מהם הדמים על מנת שיוציאו לחרות, ואותם האחרים הן שמשחררין.

בשומה [הערכה], ופחתו שתות [שישית] - יכולין למחות, וחוזרין וחולקין חלקה אחרת אחר שהגדילו.

ה. מי שמת והניח יורשין גדולים וקטנים - צריך למנות [לפני שמת] אפיטרופוס שיהיה מתעסק בחלק הקטן, עד שיגדיל. ואם לא מנה - חזבין בית דין להעמיד להן אפיטרופוס, עד שיגדילו; שבית דין הוא אביהן של יתומים.

ו. צנה המוריש ואמר: 'ינתן חלק הקטן לקטן, ומה שירצה יעשה בו' - הרשות בידו. וכן אם מנה המוריש אפיטרופוס על הקטנים, קטן או אשה או עבד - הרשות בידו. אכל אין בית דין ממנין אפיטרופוס, לא אשה, ולא עבד, ולא קטן; ולא עם הארץ, שהוא בחזקת חשוד על עברות. אלא בודקין על אדם נאמן, ואיש חיל, ויודע להפך בזכות היתומים, וטוען טענות, ויש לו כח בעסקי העולם, כדי לשמר נכסיהם ולהרויח שבתן; ומצמידין אותו על הקטנים, בין שיהיה רחוק בין שיהיה קרוב לקטן, אלא שאם היה קרוב, לא ירד לקרקעות.

ז. בית דין שהעמידו אפיטרופוס, ושמעו עליו שהוא אוכל ושותה ומוציא הוצאות יתר מדבר שיהיה אמוד בו [משוער שיש לו] - יש להן לחוש לו, שָׁמָא מנכסי יתומים הוא אוכל; ומסלקין אותו, ומצמידין אחר. אכל אם מנהו אבי יתומים - אין מסלקין אותו, שָׁמָא מציאה מצא; אלא אם באו עדים שהוא מפסיד נכסי יתומים, מסלקין אותו. וכבר הסכימו הגאונים שמשביעין אותו, הואיל והפסיד. והוא הדין לאפיטרופוס שמנהו אבי יתומים, והיתה שמועתו טובה, והיה ישר ורודף מצות, וחזר להיות זולל וסוכא והולך בדרך החשד, או שפרץ בנגדרים ובאבק גזל - בית דין חזבין לסלק אותו ולהשביעו, ולמנות להן אפיטרופוס כשר. וכל הדברים האלו, כפי מה שיראה לדן; שכל בית דין ובית דין, הוא אביהן של יתומים.

ח. קטן שהגדיל, אפלו היה אוכל ושותה יותר מדי ומפסיד והולך בדרך רעה - אין בית דין מונעין ממנו ממונו, ואין מצמידין לו אפיטרופוס, אלא אם כן צנה אביו או מורישו שלא יתנו לו אלא אם כן היה כשר ומצליח, או שלא יתנו לו עד זמן פלוני. והשוטה והחורש - הרי הן כקטנים, ומצמידין להן אפיטרופוס.

הלכות נחלות פרק יא

א. מעות של יתומים שהניח להן אביהן - אינן צריכים אפיטרופוס, אלא כיצד עושין בהן? בודקין על מי שיש לו נכסים שיש להן אחריות [קרקעות], ויהיו עדית [משובחים], ויהיה איש נאמן ושומע דיני תורה, ומעולם לא קבל עליו נדוי; ונותנין לו הפעות בבית דין, ויעסק בעסק [ש] קרוב לשכר ורחוק להפסד, ונמצאו היתומים נהנין משכר הפעות. וכן אם אין לו קרקע, ונתן להן משכון זהב משבר שאין לו סימן - נוטלין בית דין המשכון, ונותנין לו הפעות קרוב לשכר ורחוק להפסד.

(ב) שלא למנות דין שאינו יודע דרך המשפט; (ג) לנטות אחרי רבים, אם נחלקו השופטים; (ד) שלא להרג אם רבו המחייבין באיש אחד, עד שיהיו יתר שנים; (ה) שלא ללמד חובה מי שלמד זכות, בדיני נפשות; (ו) להרג בסקילה; (ז) להרג בשרפה; (ח) להרג בסף; (ט) להרג בחנק; (י) לתלות; (יא) לקבר הנהרג ביום הריגתו; (יב) שלא תלין נבלתו; (יג) שלא להחיות מכשף; (יד) להלקות הרשע; (טו) שלא יוסיף בהפנית הלוקה; (טז) שלא להרג נקי באמדתן באומדת הדעת; (יז) שלא לענוש אנוס; (יח) שלא לחוס על הורג חבירו או חובל בו; (יט) שלא לרחם על הודל בדין; (כ) שלא להדר גדול בדין; (כא) שלא להטות הדין על בעל עברות, אף על פי שהוא חוטא; (כב) שלא לעול משפט; (כג) שלא להטות משפט גר תום; (כד) לשפט בצדק; (כה) שלא ליראה בדין מאיש זרוע; (כו) שלא לקח שחד; (כז) שלא לשא שמע שוא; (כח) שלא לקלל הדיינין; (כט) שלא לקלל הנשיא; (ל) שלא לקלל אדם משאר בני ישראל הכשרים. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

הלכות סנהדרין פרק א

א. מצות עשה של תורה, למנות שופטים ושופרים בכל מדינה - [עיר] ומדינה ובכל פלך - [מחוז] ופלך, שנאמר: "שופטים ושופרים תתן לך בכל שעריך". שופטים - אלו הדיינים הקבועין בבית דין, ובעלי דינים באים לפניהם. השופרים - אלו בעלי מקל ורצועה, והם עומדים לפני הדיינים המסבבין בשוקים ועל התניות לתקן השערים - [המחירים] והמדות - [משקלות], ולהכות כל מעות; וכך מעשיהן על פי הדיינין. וכל שיראו בו ערות דבר - מביאין אותו לבית דין, ודינין אותו כפי רשעו.

ב. אין אנו חייבין להעמיד פתי דינין בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר, אלא בארץ ישראל בלבד; אבל בחוצה לארץ, אינן חייבין להעמיד בית דין בכל פלך ופלך. שנאמר: "תתן לך בכל שעריך, אשר ה' אלהיך נותן לך".

ג. כמה פתי דינין קבועין יהיו בישראל, וכמה יהיה מנינם? קובעין בתחלה בית דין הגדול במקדש, והוא הנקרא 'סנהדרין גדולה'. ומנינם אחד ושבעים - שנאמר: "אספה לי שבעים איש מזקני ישראל", ומשה על גביהן, שנאמר: "והתיצבו שם עמך", הרי שבעים ואחד. הגדול בתכמה שבכלן - מושיבין אותו ראש עליהם, והוא הנקרא 'ראש הישיבה'; והוא שקורין אותו חכמים 'נשיא' בכל מקום, והוא העומד תחת משה רבנו. ומושיבין הגדול שבשבעים משנה לראש, ויושב מימנו, והוא הנקרא 'אב בית דין'. ושאר השבעים יושבין לפני שניהן, כפי מעלתן: כל הגדול מחברו בתכמה, יהיה קרוב לנשיא משמאלו יותר מחברו; והם יושבין בכמו חצי גרן בעגול, כדי שיהיה הנשיא עם אב בית דין רואין את כלן. ועוד מעמידין שני פתי דינין של שלשה ועשרים, שלשה

האפיטרופין תורמין ומעשרין נכסי תומים כדי להאכילן, שאין מאכילין את היתומים דבר האסור; אבל לא יעשרו ויתרמו, כדי שיעניחו הפרות מתקנין, אלא ימכרו אותם טבל [לא מופרשים], והרוצה לתקן יתקן.

י. האפיטרופין עושין לקטנים סכה, ולולב, וציצית, ושופר, וספר תורה תפלין ומזוזות, ומגלה. כללו של דבר: כל מצות עשה שיש לה קצבה [תקציב מסויים], בין שהיא מדברי תורה בין שהיא מדברי סופרים - עושין להן, אף על פי שאינן חייבין במצוה מכל המצוות אלא כדי לתקן. אבל אין פוסקין עליהן צדקה, ואפלו לפדיון שבויים, מפני שמצוות אלו אין להן קצבה.

יא. ומי שנשתטה או שנתחרש - בית דין פוסקין עליו צדקה, אם היה ראוי.

יב. אף על פי שאין האפיטרופוס צריך לעשות [ליתומים] חשבון [על הוצאותיו], כמו שבארנו, צריך לחשב בינו לבין עצמו ולדקדק, ולהזהר הרבה מאביהם של אלו היתומים שהוא רוכב ערכות - [יושב בשמים], שנאמר: "סלו לרכב בערכות, בנה שמו, אבי יתומים ודין אלמנות, אלהים במעון קדשו".

כדי רחמנא דסייען. נגמר ספר שלשה עשר והוא ספר משפטים, בעזרת שדי. ומנין פרקיו של ספר זה, חמשה ושבעים: הלכות שכירות, שלשה עשר פרקים; הלכות שאלה ופקדון, שמונה פרקים; הלכות הלואה, שבעה ועשרים פרקים; הלכות טוען ונטען, ששה עשר פרקים; הלכות נחלות, אחד עשר פרקים.

בשם ה' אל עולם.

גם אלה לחכמים, הכר פנים במשפט, כל טוב.

אמר לרשע צדיק אתה - יקבה עמי, יזעמוהו לאמים.

ולמוכחים ינעם, ועליהם תבוא ברפת טוב

שבת קודש

ספר ארבעה עשר והוא ספר שופטים

הלכותיו חמש, וזה הוא סדרן: הלכות סנהדרין והענשין המסורין להן, הלכות עדות, הלכות ממרים, הלכות אכל, הלכות מלכים ומלחמות.

הלכות סנהדרין והענשין המסורין להן

יש בכללן שלשים מצוות - עשר מצוות עשה, ועשרים מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) למנות שופטים;

רפואות, וחסבון תקופות ומזלות, ואצטגנינות, ודרכי המעוננים והקוסמים והמכשפים והכלי עבודה ורה וכיוצא באלו, כדי שיהיו יודעין לדון אותם. ואין מעמידין בסנהדרין אלא כהנים לויים וישראלים המיחסין, הראוין להשיא לכהנה - שגאמר: "והתניצבו שם עמד", בדומין לך בחכמה וביראה וביחוס.

ב. ומצוה להיות בסנהדרין גדולה כהנים ולויים, שגאמר: "ובאת אל הכהנים הלויים"; ואם לא מצאו - אפלו היו בלן ישראל, הרי זה מתר.

ג. אין מעמידין בכל סנהדרין לא סריס ולא זקן מפלג בפנים, מפני שיש בהן אכזריות, ולא מי שאין לו בנים, כדי שיהיה רחמן.

ד. ואין מושיבין מלך ישראל בסנהדרין, שאסור לחלק עליו ולמרות דבריו; אבל מושיבין בהן גדול, אם היה ראוי בחכמה.

ה. מלכי בית דוד - אף על פי שאין מושיבין אותן בסנהדרין - דנין הן את העם, ודנין אותן אם יש עליהם דין. אבל מלכי ישראל - אין דנין ואין דנין אותן, לפי שאינן נכנעין לדברי תורה; שמה תבוא מהם תקלה.

ו. כשם שבית דין מנקין בצדק, כך צריכין להיות מנקין מפל מומי הגוף. וצריך להשתדל ולבדק ולחפש שיהיו בלן בעלי שובה, בעלי קומה, בעלי מראה, נבוי לחש ומבינים בטענות ומענות, ושהיה יודעין ברב הלשונות, כדי שלא תהיה סנהדרין שומעת מפי התרגמן.

ז. בית דין של שלשה - אף על פי שאין מדקדקין בהם בכל אלו הדברים, צריך שיהיה בכל אחד מהם שכחה דברים; ואלו הן - חכמה, ויראה, וענוה, ושנאת ממון, ואהבת האמת, ואהבת הבריות להם, ובעלי שם טוב. וכל אלו הדברים - מפרשין הן בתורה; הרי הוא אומר: "אנשים חכמים ונבנים", הרי בעלי חכמה אמור. "יודעים לשבטיכם", אלו שרוח הבריות נוחה מהן; ובמה יהיו אהובים לבריות? בזמן שיהיו בעלי עין טובה, ונפש שפלה, וחסרתן טובה, ומשאן ודבורן בנחת עם הבריות. ולהלן הוא אומר: "אנשי חיל", אלו שהם גבורין במצוות, ומדקדקין על עצמן וכובשין את יצרם, עד שלא יהיה להם שם גנאי ולא שם רע, ויהיה פרקן נאה. ובכלל "אנשי חיל", שיהיה להם לב אמין להציל עשוק מיד גזול, כענין שגאמר: "ויקם משה וישען". ומה משה רבנו ענו, אף כל דין צריך שיהיה ענו. "יראי אלהים", כמשמעו. "שנאי בצע" - אפלו ממון שלהן אינן נבהלין עליו, ולא רודפין לקבץ הממון; שכל מי שהוא "נבהל להון... חסר יבאנו". "אנשי אמת" - שיהיו רודפין אחר הצדק מחמת עצמן בדעתן, אוהבין את האמת ושונאין את החמס, ובורחין מפל מיני העול.

ח. אמרו חכמים, שמבית דין הגדול היו שולחים בכל ארץ ישראל, ובדקין: כל מי שמצאוהו חכם, וירא חסא, וענו, ושפל, ופרקו נאה, ורוח הבריות נוחה הימנו -

ועשרים - אחד על פתח העזרה, ואחד על פתח הר הבית. ומעמידין בכל עיר ועיר מישראל שיש בה מאה ועשרים או יותר, סנהדרין קטנה; ויושבת בשער העיר, שגאמר: "והציגו בשער משפט". וכמה יהיה מנינה? שלשה ועשרים דין. והגדול בחכמה שבכלן, ראש עליהן; והשאר יושבין בעגול כמו חצי גרן עגלה, כדי שיהיה הראש רואה את כלן.

ד. עיר שאין בה מאה ועשרים, מעמידין בה שלשה דינים: שאין בית דין פחות משלשה, כדי שיהיה בהם רב ומעוט, אם היתה ביניהן מחלוקת בדין מן הדינים.

ה. כל עיר שאין בה שני חכמים גדולים - אחד ראוי ללמד ולהורות בכל התורה בלה, ואחד יודע לשמע ולהבין ויודע לשאל ולהשיב - אין מושיבין בה סנהדרין, אף על פי שיש בה אלפים מישראל.

ו. סנהדרין שיש בה שנים אלו, אחד שראוי לדבר ואחד ראוי לשמע - הרי זו סנהדרין. היו בה שלשה, הרי זו בינונית; היו בה ארבעה יודעים לדבר, הרי זו סנהדרין חכמה.

ז. כל סנהדרין קטנה - מושיבין לפניהן שלש שורות של תלמידי חכמים, בכל שורה ושורה שלשה ועשרים איש; שורה ראשונה קרובה לסנהדרין, ושורה שנייה למטה ממנה, ושלישית למטה ממנה. ובכל שורה ושורה, יושבין בה לפי מעלתן בחכמה.

ח. אם נחלקו הסנהדרין, וצרכו לסמוך אחד להוסיף על מנינן - י"ב חייבו וא"א להכריע לחובה עפ"י רוב של אחד - סומכין מן הראשונה גדול שבה. והראשון שבשורה שניה בא וישוב בסוף שורה הראשונה כדי למלאת חסרונה, והראשון שבשלישית בא וישוב בסוף שורה שניה; ובדרין להם אחד משאר הקהל, ומושיבין אותו בסוף השורה השלישית. וכן אם צרכו לסמוך שני או שלישי, ועל הסדר הזה הן עושין.

ט. כל מקום שיש בו סנהדרין - יהיו שם שני סופרי דינים עומדין לפניהן, אחד מן הזמין ואחד מן השמאל; אחד כותב דברי המזכיר, ואחד כותב דברי המשיבין.

י. ולמה אין מעמידין סנהדרין, אלא בעיר שיש בה מאה ועשרים? כדי שיהיה מהן סנהדרין של עשרים ושלושה, ושלוש שורות של תשעה וששים, ועשרה בטלנין של בית הכנסת, ושני סופרים, ושני חזנים - שמשים, ושני בעלי דינים, ושני עדים, ושני זוממין, ושני זוממי זוממין, ושני גבאי צדקה, ועוד אחד כדי שיהיו שלשה לחלק הצדקה, ורופא אמן, ולבקר [סופר], ומלמד תינוקות - הרי מאה ועשרים.

הלכות סנהדרין פרק ב

א. אין מעמידין בסנהדרין, בין בגדולה בין בקטנה - אלא אנשים חכמים ונבונים, מפלאין בחכמת התורה, בעלי דעה מרבה, ויודעים קצת משאר חכמות, כגון

ג. אין מתחילין את הדינין בלילה; מפי השמועה למדו, שהדינין כנגעים, שנגאמר: "כל ריב וכל נגע" - מה ראית ונגעים ביום בלבד, אף הדינין ביום.

ד. וכן אין מקבלין עדות ולא מקימין (- מאשררים) שטרות בלילה. וכדיני ממונות - אם התחילו ביום, מתר לגמר הדין בלילה.

ה. הנחלות (- ירושות) פדינין, שנגאמר בהן: "לחקת משפט"; לפיכך, אין מפילין נחלות בלילה.

ו. שנים שנקנסו לבקר את החולה, וצנה (- אמר צוואה) בפניהם - כותבים, ואין עושין דין [אין נעשים דינים]. ואם היו שלשה - רצו, כותבין; רצו, עושין דין. במה דברים אמורים? ביום; אבל בלילה, כותבין ואין עושין דין.

ז. כל בית דין של ישראל שהוא הגון, שכינה עמקן; לפיכך, צריכין הדינין לישוב באימה ויראה ונעטיפה (- על הראש) וכבד ראש. ואסור להקל ראש או לשחק או לספר בשיחה בטלה בבית דין, אלא בדברי תורה וחקמה.

ח. כל סנהדרין או מלף או ראש גולה שהעמידו להן לישראל דין שאינו הגון, ואינו חכם בחכמת התורה, וראוי להיות דין - אף על פי שהוא פלו מחמדים (- מידות טובות), ויש בו טובות אחרות - הרי זה שהעמידו עובר בלא תעשה, שנגאמר: "לא תפירו פנים במשפט" - מפי השמועה למדו, שזה מדבר כנגד המנהג להושיב הדינין. אמרו חכמים: 'שמה תאמר: איש פלוני נאה - אושיבנו דין, איש פלוני קרובי - אושיבנו דין, איש פלוני יודע בכל לשון - אושיבנו דין, ונמצא מזכה את החיב ומחבי את הזכאי - לא מפני שהוא רשע, אלא מפני שאינו יודע - לכך נאמר: "לא תפירו פנים במשפט"'. ועוד אמרו חכמים: 'כל המעמיד להן לישראל דין שאינו הגון - כאלו הקים מצבה, שנגאמר: "ולא תקים לה מצבה, אשר שגא ה' אלהיך", ובמקום תלמידי חכמים - כאלו נטע אשרה, שנגאמר: "לא תטע לה אשרה, כל עץ, אצל מזבח ה' אלהיך אשר תעשה לה"'. וכן אמרו חכמים: "לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב" - אלוה הבא בשביל כסף וזהב, זה הדין שמנוהו מפני עשרו בלבד.

ט. כל דין שנתן מומן כדי שיתמנה - אסור לעמד מפניו; וצווי חכמים להקל אותו ולזול בו. ואמרו חכמים, שהטלית שמתעטף בה, תהי בעיניך כמדדעת של חמור (שטיח שתחת האוכף).

י. כף הנה דרך החכמים הראשונים - בורחין מלהתמנות, ודוחקין עצמן הרבה שלא ישבו בדין, עד שיענו שאין שם ראוי כמותן, ושאם ימנעו מן הדין, תתקלקל השורה (- שורת הדין). אף על פי כן, לא היו יושבין לדין, עד שמכבידין עליהן העם והנאגנים, ופוצרין (- מפצירים) בהם.

עושין אותו דין בעירו. ומשם מעלין אותו לפתח הר הבית, ומשם מעלין אותו לפתח העזרה, ומשם מעלין אותו לבית דין הגדול.

ט. בית דין של שלשה שהיה אחד מהן גר - הרי זה פסול, עד שתהיה אמו מישראל. היה אחד מהן ממזר - אפלו שלשתן ממזרים, הרי אלו פשרין לדון. וכן אם היה כל אחד מהן סומה באחת מעיניו - הרי זה פשר, מה שאין כן בסנהדרין. אבל הסומה בשתי עיניו, פסול לכל.

י. אף על פי שאין בית דין פחות משלשה - מתר לאחד לדון מן התורה, שנגאמר: "בצדק תשפט עמי". ומדברי סופרים, עד שיהיו שלשה; ושנים שדנו, אין דיניהם דין. יא. אחד שהיה ממחה לרבים (- תלמיד חכם מפורסם), או נוטל רשות מבית דין - הרי זה מתר לו לדון יחידי, אבל אינו חשוב בית דין. ואף על פי שהוא מתר, מצות חכמים היא שיושיב עמו אחרים; אמרו חכמים: 'אל תהי דן יחידי - שאין דן יחידי, אלא אחד'.

יב. יש לאדם לעשות דין לעצמו, אם יש בידו פח; הואיל וכדת וכהלכה הוא עושה, אינו חיב לטרח ולבוא לבית דין, אף על פי שלא היה שם הפסד בנכסיו אלו נתאחר וכן לבית דין. לפיכך, אם קבל (החלונן) עליו בעל דינו, ונהיאו לבית דין, ודרשו ומצאו שעשה כהלכה, ודין אמת דן לעצמו - אין סותרין את דינו.

יג. אף על פי שבית דין של שלשה בית דין שלם הוא - כל זמן שהן רבים, הרי זה משבח; ומוטב שיתחף הדין באחד עשר, יותר מעשרה. וצריכין שיהיו היושבים בלן שם בבית דין, תלמידי חכמים וראויין.

יד. ואסור לאדם חכם שישב בדין, עד שידע עם מי ישב; שמה יצטרף עם אנשים שאינם הגונים, ונמצא בכלל קשר בוגדים, לא בכלל בית דין.

הלכות סנהדרין פרק ג

א. עד אימתי יושבין הדינין בדין? סנהדרין קטנה ובית דין של שלשה - יושבין מאחר תפלת השחר, עד סוף שש שעות ביום. אבל בית דין הגדול - היו יושבין מתמיד של שחר, עד תמיד של בין הערבים; ובשבתות וימים טובים, היו יושבין בבית המדרש שבהר הבית.

ב. אין בית דין של שבעים ואחד צריכין שיהיו בלן יושבין כאחד במקומן שבמקדש. אלא בעת שיהיו צריכין להתקבץ - מתקבצין בלן; ובשאר העתות - כל מי שהיה לו עסק, יצא לעשות חפצו וחזור; והוא שלא יפחתו מעשרים ושלשה יושבין תמיד, כל זמן שישבתן. צרף אחד מהן לצאת, הרי זה מסתפל בחבריו הנשארים: אם ישאר שם עשרים ושלשה, יצא; ואם לאו, לא יצא עד שישב אחד.

אחר.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום — כ"ד סיון-ל' סיון ה'תשס"ז

יום ראשון

הלכות שחיטה פרק ט

א. פסוקה ביצד? חוט השדרה שנפסק העור החופה את המוח - טרפה, ובלבד שיפסק רב הקפו; אבל אם נסדק העור לארכו, או נקב - מתרת. וכן אם נשברה השדרה, ולא נפסק החוט שלה, או נתמעף המוח שבתוך החוט, ונתנדנד - הואיל ועורו קיים, הרי זו מתרת.

ב. המרף המוח ונשפף כמים או כדונג שנמוס, עד שימצא החוט כשמעמידו אינו עומד - הרי זו טרפה; ואם אינו יכול לעמד מפני כבדו, הרי זו ספק אסורה.

ג. עד היכן הוא חוט השדרה? תחלתו מחוץ לפולין שבתחלת הערף, עד סוף פרשה שניה, שלא ישאר אחריה אלא פרשה שלישית הסמוכה לתחלת האלה.

ד. ושלש פרשיות אלו, הן שלשה עצמות דבוקין זה בזה למטה מחליות של שדרה; וחוט השדרה בעוף, עד בין האגפים. אבל למטה מקומות אלו - אין משגיחין על החוט הנמשך לשם, בין שנפסק עורו בין שנמרף המוח.

ה. קרועה ביצד? בשר החופה את רב הכרש, והוא המקום מן הבטן שאם יקרע יצא הכרש - אם נקרע בשר זה, טרפה; אף על פי שלא הגיע הקרע לכרש עד שנגראת, אלא כיון שנקרע רב עבי הכשר הזה, או נטל - טרפה. וכמה שעור הקרע בארכו? ארץ טפח; ואם הייתה בהמה קטנה ונקרע רב ארץ הכשר החופה את הכרש - אף על פי שאין בארץ הקרע טפח - טרפה, הואיל ונקרע רבה.

ו. נקדר [נחתך] הכשר הזה בעגול, או בארץ - אם היה יתר מקסלע, והוא כדי שיכנס בו שלשה גרעיני תמרה זו בצד זו בדיח - הרי זו טרפה; שאם ימתח קרע זה, יעמד על טפח.

ז. בהמה שנפשט העור שעליה פלו, בין שנקרע ביד או בחלי, ונמצא בשר בלא עור - הרי זו טרפה, וזו היא הנקראת 'גלודה'. ואם נשאר מן העור רחב סלע על פני כל השדרה, ורחב סלע על הטבור, ורחב סלע על ראשי אברייה - הרי זו מתרת; ואם נטל כרחב סלע מעל כל פני השדרה, או מעל הטבור, או מעל ראשי אברייה, וישאר כל העור קיים - הרי זה ספק, ונגרעה לי שמתירין אותה.

ח. נפולה ביצד? הרי שנפלה בהמה ממקום גבוה שגבהו עשרה טפחים או יתר, ונתרסק אבר מאברייה - הרי זו טרפה. וכיצד הוא הרסוק? שיתרוצץ האבר ויהלם מחמת הנפילה, עד שתפסד צורתו ותארו - אף על פי שלא נקב, ולא נסדק, ולא נשבר - הרי זו טרפה. וכן אם הפה אותה באבן או במטה, ורצץ אבר מאברייה - טרפה. באיזה אברים אמרו? באברים שבחלל הגוף.

ט. בהמה שנפלה מן הגג - אם הלכה, אין חוששין לה;

ואם עמדה ולא הלכה, חוששין לה. קפצה מחמת עצמה, אין חוששין לה; הניחה למעלה, ומצאה למטה - אין חוששין לה שפא נפלה.

י. זכרים המנגחים זה את זה, אין חוששין להן; ונפלו לארץ, חוששין להן. וכן בהמה שהיתה מגררת רגליה - אין חוששין לה שפא נתרסקו אברייה, או שפא נפסק החוט של שדרה.

יא. גנבים שגונבין הטלאים ומשליכין אותן לאחורי הדיר - אין חוששין להן משום רסוק אברים, מפני שאין משליכין אותן אלא בכונה שלא ישתברו. ואם התזירום והשליכום לדיר - מחמת יראה, חוששין להן; מחמת תשובה, אין חוששין להן; מפני שמתכווין להחזירן שלמים, ויזתרו בהשלקתן.

יב. שור שהרביצוהו [הריצו אותו] לשחיטה - אף על פי שנפל נפילה גדולה שיש לה קול בעת שמפילין אותו, אין חוששין לו; מפני שנועץ צפרניו בקרקע, ומתחזק עד שמגיע לארץ.

יג. הפה הבהמה על ראשה והלכה לה המכה כלפי זנבה, או על זנבה והלכה לה כלפי ראשה, ואפלו הפה אותה במטה על כל השדרה - אין חוששין לה; ואם יש במטה חליות חליות - חוששין לה; ואם הגיע ראש המטה למקצת השדרה - חוששין לה. וכן אם הפה לרחב השדרה - חוששין לה.

יד. עוף שנחבט על גבי דבר קשה, כגון כרי של חטים או קפה של שקדים וכיוצא בהן - חוששין לרסוק אברים; ואם נחבט על גבי דבר רך, כגון כסות כפולה והתבן והאפר וכיוצא בהן - אין חוששין לו.

טו. נדבקו כנפיו בדבק בשעת צידה, ונתחבט - אם בכנף אחד נאחז, אין חוששין לו; ואם נאחז בשתי כנפיו ונתחבט בגופו, חוששין לו.

טז. נחבט על פני המים - אם שט מלא קומתו ממטה למעלה לעמת המים, אין חוששין לו. אבל אם שט ממעלה למטה עם הלוף המים - חוששין לו, שפא המים הן המוליכין אותו; ואם גדם לתבן או לקש שמהלכין על גבי המים - הרי זה שט מחמת עצמו, ואין חוששין לו.

יז. כל מקום שאמרנו 'אין חוששין לה' - מתר לשחט מיד, ואינו צריך לבדק שפא נתרסק אבר. וכל מקום שאמרנו 'חוששין לה' - אם שחטה, צריך לבדק כנגד כל החלל פלו מקרקד הראש עד הירף; אם מצא בה טרפה מן הטרפות שמנינו, או שנתרסק אבר מן האברים שבפנים ונפסדה צורתו - הרי זו טרפה. אפלו נתרסק אבר מן האברים שאם נטלו כשרה, כגון טחול וכליות - הרי זו טרפה; חוץ מבית הרחם - שאם נתרסק, הרי זו מתרת.

על פי שלא נקב קרום של מח, טרפה; מפני שקרומו רף. עוף היבשה שהפתו חלדה על ראשו, או שנגף באבן או בצעץ - מניח ידו בצד הנקב ונועץ, או מכניס ידו לתוך פיו ודוחק למעלה: אם יצא המוח מן הנקב - בידוע שנקב הקרום, וטרפה; ואם לאו, מתר.

ח. בהמה שאחזה דם, או שהיתה מעשנת, או מצוננת, או שאכלה סם שהורג את הבהמה, או ששטת מים הרעים - הרי זו מתרת; אכלה סם שהורג את האדם, או ששטת מים הרעים - נחש וכיוצא בו - מתרת משום טרפה, ואסורה משום סכנת נפשות.

ט. נמצאו כל הטרפות המנויות כשפרטו, ואפשר שימצאו בבהמה וחייה - שבעים; ואלו הן, על סדר שנתבארו בחבור זה: (א) דרוסה; (ב) נקב תרפץ הושט; (ג) נקב קרום של מח; (ד) נתמסמס המוח עצמו; (ה) נקב הלב לבית חללו; (ו) נקב קנה הלב; (ז) נקבה המרה; (ח) נקבו קני הכבד; (ט) נקבה הקבה; (י) נקב הפרש; (יא) נקב המסוס; (יב) נקב בית הכוסות; (יג) נקבו מעיה; (יד) יצאו המעים לחוץ, ונהפכו; (טו) נקב הטחול בעציו; (טז) חסרה המרה; (יז) נמצאו שתי מרות; (יח) חסרה הקבה; (יט) נמצאו שתי קבות; (כ) חסר הפרש; (כא) נמצאו שני פרשים; (כב) חסר המסוס; (כג) נמצאו שני מסוסים; (כד) חסר בית הכוסות; (כה) נמצאו שני בתי כוסות; (כו) חסר אחד מן המעים; (כז) נמצאו שני גני מעים; (כח) נקבה הראה; (כט) נקב הקנה למטה, במקום שאינו ראוי לשחיטה; (ל) נקב סמפון מסמפוני ראה, אפלו לחברו; (לא) נאטם מקום מן הראה; (לב) נמוק סמפון מסמפוני הראה; (לג) נמצאת לחה סרוחה בראה; (לד) נמצאו בה מים סרוחין; (לה) נמצאו בה מים עכורין; (לו) נתמסמסה הראה; (לז) נשתנו מראיה; (לח) נהפך הושט במראיה; (לט) חסרה הראה ממנין האונות; (מ) נתחלפו האונות; (מא) הותרו האונות מגבשה; (מב) נסרכה אונה לאונה שלא בסדרן; (מג) נמצאת הראה בלא חתוף אונים; (מד) חסר מקצת הראה; (מה) יבש מקצת גופה; (מו) נמצאת הראה נפוחה ועומדת; (מז) צמקה הראה מפחד אדם; (מח) חסרה רגל, בין מתחלת בריתה בין שנחתף; (מט) או שהיתה יתרה רגל; (נ) נטלה צמת הגידים; (נא) נטלה הכבד; (נב) נטל לחי העליון; (נג) פליה שהקטינה ביותר; (נד) פליה שלקתה; (נה) פליה שנמצאת בה לחה; (נו) פליה שנמצאו בה מים עכורין, אף על פי שאינם סרוחין; (נז) פליה שנמצאו בה מים סרוחין; (נח) נפסק חוט השדרה; (נט) נמרף מח חוט השדרה, ונתמסמס; (ס) נקרע רב הבשר החופה את הפרש; (סא) נגלד העור שעליה; (סב) נתרסקו אבריה מנפילה; (סג) נדלדלו הסימנין; (סד) נשתברו רב צלעותיה; (סה) נעקרו רב צלעותיה; (סו) נעקרה צלע אחת בחליטה; (סז) נעקרה חליה אחת; (סח) נשטט הירף מעקרו; (סט) חסרה הגלגלת כסלע; (ע) נחבס רב הגלגלת, ונתרוצץ.

יח. והסימנין [ושט וקנה] אינן צריכין בדיקה בכאן, שאין הנפילה ממעכת אותן.

יט. נפלה מן הגג ולא עמדה - אסור לשחט אותה, עד שתשקה מעת לעת; ואם שחטה בתוך זמן זה, הרי זו טרפה. וכששחט אותה אחר מעת לעת, צריכה בדיקה כמו שבארנו.

כ. וכן מי שדרס ברגלו על העוף, או שדרסתו בהמה, או שטרפו לכתל, והרי הוא מפרס - משהין אותו מעת לעת; ואחר כך שוחטין אותו, ובודקין אותו כדרך שבארנו.

כא. סימנין שנדלדלו רבן - טרפה, ואפלו שלא מחמת נפילה; וכן אם נתקפלו, שהרי אינן ראויין לשחיטה. אבל אם נפרק רב תרפץ הושט מן הלחי - הרי זו מתרת; שאין התרפץ ראוי לשחיטה, כמו שבארנו.

יום שני

הלכות שחיטה פרק י

א. שבורה ביצר? הוא שישתברו רב צלעותיה; וצלעות הבהמה, הן אחת עשרה מכאן ואחת עשרה מכאן. נשתברו שש מכאן ושש מכאן, או אחת עשרה מכאן ואחת מכאן - טרפה; והוא שישתברו מחצין של מול השדרה.

ב. נשתברו שש מכאן ושש מכאן - אם היו צלעות גדולות שיש בהן מח, טרפה; ואם לאו, אף על פי שהן רב, ואף על פי שנשתברו כלפי השדרה - מתרת. וכן אם נעקרו רב צלעותיה, טרפה; ואם נעקרה אפלו צלע אחת, ונחצי חליטה עמה שהצלע תקועה בה - הרי זו טרפה. וכן אם נעקרה מן השדרה חליה אחת - אפלו היתה מן החליות שלמטה מן הכסלים שאין בהן צלעות, הרי זו טרפה.

ג. בהמה שנשטט הירף שלה מעקרו, ויצא מן הכף - אם נתאכלו ניכיו, והן היתרות שבעצם הכף שיוצאות על העצם הנזכר ואוזנות אותו - הרי זו טרפה; ואם לא נתאכלו, מתרת.

ד. וכן בעוף, אם נשטט ירכו - טרפה. נשטט כנפו מעקרו - חוששין שמא נקבה הראה שלו; ולפיכך בודקין אותה, ואחר כך יאכל. ובהמה שנשטטה ידה מעקרה - מתרת, ואין חוששין לה.

ה. גלגלת בהמה או חיה שנשטל ממנה כסלע - אף על פי שלא נקב הקרום, טרפה; ואם נקבה נקבים שיש בהן חסרון, פלן מצטרפין לכסלע.

ו. וכן גלגלת שנוחבס [נמער] רב גבהה ורב הקפה - טרפה, אף על פי שהקרום שלם ולא חסר ממנה כלום. נחבס רב גבהה והרי רב הקפה קים, או שנוחבס רב הקפה והרי רב גבהה קים - הרי זו ספק; ויראה לי שאוסרין אותה.

ז. עוף של מים, כגון אוןין - אם נקב עצם גלגלתו, אף

כשרה, אינן צריכין בדיקה שפא יש בהן אחת מן הטורפות, אלא הרי הן בחזקת הטר - עד שיולד להן דבר שחוששין לו, ואחר כך בודקין על אותו דבר בלבד.

ד. כיצד? כגון שנשמט הגף של עוף, בודקין את הראה שפא נקבה; נפלה הבהמה, בודקין אותה שפא נתרסקו אברה; נתרוצץ עצם הראש, בודקין שפא נקב קרום של מוח; הכה אותה קוץ או נזרק בה חץ או רמח וכיוצא בהן ונכנס לחללה, חוששין לה, וצריכה בדיקה כנגד כל החלל, שפא נקב אחד מן האברים שתשרף בנקיבתו. וכן כל כיוצא בזה.

ה. לפיכך, ראה שהעלת צמחין, או שנמצאו סרכות, כמו חוטין תלויין ממנה ולדפן, או שהיו ללב או לטרפיש הפכד - חוששין לה שפא נקבה וצריכה בדיקה; וכן אם נמצא בה אכעבוע מלא לחה - חוששין שפא נקב סמפון שתחתיו, וצריף בדיקה.

ו. מן הדין היה על דרך זו, שאם נמצאת הראה תלויה בסרכות כמו חוטין - אם היו מן האם של ראה ולדפן, או שהיו ללב או לטרפיש הפכד - שחזתכין את הסרכה, ומוציאיין את הראה, ונפחין אותה בפושטין; אם נמצאת נקיבה, טרפה; ואם לא נתבעבע המים, הרי היא שלמה, ומתרת, וסרכא זו לא היתה במקום נקב, או שפא נקב קרום העליון בלבד. ומעולם לא ראינו מי שהורה כך, ולא שמענו מקום שעושין בו כך.

ז. ואף על פי שאלו הן הדברים הנראין מדברי חכמי תלמוד, המנהג הפשוט בישראל כך הוא - כששוחטין את הבהמה או את החיה, קורעין את הטרפיש של כבד, ובודקין את הראה במקומה: אם לא נמצאת תלויה בסרכא, או שנמצאת סרכא מאן מאן ראה ולבשר במקום רביצתה, בין בשר שבין העלעות בין בשר שבחזה, או שנמצאת סרכא מאן לאון על הסדר, או מן האם לאון הסמוכה לה - הרי אלו מתירין אותה.

ח. ואם נמצא חוט יוצא מן האם של ראה לאיזה מקום שימשף, ואפלו היה כחוט השערה - אוסרין אותה.

ט. וכן אם היה מן הראה חוט משוף ללב, או לטרפיש הפכד, או לכיס הלב, או לנרדה - בין שהיה החוט מן האם של ראה, בין שהיה מן האון, ואפלו היה כחוט השערה - אוסרין אותה. וכן ורדה שנמצאת דבוקה בכיסה, או חוט יוצא ממנה לכיסה - אוסרין אותה. וחוט היוצא מאון לאון שלא על הסדר, אוסרין אותה.

י. יש מקומות, שמנהגם אם מצאו סרכא מן האון לבשר ולעצם שבצלעות, והסרכא דבוקה בשתייהן - אוסרין אותה. ואבא מרי וצ"ל, מן האוסרין; ואני, מן המתירין. ומעוט מקומות מתירין אפלו נדבקה בעצם לבדו; ואני אוסר.

יא. ויש מקומות שנפחין את הראה, שפא יש בה נקב; ורב המקומות אין נופחין, שהרי לא נולד דבר שגורם

י. אלו השבועים חלי שאוסרין את הבהמה ואת החיה משום טרפה, כבד נתבאר כל אחד מהן ומשפטיו. וכל שאפשר מהן שימצא בעוף באברין המצויין לעוף בבהמה, דינו בבהמה ובעוף אחד הוא - חוץ מטורפות שבפליה, ושבטחול, ושבאונות הראה; מפני שהעוף אין לו חתוף אונות בבהמה; ואם ימצא, אין לו מנין ידוע. וטחול העוף עגל כמו ענב, ואינו כטחול בהמה; וטרפות שבפליה ושבטחול - לא מנו אותן חכמים בבהמה כרי שהיה כנגדן בעוף, ולפיכך לא נתנו לכליה שהקטינה שעור בעוף. וכן כל כיוצא בזה.

יא. ושתי טרפות יש בעוף, יתר על הבהמה, ואף על פי שיש לה אותן האברים; ואלו הן: עוף שנשתנו מראי בני מעיו מחמת האור, ועוף המים שנקב עצם ראשו.

יב. ואין להוסיף על טרפות אלו כלל; שכל שארע לבהמה או לחיה או לעוף חוץ מאלו שמנו חכמי הדורות הראשונים, והספימו עליהן בתי דיני ישראל - אפשר שתחיה, ואפלו נודע לנו מדרך הרפואה שאין סופה לחיות.

יג. וכן אלו שמנו ואמרו שהן טרפה, ואף על פי שראה מדרכי הרפואה שבידינו שמקצתן אינן ממתין, ואפשר שתחיה מהן - אין להן אלא מה שמנו חכמים, שנאמר: "על פי התורה אשר יורוך".

יד. כל טבח שיודע הטורפות האלו, והרי הוא בחזקת פשרות - מתר לו לשחט ולבדק לעצמו ולמכר, ואין בזה חשש; שעד אחד נאמן באסורין, בין יש לו הניה בעדותו בין אין לו. וכבר בארנו, שאין לוקחין בשר מטבח ששוחט ובדק לעצמו בחוצה לארץ, או בארץ ישראל בזמן הזה, אלא אם פן היה ממחה. ואם יצאת טרפה מתחת ידו - מנדין אותו, ומעבירין אותו; ואינו חוזר לכשרותו עד שלף למקום שאין מפירין אותו, ויחזיר אבדה בדבר חשוב, או יוציא טרפה לעצמו בממון חשוב.

יום שלישי

הלכות שחיטה פרק יא

א. כל בהמה או חיה או עוף שנולד בהן ספק טרפה מטורפות אלו - כגון בהמה שנפלה ולא הלכה, או שנטרפה ביד חיה ואין ידוע אם האדים הבשר כנגד בני מעים או לא האדים, או שנחבסה לגלגלתה ואין ידוע אם רבה או מעוטה, וכיוצא בדברים אלו - אם היה זכר ושהה שנים עשר חדש, הרי זו בחזקת שלמה כשאף כל הבהמות; ואם היתה נקבה, עד שתלד. ובעוף - בזכר, שנים עשר חדש; ובנקבה, עד שתלד כל הביצים של טעינה הראשונה, ותטען טעינה שניה ותלד.

ב. ואסור למכר ספק טרפה זו לגוי בתוף זמן זה, שפא ימכרנה לישראל.

ג. כל בהמה חיה ועוף בחזקת בריאין הן, ואין חוששין להן שפא יש בהן טרפה. לפיכך, כשישחטו שחיטה

ראשון ששחט חלין בעורה או טרפה או שור הנסקל ועגלה צרופה ופרה אדמה, או ששחט לעבודה זרה, ובא האחרון ושחט את השני - הרי זה לוקה. וכן אם שחט הראשון את האחד, ובא האחרון ושחט השני, והרי הן חלין בעורה או שור הנסקל ועגלה צרופה או פרה אדמה - הרי זה לוקה.

ז. שחטו לעבודה זרה - פטור משום אותו ואת בנו, שהרי נתחייב בנפשו; ואם התרו בו משום אותו ואת בנו ולא התרו בו משום עבודה זרה - לוקה.

ח. אין אסור אותו ואת בנו נוהג אלא בבהמה טהורה בלבד, שנאמר: "ושור או שה - אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד". ונוהג בכלאים. כיצד? צבי שבא על העז, ושחט העז ובנה - לוקה. אכל עז הבא על הצביה - אסור לשחט אותה ואת בנה, ואם שחט אינו לוקה; פרה ובנה אסרה תורה, לא צביה ובנה.

ט. היתה בת הצביה הזאת נקבה, וילדה בן, ושחט את הנקבה בת הצביה ואת בנה - לוקה; וכן כלאים הבא ממין כבש וממין עז, בין מכבש עם העז, בין מעז עם הכבשה - לוקה משום אותו ואת בנו.

י. מתר לשחט את המעברת - עבר, אבר מאמו הוא. ואם יצא העבר חי אחר שחיטתה, והפריס [נעמד] על הקרקע - אין שוחטין אותו ביום אחד; ואם שחט, אינו לוקה. יא. אסור אותו ואת בנו נוהג בנקבות, שזה בנה ודאי. ואם נודע שזה הוא אבי ודאי - אין שוחטין שניהן ביום אחד; ואם שחט - אינו לוקה, שהדבר ספק אם נוהג בזכרים או אינו נוהג.

יב. השוחט את הפרה, ואחר כך שחט שני בניה - לוקה שתי מלקיות; שחט שני בניה, ואחר כך שחטה - לוקה אחת; שחטה ואת בתה ואת בן בתה - לוקה שתיים; שחטה ואת בן בתה, ואחר כך שחט את הבת - לוקה אחת; בין הוא בין אחר.

יג. שנים שלקחו שתי בהמות, זה האם וזה הבת, ובאו לדין - זה שלקח ראשון, ישחט ראשון; והשני ימתין למחר. ואם קדם השני ושחט, זכה; וימתין הראשון עד למחר.

יד. ובארבעה פרקים בשנה, המוכר בהמה לחברו צריך להודיעו ולומר לו: 'כבר מכרתי בתה או אמה לאחר שישחטנה' - כדי שימתין זה האחרון, ולא ישחט עד למחר; ואלו הן: ערב יום טוב האחרון של חג, וערב יום טוב הראשון של פסח, וערב עצרת, וערב ראש השנה.

טו. במה דברים אמורים? בשראה זה שלקח באחרונה נחפו לקנות, והיה בסוף היום - שחזקתו שהוא שוחט עתה; אבל אם היה רוח ביום, אינו צריך להודיעו - שמה לא ישחט אלא למחר.

טז. והמוכר את האם לחתן, ואת הבת לפלה - צריך להודיעו, שנדאי ביום אחד שוחטין. וכן כל פיוצא בנה. יז. יום אחד האמור באותו ואת בנו, היום הולך אחר

לחשש. ומעולם לא נפחנו ראה בספרד ובמערב, אלא אם נולד לנו דבר שחוששין לו.

יב. ודברים אלו פלג - אינן על פי הדין, אלא על פי המנהג, כמו שבארנו. ומעולם לא שמענו במי שבדק עוף, אלא אם נולד לו חשש.

יג. מי ששחט את הבהמה, וקרע את הבטן, וקדם שיבדק את הראה בא פלב או גוי, ונטל את הראה והלך לו - הרי זה מתרת; ואין אומרים: 'שמה נקובה היתה הראה, או שמה דבוקה היתה' - שאין מחזיקין אסור; אלא הרי זו בחזקת התר, עד שידע כמה נטרפה. וכשם שאין חוששין לקרום מח ולשדרה וכיוצא בהן, כך לא נחוש לראה שאבדה. ואין בזה מנהג; שדבר שאינו מצוי, אין בו מנהג.

יד. בא הגוי או הישראלי והוציא את הראה קדם שתבדק, והרי היא קימת - נופחין אותה, ואף על פי שאין אנו יודעין אם היו שם צמחים או לא היו; מפני פשוט המנהג.

טו. יש מקומות, שאם ימצאו סרכות מדלדלות מן הראה - אף על פי שאינן דבוקות לא לדפן ולא למקום - אוסרין אותה. ודבר זה הפסד גדול הוא, ואבוד למאונם של ישראל. ומעולם לא נהגו זה בצרפת ולא בספרד, ולא נשמע זה במערב. ואין ראוי לנהג במנהג זה, אלא נופחין אותה בלבד - אם נמצאת שלמה מן הנקב, הרי זו מתרת.

יום רביעי

הלכות שחיטה פרק יב

א. השוחט אותו ואת בנו ביום אחד - הפשר מתר באכילה, והשוחט לוקה, שנאמר: "אתו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד". ואינו לוקה אלא על שחיטת האחרון; לפיכך אם שחט אחד משניהן, ובא חברו ושחט את השני - חבירו לוקה.

ב. אסור אותו ואת בנו - נוהג בכל מקום ובכל זמן, בחלין ובמקדשין, בין מקדשין הנאכלין בין מקדשין שאינן נאכלין; לפיכך, הראשון ששחט בעורה והשני בחוץ, או הראשון בחוץ והשני בעורה - בין שהיו שניהן חלין או שניהן קדשים, בין שהיה אחד מהן חלין ואחד קדשים - זה ששחט אחרון, לוקה משום אותו ואת בנו. ג. אין אסור אותו ואת בנו נוהג אלא בשחיטה בלבד, שנאמר: "לא תשחטו" - בשחיטת שניהן הוא האסור; אבל אם נחר הראשון או נתגבל בידו, מתר לשחט השני. וכן אם שחט הראשון ונחר השני, או נתגבל בידו - פטור. ד. חרש שוטה וקטן ששחטו בינן לבין עצמן את הראשון - מתר לשחט את השני אחריהן, שאין שחיטתן שחיטה.

ה. השוחט את הראשון, והרי הוא ספק נבלה - אסור לשחט השני; ואם שחט, אינו לוקה; שחיטה שאינה ראויה לאכילה, שמה שחיטה. לפיכך,

יב. שחט מקצת סימנין בתוך הקן קדם שיקחנה, חיב לשלח; ואם לא שלח, אינו לוקה.

יג. היתה מעפעת - אם כנפיה נוגעות בקן, חיב לשלח; ואם לאו היו נוגעות, פטור מלשלח. היתה מטלית או כנפים חוצצות בין כנפיה ובין הקן, הרי זה משלח; ואם לא שלח, אינו לוקה.

יד. היו שני סדרי ביצים, וכנפיה נוגעות בסדר העליון, או שהיתה רובצת על ביצים מונרות, ותחתיהן ביצים יפות, או שהיתה אם על גבי אם, או שהיה הזכר על הקן והאם רובצת על הזכר - הרי זה לא יקח; ואם לקח, שלח; ואם לא שלח, אינו לוקה.

טו. היתה יושבת בין האפרוחים או בין הביצים, ואינה נוגעת בהן - פטור מלשלח; וכן אם היתה בצד הקן, וכנפיה נוגעות בקן מצדו - פטור מלשלח.

טז. היתה על שני בדי אילן, והקן ביניהן - רואין: כל שאלו ינטלו הבדין תפל על הקן, חיב לשלח.

יז. היתה רובצת על אפרוח אחד, או על ביצה אחת - חיב לשלח. המוצא קן על פני המים, או על גבי בעלי חיים - חיב לשלח; לא נאמר "אפרוחים או ביצים" ולא נאמר "בכל עץ או על הארץ", אלא שדבר הפתוח בהנה.

יח. אסור לזכות בביצים כל זמן שהאם רובצת עליהן; לפיכך, אפלו היתה רובצת על הביצים או על האפרוחים בעליהן ושוככו - אינן מזמנין, ולא קנתה לו חצרו; פשם שאינו יכול לזכות בהן לאחרים, כף לא תזכה לו חצרו בהן; ולפיכך חיב לשלח.

יט. אסור לטל אם על הבנים, ואפלו לטהר בהן את המצרע שהיא מצוה. ואם לקח, חיב לשלח; ואם לא שלח, לוקה - שאין עשה דוחה את לא תעשה ועשה, ולא עשה דוחה עשה.

כ. המקדיש עוף לברך הבית, ופרח מזידו והרי הוא מכירו, ומצאו רובץ על האפרוחים או על הביצים - לוקח הכל, ומביאן לידי גזבר; שאין שלוח האם נוהג במקדשין, שנאמר: "ואת הבנים תקח לך", ואין אלו שלו.

כא. עוף שהרג את הנפש - פטור מלשלח, מפני שהוא מצוה להביאו לבית דין לדון אותו.

יום שישי

הלכות שחיטה פרק יד

א. מצות עשה לכסות דם שחיתת חיה טהורה ועוף טהור, שנאמר: "אשר יצוד ציד חיה או עוף אשר יאכל, ושפף את דמו, וכסהו בעפר"; לפיכך חיב לברך קדם שיקסה: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו, וצונו על פסוי הדם'.

ב. פסוי הדם נוהג במזמן ובשאינו מזמן; לא נאמר "אשר יצוד" אלא בהנה. ונוהג בחלין ואינו נוהג במקדשין, בין קדשי מזבח בין קדשי בדק הבית; ואם

הלילה. ביצד? הרי ששחט ראשון בתחלת ליל רביעי, לא ישחט השני עד תחלת ליל חמישי; וכן אם שחט הראשון בסוף יום רביעי קדם בין השמשות, שחט השני בתחלת ליל חמישי. שחט ראשון בין השמשות של ליל חמישי, לא ישחט השני עד ליל ששי; ואם שחט ביום חמישי, אינו לוקה.

יום חמישי

הלכות שחיטה פרק יג

א. הלוקח אם על הבנים, ושחטן - הבשר מתר באכילה; ולוקה על שחיתת האם, שנאמר: "לא תקח האם על הבנים". וכן אם מתה קדם שישלחנה, לוקה. ואם שלחה אחר שלחנה, פטור.

ב. וכן כל מצות לא תעשה שנתקנה לעשה - חיב לקים עשה שבה; ואם לא קימו, לוקה.

ג. בא אחד וחסף האם מזידו ושלחה, או שברחה מתחת ידו שלא מדעתו - לוקה, שנאמר: "שלח תשלח" - עד שישלח מעצמו, והרי לא קים עשה שבה.

ד. נטל אם על הבנים, וקצץ אגפיה כדי שלא תעוף, ושלחה - מכין אותה מכת מרדות; ומשקה אותה אצלו עד שיגדלו כנפיה, ומשלחה. ואם מתה קדם לזה, או ברחה ואבדה - לוקה, שהרי לא קים עשה שבה.

ה. וכיצד משלח האם? אוהו בכנפיה ומפריחה. שלחה וחררה ושלחה וחררה, אפלו ארבעה וחמשה פעמים - חיב לשלח, שנאמר: "שלח תשלח".

ו. האומר: 'הריני נוטל את האם ומשלח את הבנים' - חיב לשלח האם, שנאמר: "שלח תשלח את האם".

ז. לקח את הבנים והחזירן לקן, ואחר כך חזרה האם עליהן - פטור מלשלח. שלח את האם, וחררה וצד אותה - הרי זה מתר; לא אסרה חזרה אלא לצוד אותה והיא אינה יכולה לפרח, בשביל הבנים שהיא מרחפת עליהן שלא ילקחו - שנאמר: "והאם רבצת על האפרוחים"; אכל אם הוציאה מתחת ידו, וחררה וצדה - מתר.

ח. שלוח האם אינו נוהג אלא בעוף טהור שאינו מזמן, כגון יוני שוכף ועליה ועופות שקננו בפרדס - שנאמר: "כי יקרא קן צפור לפניך"; אכל המזמן, כגון אנזין ותנגולין ויונים שקננו בבית - אינו חיב לשלח.

ט. היו אפרוחין מפריחין שאינן צריכין לאמן, או ביצים מונרות (חריגות) - אינו חיב לשלח; היו האפרוחין טרפות - הרי אלו כביצים מונרות, ופטור מלשלח.

י. זכר שמצאו רובץ על הקן, פטור מלשלח; עוף טמא רובץ על ביצי עוף טהור, או עוף טהור רובץ על ביצי עוף טמא - פטור מלשלח.

יא. היתה רובצת על ביצים שאינן מינה, והן טהורין - הרי זה משלח; ואם לא שלח, אינו לוקה. היתה האם טרפה, חיב לשלחה.

ואם לא פסוהו, ונראהו אחר - חיב לכסותו; שזו מצוה בפני עצמה, ואינה תלויה בשוחט לבדו.

טז. וכשמכסה, לא יכסה ברגלו, אלא בידו, או בספינין או בכלי - כדאי שלא ינהג מנהג בזיון במצוות, ויהיה בזויות עליו; שאין הכבוד לעצמן של מצוות, אלא למי שצוה בהן ברוך הוא, והצילנו מלמשש בחשך, וערוך אותם נר לישראל לישר המעשים, ואור להורות נתיבות הישר; וכן הוא אומר: "נר לרגלי דברך, ואור לנתיבותי".

ברוך רחמנא דסייען. נגמר ספר חמישי, בעזרת שדי. ומנן פרקים של ספר זה, שלשה וחמשים: הלכות אסורי ביאה, שנים ועשרים פרקים; הלכות מאכלות אסורות, שבעה עשר פרקים; הלכות שחיטה, ארבעה עשר פרקים.

שבת קודש

בשם ה' אל עולם.

נדבות פי רצה נא ה', ומשפטיך למדני.

ספר ששי והוא ספר הפלאה

הלכותיו ארבע, וזה הוא סדורן: הלכות שבועות, הלכות נדרים, הלכות גזירות, הלכות ערכים וחרמים.

הלכות שבועות

יש בכללן חמש מצוות - אחת מצוות עשה, וארבע מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) שלא לשבע בשמו לשקר; (ב) שלא לשא את שמו לשוא; (ג) שלא לכפר בפקדון; (ד) שלא לשבע על כפירת ממון; (ה) לשבע בשמו באמת. ובאור מצוות אלו - בפרכים אלו.

הלכות שבועות פרק א

א. ארבעה מיני שבועות הן - שבועת בטוי, ושבועת שוא, ושבועת הפקדון, ושבועת העדות. שבועת בטוי, היא שנאמרה בתורה: "או נפש כי תשבע לבטא בשפתיים להרע או להיטיב"; והיא נחלקת לארבעה חלקים - שתיים להבא, ושתיים לשעבר, כגון שנשבע על דבר שעבר שנעשה או שלא נעשה, ועל דבר שעתיד להיות שיעשה ושלא יעשה.

ב. ואין שבועת בטוי נוהגת אלא בדברים שאפשר לו לעשותן, בין להבא בין לשעבר. כיצד לשעבר? 'שאכלתי', או 'שזרקתי אבן לימים', או 'שדבר פלוני עם פלוני', או 'שלא אכלתי', או 'שלא זרקתי אבן לימים', או 'שלא דבר פלוני עם פלוני'; וכיצד להבא? 'שאכל', או 'שאזרק אבן לימים', או 'שלא אכל', או 'שלא אזרק אבן לימים'; הרי אלו שתיים לשעבר ושתיים להבא.

ג. נשבע על אחת מארבע מחלקות אלו והחליף - כגון שנשבע שלא יאכל ואכל, או 'שאכלתי' והוא לא אכל - הרי זו שבועת שקר; ועל זה וכיוצא בו נאמר: "לא

עבר ושחטן, אינו חיב לכסות.

ג. שחט חיה או עוף ואחר כך הקדישן או הקדיש את הדם - חיב לכסות.

ד. כלאים הבא מבהמה וחיה, וכן בריה שהיא ספק בהמה או חיה - צריך לכסות, ואינו מברך. השוחט לחולה בשבת, חיב לכסות לאחר השבת; וכן השוחט כלאים או ספק ביום טוב, מכסה דמו לאחר יום טוב.

ה. השוחט עופות ומיני חיה במקום אחד - מברך ברכה אחת, וכסוי אחד לכלן.

ו. דם שנתערב במים - אם יש בו מראה דם, חיב לכסות; ואם לאו, פטור מלכסות. נתערב בין או בדם בהמה, רואין אותו כאלו הן מים: אם אפשר שיראה מראה הדם שחיב לכסותו כשעור זה אלו היה מים, חיב לכסות הכל; ואם לאו, פטור מלכסות.

ז. פסוהו ונתגלה - אינו חיב לכסותו פעם שניה. פסוהו הרוח, אינו צריך לכסות; חזר ונתגלה אחר שכפסוהו הרוח, חיב לכסות.

ח. דם הנותו ושעל הספינין - אם אין שם דם אלא הוא, חיב לכסותו.

ט. שחט ונבלע הדם בקרקע - אם רשמו נכר, חיב לכסות; ואם אין רשמו נכר - הרי זה כמי שכפסוהו הרוח, ופטור מלכסות.

י. אין חיב בכסוי אלא על דם שחיטה הראויה לאכילה, שנאמר: "אשר יאכל"; לפיכך, השוחט ונמצאת טרפה, או השוחט חלין בעזרה, או השוחט חיה או עוף שנגמר דינו לסקילה, והשוחט ונתגלה בידו - פטור מלכסות. וכן חרש שוטה וקטן ששחטו בינו לבין עצמן, אינו חיבין לכסות דם שחיטתן.

יא. במה מכסין? מכסין בעפר, בסיד, ובגבסים, בזבל דק, ובחול דק שאין היוצר צריך לכתשו, ובשחיקת אבנים וחרשים, ובנערת של פשתן דקה, ובנסרת חרשים [נגרים] דקה, ובלבנה וחרסית [טיט] ומגופה שכתשה; שכל אלו מין עפר הן. אבל אם כפה עליו כלי, או פסוהו באבנים - אין זה פסוי, שנאמר: "בעפר".

יב. לפיכך אין מכסין בזבל גס, ובחול גס, וקמח וסובין ומורסן, ושחיקת כלי מתכות - לפי שאין אלו מין עפר; חוץ משחיקת הזרב כלבד שמכסין בה, מפני שנקרא 'עפר', שנאמר: "ועפרת זהב לו", ונאמר: "עד אשר דק לעפר".

יג. מכסין בשיחור, והוא פית הכבשן, ובכחל [צבע איפור], ובנקרת הפסילים [פסולת ריחיים], ובאפר, בין אפר עצים בין אפר בגדים, אפלו אפר בשר שנשרף - שהרי נאמר: "מעפר שרפת החטאת"; ומתר לכסות בעפר עיר הנדחת.

יד. השוחט צריך שיתן עפר למטה, ואחר כך ישחט, ואחר כך יכסה בעפר; אבל לא ישחט בכלי ויכסה בעפר.

טו. ומי ששחט - הוא שיכסה, שנאמר: "ושפף וכסה";

על כפירת ממון. ושבועה זו, היא הנקראת 'שבועת הפקדון'.

ט. ומה הוא חייב על שבועת הפקדון ששקר בה? משלם הקרן שפפר בו, עם תוספת חמש; ומקריב אשם ודאי, בין שהיה מזיד בין שהיה שוגג, שנאמר: "וכחש בעמיתו בפקדון, או בתשומת יד וכו' והיה כי יחטא ואשם" - ולא נאמר בו "ונעלם", לחייב שוגג כמזיד;

י. והוא שזיד בפקדון או כממון שנתחייב בו, וידע בו בשעת שבועה; אבל אם שגג ושכח שיש לו אצלו ממון וכפר ונשבע, ואחר כך ידע - הרי זה אנוס, ופטור מקלוס. וכן אם לא ידע שאסור לשבע לשקר על כפירת ממון, הרי זה אנוס ופטור.

יא. אם כן, היאך היא שגגת שבועת הפקדון? כגון שנעלם ממנו אם חייבין עליה קרבן אם לאו, וידע שהיא אסורה ושיש לו אצלו ממון - זו היא שגגתה; וזדונה, שיזע שחייבין עליה קרבן.

יב. שבועת העדות כיצד? העדים שידעו עדות ממון, ותבעם בעל העדות להעיד לו, וכפרו בעדותן ולא העידו, ונשבעו לו שאינן יודעין לו עדות - זו היא הנקראת 'שבועת העדות'; וחייבין על שבועה זו קרבן עולה ויורד, בין שהיו מזידין בין שהיו שוגגין, שנאמר: "ונפש כי תחטא, ושמצה קול אלה, והוא עד או ראיה וכו', ולא נאמר בה 'ונעלם' - לחייב על הזדון כשגגה.

יג. כיצד שגגת שבועת העדות? כגון שנעלם ממנו שחייבין עליה קרבן, וידע ששבועה זו אסורה, ושהיא שקר; וזדונה, שיזע שחייבין עליה קרבן. אבל אם לא ידע שהיא אסורה, או ששכחו העדות ונשבעו, ואחר כך נודע להם שהן יודעין לו עדות ונשבעו על שקר - הרי אלו אנוסים, ופטורין אף מן הקרבן.

תשבעו בשמי לשקר". ואם נשבע לשקר - כמזיד, לוקה; בשוגג, מביא קרבן עולה ויורד, שנאמר: "ונעלם ממנו, והוא ידע ואשם".

ד. שבועת שוא נחלקת לארבע מחלקות: האחת, שנשבע על דבר הידוע שאינו כן. כיצד? כגון שנשבע על האיש שהוא אשה, ועל האשה שהוא איש, ועל עמוד של שיש שהוא זהב; וכן כל פיוצא כזה.

ה. השנייה, שנשבע על דבר ידוע שאין בו ספק לאדם בעולם שהוא כן. כגון שנשבע על השמים שהיא שמים, ועל האבן זו שהיא אבן, ועל שנים שהן שנים; וכן כל פיוצא כזה, שזה דבר שאין בו ספק לאדם שלם כדי לצדק הדבר בשבועה.

ו. שלישית, שנשבע לבטל את המצוה. כיצד? כגון שנשבע שלא יתעטף בציצית, ושלא ילבש תפלין, ושלא ישב בספה כחג ולא יאכל מצה בלילי הפסח, או שיתענה בשבתות וימים טובים; וכן כל פיוצא כזה.

ז. רביעית, שנשבע על דבר שאין כח בו לעשותו. כיצד? כגון שנשבע שלא יישן שלשה ימים לילה יום רצופים, וכן כל פיוצא כזה. כל הנשבע שבועת שוא מארבע שבועות אלו - עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא"; אם היה מזיד, לוקה; ואם היה שוגג, פטור מקלוס.

ח. שבועת הפקדון כיצד? כל מי שיש ממון חברו בידו, בין פקדון, בין מלוה, או שגזלו, או עשקו ולשכיר, שלא שילם לו שכרו, או מצא לו אבדה ולא החזירה, וכיוצא בזה, ותבע ממנו ממון שיש לו בידו, וכפר בו - הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא תכחשו", זו אזהרה לכפירת ממון; ואין לוקין על לאו זה. ואם נשבע לו על שקר, על ממון שפפר בו - הרי זה עובר בלאו אחר; ועל זה נאמר: "ולא תשקרו איש בעמיתו", זו אזהרה לנשבע

— כ"ד סיון-ל' סיון ה'תשס"ז

רבות מפזרות במקומות רבים בתלמוד.

יום שלישי

מצות עשה רמו. רמח.

המצוה הרמ"ו — הצווי שנצטוינו בדין טוען ונטען, והוא אמרו יתעלה: "על-כל-דבר-פשע וגו' אשר יאמר כִּי-הוא זה" (שמות כב, ח). ולשון המכלתא (פרשת משפטים שם): "כִּי-הוא זה — עד שיודה במקצת (חובו — חייב שבועה)". ובדין זה נכלל כל-מה שיפול בין בני אדם מן הטענות שיש להם זה על זה, שיש בהן הודאה והכחשה. וכבר נתבארו משפטי דין זה בפרק ג' (מבבא קמא ובריש בבא) מציעא ובפרק ח', וגם בפרק ה' ופרק ו' ופרק ז' משבועות. ומענין זה שאלות

שיעורי רמב"ם ספר המצוות

יום ראשון יום שני

מצות עשה רמו

המצוה הרמ"ו — הצווי שנצטוינו בדין טוען ונטען, והוא אמרו יתעלה: "על-כל-דבר-פשע וגו' אשר יאמר כִּי-הוא זה" (שמות כב, ח). ולשון המכלתא (פרשת משפטים שם): "כִּי-הוא זה — עד שיודה במקצת (חובו — חייב שבועה)". ובדין זה נכלל כל-מה שיפול בין בני אדם מן הטענות שיש להם זה על זה, שיש בהן הודאה והכחשה. וכבר נתבארו משפטי דין זה בפרק ג' (מבבא קמא ובריש בבא) מציעא ובפרק ח', וגם בפרק ה' ופרק ו' ופרק ז' משבועות. ומענין זה שאלות

שוטרים ונגשים המבקרים בשוקים ובדקים דרכי בני אדם במשאם ומתנם, כדי שלא יעשו עול אפלו בדבר מועט. והצווי שנאמרה בו מצוה זו הוא אמרו יתעלה: "שפטים ושוטרים תתן-לך בכל-שעריך" (דברים טו, יח). ולשון ספרי (ריש פרשת שופטים): "מנין שממנין בית דין אחד לכל-ישראל? תלמוד לומר: שפטים ושוטרים תתן-לך. ומנין שממנין אחד על גבי כל? תלמוד לומר: תתן-לך, ומנין שממנין בית דין לכל-שפט ושפט? תלמוד לומר: בכל-שעריך. רבי שמעון בן גמליאל אומר: לשבטיך ושפטו — מצוה על כל-שבט ושבט להיות דן את-שבטו שנאמר: ושפטו את-העם — על כרחם" וכבר נכפל הצווי למנות שבעים זקנים, והוא אמרו יתעלה למשה: "אספה-לי שבעים איש" (במדבר יא, טז) ואמרו (ספרי פרשת בהעלותך) זכרונם לברכה: "כל-מקום שנאמר לי — הרי הוא קים לעולם: וכהנו-לי וגו'" (שמות כח, מא) — כלומר: שזה צווי תמידי ואינה מצוה לפי שעה, אלא חובה למשך הדורות.

ודע, שכל-המנויים האלה, כלומר: סנהדרין גדולה וקטנה ובית דין של שלשה ושאר המנויים — כלם לא יהיו אלא בארץ ישראל ונא, ואין סמיכה (הסמכה לדיינות) בחוצה לארץ. אך אם נתקיימה הסמיכה בארץ ישראל, ושאים אותם הסמוכים לדון בארץ ובחוצה לארץ, וזהו ענין אמרם (מכות ז): "סנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ"; אבל לא ידונו דיני נפשות לא בארץ ולא בחוצה לארץ, אלא אם בית הבחירה עומד, כמו שבארנו בהקדמת המאמר הנה (סוף הכלל הי"ד). ולשון ספרי על אמרו יתעלה במכה-נפש בשגגה: "והיו אלה לכם לחקת משפט לדורתיכם בכל מושבתיכם" (במדבר לה, כט), אמרו: "בכל מושבתיכם — בארץ ובחוצה לארץ. יכול אף ערי מקלט יהיו נוהגות בחוצה לארץ? תלמוד לומר: אלה — אלו הדינין נוהגין בין בארץ בין בחוצה לארץ, וערי מקלט אין נוהגות אלא בארץ". וכבר נתבאר כל-דיני מצוה זו במסכת סנהדרין.

קמא וברי' (בבא) מצי'א ובפרק ח', וגם בפרק ה' ופרק ו' ופרק ז' משבועות. ומענין זה שאלות רבות מפזרות במקומות רבים בתלמוד.

המצוה הרמ"ח — הצווי שנצטוינו בדיני נחלות, והוא אמרו יתעלה: "איש כיימות וכן אין לו [וגו']" (במדבר כז, ח). ומכלל דין זה בלי ספק, שיהיה הבכור יורש פי שנים, כי זה משפט ממשפטי היורשים. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ח' ופרק ט' מ[בבא] בתרא.

יום רביעי יום חמישי יום שישי

מצות עשה רמד

המצוה הרמ"ח — הצווי שנצטוינו בדיני נחלות, והוא אמרו יתעלה: "איש כיימות וכן אין לו [וגו']" (במדבר כז, ח). ומכלל דין זה בלי ספק, שיהיה הבכור יורש פי שנים, כי זה משפט ממשפטי היורשים. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ח' ופרק ט' מ[בבא] בתרא.

שבת קודש

מצות עשה קעו.

מצות לא תעשה רפד. מצות עשה קעה.

המצוה הקע"ו — הצווי שנצטוינו למנות [דינים] שופטים ושוטרים להוציא לפעל צווי התורה, ויכריחו את-הסוטים מדרך האמת ללכת בה, ויצו על הטוב ויזהירו מן-הרע, ויוציאו לפעל את-העונשים על העברין, כדי שלא יהיו מצות התורה ואזהרותיה מסורים לרצון כל-אדם ואדם. ומתנאי מצוה זו, שהממנים האלה יהיו דרגה למעלה מדרגה, והוא: שממנים בכל-עיר עשרים ושלושה דינים שמתקבצים כלם במקום אחד בשער העיר (בעלת מספר אוכלוסין) הראויה למנין זה — וזוהי סנהדרין קטנה. וממנים בירושלים בית דין הגדול של שבעים דינים, וממנים אחד על אותם השבעים — והוא ראש הישיבה, והוא שקוראים לו חקמים גם נשיא והכל יתקבצו במקומם המיוחד להם. ומקום שאנשיו מועטים, שאינו ראוי לסנהדרין קטנה, ממנים בו על-כל-פנים שלשה להוציא לפעל את-הדינים בדברים קטנים, ואלה מעבירים את-הדברים הגדולים למי שלמעלה מהם. וכן ממנים

איש פלוני הלוני ממון אושיבנו דין, איש פלוני יודע ככל-לשון אושיבנו דין, ונמצא מזכה את-החייב ומחייב את-הזכאי, לא מפני שהוא רשע אלא מפני שאינו יודע — לכוף נאמר: "לא-תפירו פנים במשפט".

המצוה הקע"ה — הצווי שנוצטוינו ללקת אחר הרב, אם נופלת מחלקת בין החכמים באיזה דין מכל-דיני התורה; וכן ננהג גם בדין הפרטי, כגון בדין שפין ראובן לשמעון: אם נופלת מחלקת בין דיני עירם, אם שמעון הוא החייב או ראובן — גלף אחר הרב, והוא אמרו יתעלה: "אחרי רבים להטת" (שמות כג, ב) וכפרוש אמרו (חולין יא.): 'רפא — דאורייתא'. וכבר נתבאר דיני מצוה זו והלכותיה בכמה מקומות בסנהדרין.

המצוה הרפ"ד — האזהרה שהזהר בית דין הגדול או ראש גלות מלמנות דין שאינו בקי בקמת התורה וימנה אותו בגלל מעלות שיש בו, הרי הוא מזקק על כף; אלא אין מביטים במנויים התורניים אלא לבקיאות האדם בקמת התורה וידיעת צווייה ואזהרותיה והתנהגותו במעשים המתאימים לכוף. והאזהרה מלמנות מנהג בגלל מעלות אחרות היא אמרו יתעלה: "לא-תפירו פנים במשפט" (דברים א, יז), ולשון ספרי (פרשת דברים שם): "לא-תפירו פנים במשפט — זה המנהג להושיב דינין", כלומר: שאזהרה זו אינה אלא לאדם שיש לו הרשות למנות דינין על ישראל, שהזהר מלמנותם בגלל דבר מכל מה-שהזכרנו לעיל. אמרו: שמה תאמר: איש פלוני נאה אושיבנו דין, איש פלוני גבור אושיבנו דין, איש פלוני קרובי אושיבנו דין,

אגרות קודש

בי"ה, כ"ה סיון, תשט"ז
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מחיי לירחא תליתאי, בו שואל מה על זוגתו תחי לעשות.

- וכבר מלתו אמורה בתורתנו הקי תורת חיים, והוא בשלשת המצוות העיקריות "החין" שניתנו לנשים ובכל המצוות שמחויבים בהם, וכמפורט בשו"ע לרבנו הזקן הלכות ת"ת סוף פרק א', וכבר נודע דרו"ל על הפסוק כל כבודה בת מלך פנימה, שעל ידי הנהגה בצניעות כיסוי הראש זוכים לבנים וכו'.

ובמ"ש אודות הסתדרותו בעתיד, מובן שכאו"א שיכול להשפיע בהחזקת היהדות והפצתה ב... ובפרט מתושבי... צריך לעשות בזה ככל יכולתו, ובדאי שכל שאר מצות התורה, ובפרט בהצלת נפשות מישראל לחיי העוה"ב מוסיפים בברכת השי"ת והצלחתו להתעסקים בזה בבני חיי ומוזני רוויחא, וע"פ זה פשוט שעליו ועל זוגתו שיחיו, כיון שחוננו השי"ת בכשרון לחנוך לפעול בכל המרץ בשטח זה בין אחיו אשר ב... במרץ הכי גדול.

לפלא שאין מזכיר משיעורי לימוד שלו בתורת החסידות נוסף על שיעוריו בלימוד הנגלה, ונוסף על שלשת השיעורים השווים לכל נפש מתקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ ז"ע בחומש תהלים ותניא הידועים.

בברכה לבשר טוב בכל האמור.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנבא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך

ששיכה לאותה הברכה שברך על תפלין של יד.

לפיכך אינו דומה לנשמתו התפלין ממקומם דצריך לחזור ולברך כשמתזוין למקומן, דשם קדם שנשמתו ממקומן כבר נגמרה המצוה השיכה לברכה שברך עליהם בתחלה, וכשמתזוין למקומן — מקים מצות תפלין פעם שנייה, ולכן צריך לחזור ולברך, אבל כאן מה שמתקן הקשר וחוזר ומניח התפלין של יד כראוי — אינו מקים מצות תפלין פעם שנייה, אלא גומר את המצוה השיכה לברכה שברך בתחלה:

לד וכן הדין אם התר ההדוק של תפלין של יד ונשמת התפלין של יד ממקומה קדם שהדק את התפלין של ראש — אין צריך לחזור ולברך כשחוזר ומדק את התפלין של יד על הקברת, מטעם שנתבאר.

אבל אם לאחר שהדק את התפלין של ראש על ראשו נפסק הקשר של תפלין של יד אף-על-פי שלא נשמתו התפלין של יד ממקומה, או שהתר ההדוק של תפלין של יד אף-על-פי שלא נשמתו ממקומה — צריך לחזור ולברך בפעם שמהדק את התפלין של יד על הקברת:

לה מתר לברך על תפלין שאולין, מפני שאדם יוצא ידי חובתו בתפלין של חברו.

ומן התורה אדם יוצא ידי חובתו אפלו בתפלין גזולין, אפלו עדין לא נתאשו הבצלים מהם, שאין התפלין צריכין להיות משלו דוקא.

אבל חכמים פסלו תפלין גזולין כל זמן שהם ברשות הגזלן, אפלו כבר נתאשו הבצלים מהם, מפני שהיא מצוה הבאה על ידי עברה, והיא מאוסה לפני הקדוש-ברוך-הוא. ואם מניחין לא יברך עליהם, כיון שאין כאן מצוה כלל, ועל ברכה זו נאמר: "ובצע ברוך נאץ ה'":

לו במה דברים אמורים? כשהן עדין ברשות הגזלן, אבל אם מכר הגזלן את התפלין לאדם אחר, אם כבר נתאשו הבצלים מהם — מתר לברך עליהם, כיון שכבר קנה אותם הלוקח על ידי יאוש ושנוי רשות, והרי הן משלו ממש לכל דבר, כמו שכתוב בחשן משפט סימן שנג סעיף ג ו-שנו סעיף ג, אם כן לא נעשית המצוה על ידי עברה, שהרי קדם עשייתה כבר היו התפלין קנויין ללוקח, ולא היה עליהן שם גזל:

סימן כה דיו תפלין בפרטות, טעיפים ללו

לב במה דברים אמורים? שלא עשה צרכיו בין חליצת התפלין להנחתן פעם שנייה, אבל אם עשה צרכיו ביניהם, כיון שבשעת ההיא לא היה יכול להניח תפלין — אם כן אינו מועיל כלום מה שהיה בדעתו לחזור ולהניח מיד, ולכן צריך לחזור ולברך על הנחה שנייה כאלו לא היה בדעתו כלל בשעת חליצתו לחזור ולהניח מיד:

לא אם נשמתו התפלין ממקום הנחתו, שיתבאר בסימן כז, וממשמש בהן להתזוין למקומן — צריך לחזור ולברך עליהן, דכיון שנשמתו שלא מדעתו — אינו מועיל כלום מה שבדעתו לחזור ולהניח על מקומן. ואם אינו מחזיר אלא אחת מהן — מברך כמו שאינו מניח אלא תפלה אחת, כמו שיתבאר בסימן כו.

אבל אם הוא בעצמו הויון ממקומן והיה בדעתו לחזור ולהניח על מקומן מיד, ומחזיר על מקומו מיד — אין צריך לחזור ולברך:

לב עכשו נהגו העולם שאפלו אם נשמתו התפלין ממקומן שלא בכונה ומחזיר למקומן אף-על-פי כן אין מברכין עליהם.

ויש שנתנו טעם למנהגם, שלא הצריכו לחזור ולברך אלא בלובש תפלין כל היום ונשמתו ממקומן שלא בשעת התפלה, שלא היה דעתו עליהן כלל, אבל אנו שאין לובשים אותן אלא בשעת התפלה, ואז מסתמא אינו מסיח דעתו מהם, והוא מרגיש בפעם שנשמתו ממקומן, ויחי ליה כמזיון בעצמו ממקומן על מנת להתזוין מיד למקומן, שכבר נתבאר דאינו צריך לחזור ולברך:

לג מי שהניח תפלין של יד על הקברת וברך עליה, ואחר-כך נפסק הקשר של תפלין של יד והצריך לעשות קשר אחר, אמנם לא הסיח דעתו מהנחת התפלין — אין צריך לחזור ולברך על תפלין של יד, בין שנפסק הקשר קדם שהדק התפלין של יד על הקברת, בין אחר ההדוק, קדם שהדק את התפלין של ראש על ראשו, דכיון שהברכה שברך על תפלין של יד עולה גם כן לתפלין של ראש כמו שנתבאר, ואם כן כל זמן שלא הניח תפלין של ראש — עדין הוא עסוק במצוה ששיכה לאותה ברכה, ומה שעשה הקשר של יד הוא גם כן מתקן המצוה ששיכה לאותה ברכה, כי אי אפשר לו להניח תפלין של ראש קדם תפלין של יד, ועל כן הוא צריך לתקן התפלין של יד, ואחר-כך יניח שתיקן כראוי, ונמצא דבשעה שנפסק הקשר עדין לא נגמרה המצוה

לקוטי תורה

בא האדם ליראה עילאה מחמת גילוי אור אין סוף ב"ה, משא"כ קיום המצות היא העבודה דיראה תתאה.

ובזה מתורצת השאלה דלעיל במאמר "אם אין יראה אין חכמה, ואם אין חכמה אין יראה", דמאיפה יתחיל, אלא שהן שתי מדריגות שונות ביראה: "אם אין יראה אין חכמה" קאי על יראה תתאה, דבלעדה "אין חכמה", כי בלי יראה תתאה אי אפשר להיות גילוי חכמתו יתברך (שבה שורה אור אין סוף ב"ה) בנפש האדם, משא"כ "אם אין חכמה אין יראה" קאי על יראה עילאה שאינה באה לאדם אלא על ידי עסק התורה.

[וזהו גם הטעם שאין מבטלין ת"ת למצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים, כי תכלית כל ענין התורה היא "ויצונו גו' ליראה", היינו לבוא לידי "יראה עילאה" על ידי השראת אור אין סוף ב"ה בנפשו, ואי אפשר להגיע לזה אלא על ידי לימוד התורה דוקא, כי "אם אין חכמה אין יראה" (וכנ"ל) שהשראת אור אין סוף ב"ה היא בחכמה דוקא; אמנם למצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים מבטלים ת"ת, דאל"כ הרי "אם אין יראה (תתאה) אין חכמה", וכשמבטל מצות עשה הרי פורק יראה, ושוב אינו כלי ל"חכמה" (שבה שורה אור אין סוף)].

[והולך ומבאר הקשר בין יראה תתאה לקיום

המצוות:]

כי הנה המצוות הן "מצות המלך", ובקיומם מקיים שום תשים עליך מלך.

המצוות נקראות "מצוות [גזירות] המלך", שקיומן תלוי בכך שהאדם מקבל על עצמו את עול מלכותו ית', ונמצא שבקיום המצוות בא לידי ביטוי קבלת מלכותו ית', שהיא תוכן העבודה דיראה תתאה, כנ"ל.

ויראה זו היא הכנה להמשיך על ידה גילוי אור אין סוף ממש המלוכבש בחכמה עילאה שעל ידי עסק התורה.

וזהו קדשנו במצותיך תחלה ואח"כ ותן חלקנו בתורתך.

עפ"ז יובן נוסח התפלה "קדשנו במצותיך ותן חלקנו בתורתך", דלכאורה קשה דהו"ל להקדים תורה למצות, שהרי תלמוד מביא לידי מעשה.

תוכן הפרק: קדשנו במצותיך ותן חלקנו בתורתך - מצות הן הקידושין בין ישראל להקב"ה והתורה היא הנישואין

[לאחרי שהוסבר בפרק הקודם הענין ד"אם אין חכמה אין יראה" - שרק ע"י עסק התורה אפ"ל התגלות אור אין סוף הסובב כל עלמין, שממנה בא האדם לידי חרדה גדולה וביטול מוחלט לאלקות - ימשיך בפרק זה לבאר מה שאמרו "אם אין יראה אין חכמה":]

אך כדי לבוא למעלה ומדרגה זו, להמשיך בחינת חכמה עילאה, מקור התורה, שבה מלוכבש אור אין סוף ב"ה ממש ומיוחדת עמו ביחוד גמור, להיות גילוי זה למטה בעסק התורה שלפנינו המלוכבשת בגשמיות, בבחינת יראה וחרדה גדולה, על זה אמרו אם אין יראה אין חכמה, והיא בחינת יראה תתאה בקיום המצוות מעשיות בפועל ממש.

כדי שתפול יראה וחרדה ממש על האדם למטה (מחמת גילוי אור האלקי ה"נוזל" בו משרש נשמתו למעלה), על ידי עסק התורה כנ"ל - צריכה להיות קודם אצל האדם המדריגה הנמוכה יותר ביראת השם, שהיא "יראה תתאה בקיום המצוות" (וכמובן בפשטות, דאדם שפרק מעליו עול מלכותו יתברך הרי גם כשיעסוק בתורה אי אפשר שיהי' "נוזל" בו גילוי אור הקדושה המפיל עליו אימה וחרדה).

פירושו: יש שתי מדריגות כלליות ביראה, יראה תתאה ויראה עילאה. וההבדל הכללי ביניהם הוא: יראה עילאה היא היראה והביטול הנופלים על אדם כתוצאה מהתגלות אלקות מלמעלה, משא"כ יראה תתאה היא היראה שהאדם ממשיך על עצמו. משל לדבר - ההבדל בין יראת המלך של אדם העושה פקודתו הגם שאינו רואהו, מצד שהוא מתיירא ממנו ומבטל רצונו ועושה רצון המלך, להיראה של הבא לפני המלך והמלך מדבר עמו פנים בפנים שהוא מתבטל ממציותו לגמרי מעוצם גדולת ורוממות המלך עד שאינו מרגיש את עצמו כלל - דביראה הראשונה היא מה שהאדם מקבל על עצמו עול המלך, משא"כ היראה השני' אינה פרי יגיעת מוחו והתבוננותו אלא מחמת "גילוי המלך", שבעמדו לפניו מתבטל ממציותו בדרך ממילא.

וזהו ההבדל הפנימי בין היראה הבאה על ידי עסק התורה להיראה שבקיום המצוות, דעל ידי עסק התורה

תורה, שהיא בחינת חתונתו ממש. ובזה יובן הטעם שמתן תורה נקרא "ביום חתונתו", כי היחוד שעל ידי תורה הוא כמו היחוד שעל ידי נישואין דוקא.

ולכן אמרו רז"ל כל האומר אין לי אלא תורה אפילו תורה אין לו, כי אי אפשר להמשיך בחינת התורה במקורה ושרשה, שהיא חכמה עילאה, בבחינת פנימית, בלי קדימת המצות בבחינת יראה תתאה, בחינת חיצונית.

אפשר להשיג שכל התורה גם בלי יראת שמים, אבל אי אפשר להתאחד עם מהותה של תורה, שהיא חכמה עילאה שבה שורה אין סוף ב"ה, מבלי הקדמת יראה תתאה.

וזהו שאמרו רז"ל שאחר שקיבל עליו עול מלכות שמים יקבל עליו עול מצות, כי אי אפשר להיות קיום אמיתי לקבלת עול מלכות שמים שבפרשה ראשונה, להיות על ידי זה ודברת בם בשבתך בביתך כו', כי אם על ידי עול מצות המלך, שהם בחינת קדושין כנ"ל:

לפי פשוטו קבלת עול מלכות שמים היא ההכרה שהקב"ה הוא מלכנו ובמילא חייבים לקיים את גזירותיו, אלא שלפ"ז מאי קמ"ל דקודם קבלת עול מצות צריך לקבל עליו עול מלכות שמים.

אולם על פי חסידות, ענין קבלת עול מלכות שמים הוא הביטול אל הקב"ה כאדם שעומד לפני המלך (הנ"ל), שהיא בחינת יראה עילאה. ולכן נאמר בפרשה ראשונה (בהמשך ל"שמע ישראל גו'") "ודברת בם בשבתך בביתך גו'", כי יראה עילאה באה על ידי לימוד התורה דוקא, וכנ"ל בפירוש "אם אין חכמה אין יראה".

וזהו שהזכירו רז"ל שצריך לקבל על עצמו (גם) עול מצות (שזהו ענין פרשה שני של ק"ש), כי בלי יראה תתאה (בקיום המצות) אי אפשר להרגיש יראה עילאה.

[ומעתה יחזור לבאר ענינו של מתן תורה, שאז הי' גילוי אור אין סוף ב"ה ממש", שלכן נפלו אז אימה ופחד וחרדה גדולה על בני' (יראה עילאה) - שעפ"י משנת בפרק זה יוצא, שאי אפשר להגיע ליראה גדולה זו בלי קדימת יראה תתאה ע"י קיום המצות.]

[וזהו שממשיך ושואל:]

והענין, כי פירוש קדשנו הוא לשון קידושין ואירוסין, וכמ"ש וארשתוך לי לעולם, והיינו על ידי המצות.

אך הענין הוא:

"קדשנו" הוא לשון קידושין, שהם רק אירוסין, וזהו שאומרים "קדשנו במצותך", כי ע"י המצוות נעשה יחוד עם הקב"ה רק בבחינת אירוסין בלבד (וע"ד מ"ש "וארשתוך לי לעולם").

שכמו הקדושין הם על ידי שנותן המבעת כאצבע הכלה, שהיא בחינת חיצוניות בלבד, ועל ידי זה היא מתקדשת לו, ורק אח"כ באים הנישואין שעל ידם היא נקנית לו בביאה שהיא המשכה פנימית.

כך המצות, הגם שהם בחינת חיצוניות ולבושים להנפש, מכל מקום בהם ועל ידם נעשה בחינת קדושין, שהוא קשר חיצוני עדיין, להיות שום תשים עליך מלך, בבחינת חיצונית, והייתם קדושים לאלקיכם.

עיקר ענין המצוות הוא קיום המצוה בפועל, המעסיק את הכוחות החיצוניים של הנפש - כח המעשה וכן כח הדיבור, הנקראים "לבושי הנפש" לפי שאינם חלק ממהות הנפש רק דבר חיצוני כמו לבוש שהוא דבר זר ממהות האדם ;

ולכן, אע"פ שגם ע"י קיום המצות - למרות היותו עבודה רק עם "לבושי נפש" - נעשה "יחוד" עם הקב"ה (המורה על קשר פנימי), ונמשכת ע"י קדושה עליונה על האדם (כפירוש הפשוט של "קדשנו"), מכל מקום, ביחס לקשר שעל ידי תורה, נקרא היחוד שעל ידי המצוות "בחינת חיצונית", ע"ד הקשר שעל ידי אירוסין וקידושין.

ובזה ותן חלקנו בתורתך, בתורתך דייקא, שתהא שורה ומתגלה המשכת חכמה עילאה בבחינת פנימית (שנעשית "חלקנו"), בבחינת זיווג ויחוד ממש.

לימוד התורה, שהאדם מבין ומשיג חכמת התורה בשכלו, קשור עם פנימיות האדם ומהותו, כי שכל האדם ומידותיו הן הן מהות הנפש עצמו. ולפיכך על ידי עסק התורה נעשה יחוד "פנימי" בין האדם הלומד תורה עם הקב"ה (מאחר שאור אין סוף ב"ה שורה בתורה כנ"ל).

וכמאמר רז"ל על פסוק וביום חתונתו זה מתן

בכחינת פנימית [הכנת והשגת התורה - "נשמע" - היא יחוד "פנימי", כנ"ל], אלא על ידי "נעשה", כחינת עשיית המצות, להיות כלים ומשכן להשראה והמשכה זו.

וזהו שאמרו רז"ל מי גילה רז זה כו'.

ובזה יובן מאמר רז"ל, דכאשר הקדימו ישראל נעשה לנשמע אמר הקב"ה "מי גילה לבני רז זה", דלכאורה אינו מובן, מהו גודל הסוד והרז בהקדמת נעשה לנשמע.

שהיה באמת כחינת רז, שהוא כחינת העלם, שהרי הגילוי היה בהמשכת התורה בלי קדימת המצות.

אך הענין, לפי שבאותה שעה (קודם נתינת המצוות לישראל) הי' הסדר הנצרך להמשכת אור אין סוף ב"ה על ידי התורה בגדר "סוד", היינו דבר שלא נתגלה עדיין בעולם, מאחר שעדיין לא הי' ענין של קיום המצוות, ונתינת התורה לישראל (עם התגלות אור אין סוף ב"ה שבה) היתה רק מחסד השם עלינו.

אלא שישראל הבינו הסוד (שהמשכת התורה לדורות תלוי ב"נעשה ונשמע", שדרושה קדימת העבודה ד"נעשה", קיום המצות בקבלת עול מלכות שמים) שהיה אז בהעלם:

ד"ה וידבר אלקים פרק ה

אך הנה כל זה הוא דרך וסדר העבודה, להקדים יראה תתאה בקיום המצות תחלה, אם אין יראה אין חכמה, ואח"כ אם אין חכמה אין יראה, דהיינו המשכת חכמה עילאה בעסק התורה, שבה מלוכש ומיוחד יחוד אור אין סוף עד שתפול עליו אימה ופחד בכחינת "מולייתו חזי".

וסדר העבודה זו היא שייכא אחר שכבר ניתנו תורה ומצות לישראל.

אבל בשעת מתן תורה שעדיין לא היו ישראל מצווים על המצות, מאין היתה המשכת התורה חכמה עילאה בגילוי אין סוף ב"ה ממש [והרי לא היתה אצל ישראל קדימת "יראה תתאה" ע"י קבלת עול מצוות].

אך על זה נאמר וירד ה' על הר סיני, שהיתה אתערותא דלעילא ברצון יתברך מאליו ולצורך שעה, שהקב"ה "הפיץ חסד ה'", להגלות לישראל עם קרובו, "אע"פ שבני ישראל לא היו ראויים לזה עדיין.

רק שמכל מקום ישראל הבינו מעצמם שאי אפשר להיות קביעות זו של גילוי אור אין סוף ממש לדורות אלא על ידי קיום המצות, ולכך הקדימו נעשה לנשמע, כי הבינו שאי אפשר להיות "נשמע" - שמיעה לשון הבנה - הוא המשכת התורה

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

כאן בהיותה מלוכשת בהשגה גשמית דנפש הטבעית באלהות, וגם העונג עונג אלהי מושלל מכל בחי' יש אלא עונג רוחני אלהי ממש. וא"כ גם בחי' התפעלות בהשגה אלהית הזאת יקרא התפעלות אלהי' בבחי' אלהות ממש וכן התפעלות העונג התפעלות בעונג האלהי הוא (וכידוע הדמיון בזה בהפרש שבין עונג שבגשם כממון ומאכל, לעונג שבכבוד שהוא רוחני יותר אשר ע"כ יפקיר אדם כל תענוגיו הגשמי' לגביה. ועד"ז גם עונג שבכבוד, גשמי יחשב לעונג האלהי שבהשגה אלהי' בנשמה שבגוף. ועד"ז גם עונג זה, גשמי יחשב לגבי עונג הנשמה בג"ע, וכך הוא הדמיון בהשגת אלהות כו'), ועד"ז יש עשר כחות בנשמה שנהנית מזיו אלהי בג"ע רצון אלהי ושכל אלהי ומדות אלהי כו' הכל בבחי' האין דאלהות ומפני שנמצא[ן] מאין

והנה הדוגמא להבין מהות התפעלות הנפש האלהות בהשגתה בהיותה מלוכשת בהשגת הנפש הטבעית, הרי יובן קצת ממה שמצינו שהנשמות נהנין מזיו השכינה בג"ע (גם שהנשמות שם ג"כ בלבוש דנוג"ה אבל לאחר הבירור והוא הנקרא לבושי דכיא והוא מנוג"ה דחשמ"ל דבריאה או דיצירה כו') וכלולים עשר כחותיה רצון [ותענוג] ושכל ומדות כו' דודאי אור ההשגה שתשיג הנפש האלקית והעונג שמתענגת מזיו האלקי עצמו שבג"ע היא באה מצד גילוי בחי' אור האלהי שבנשמה זו כמו שהיא בלי העלם וצמצום כלל. ע"כ בודאי הרי זה בחי' אלהות ממש רק שמאיר ע"י השגה אלהית, והשגה זו האלהית מושללת מכל בחי' יש בתכלית אלא היא בבחי' האין האלהי. ועכ"ז תקרא השגה ע"ד ההשגה שתשיג הנשמה

בהיות מבואר למעלה בהשג' שכל הנה"ט בענין אלהי ששומע מאיזה אדם עדיין לא נתפעל מאומה בשמיעתו כו' ואח"כ ע"י היגיעה מתפעל מהקיצור כו', הרי מאחר ש[נכבר] חלף ועבר רגע אחד ושתיים שלא נתפעל מגופה של ההשגה עצמה מזה מורה על היות שבחי' אלהות שבהשגה זו מוסתר בה מאד ע"כ אין לו רק מה ששומע השכל מצד עצמו לכד ואין זה שייך אליו מפני ריחוק אור האלהי שבהשגה זו ממנו עד שע"י יגיעה דוקא יאיר אפס קצחו והוא הקיצור והתמצית ממנו ש[מ]תפעל בהודאה כנ"ל (וגם זה בריחוק אור העצם מאחר שבאה ההתפעלות בלשון בכך כנ"ל). וגם כאשר מתפעל מגופה של ההשגה עצמה במחשב' הנקרא מחשבה טובה כנ"ל (עד בחי' הכוונה עצמה שנקרא דו"ר שכליים בנפש הטבעית כנ"ל שהוא התפעלות מן העצם (ולא בלשון בכך שכבר עברה ההשגה בלא התפעלות כנ"ל). אלא מיד ששיגי השגה מצד עצמה מתפעל ואין ההתפעלות נפרדת כלל מן עצם המושג (כו') שזה מורה על היות שאין אלהות מוסתר כ"כ בהשגה זו. מ"מ הכל הוא בבחי' אלהות המוסתר בלבוש דנוג"ה ובפרט בהשגה דבינה שבנפש זו דנוג"ה כו', אשר אין לזה ערך כלל לבחי' אור האלהי העצמי שמאיר בבינה והשגה דנה"א המלוכב בהשגה זו עצמה שנפש הטבעית משגת שיש בה מעין אותו אור האלהי העצמי שבהשגה דבינה דנפש האלהית כשנהנית מזיו האלהי העצמי שבג"ע כנ"ל בלי מסך והעלם כלל.

ולזאת גם ההתפעלות שבהשגה זו דנפש האלהית תקרא בשם התפעלות אלהי' ממש ולא כמו התפעלות של דבר נפרד זולת אלהות כהתפעלות דנפש הטבעית בהשגתה. וזהו עיקר ההפרש ביניהם באותה השגה עצמה שנה"ט משגת.

קונטרס ההתפעלות

האלהי כניצוץ מן השלהבת והוא חלק אלוה ממש ע"כ נהנית מזיו כו' (וכמ"ש [במ"א] ביה אחידא כו' בבחי' יחידה שבה כו'). וע"ד דוגמא זו יובן גם בירידת הנשמה האלהית דבריאה או רוח דיצירה כו' בלבוש דנפש הטבעית בגוף גשמי שעדיין לא נפסק ממנה כח ומקור חוצבה הנק' צלם וכן מזולא כידוע בענין אך בצלם כו'. ומי שיש לו רוח דיצירה מאיר בבחי' רוח זה שבגוף משרשו בבחי' רוח דיצירה כמו שהיא בג"ע דיצירה כו' וכה"ג בנשמה דבריאה או נפש דעשיה. ולפי"ז הרי מובן עכ"פ שיש בנפש האלהית המלוכב בנפש הטבעית ג"כ מעין ואותה דוגמא בהתפעלות אלהי' ברצון ושכל ומדות שבה שהוא ג"כ בחי' אלהות ממש, מאחר שנקרא חלק אלוה כו' גם שירדה מטה מטה ביותר. והענין הוא שאין האור האלהי שבה מוסתר ונעלם כ"כ כמו שמוסתר ונעלם בנפש דנוגה, כי בחי' נוג"ה בעצם היא בחי' לבוש נפרד כמו בחי' הארת אור המאיר דרך המסך וכה"ג שגם שהוא [מאיר] אור גם כן אבל אינו אור העצמי כ"א אור נקנה מאחר שקיבל מאור העצם על ידי המסך. וכך הוא למעלה בחי' לבוש החשמ"ל דנוג"ה כידוע, משא"כ הנשמ' האלהית בשרשה מקבל' מאור האלהי העצמי בלי העלם ולבוש (ומה שיש לכל נשמה לבוש מנוג"ה בג"ע היינו רק בכדי שלא תבטל במציאות כו'). וגם בהיותה מתלבש' בלבוש דנפש הטבעית אין לה הסתר והעלם מחמת זה כלל, ולזאת אין בה שינוי באופן מהות התפעלות כחות שלה שכולם הם התפעלות אלהי' ממש שאין להתפעלו' כחות נה"ט ערך לזה כלל וכלל כמשי"ת, מפני שנבדלת בעצם מנה"ט רק נתפסת בה בדרך תפיסה והלבשה בלבד כידוע.

ומעתה יש להבין ההפרש שבין התפעלות נפש האלהי' בהשגה זו עצמה שתשיג נפש הטבעית כו'.

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

ממלאכים כי כמו שישראל נתחלקו לארבעה דגלים ובכל דגל כמה שבטים כמו כן המלאכים בתקונא דלעילא הם ד' תקוני דשכינתא דגל מחנה מיכאל ועל ידו כמה מחנות וכן בדגל מחנה גבריאל כו' ושרש יניקתן מבחי' האצילות הוא מ"ב גבולי אלכסון (שמזה נמשכו למטה בבריאה בחי' י"ב בקר שהים עומד עליהם מלמעלה שהם י"ב מלאכי' כללי' שלכל א' יש מחנה א' כמו י"ב שבטים שבט ראובן כו') והנה ענין האלכסון הוא בחי' האור הנעשה מזיגת המדות והתכלותן זה עם זה, כי ידוע דחח"נ הוא

(כ) **והנה** להבין בתוס' ביאור בענין התהוות הריבוי בנבראים שהוא מחמת ריבוי הצירופים כנ"ל יש להקדים מארז"ל דאי' בפ"ב דחגיגה כתוב א' אומר אלף אלפים ישמשוני' וריבוא רבבון קדמוהי יקומון וכתוב א' אומר היש מספר לגודויו, תניא רבי אומר משום אבא יוסי בן דוסאי אלף אלפים ישמשוני' מספר גדוד א' ולגודויו אין מספר, ופרש"י אלף אלפים הוא מספר של כל גדוד וגדוד אבל אין מספר כמה גדודין יש, והענין דהנה פ"י גדוד היינו המקור של יניקת וחיות כת ומחנה א'

והיינו מפני שהשפע נמשכה בבחי' התחלקות לחלקים מוגבלים שיהי' מכל חלק התהוות מלאך בע"ג כנ"ל וממילא שיש ג"כ גבול למספר ההתחלקות (ובאמת שזהו ע"י ב' בחי' גבורות שיש בבנין המל' הא' לצמצם מהות שפע המדות הנמשך בדיבור עד"מ באדם שאין התלבשות המדה בדיבור כמו שהיא בעצם ממש הב' הוא יהי' התחלקות השפע לחלקים רבים ע"י ריבוי הצירופים וכמ"ש ע"פ אד' שפתי תפתח ע' בסידור בשער ר"ה). אבל לגודויו אין מספר פ"י למקור היניקה שלהם דהיינו בחי' המדות שבאצילות עצמן אין להם מספר כלל לפי שיכול להיות כמה וכמה מזיגות בהמדות חסד שבחסד שבגבורה וחסד שבחסד שבת"ת כו' וכל מדה הנעשית מהתכללות המדות זו בזו כגון בחי' מדת החסד שבגבורה הנעשה מהתכללות ומזיגת מדת החסד עם מדת הגבורה שע"י התכללות זו נולד מדה ומזיגה חדשה והיא בחי' חסד שבגבורה הרי היא מדה ממדותיו ית' שהיא מקור השפע לנבראים ונק' גדוד כנ"ל וכעד"ז מדת החסד שבחסד שבגבורה וכו' וע"ז אמרו ולגודויו אין מספר משום דאיהו וגרמוהי חד שאפי' הכלים הנק' גרמוהי הם מיוחדות במאצילן ב"ה וכמו שהוא ית' אין לו סוף ותכלית כך מדותיו ית' החסד והגבורה כו' שהוא מתייחד בהן הם ג"כ בלי גבול ותכלית וע"כ גם בחי' ההתכללות ומזיגה שבהן הם ג"כ לאין סוף ממש, ועפ"ז יובן מ"ש ולתבונתו אין מספר, דלכאורה תמוה איך נופל לשון מספר על התבונה והל"ל אין חקר, אך הענין דתבונה אותיות בן וכת כי הנה יש בינה עילאה ובינה תתאה פ"י בינה עילאה היינו עצמיות ההשגה שאינה מקור למדות עדיין ובינה תתאה היינו כשנעשית מקור ושרש להולדת המדות ובעבודת ה' היינו כשמתבונן בגדולת ה' ותפארתו ונעשה ההשגה וההתבוננות מקור להתפעלות שנמשך מזה בשכלו איך שראוי לאהבה אותו וליראה ממנו וזה נק' תבונה בן וכת שהם כללות המדות הכלולים בהשגה דבינה הנק' תבונה ולכן שייך ע"ז לומר אין מספר כי הולדת המדות עליונות בן וכת שנולדים ונמשכים מן הבינה הם בריבוי לאין מספר ממש בלי גבול מצד התכללות המדות זה עם זה וזהו ענין ולגודויו אין מספר כנ"ל אבל בכל גדוד יש מספר כמה מלאכים נתהו' ונמשכים ממנו לפי שהמדה נמשכת בכי"ע ע"י המל' ששם נעשה ההתחלקות ע"י צירופי אותיות שיתהוו מלאכים בעלי גבול כנ"ל וגם כמה מלאכים יומשכו מכל גדוד כו' במספר מטעם הנ"ל רק שהוא מספר רב ועצום אלף אלפים וריבוא רבבות נולדים ונמשכים ממדה א' הנעשית מהתכללות המדות והיא הנק' גדוד כנ"ל ולגודויו אין מספר:

בקו הימין ובג"ה בקו השמאל וההמשכה מבחי' חכמה להוד נק' אלכסון וכן הבינה עם הנצח כשמתכללי' זה עם זה נק' אלכסון והוא ענין הארה חדשה שנעשה מזיגה חדשה ע"י התכללות הספי' זה עם זה מקו הימין לקו השמאל או מקו השמאל לקו הימין וזהו ענין י"ב גבולי אלכסון שכל בחי' אלכסון הוא ענין האור הנעשה ממזיגת והתכללות המדות והוא מקור השפע וחיות של מחנה מלאכים דבריאה והוא הנק' גדוד, והנה ההמשכה ממדות אלו דאצילות בכי"ע להיות התהוות המלאכים הוא באמצעות המל' שהיא בחי' דיבור העליון המלביש להמדות ומצירופי אותיות הדיבור מתהוים המלאכים כי מכל דיבור נעשה מלאך א' וזהו ענין צירופי השמות של המלאכים הדריאל יופי כו' כמ"ש בספרים ששמו אשר יקראו לו הוא הצירוף המחי' אותו, ויובן עד"מ מהמשכת וגילוי המדה שבלב בדיבור שבהיות המדה עדיין בלבו כגון כשאובח ומתאווה לאיזו דבר בלבו הרי אז עדיין אותה האהבה והתשוקה היא מציאת א' פשוט משא"כ כשמגלה ומפרש אותה לזולתו ע"י אותיות הדבור הרי היא מתחלקת לחלקים שבכל דיבור ודיבור יש חלק והארה ממנה מאחר שבדיבורים הללו היא נגבלת כולה ממילא שיש חלק ממנה בכל דיבור פרטי, הרי אנו רואים שע"י הדיבור נעשה התחלקות בהמדה שמתחלה כשהיתה בלבו היתה עצם פשוט אחד וכשמתגלית בדיבור היא מתחלקת לחלקים רבים וכך יובן למעלה שהתהוות ריבוא רבבות מלאכים דבי"ע מגודד א' שהיא מדה א' דאצילות הנעשי' ממזיגת והתכללות המדות כנ"ל, הוא דוקא ע"י שהמדה דאצי' נמשכת ומתלבשת בדיבור העליון שהיא בחי' מל' דאצי' ששם בדיבור דוקא מתחלקת המדה לחלקים רבים שהוא ריבוי הצירופים כנ"ל במשל ומכל צירוף מתהווה מלאך א' ומחמת שינוי הצירופים לכן הוא שינוי המלאכים זה מזה, ולכן הם ג"כ בע"ג ותכלית כמו אהבת מיכאל וכן השגתו שהם מוגבלים כודאי מאחר שהוא מוגבל בעצם ואילו הי' נמשך לו אהבה בלתי מוגבלת היה כלה ונפסד לגמרי והיינו לפי שמקבל הארה ממדות עליונות ע"י המל' ששם נעשה צמצום והתחלקות השפע לחלקים ושיהי' השפע בגבול ותכלית משא"כ המדות דאצי' כמו שהם בעצמותן הם בבחי' א"ס, וכן בבחי' פחד מחנה גבריאל נהר דינור יוצא מזיעתן כו' ומ"מ מוגבלת היא והיינו מפני שהארת הפחד הנמשך להם מפחד עליון דאצילות הוא ע"י התחלקות כנ"ל ומצירוף א' מקבל גבריאל כו' משא"כ מקור הפחד עליון באצי' הוא בבחי' א"ס, וזהו ענין אמרם ז"ל אלף אלפים בגדוד א' שיש מספר כמה וכמה מלאכים שמתהוים משפע מדה א' דאצי' שהוא ענין גדוד כנ"ל

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מהר"ש

תורת שמואל

עוררתך, והקב"ה שולח משמי מרום מי שמיקר³ ומשפיר אותם כחיה זו שמשפרת את הולד שנא' (יחזקאל ט"ז) ומולדתך ביום הולדת אותך לא כרת שרך ובמים כו', ומלקט להם שני עיגולי' א' של שמן וא' של דבש שנא' (האיזנו ל"ב) ויניקו דבש מסלע ושמן כו', וכיון שמכירין בהם מצרים באין להורגן ונעשה להם נס ונבלעין בקרקע ומביאין שורים וחורשין על גבם שנא' (תלים קכ"ט) על גבי חרשו חורשים כו', לאחר שהולכים היו מבצבצין ויוצאין כצמח השדה שנא' רבבה כצמח השדה נתתך, וכיון שמתגדלים באים עדרים עדרים לבתיהם שנא' ותרבי ותגדלי ותבואי בעדי עדיים, א"ת בעדי עדיים אלא בעדרי עדרים, וכשנגלה הקב"ה על הים הם הכירוהו תחלה שנא' זה אלי ואנוהו, ופרש"י הם הכירוהו תחלה שראו שכינתו כבר, זה אלי שראיתי כבר. ונמצא לפי דרש זה הי' הגילוי דקרי"ס שוה להצלתן מגזירת פרעה כל הבן הילוד כו', דאל"כ האיך הכירו אותו כו', וא"כ צ"ל מהו הרעש דקרי"ס הלא גם מגזירת כל הבן הילוד וגו' הי' ג"כ בחי' זו ממש. וגם צ"ל הלא במשה כתי' ודבר ה' אל משה פא"פ כאשר ידבר איש אל רעהו, וא"כ הלא דבר איש עם רעהו הוא פנים כנגד פנים ולמה ביקש הראני נא את כבודך, ואם דיבר עמו ולא ראה מהו שאמר פנים אל פנים מאי נפ"מ, וגם צ"ל מעלת משה שדיבר עמו פא"פ הלא בכל ישראל נא' פכ"פ דיבר ה' עמכם.

והחזיר תרל"א

[[ז]] אך הנה עדיין צ"ל דברי המד"ר שאמר כמה גדולים יורדי הים¹ שהרי משה רבן של כל הנביאי' כמה נתחבט עד שביקש הראני נא את כבודך, ובים כולם אמרו זה אלי כל א' מראה באצבע זה אלי, שלכאו' יפלא הלא גם משה הי' מירדי הים, ונמצא כי גם הוא ראה כמו כולם ולמה הי' צריך עוד לבקש הראני נא את כבודך, וגם משמע מהמד"ר הנ"ל שאמר כמה גדולים יורדי הים שמשמע שראיית הים היתה עוד יותר נעלה מראיי' משה, וכדמשמע לכאו' שהרי במשה כתי' וראית את אחורי ופני לא יראו, ובים נא' זה אלי כ"א מראה באצבע כו', דמשמע שהי' ראיית פניו. וגם עוד נוסף לזה שמשה ראה ע"י שביקש תחלה ובים הי' בלתי שום בקשה כלל, וכמ"ש ואתם תחרישון לא תתערון מידי וכמו שפי' רש"י שג' כיתות היו² כו', א"כ הלא נודע שכל דבר שבא באתעדל"ע בלתי אתעדל"ת ה"ה גבוה יותר, ובפרט בים שנא' להם ואתם תחרישון מובן שלמה ציוה ה' להם להחריש זהו מפני כי בחי' זו הוא אתעדל"ע שלמעלה מאתעדל"ת, וא"כ יפלא ביתר שאת למה ביקש משה עוד הראני נא את כבודך ולא פעל כל בקשתו שהרי אמר לו ופני לא יראו כו'. וגם צ"ל הלא נמצא בדרשי רז"ל בגמ' סוטה די"א ב' ובמד"ר שאמרו זה אלי שהכירו שזוהו שהציל אותנו מגזירת פרעה כל הבן הילוד, שהיו נשי ישראל יוצאו' ומולידו' בשדה, שאמרו שם וכיון שמגיע זמן מולידיהם הולכות ויולדות בשדה תחת התפוח שנא' (שה"ש ח) תחת התפוח

בשלה יד, יג-יד. יל"ש שם רמז רלג בתחלתו): ארבע כתות נעשו ישראל על הים, אחת אומרת נפול לים, ואחת אומרת נחזור למצרים, ואחת אומרת נעשה עמהן מלחמה, ואחת אומרת נצווה כנגדן. נוראה תורה שלמה בשלח שם (אות פא) שבכ"מ הגירסא: ג' כיתות]. (3) שמויקר: בגמ' סוטה שלפנינו: שמקיר. ובפירש"י שם: מנקיר, מנקר.

1) אך הנה עדיין. כמה גדולים יורדי הים: מאמר זה הוא המאמר השני שבהמשך והחזיר תרל"א".
להתחלת המאמר ראה גם ביאורו"ז להצ"צ ח"ב ע' תשמו ואילך. אוה"ת בשלח ע' תמב. וע' תקל.
2) וכמו שפי' רש"י שג' כיתות היו: לע"ע לא נמצא זה ברש"י שלפנינו. וראה ירושלמי תענית פ"ב ה"ה (ועד"ז במכילתא ותיב"ע

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר הרש"ב

קונטרס ומעין

אָשֶׁר שָׁנָא וְהִשְׁפִּיעָה לָהֶם הִיא רַק כְּמֵאן דְּשִׁדֵי כְּתֵר כְּתָפוּי שְׁלֵא מְרַצְוֵנוּ מִמֵּילָא אֵינּוּ בְּכַחֲשֵׁינָא הִתְלַבְּשׁוֹת פְּנִימִי, וְכִמּוּ עַל דְּרָף מְשָׁל בְּאֶדָם לְמִטָּה פְּשׁוּרָצָה בְּאִיזָה דְּכָר, הָרִי הוּא מְתַלְבֵּשׁ בְּהַדְּכָר הֵהוּא בְּפִנִימִיּוֹתוֹ (עַר טוֹט זִיף אֵן אֵין דְּעָם)

וְכָל זֶה הוּא בְּמְדַרְיגַת הַקְּדוּשָׁה, שְׁאֵלְקוֹת מְאִיר בְּגִילוּי בְּכַחֲשֵׁינָא הִתְלַבְּשׁוֹת, וְהִתְלַבֵּשׁ בְּטַל וְדְבוּק בּוֹ, אֲבָל בְּסִטְרָא אֲחָרָא שְׁאֵין הֵאֱלָקוֹת מְתַלְבֵּשׁ בְּתוֹכָהּ בְּפִנִימִית, כִּי אִם מְקִיף עָלֶיהָ מְלַמְעָלָה לְבָד, כִּי מְאַחַר שֶׁהֵן תּוֹעֵבַת ה'

כי בסטרא דקדושה שפאיר גילוי אלקות לכן הם בבחינת ביטול אל האור והחיות האלקי, וכמו על דרך משל באור וחיות הנפש שמתלבש באברי הגוף, הרי האברים בטלים אל הנפש, ולכל אשר יחפוץ ישנו, והיינו לפי שהאור וחיות הנפש מאיר בגילוי ממש באברי הגוף ונרגש בהם, משום זה המה בטלים אל האור והחיות, אבל כשאינו מאיר בגילוי ממילא אין המתלבש בטל אליו, וכמו אדם הקשור בשק אין השק בטל אל האדם, וכמו כן הוא בענין הגלגולים, כאשר נפש האדם מתגלגל בגוף הבהמה אין הבהמה בטלה אל נפש האדם מפני שאינו מתגלה בה, כי אם הוא אסור וקשור שם כמו אדם הקשור בשק וכמו בבית האסורים, וזהו הנקרא גלות שאינו מתגלה שם כי אם אסור וקשור לכד, ומשום זה אין גוף הבהמה בטל אל נפש האדם, וכן יובן למעלה, דבסטרא דקדושה שהאור והחיות אלקי מאיר בגילוי ונרגש בהם האור והחיות האלקי לכן הם בטלים אל האלקות, אבל בסטרא אחרת שאינו מאיר שם גילוי האור והחיות כי אם הוא בבחינת גלות אלקות לכן אינם בטלים אל אלקות.

קיצור. בקדושה אלקות מתלבש בפנימית ומאיר בגילוי כמו האב המתקשר עם בנו בלמדו עמו, ובסטרא אחרת עומד במקיף מלמעלה וההארה המחיה אותם כמאן דשדי בתר כפוי ובגלות אצלם כמו אדם הקשור בשק וכמו בענין הגלגולים רחמנא לצלן.

חומר ג פרק א

ומתקשר ומתאחד בו, וכמו אב הלומד עם בנו ורב עם תלמידו, הרי מצד האהבה אל הבן או אל התלמיד ורצונו בו שרוצה שייבין היטב, הרי הוא מתלבש ומתקשר בו להשפיע לו השכל בגילוי ממש (לפי ערפו) ושיתקבל בו הענין היטב בכלי שכלו, שידע ויבין את הענין שכלי, מה שאין כן בדבר שאינו רוצה בו אינו מתלבש בו כלל ועומד ברחוק ממנו, וכך יובן למעלה, דבסטרא דקדושה נמשך מבחינת פנים דרצון העליון שהוא בחינת גילוי ונמשך בבחינת התלבשות פנימי בתוכם ממש ומתאחד עמהם, מה שאין כן בסטרא אחרת אשר שגא ה' אינו מתלבש בהם בבחינת פנימי, כי אם בבחינת מקיף לכד, שמוכדל ומרוחק מהם לגמרי, ואינו מתערב עמהם, כל שכן שאינו מתאחד עמהם כלל וכלל, ומאחר שהאלקות מוכדל ומרוחק לגמרי מהסטרא אחרת, לכן היא בעצם בחינת מנות ממש, וגם מעט מזעיר אור וחיות שיונקת ומקבלת לתוכה מבחינת אחרים דקדושה שלמעלה הוא בבחינת גלות ממש בתוכה בסוד גלות השכינה, ומשום זה נקראים גם כן אלקים אחרים, (לעיל מאמר ב פרק ב נתבאר הטעם שנקראים אלקים אחרים מצד שרש יניקתם, וכאן מבאר מצד עצמם, והא בהא תליא), שהיא עבודה זרה ממש וכפירה באחדותו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, כי מאחר שאור וחיות דקדושה הוא בבחינת גלות בתוכה אינה בטלה כלל לגבי קדושת הקדוש ברוך הוא,

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנו יוסף יצחק – אדמו"ר הריי"צ

מאמרים תרצ"ב

ויש בו גם כח הגבול, וכמ"ש העה"ק ש"א פ"ח² דא"ס הוא שלימות מבלי חסרון ח"ו, וא"ת שיש לו כח בל"ג ואין לו כח בגבול אתה מחסר שלימותו, אלא כשם שיש לו כח הבע"ג, כן יש לו כח הגבול כו', ושם כ' זה לענין הספירות שהן בחי' כח הבל"ג וכח הגבול, שהכוונה הוא על או"כ דאצי, ומכ"ש שהוא כן באוא"ס עצומ"ה שיש בו גם כח הגבול, וזהו בחינת הרשימו שזהו ע"ד בחי' אותיות, וכמא' גליף גליפא בטה"ע, דפי' גליפא ל' חקיקה³, והיינו חקיקת האותיות שבאוא"ס שלפני הצמצום, ונק' בשם חקיקה להורות על העדר המציאות, וכידוע בהפרש* שבין אותיו' החקיקה לאותיות הכתיבה,

כח) והנה כוונת המאציל ב"ה בענין הצמצום א"א לומר שהכוונה הוא בבחי' סילוק האור ח"ו, כי איזה תכלית יש בבחי' העדר האור והגילוי, והרי במדרי' שלאחר הצמצום כתי'¹ לא לתוהו בראה כי לשבת יצרה, דעולם התוהו שהי' בחי' סילוק האור, אין זה כפי הכוונה האמיתית, כ"א הכוונה האמיתית היא בבחי' התיקון דלשבת יצרה בבחי' גילוי אור, וא"כ א"א לומר דכוונת הצמצום הוא שיהי' סילוק האור ח"ו, אלא דכוונת הצמצום הוא שהאור הזה יבוא אח"כ במדה וגבול, והוא ע"י בחי' הרשימו שנסאר בחלל זה לאחר הצמצום. וענין הרשימו היינו בחי' כח הגבול שבא"ס, כי הוא ית' כל יכול

* וכידוע בהפרש: ראה לקו"ת ר"פ בחוקותי [מה, א]. ד"ה פכ"פ, וד"ה אין עומדין תרס"ז [המשך תרס"ו ע' תעג ואילך. ע' תעו ואילך]. ד"ה נשא רע"ת [המשך תער"ב ח"א ע' תק].

3) דרך אמת לזח"א שם. וראה לקו"ת חוקת נט, ג. מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ה ח"ב ע' תרפט ואילך. ועוד.

1) ישע"י מה, יח (בשינוי).
2) העבודת הקודש שער א פרק ח.

חיוהי כנודע*, ובת"ת גם הכלי* שם הוי' כו', ומכ"ש בבחי' א"ק, מ"מ הנה לאחר כל ההפלאה וההפשטה ה"ה בבחי' מציאות דבר, וגם אפשר למלאותם, היינו שהם בבחי' מקור עכ"פ לכלים דאצי', וזהו שהן שרש נשמות דגופות. והחקיקה מעבר לעבר הוא משל על בחי' האותיות דטה"ע שלפני הצמצום, שהן בבחי' העדר המציאות לגמרי, וא"א למלאותם בדיו, היינו שאינם בגדר מקור כלל, ומ"מ ה"ז בחי' אותיות שנק' כח הגבול שבא"ס, ולפני הצמצום הי' האוא"ס הבל"ג מאיר בגילוי בהאותיות⁸, והכח הגבול הי' בהעלם, וע"י שנתצמצם האור נתגלה כח הגבול, שזהו פי' רשימו, היינו שזהו בחי' רשימו מהאוא"ס שלפני הצמצום שנשאר אחר הצמצום, שהרי זהו בחי' כח הגבול שבא"ס, שהוא א"ס ממש כמו הכח הבל"ג⁹, אלא דזה כחו ית' בבחי' בל"ג, וזה כחו ית' בבחי' גבול.

קיצור. יבאר דכוונת הצמצום הוא בשביל שהבל"ג יבוא במדה וגבול, והוא ע"י הרשימו, שהוא כח הגבול שבא"ס, ואותיות שלפני הצמצום, ונק' גליפו חקיקה, ויסביר ב' אופני חקיקה, (א) אחוזים במהות העצם שאפשר למלאותם, טה"ת כלים דא"ק, (ב) מעבר לעבר, אותיות, ואי אפשר למלאותם, טה"ע¹⁰.

ענינים. (רשימו, א) כח הגבול שבא"ס, (ב) אותיות שלפני הצמצום, (ג) טה"ע, (ד) מביא הבל"ג בהגבלה. יגליפו חקיקה. (חקיקה, א) בהעצם, (ב) טה"ת, (ג) מעבר לעבר, (ד) טה"ע.

ד"ה בסוכות תשבו (כז)

דאותיות הכתב הרי יש דבר נוסף על הקלף, והיינו בחי' מציאות דבר, ולמעלה היינו בחי' כלים דאצי' שהן בבחי' מציאות דבר, וכן בד"כ הכלים בכל מדריגה שנדבר ה"ה בבחי' מציאות, ומהאי טעמא נק' א"ק אדם דבריאה דכללות⁴, אמנם אותיות החקיקה אינם בבחי' מציאות דבר, והיינו בחי' האותיות שבאוא"ס שלפני הצמצום שאינם בבחי' מציאות, וכמו עד"מ אותיו' שבעצם הנפש, שהנפש מלאה אותיות⁵, ואינם בבחי' מציאות כלל. ובאמת הרי באותיו' החקיקה יש ג"כ ב' מיני חקיקה⁶, וכמו החקיקה על האב"ט שהגם שאין כאן אותיו' בבחי' מציאות, היינו שיהיו כדבר נוסף, מ"מ הרי יש להאותיות אחיזה באיזה דבר, וא"כ ה"ה בבחי' איזה מציאות, ועם היות שהאחיזה שלהם הוא בגופו ומהותו של האב"ט, והיינו שמציאותם הוא העצם ומהותו של האב"ט, ולא איזה דבר זולתו, מ"מ ה"ה בבחי' איזה מציאות, שהרי האותיות משחירים במקום החקיקה שאין האב"ט מבהיק כ"כ במקום ההוא, וגם באפשר למלאות אותן בדיו כו', ויש חקיקה מעבר לעבר כמו האותיות שבלוחות* שאין להם אחיזה כלל, והיינו שאינם בבחי' מציאות כלל גם לא באופן הנ"ל שהעצם הוא מציאותם, ואינם אלא אותיות בלבד, וא"א כלל למלאות אותן כו'. והמשל דחקיקה על אב"ט הוא על בחי' הכלים דא"ק, בחי' טה"ת, דהגם שהן רק בחי' שרש נשמות דגופות, מ"מ יש להם אחיזה שהן עכ"פ בחי' איזה מציאות, דהרי העדר המציאות דכלים דא"ק אינו כ"כ מצ"ע, כ"א מצד האור והגילוי⁷, והגם שמציאותם הוא רק בחי' האור בעצמו לא כמו דבר נוסף, דגם בחכ' הכלי נק'

* האותיות שבלוחות: שהיו מעבר לעבר כמרו"ל (שבת קד, א) מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין.
* נק' חיוהי כנודע: ראה ד"ה כימי צאתך תש"ח (קונטרס נו) פ"ט [ספר המאמרים תש"ח ע' 163].
* ובתפארת גם הכלל: ראה תו"א ותו"ח פ' נח רד"ה הן עם אחד ותו"א י, ב ואילך. תו"ח סד, ג.

טז ואילך. ד"ה מה רבו מעשיך תרמ"ד פרק ה (ספר המאמרים תרמ"ד קה"ת, תשס"ב) ע' שכ ואילך).
8) ראה לקו"ת הוספות לויקרא נב, ד ואילך. ועוד.
9) ראה גם ספר המאמרים תרכ"ט ע' קסג. ובכ"מ.
10) הקיצור דשנת ה'ש"ת: כוונת הצמצום בשביל הגילוי בגבול. רשימו הוא ע"ד אותיות. ויבאר אותיות הכתיבה ואותיות החקיקה על האב"ט או מעבר לעבר. והנמשל למעלה כלים דאצי', דא"ק טה"ת, דטה"ע.

האותיות, אילו מלים יצטרפו מהאותיות, ניתנים לאדם בבחירתו. האדם יכול לבחור מה לדבר, כלומר אילו צירופים לצרף ממספר האותיות שניתנו לנשמתו.

הדיבור הוא מעלת האדם, עד שכל המין האנושי נקרא בשם "מדבר", דבר המראה על הדרגה הגבוהה ביותר של המין האנושי. לכאורה הרי מעלת האדם היא

4) ראה לקמן פרק לח (לקמן ע' צז).
5) לקו"ת בחוקותי מה, ד. שה"ש ד, ב. ספר המאמרים תרצ"ו ע' 110. וש"נ.
6) מאמרי אדמו"ר הזקן שם ע' תרצ. המשך תרס"ו ותער"ב שבהערה ד"ה "וכידוע בההפוש". וראה גם לקוטי שיחות חלק ח ע' 127 ואילך. ד"ה וידבר ה' גו' זאת חוקת התורה תשמ"ה. ועוד.
7) וכמ"ש מזה בדרוש יו"ט של ר"ה הנ"ל [המשך תרס"ו ע' רן].
- ספר המאמרים עת"ר שבהערה 1. וראה גם המשך תער"ב ח"א ע' לקוטי דיבורים

יז. אמר: שיקחו משקה ולא יצטרפו לדבר מזה. שכן, במקום דיבורים אלה לא מדברים דיבורים שצריכים לדבר.

לכל נשמה היורדת לעולם ניתנים אותיות הדיבור במספר הקובע כמה תדבר הנפש במשך ימי חייה בעולם הזה. אלה הן אותיות בלי צירופים. ואילו צירופי

ספר בכיס: חומש, תניא, משניות, תהלים, ובכל רגע פנוי עליו ללמוד פסוק, כמה שורות תניא, משנה, פרק תהלים. מה שאני אומר כאן בעלי עסקים, אינני מתכוון לומר זאת כמדריך ומזהיר בלבד לחלק מסויים של בני ישראל, אני אומר זאת כאוהב כלל ישראל בדרך עצה טובה, כשיעשו כך יעזור השי"ת ויושפע להם שפע ברכה דרך כל הדלתות והחלונות.

הדבר נוגע לכל אחד מישראל לכשעצמו, וכן לכלל ישראל בכללותו. מלה של יהודי בתורה ותפלה, תחינה ובקשה, פותחת כל צינורות ההשפעה, מסירה קטרוגים ח"ו, מבטלת גזירות קשות ומביאה ברכה והצלחה.

שמעו מעשה שאירע אצל הבעש"ט. פעם ראה קטרוג גדול על בני ישראל ר"ל והתיעץ עם תלמידיו הקדושים והרבו בתעניות ולא יכלו לפעול, והשפיעו על הרב לגזור תענית (היינו שהרב לא ידע המעשה בפנימיות כי אם על ידי איזה תירוץ וטעמים גלויים השפיעו עליו שיגזור תענית). בשעת התענית, בהתאסף אנשים ונשים לומר תהלים, ראה הבעש"ט שעדיין הגזירה במקומה עומדת. לאחר מכן פנה הבעש"ט אל ר' נחמן מהורודונקה ואמר בשמחה גדולה ובפנים צהובות שהגזירה נתבטלה, וכל התלמידים שמחו שמחה גדולה. בשבת כ"ק הבעש"ט בצוותא עם תלמידיו הקדושים. סיפר להם, שאשה אחת ביטלה את הגזירה, כי בעת אמירת תהלים בבית הכנסת וכולם געו בבכיה, נתגברו טענות המקטרג, והיה בצער גדול. בעזרת נשים היתה אשה אחת פשוטה שגם תהלים לא ידעה לומר, ובשמעה הבכיות והקולות, אמרה:

ריבוננו של עולם, הרי אתה אבינו, בניך מתחננים לפניך בדמעות שלישי, אני יש לי חמשה ילדים וכשהם מתחילים לצעוק, איני יכולה לסבול, והקב"ה שיש לך כל כך הרבה ילדים הרי גם אם יהיה לך "לב אבן של תתרי" צריך אתה לענות להם, אבא שבשמים, ענה לילדיך!.

סיפור צריכים לא רק לשמוע אלא לקלוט בפנימיות. בכלל צריך להיות אודנין דשמעין, אוזניים ששומעות, ומתי נקרא ששומעים - כאשר מהשמיעה נוצרת הרגשה פנימית.

סיפור זה אומר לנו עד כמה מלה של יהודי משפיעה, עד כמה פרק תהלים יקר. יהודי כשהוא יושב אפילו בקצה העולם ובמלה של תורה או תהלים ביכלתו לפתוח צינורי הפרנסה לכלל ישראל.

ברם, מי ששייך להבין הענין של אחדות הוי', איך שהכל אלקות ואלקות היא הכל, אינו יכול לפטור את עצמו באמירת תהלים, וכשהוא פוטר את עצמו באמירת תהלים יש בכך משום פריקת עול.

שכל וחכמה? אלא מעלת השכל היא שהוא בא בדיבור. דיבור על פי החכמה מתחלק לארבעה חלקים, ועל פי התורה כדעת הרמב"ם - לחמשה חלקים:

(א) דיבורי מצוה בקריאת דברי תורה ודברי תפלה.
(ב) דיבור הנאהב, בשבח מעלת השכליות ומדות טובות.

(ג) דיבור המותר, והוא מצרכי האדם במסחרו במאכלו ובמשקהו וכדומה.

(ד) דיבור האסור, כמו שקר לשון הרע ורכילות.
(ה) דיבור הנמאס, והוא שיחה בטלה בסיפורי מעשיות שאין בהם תועלת.

תורת החסידות דנה ומסבירה את חמשת חלקי הדיבור האמורים בדרגות שונות. היא מחיה את היסודות ומגלה את הסוד הפנימי שבדיבור. היא מסבירה איך ה"לשון היא קולמוס הלב"¹. דיבור הוא המשרת של שכל ומדות.

על ידי האלקות שבתורת החסידות רואים את הבהירות של כל חלק מחמשת חלקי הדיבור, את המעלות והעדינות של דיבורי מצוה ודיבור הנאהב, את גסות הדיבור האסור ואת שפלות הדיבור הנמאס.

החסידות מבהירה מה נקרא דיבור המותר, היא מסבירה מה נקרא מותר. המותר על פי חסידות הנו מוגבל מאד. כלומר, החסידות אומרת שמה שמותר יש לדעת תחילה אם הוא נחוץ, ואם הוא איננו נחוץ אלא שהדבר מתחשק לו - אומרת החסידות שאף שהדבר שרוצים הוא דבר המותר מצד עצמו, הרי הרצון שהוא רוצה בו הוא רע גמור, שיש לעשות תשובה על כך.

כל אחד צריך להיות נזהר בדיבור, כלומר, בחלק השלישי של הדיבור שהוא דיבור המותר, שכן על פי רוב מביא החלק השלישי לחלק החמישי הנקרא דיבור הנמאס, דברים בטלים, והחלק החמישי מביא לחלק הרביעי שהוא דיבור האסור.

על בעלי עסקים במיוחד להיות זהירים בדיבור. שפת-היתר של מסחר היא אסקופה הנדרסת לכל מיני רע ר"ל. שפת-יתר היינו מה שחוזרים על כל דבר מספר פעמים ברתחה ובעונג. בלשון העולם נקרא הדבר "להמחיש בבוהן היד". שפת-יתר זו היא ר"ל מבוא לכל מיני רע.

הרבי האמצעי אומר שיתרון לבעלי עסקים על יושבי אוהל. בעלי עסקים רואים השגחה פרטית, אלקות, במוחש, ושפת היתר שבמסחר מטילה תבלול על העיניים, שלא זו בלבד שזה מעורר שלא רואים את ההשגחה הפרטית אלא שזה גם נוטל את העונג של רוחניות והאדם הופך למגושם. על בעלי עסקים להיות זהירים משפת יתר. לכל בעל עסק צריך להיות, בעמדו בחנות או בשוק,

¹ ליקוט ג אות יז

(1) חובת הלכות שער הבחינה. בחיי הקדמה לבהר קב, א.

רשימת המאסר

אנכי לא יכולתי להבין מאין באה לי צרה, ומי האשם בזה, כמה סיבות היו לי במה לתלות זאת, אך הנראה לי ברור יותר הי' כי בתור ערבון ומשכון "זאָלאָזשניק" לוקחים אותי.

את השערתי זאת הגדתי לאנשי ביתי יחיו. בעד מה? - שואל אותי חתני הרש"ג שיחי³. בעד מה? - עניתי - אינני יודע, אבל כן הוא, מסירה - הגידה כבוד אמי מורתי הרבנית תחי'. מסירה - ענו אחרי' זוגתי ובנותי יחיו - מסירה.

לא - עניתי - לא, אינני מאמין כי ימסרו אותי, ואין לי במה לתלות מסירה זו, אין זה אלא כי בתור ערבון - זאָלאָזשניק - לוקחים אותי.

מה עלינו לעשות - שואל חתני הרש"ג שי' - הגידו לנו דעתכם מה לעשות?

מה לעשות? - עניתי - ראש וראשונה להודיע באוהל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, להודיע בליובאוויטש, ניעזין והאדיין⁴, לבקש מאת אנ"ש להגיד תהלים בבתי כנסיות בימים הראשונים. ימים ראשונים - חוזרים וכופלים הדברים בנותי וחתני יחיו, ומה אתה חושב, ח"ו? . . . את זה - עניתי - נראה בעזרת השם ית' אחרי-כן. לא תעשו רעש, ובטח יודע תיכף ומיד בהרבה מקומות.

את אשר - הגדתי הלאה - יעשו אנ"ש שי' למקומותם הן פה והן במקומות שונות אין למנוע אותם, אבל מצדכם תשתדלו בכל האפשרי על-ידי הכירות. ולכל לראש להודיע לכל מקומות הלימוד אשר לא יפריעו ח"ו מלאכת הקודש, ובטח עתה יוכבד עוד יותר קבלת הכספים, כי הפחד והיראה יפול על כל העוסקים בזה בחפץ ורצון, ומה גם אלו העוסקים על-פי ההכרח וכפי', שימצאו טעם נכון לסוג אחר.

על כן עליכם לדעת פקודתי החזקה אשר מבלי התחשב עם החובות גמ"ח אשר מגיע ממני תשתדלו להשיג עוד כסף בגמ"ח ותשלחו העזר הדרוש לכל מקום של לימוד ותדעו כי עד אשר ישיבני השם ית' לביתי עליכם למלאות גם את מלאכתי בסדר מסודר.

* * *

על פי הדברים אשר שמעתי מאחד מבני ביתי⁵, הי' ברור לי כי מזכירי מר חיים שיחי' ליבערמאן⁶ כבר יודע הוא מאת הנעשה במעוני, ובודאי כי ביער את כל הכתבים אשר יוכלו לאשם אותו בתור מזכירי, ומה טוב הי' אם הי' עוזב את מעונו עד יעבור זעם, כי למה יסבול גם הוא, ועוד זאת כי הוא האחד אשר הי' יודע להמשיך העבודה, כי מכיר ויודע הוא מה שצריכים לעשות, אבל בוודאי לא ימצאו אצלו מאומה, ותודה לה'.

כבוד אמי מורתי, זוגתי, בנותי, חתני יחיו, כל אחד עומד משתומם, פניהם לבנים כסיד, העינים מלאים דמע, בשעה ההיא לא נמצאו דברים, כולם מביטים עלי בתימהון, בתקוה, בגעגועים, ברחמנות, בתחנון, ואין אומר דבר.

רבנו* בהיותה בחדרה לבדה ואין איש, והחלון הי' פתוח לחצר, הספיקה לאמר מבעד החלון אל האברך מענדל ש"ס שי** בזה הלשון: "שניאורסאָהן, אורחים באו לבקרנו", והוא הבינה, וירץ תיכף החוצה להודיע להמקורבים וכו'.

(6) ראה ספר השיחות תרפ"ז ע' 128 הערה 4.

(3) ראה אודותו ספר השיחות תרפ"ז ע' 28 הערה 2.
(4) בליובאוויטש - אוהל כ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק" ואוהל כ"ק בנו אדמו"ר המהר"ש. ניעזין - אוהל כ"ק אדמו"ר האמצעי. האדיאן - אוהל כ"ק אדמו"ר הזקן.
(5) [ברשימות הרב ר' אלי' חיים אלטהויז הי"ד: אחת מבנותיו של

(* במקום אחר נאמר שזו היתה הרבנית הצדקנית מרת חיי' מושקא נ"ע זי"ע.

(**) כ"ק אדמו"ר שליט"א.

פלא! הלא הרגעים ספורים, מחכים על בוא עגלת המרכבה, בעוד רגעים יבואו לקחת אותי אל המשמר, אל בית האסורים שפאלערני.

* * *

השם שפאלערני ידוע לכל, הכל יודעים, כי שפאלערני הוא דבר מאויים, השם בעצמו מטיל אימה, פחד וחרדה, וכשמזכירים שפאלערני הכל ברור, ולגודל פרסומו של מעלת אימת בית אסורים אשר ברחוב ההוא, נקרא בפי כל בשם התואר "שפאלערקע".

שפאלערקע זו אשר אימתה נופלת על הבריות בלי הבדל דת לאום מפלגה, נודעה היא גם בפי תינוקות והכל יודעים כי מכיוון שלוקחים לשם אינו דבר של שחוק או הוראת שעה, כלומר על יום או יומיים.

מכיוון שהאדם נידון לקחתו לשפאלערקע הוא אחד משני אלה: או שכבר דינו מוחלט, או שצריך דרישה וחקירה, וביותר בדיקה.

חושב הנני אשר אלה אשר יקראו דברי אלה לא ידעו מה בין חקירה ודרישה לבדיקה, וכבד עלי הדבר מכמה טעמים להאריך בזה, אך החקירה ודרישה היא רק בדברים, שאלות ותשובות, לא כן בדיקה, היא כעין רמזי עניינים מכריחי הדיבור, כמאמרו של נחמאנסאָהן, "שם מדברים, שם נפתח הפה, שם אומרים, מגידים, חוזרים ומגידים".

חקירה ודרישה הם דברים קלים, ודברים קלי הערך כאלו נעשים בשאר מקומות בעיר, לא כן שפאלערקע, אשר באי, הם מבניין הכבד, ולשפאלערקע זו - הנני מחכה על עגלת צבא המיועדה לבוא כל רגע, והרגעים ספורים.

* * *

ובשעה זו אשר רגעי ספורים, הרבה יש לדבר, הרבה יש לבקש, הרבה יש לצוות, הרבה יש לסדר, הנה דווקא בשעה זו אין הפה מדבר, ואין המוח שליט על הלב.

הלב מתרגש, ומתרגש ביותר, אין נותן להמוח להרהר, להמחשבה לחשוב, ולכח הדיבור לדבר, אבל בכל זה בחסדי השם ית' לא הנחתי מעמדי, דברתי איזה דברים קצרים שמכילים הרבה בהנוגע להסתדרות העבודה, ואמרת י להם:

"ברור לי אשר רשת הכינו לפעמי, באשמות כבודות ביותר, בעלילות נוראות, וגם ינסו להכריחני להודות על אשר לא חטאתי, - כלומר בעניינים שאינם נוגעים למלאכתי, מלאכת החזקת היהדות והחזקת התורה - ויהי מה, לא יפעלו אצלי מאומה. אם ישאלוני אודות עבודתי, אגיד את הכל, כלומר שהנני עוסק בהחזקת התורה ולומדי במידה שהיא, אם ישאלוני מי הם חבריי המשתתפים עמי, אקח הכל על עצמי, ובכן אם ח"ו יאסרו עוד את מי, ויאמרו לו כי הוא על-פי יסוד דְּבָרֵי שהגדתי, תדעו כי הוא שקר גמור, וכאמור אשר אצלי לא יפעלו מאומה, ואין דבר בעולם אשר יכריחני לעבור על החלטתי זו, ועליכם לדעת זאת, ברור לי כי כבר יש חומר לעלילה רבה אשר לולי זאת לא היו עושים צעד כזה, רואה הנני בפני נחמנסאהן כי יודעים המה מה שעושים, ובטח בראו חומר כזה אשר מדמים בנפשם כי יוכלו להרע לכלל ישראל על-ידי מאסר זה, אבל בטוח הנני ברור באלקי אבותינו הק' אשר

חלק ז ע' קצב-קצג.

7) על דבר ההפרש בין הרהור ומחשבה - להעיר מביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי בראשית א, ד. אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוא יתברך יפדני מידם, ואשוב אל עבודתי כבראשונה. שְׁמְרוּ לְקִיִּים אֶת אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה וְאֵל יִפּוֹל לְבַבְכֶם, וְהֵאלֵקִים יַעֲזֹרֵנוּ. רַק אֶת הַכְּתָבִים תִּקְחוּ מִן הַבַּיִת וְתַחֲלָקוּם בְּמִקְוֹת שׁוֹנִים בְּטוּחִים".

* * *

עוד לא הספקתי לכלות דברי אלה שב לולב והגיד כי המרכבה מחכה עלי וכי עלי למהר.

עניתו, דָּאָס איז פון די זאַכן וואָס אין דעם איצטיקן רוסישן צושטאַנד קאָהן מען ניט אָנווערין, און אפילו די וואָס ארעסטירין דעם אנדערין קאָנען זיין רואיק, אז זייער אָטשערעד וועט אויך קומען, איילען טאָר מען זיך ניט, אָנווערין וועט מען דָּאָס ניט.

לבשתי את בגדי העליון לקחתי ברכת הפרידה מאת כבוד אמי מורתי הרבנית תחי', זוגתי, ובנותי חנה, חי' מושקא, שיינא יחיו, והלכתי לחדר נכדי בן בתי הילד שלום דובער יחי', לראותו טרם הלכתי אל שפאלערקע.

ילד יקר ונעים שוכב בערשו, ערש ברזל קטנה, ישן לו בנעימה, יאריך השם ית' ימיו ושנותיו לאביו ולאמו, ולשמחת לבב כל משפחתינו ולשמחת לבב כל אוהבינו וידידינו יחיו, יגדלוהו לתורה ולחופה ולמעשים טובים.

רגעים אחדים עמדתי בחדרו, ובלי חשבון הוצאתי אנחה מלבי: יהי רצון, אשר הוא, הילד הלזה יחי' לאורך ימים טובים יהי' גדול באחיו, יעמוד על אותו בסיס אשר עומד זקנו, בלי חת מכל דבר בעולם, ילך באותו הדרך אשר דרכו כ"ק אבותי הק' בתעצמות עוז, דם קדוש הנוזל בעורקיו הבא בירושה מאב לבנו, לנכדו ולנינו.

ברגעים ההם נזכרתי את שיח קודש הקדשים אשר שמעתי מהוד כ"ק אאמו"ר הרב הקדוש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, אשר סיפר לי כי בעת הכנסי לבריתו של אברהם אבינו, כרגיל בכיתי על הכאב, אמר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע מה אתה בוכה, לכשתגדל תהי' חסיד ותדבר חסידות בשפה ברורה.

והלוואי כי נכדי זה לכשיגדל יעמוד על אותו הבסיס ועל אותו המעמד אשר סללו הוד כ"ק אבותינו הקדושים לעמוד חזק בכל הנוגע לתורה ויראת שמים, מבלי חָת מכל מונע ומעכב, וילחום בעד החזקת התורה ויראת אלקים ויעמוד לישע יראי אלקים.

* * *

א - אָזוי איז פּאַרצייכנט אין דעם רבי'נס רשימות המאסר מיט אַ מקום חלק נאָכן וואָרט זיין - . פון חסידים האָב איך געהערט אַז ער האָט געזאָגט וועסט דו זיין אַ רבי*. דערמיט איז אויך פאַרשטענדליך וואָס עס איז אַ מקום חלק אין די רשימות פון רבי'ן.

8) ראה רשימות דברים כ"ק אדמו"ר שליט"א י"ד שבט תש"י (לקוטי שיחות חלק א סוף עמוד 138 ואילך): ביים ברית האָט דער רבי געוויינט, כדרך התינוקות, האָט דער רבי מוהר"ש געזאָגט: וואָס וויינסט דו, וועסט אויסוואַקסן וועסט דו זיין. . . און זאָגן חסידות בשפה ברורה.

פרק ד משנה ו

רבי יוסי אומר: כל המכבד את התורה, גופו מכובד על הבריות, וכל המחלל את התורה, גופו מחולל על הבריות.

נקודות משיחות קודש

לכן, כאשר יהודי משתדל שהתורה תהיה מכובדת בעיני כולם, גם בעיני הבריות (אומות העולם), הבריות מכבדות "את גופו".

(שיחות קודש תשל"ח - מוצ"ש פרשת קורח)

דברי המשנה צריכים עיון: אצל יהודי הנשמה היא העיקר והגוף רק טפל אליה⁶. לפי זה, כאשר המשנה עוסקת בכבוד האדם ("מכובד על הבריות"), היה עליה להדגיש את הנשמה ולא את הגוף?!

זאת ועוד: הביטוי "בריות" מתאים למי שאין להם שום מעלה (לא מצד שכלם ולא מצד מידותיהם) והם בבחינת "בריות בעלמא"⁷, דהיינו שמעלתם היחידה היא שנבראו על-ידי הקב"ה. נשאלת אפוא השאלה - מהו השבח להיות מכובד על-ידי "בריות" נחותות שכאלה?

ההסבר הוא: כבוד התורה (שהיא חכמתו של הקב"ה) הוא דבר המתחייב בפשטות (גם ללא הנמקות והבטחות). אולם לעיתים עשויה השמירה על כבוד התורה להיות כרוכה בקשיים שמציבים חיי הגוף. שכן, בהיות בני ישראל נתונים בגלות כ"כבשה אחת בין שבעים זאבים"⁸, יתכן שהקפדה יתרה על ענינים הקשורים לכבוד התורה תסב להם קשיים בפרנסה וכיוצא בזה.

אומרת לנו המשנה: כאשר יהודי מכבד את התורה, אזי אפילו ה"בריות" הנחותות ביותר לא זו בלבד שלא יפריעו לו בעניני הגוף הגשמיים, אלא הן אף יסייעו לו בעניני הגוף. ואמנם כך גם רואים בפועל, שכאשר יהודי עומד בתוקף על עקרונותיו בכל הקשור לעניני יהדות - סביבתו רוחשת לו כבוד והערכה ומתקיים בו "כל המכבד את התורה - גופו מכובד על הבריות".

(תורת מנחם - התוועדות' תשמ"מ, כרך ג, עמ' 1820)

המפרשים¹ ביארו שהכוונה לכבד את 190 התורה ולומדיו. ואולם מכיון שכיבוד ספר-תורה הוא הלכה בשולחן-ערוך² ומסכת אבות באה ללמדנו ענינים שהם "מילי דחסידותא"³, מוכרחים, לכאורה, לפרש את המשנה באופן אחר.

עוד יש לדייק בדברי המשנה - "גופו מכובד" - מהו הדגש על "גופו" דוקא?

להבנת הדברים יש להתבונן בהנהגתו של רבי יוסי עצמו: מסופר במדרש⁴ על "מטרונה" (גבירה מבית המלוכה) שנהגה להציג לרבי יוסי שאלות שונות (כגון, מה הם מעשי הקב"ה לאחר שסיים לברוא את העולם?) ורבי יוסי היה משיב לה על שאלותיה. למרות שיכול היה להמנע מלהשיב לה - ובפרט שהשאלות לא נגעו כלל לאותן מצוות שהיא מחוייבת בהן - עם כל זאת השתדל רבי יוסי לענות על כל שאלותיה, וזאת כדי להעלות את כבוד התורה אף בעיניה של אותה "מטרונה".

לפי זה יש לומר כי באומרו "כבוד התורה" נתכוון רבי יוסי להסברת התורה באופן כזה שיעלה את קרנה וכבודה בעיני הבריות.

זאת אפוא מלמדנו רבי יוסי כי על-פי מידת חסידות יש לכבד את התורה גם במקום שאינו מחוייב מצד הדין וכמו במקרה הנ"ל: אשה נוכריה שואלת שאלות על התורה ואין כל חיוב לענות עליהן - אף-על-פי-כן טרח רבי יוסי להשיב עליהן, בכדי שגם אומות העולם ("הבריות") יכבדו את התורה.

זו גם הסיבה שרבי יוסי נקט הלשון "גופו מכובד", שכן לגויים יש שייכות אך ורק לגופו של היהודי (כנאמר בתניא⁵: "הגוף החומרי הנדמה בחומריותו לגופי אומות העולם"), אך בכל הנוגע לנשמת היהודי - אין לגויים כל קשר ושייכות.

(1) רש"י ורע"ב. (2) אורח-חיים סימן קמו, יורה-דעה סימן רמד. (3) בבא קמא ל, א. (4) לדוגמה ראה בראשית-רבה ד, ו. שם יז, ז. ועוד. (5) פרק מט. (6) ראה תניא פרק לב. (7) תניא שם. (8) מדרש תנחומא תולדות ה.

בי"ה, כ"ד סיון, תשט"ז
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מחיי סיון, בבשורה טובה שמפיץ ספרי חב"ד במדה האפשרית, ואף שאינו מפרט בזה, הרי כפי דרישת השעה, ובפרט שמתקרבים אנו לקץ גלותנו, וידוע המענה דמלכא משיחא לכשיפוצו מעינותיך חוצה, שהפצת ספרי חסידות הוא אחד הדברים בזה, מובן שצריך להתאמץ ולהוסיף בזה כהנה וכהנה, וידוע מרז"ל אין מזרזין אלא למזרזין, שאם עד עתה הפיץ במדה האפשרית צריך להתעסק גם בהגדלת המדה והוא ע"י תעמולה בעצמו וע"י אחרים בהכרח לימוד תורת החסידות וכו', ובפרט שתעמולה זו מצ"ע ג"כ הכרחית וחיונית היא, וכיון שהאמור הוטל על כל אחד ואחד מדורנו זה המכיר בחובתו וזכה להודע ממאור שבתורה זוהי תורת החסידות, בודאי ניתנו לו הכחות למלאות ציווי וחובה זו, והשי"ת יצליחו שיהי' בלי עכובים ובמדה גדולה הולכת וגדלה עוד יותר.

כבקשתו אזכירם על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע.

בברכה להצלחה בהנ"ל.

בי"ה, כ"ט סיון, תשט"ו
ברוקלין.

הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ בנשי"ק כו'
מוה"ר אלימלך שליט"א

שלום וברכה!

ז"ע הגיעני הידיעה אשר בזמן הקרוב מתכוון לעלות לחזור לאה"ק תבנה ותכונן ע"י משיח צדקנו במהרה בימינו, ויהי רצון אשר תהי' נסיעתו כשורה ובהצלחה, ובבואו למקומו יוסיף אומץ במפעלים להחזקת היהדות והפצתה ברוח ישראל סבא, אשר עם לבדד ישכון בין העמים.

ודוקא זוהי הדרך להשגת המטרה להיות גוי אחד בארץ להמשיך אחדות השי"ת גם בארץ ע"י ההתחלה בענינו שלו ובהד' אמות של עצמו להחדירם, אשר רק אחת האמת ואחת המטרה להקריא אשר ד' אחד ושמו אחד, ע"י הליכה בתורתו תורה אחת מבלי כל פשרות וויתורים, וכהכרזת רז"ל אודות המלך שלמה אשר מלכותו שלימה היתה ותקופתו מלכות ישראל בכל הדרה: יאבד שלמה ואלף כמוך ואל תאבד אות אחת מן התורה.

ועאכו"כ בדורנו תועה ונבוך זה, שאין לנו אלא תורתנו (מלשון הוראה) **בכל** ענין ופרט, ואשר רק היא חיינו וקיומנו בתור יחיד ועאכו"כ בתור אומה.

ונוסף זכות ואחריות על כל אלה שמגזע הבעש"ט הרב המגיד ותלמידיהם הם להפיץ מעינות תורת הבעש"ט (נשמתא דאורייתא) עד שיבואו ג"כ החוצה, היינו הפצת לימוד תורת החסידות והליכה בהדרכותי' ומנהגי' בחוגים ההולכים ומתרחבים עד שיעשו נחלת כל עם ישראל.

והרי כבר התאוננו מאז על מה ששמוני נטרה את הכרמים (היינו כרם אמיתי, ובכ"ז מתאוננים ומצטערים למה ש)כרמי שלי לא נטרתי, וכוונתי בזה כפשוטה, אשר כיון שחוננו השי"ת בהשפעה גם בחוגים שלע"ע אינם יודעים ומכירים המאור שבתורת החסידות, חוב קדוש הוא ותפקיד לראש ולראשונה, להכירם תורת הבעש"ט ותלמידיו ממלאי מקומו עד שתחדור הכרה זו בחייהם היום יומים, במחשבה דבור ומעשה, ולפום גמלא שיחנא, ובפרט שזכות אבותיו מסייעתו, להיות צנוּר, דרך בו יגיעו המעינות לכמה וכמה מישראל, וגודל הענין בטח אינו דורש ביאור נוסף לדכותי'.

בברכת הצלחה בכהנ"ל.

בי"ה, כ"ו סיון, תשט"ו
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיום הראשון. כבקשתו אזכירו על הציון הקי של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע בהנוגע לפרנסתו ומצב העסק שלו, ויהי רצון שיבשר טוב בקרוב בזה.

בודאי למותר לעוררו אשר עצה היעוצה למנוע הקישויים בהרחבת הפרנסה, הוא, לכל לראש להרבות בצדקה, שעל זה אומר הקב"ה הזן ומפרנס לכל, ובחנוני נא בזאת, וכבר אמרו רז"ל שהנתינה של הקב"ה הוא לא רק יברכך אלא גם וישמרך, שיהי שמור מכל בכל וישתמש בה מתוך בריאות ושמחה, וככל שירבה בצדקה תתרבה ההצלחה...
בברכה.

בי"ה, כ"ט סיון, תשט"ז
ברוקלין.

שלום וברכה!

... איני יודע אם תהי' תועלת נוספת במה שאכפול עוה"פ נקודת השקפתי בזה, ובכל זה אנסה בקיצור נמרץ, והוא:

שבימינו אלה, ובפרט אצלו, נראה במוחש שפרנסתו הגשמית ופרנסתו הרוחנית היינו מספר מושפעיו לוקחי חבל בשמיעת שיעורים, ריבוי מספר המתפללים בביהכ"נ, וכיו"ב, תלויות זו בזו.
(ב) אף שמשתדל אני לעורר גם בע"ב מביהכ"נ שלהם שמכיר אני אותם לעסוק בהתפתחות ביהכ"נ, מובן שהם בע"ב ולא משרתים בקדש, שמזה ברור שפעולותיהם בשטח זה מוגבלות, משא"כ למשרת בקדש שזה עיקר ענינו.

(ג) נוסף על כל זה בכלל ההנהגה דמלאכתו נעשית על ידי אחרים, כפי המבואר ברז"ל היא הנהגה דלע"ל, וגם זה רק בהנוגע לחרישת שדות וכו' ולא לעניינים הקשורים בתורה ומצות.

(ד) נוהגים הרבנים הצעירים שבמצב כשנוקקים לפתח ביהכ"נ שאין סומכין בזה על איזה בע"ב שיהיו אף שמשתדלים לנצל השפעתו ולעוררם לעשות בזה ביותר וביותר אבל הם הנוטלים חלק בראש, ואפילו בפעולות הנעשות ע"י הבע"ב הם העומדים אחורי הפרגוד ונותנים זריקות מזמן לזמן.

(ה) בהנוגע לקהלתו, הנה אירע למעלה מדרך הטבע שאיזה מהבע"ב מוכנים לפעול יותר ממה שאפשר הי' לקוות מהם, והם המעוררים ודורשים מאתו שישתתף הוא בפעולות, שזהו היפך הגמור מהנהגה שצריכה להיות, ולהבהיר המצב לבאר דעתי עוד יותר הנני חוזר את מה שאמרת לי לזוהי פעמים שמההכרח הכי גדול שיבקר בבתי בע"ב או עכ"פ שיפגש עמהם לעתים קבועים, ואין מספיק בזה דבור טלפוני ועאכו"כ שגם דבור זה אינו או שהוא לעתים רחוקות ביותר, ואף שמובן שאין דעתי נוחה כלל מהנהגת ארצוה"ב שהרב הוא א סאשעל ווארקער, אבל מובן ג"כ שאין לחכות בחיזוק והרחבת ביהכ"נ שלהם עד שתשתנה הנהגה זו דארצוה"ב, ולכן מוכרח שיבקר ויפגש עם שכני ביהכ"נ לעוררם לבא להשתתף בהשיעורים בביהכ"נ כו' וכו'. ובמה דברים אמורים שיהי' זה בהצלחה **כשיקלט** אצלו הרעיון שזהו טובתו האמיתית עוד יותר מאשר טובתם של הבע"ב, וכבר ידוע הפתגם החסידותי מדברי רבנו הזקן, שמה שלומדים בדרכי עבודת השם מהנהגת גנב, וכמאמר המשנה איזהו חכם הלומד מכל אדם, שאף שבפעם הראשונה אינו מצליח בכ"ז מנסה עוד פעם ועוה"פ.

ויהי רצון ששורותי אלה המועטות בכמות תספיקנה ויודיע אז ער האט זיך **אריינגעווארפען** בהעבודה בכל עיני בית הכנסת אפילו אלו שאין מתן שכרם בצדס תיכף און האט זיך אריינגעווארפען בשמחה ובטוב לבב און אן מרה שחורה, והשי"ת יצליחו.

בברכה לבשו"ט.

מז א וַיִּקַּח קִרְחַ בֶּן־יִצְהָר בֶּן־קֵהֶת בֶּן־לֵוִי
 וּדְתָן וְאַבְיָרִם בְּנֵי אֱלִיאָב וְאוֹן בֶּן־פִּלֵּת בְּנֵי
 רְאוּבֵן כִּסִּי׃ ב וַיִּקְמוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וְאֲנָשִׁים מִבְּנֵי־
 יִשְׂרָאֵל חֲמִשִּׁים וּמְאַתָּים נְשִׂאֵי עֵדָה קְרָאִי
 מוֹעֵד אֲנָשֵׁי־שָׁם׃ ג וַיִּקְהָלוּ עַל־מֹשֶׁה וְעַל־
 אֶהֱרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלֵהֶם רַב־לָכֶם כִּי כָל־הָעֵדָה
 כָּלָם קֹדְשִׁים וּבְתוֹכְכֶם יְהוֹה וּמִדּוּעַ תִּתְּנֵנָּשָׂאוּ
 עַל־קֵהֶל יְהוֹה כִּסִּי׃ ד וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּפֹּל

א ואתפלג קרח בר יצהר בר
 קהת בר לוי ודתן ואבירם בני
 אליאב ואון בר פלת בני
 ב וקמו לפני משה וגבריאל מבני
 ישראל מאתן וחמשין וברבי
 כנשתא מערעי זמן אנשין
 דשמא: ג ואתפנשו על משה
 ועל אהרן ואמרו להון סגי לכון
 ארי כל כנשתא פלהון קדישין
 וביניהון שריא שכנתא די ומא
 די אתון מתברבין על קהלא
 די: ד ושמע משה ונפל על

רש"י

(א) ויקח קרח. פרשה זו יפה נדרשת במדרש רבי תנחומא: ויקח קרח. לקח את עצמו לצד אחד להיות נחלק מתוך העדה לעורר על הכהנה, וזהו שתרגם אונקלוס "ואתפלג", נחלק משאר העדה להחזיק במחלוקת. וכן (איוב טו): "מה יקחך לבד", לוקח אותך להפליגך משאר בני אדם. דבר אחר: "ויקח קרח" משך ראשי סנהדראות שבהם בדברים, כמו שנגמר (במדבר ט): "קח את אהרן" (הושע יד): "קחו עמכם דברים": "בן יצהר בן קהת בן לוי. ולא הזכיר "בן יצקב", שבקש רחמים על עצמו, שלא יזכר שמו על מחלוקתם, שנגמר (בראשית מט): "בקהלם אל תחד כבדי". והיכן נזכר שמו על קרח? בהתייחסם על הדוכן בדברי הימים, שנגמר (דה"א א ו): "בן אבסוף בן קרח בן יצהר בן קהת בן לוי בן ישראל": ודתן ואבירם. (תנחומא) בשביל שהיה שכט ראובן שרוי בחנינתם תימנה, שכן לקהת ובניו החונים תימנה, נשתתפו עם קרח במחלוקתו: אוי לרשע, אוי לשכנו! ומה ראה קרח לחלק עם משה? נתקנא על נשיאותו של אליצפן בן עזיאל, שמנהו משה נשיא על בני קהת על פי הדבור. אמר קרח: אחי אבא ארבעה היו, שנגמר (שמות ו): "ובני קהת וגו'". עמרם הבכור נטלו שני בניו גדלה: אחד מלך ואחד כהן גדול; מי ראוי לטל את השנה? לא אני, שאני בן יצהר, שהוא שני לעמרם? והוא מנה נשיא את בן אחיו

הקטן מכלם! הריני חולק עליו ומבטל את דבריו! מה עשה? עמד וכנס ר"נ ראשי סנהדראות, רבן משכט ראובן שכניו, והם אליצור בן שדאור וחקריו וכיוצא בו, שנגמר: "נשיאי עדה קריאי מועד". ולהלן הוא אומר (במדבר א): "אלה קרואי העדה" והלבישן טליתות שכלן תכלת, באו ועמדו לפני משה, אמרו לו: טלית שפלה של תכלת חייבת בציצית או פטורה? אמר להם: חייבת! התחילו לשחק עליו. אפשר? טלית של מין אחר חוט אחד של תכלת פוטרה, זו שפלה תכלת לא תפטור את עצמה? בני ראובן. דתן ואבירם ואון בן פלת: (ג) רב לכם. הרבה יותר מדאי לקחתם לעצמכם גדלה: כלם קדשים. (תנחומא) כלם שמעו דברים בסיני מפי הגבורה: ומדוע תתנשאו. אם לקחת אתה מלכות, לא היה לך לברר לאחריך כהנה, לא אתם לבדכם שמעתם בסיני אנכי ה' אלהיך, כל העדה שמעו: (ד) ויפל על פניו. (תנחומא מ"ד) מפני המחלוקת, שכבר זה בידם סרחון רביעי: חטאו בעגל (שמות לב): "ויחל משה", במתאוננים (במדבר יא): "ויתפלל משה", במרגלים (שם יד): "ויאמר משה אל-ה' ושמעו מצרים", במחלוקתו של קרח נתרשלו ידיו. משל לבן מלך שסרח על אביו ופיס עליו אהבו פעם ושתיים ושלש, כשסרח רביעית נתרשלו ידי האוהב ההוא, אמר: עד מתי אטריח על המלך, שמא לא יקבל עוד ממני:

אפוהי: ה ומליל עם קרח ועם כל כנשתה למימר בצפרא ויהודע יי ית דכשר לה וית דקדיש ויקרב לקדמוהי וית די יתרעי בה יקרב לשמושה: ו דא עבידו סבו לכוז מחתנן קרח וכל כנשתה: ז וקבו בהון אשתא ושויו עליהון קטורת בוסמין קדם יי מחר ויהי גברא דיתרעי יי הוא קדיש סגי לכוז בני לוי: ח ואמר משה לקרח שמעו כען בני לוי: ט הוצר לכוז ארי אפרש אלהא דישראל יתכון

על־פניו כס"י: ה וידבר אל־קרח ואל־כל־עדתו לאמר בקר וידע יהוה את־אשר־לו ואת־הקדוש והקריב אליו ואת אשר יבחרבו יקריב אליו כס"י: ו זאת עשו קחו־לכם מחתות קרח וכל־עדתו כס"י: ז ותנו־בהן אש ושימו עליהן קטורת לפני יהוה מחר והיה האיש אשר־יבחר יהוה הוא הקדוש רב־לכם בני לוי כס"י: ח ויאמר משה אל־קרח שמעו־נא בני לוי כס"י: ט המעט מכם פי־הבדיל אלהי

רש"י

(ה) בקר וידע וגו'. עתה (במדבר רבה) עת שכרות היא לנו ולא נכון להראות לפניו, והוא היה מתפונן לדחותם שמא יחזרו בהם: בקר וידע ה' את־אשר־לו. לעבודת לוי: ואת־הקדוש. לכהנה: והקריב. אותם אליו (תנחומא). והתרגום מוכיח כן: ויקרב לקדמוהי יקרב לשמושיה. ומדרשו: בקר - אמר להם משה: גבולות חלק הקדוש־ברוך־הוא בעולמו, יכולים אתם להפוך בקר לערב? כן תוכלו לבטל את זו, שנאמר (בראשית א): "ויהי־ערב ויהי־בקר... ויבדל". כף (דה"א כג): "ויבדל אהרן להקדישו וגו'": (ו) זאת עשו קחו־לכם מחתות. מה ראה לומר להם כך? אמר להם: בדרך העכו"ם יש נימוסים הרבה וכמרים הרבה, וכלם (ס"א: ואין כלם) מתקבצים בבית אחד; אנו אין לנו אלא ה' אחד, ארון אחד ותורה אחת ומזבח אחד וכהן גדול אחד - ואתם ר"נ איש מבקשים כהנה גדולה? אף אני רוצה בכך, הא לכם תשמיש חביב מכל, היא הקטרת החביבה מכל הקרבנות, וסם המות נתון בתוכו, שבו נשרפו נדב ואביהוא, לפיכך התרה בהם: "והיה האיש אשר־יבחר ה' הוא הקדוש", כך הוא בקדשתו. וכי אין אנו יודעים, שמי שיבחר הוא הקדוש? אלא אמר להם משה: הריני אומר לכם שלא

תתחייבו: מי שיבחר בו יצא חי וכלכם אוכדים (במדבר רבה): מחתות. פלים שחותין בהם גחלים ויש להם בית יד: (ז) רב־לכם בני לוי. דבר גדול אמרתי לכם. ולא טפשים היו, שכך התרה בהם וקבלו עליהם לקרב. אלא הם חטאו על נפשותם, שנאמר: "את מחתות החטאים האלה בנפשותם". וקרח שפקח היה, מה ראה לשטות זה? עינו הטעתו ראה שלשלת גדולה יוצאה ממנו: שמואל ששקול כנגד משה ואהרן. אמר: בשבילו אני נמלט! וכ"ד משמרות עומדות לבני בניו כלם מתנבאים ברוח הקדש שנאמר (ד"ה א כה): "כל־אלה בנים להימן". אמר: אפשר כל הגדלה הזאת עתידה לעמד ממני ואני אדם? לכך נשתתף לבא לאותה חזקה ששמע מפי משה שכלם אוכדים ואחד נמלט: "אשר־יבחר ה' הוא הקדוש" - טעה ותלה בעצמו. ולא ראה יפה לפי שבניו עשו תשובה ומשה היה רואה יפה. (תנחומא): רב־לכם. דבר גדול נטלתם בעצמכם לחלק על הקדוש־ברוך־הוא: (ח) ויאמר משה אל־קרח שמעו־נא בני לוי. התחיל לדבר עמו דברים רבים. פיין שראהו קשה ערף, אמר: עד שלא ישתתפו שאר השבטים ויאבדו עמו, אדבר גם אל כלם. התחיל לזרו בהם: "שמעו־נא בני לוי": (ט) ולעמד

מִכְנֻשָׁתָא דְיִשְׂרָאֵל לְקַרְבָּא יִתְכוּן
 קְדָמוּהִי לְמַפְלַח יֵת פְּלִחָן
 מִשְׁכָּנָא דִּי וּלְמַקָּם קָדָם כְּנֻשָׁתָא
 לְשִׁמְשׁוּתֵהוּן: י וְקָרַב יִתְדָּ וְיֵת
 כָּל אַחִיד בְּנֵי לְוִי עֲמִיד וְכַעֲזָן אֲתוּן
 בְּעֵז אָף כְּהִנָּתָא רַבְתָּא: יא כִּכְן
 אֲתָּ וְכָל כְּנֻשָׁתָּ דְאִדְמַנְתוּן עַל יֵי
 וְאַהֲרֹן מָה הוּא אָרִי אֲתֵרְעַמְתוּן
 עֲלוּהִי: יב וְיִשְׁלַח מֹשֶׁה לְמַקְרִי
 לְדַתָּן וּלְאַבִּירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וְאָמְרוּ
 לֹא נָסַק: יג הַזֶּעַר אָרִי אֲסַקְתָּנָא
 מֵאַרְעָא עֲבָדָא חֶלֶב וּדְבָשׁ
 לְקִטְלוּתָנָא כַּמְדַּבְרָא אָרִי
 אֲתֵרְבֵּרְבֵּת עֲלָנָא אָף אֲתֵרְבֵּרְבֵּא:
 יד בָּרָם לֹא לְאַרְעָא עֲבָדָא חֶלֶב
 וּדְבָשׁ אַעֲלֵתָנָא וְיִהְיֶה תָּנָא לְנָא
 אַחֲסַנְתָּ חֶקְלִין וְכַרְמִין הַעֲיֵנִי
 גְּבַרְיָא הָאֲנֹן תְּשַׁלַּח לְעֹרָא לֹא
 נָסַק: טו וְתִקַּף לְמֹשֶׁה לְחֻדָּא
 וְאָמַר קָדָם יֵי לֹא תִקְבֵּל בְּרַעְוָא
 קַרְבְּנֵהוּן לֹא תִמְרָא דְחַד מִגְּהוּן
 שְׁחָרִית וְלֹא אַבְאָשִׁית יֵת חַד

יִשְׂרָאֵל אֲתַכֶּם מֵעֵדֶת יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֲתַכֶּם
 אֵלָיו לְעַבֵּד אֶת־עַבְדֶּת מִשְׁכַּן יְהוָה וְלַעֲמֹד
 לְפָנַי הַעֲדָה לְשִׁרְתָּם כִּשִׁי: י וַיִּקְרַב אֲתָךְ וְאֶת־
 כָּל־אֲחִיד בְּנֵי־לְוִי אֲתָךְ וּבִקְשִׁיתֶם גַּם־
 כְּהֵנָּה כִּשִׁי: יא לָכֵן אֶתָּה וְכָל־עֲדַתְךָ הַנְּעָדִים
 עַל־יְהוָה וְאַהֲרֹן מַה־הוּא כִּי כְּתִיב תְּלוּנוּ קְרִי תְּלִינוּ
 עֲלָיו כִּשִׁי: יב וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְקַרְא לְדַתָּן
 וּלְאַבִּירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וַיֹּאמְרוּ לֹא נַעֲלָה כִּשִׁי:
 יג הַמַּעֲט כִּי הֵעֲלִיתָנוּ מֵאֶרֶץ זֹבַת חֶלֶב וּדְבָשׁ
 לְהַמִּיתָנוּ בַּמִּדְבָּר כִּי־תִשְׁתַּרְר עֲלֵינוּ גַם־
 הַשְּׁתַּרְר: שְׁנֵי ע"ב כְּחֹל יד אָף לֹא אֶל־אֶרֶץ זֹבַת
 חֶלֶב וּדְבָשׁ הֵבִיאָתָנוּ וַתִּתֵּן־לָנוּ נַחֲלַת שָׂדֶה
 וְכָרֶם הַעֲיֵנִי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תִּנְקֹר לֹא
 נַעֲלָה כִּשִׁי: טו וַיַּחַר לְמֹשֶׁה מְאֹד וַיֹּאמֶר אֶל־
 יְהוָה אֶל־תִּפֶּן אֶל־מִנְחָתָם לֹא חַמּוֹר אֶחָד

רש"י

בַּמִּדְבָּר, שְׁאֲמַרְתָּ לָנוּ (כַּמְדַּבְּרֵי יד): "בַּמִּדְבָּר הַזֶּה
 יָפְלוּ פְגָרֵיכֶם": הַעֲיֵנִי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תִּנְקֹר וְגו' .
 אָפְלוּ אֶתָּה שׁוֹלַח לְנַקֵּר אֶת עֲיֵנֵינוּ אִם לֹא נַעֲלָה
 אֵלֶיךָ, לֹא נַעֲלָה: הָאֲנָשִׁים הָהֵם. כְּאֵדָם הַתּוֹלָה
 קָלְלָתוֹ בְּחִבְרוֹ: (טו) וַיַּחַר לְמֹשֶׁה מְאֹד. נִצְטַעַר
 עַד לְמָאֵד: אֶל־תִּפֶּן אֶל־מִנְחָתָם. לְפִי פְשׁוּטוֹ:
 הַקְטַרְתָּ שְׁהֵם מְקַרְבִּים לְפָנֶיךָ מִחַר, אֵל תִּפֶּן
 אֵלֵיהֶם. וּמְדַרְשׁוֹ: אָמַר: יוֹדַע אֲנִי שֵׁישׁ לָהֶם חֶלֶק
 בְּתַמִּידֵי צְבוּר, אָף חֶלְקָם לֹא יִקְבֵּל לְפָנֶיךָ לְרַצוֹן,
 תִּנְיָחֵנוּ הָאֵשׁ וְלֹא תֵאָכְלֵנוּ: לֹא חַמּוֹר אֶחָד מֵהֶם
 נִשְׁאֲתִי. לֹא חַמּוֹר שֶׁל אֶחָד מֵהֶם נִטְלָתִי, (תַּנְחוּמָא)
 אָפְלוּ כְּשֶׁהִלְכָתִי מִמִּדְּבָר לְמַצְרַיִם וְהִרְכַּבְתִּי אֶת
 אֲשֵׁתִי וְאֶת בְּנֵי עַל חַמּוֹר וְהִזָּה לִי לִטְלֹא אוֹתוֹ
 הַחַמּוֹר מִשְׁלָהֶם, לֹא נִטְלָתִי אֶלָּא מִשְׁלִי. וְתַרְגּוּם

לְפָנַי הַעֲדָה. לְשִׁיר עַל הַדּוּכָן: (י) וַיִּקְרַב אֲתָךְ.
 לְאוֹתוֹ שְׁרוּת שְׁהִרְחִיק מִמֶּנּוּ שְׂאֵר עֵדֶת יִשְׂרָאֵל:
 (יא) לָכֵן. בְּשִׁבִיל כֶּף אֶתָּה וְכָל־עֲדַתְךָ הַנְּעָדִים
 אֲתָךְ עַל־הַ, כִּי בְשִׁלְיָחוֹתוֹ עֲשִׂיתִי לְתֵת כְּהֵנָּה
 לְאַהֲרֹן וְלֹא לָנוּ הוּא הַמִּחְלָקָת הַזֶּה: (יב) וַיִּשְׁלַח
 מֹשֶׁה וְגו'. (סְנֵהדְרִין קי) מְכָאן, שְׂאִין מִחֻזְקִין
 בְּמִחְלָקָת, שְׁהִזָּה מֹשֶׁה מִחֻזֵּר אַחֲרֵיהֶם לְהַשְׁלִימָם
 בְּדַבְרֵי שְׁלוֹם: לֹא נַעֲלָה. פִּיהֶם הַכְּשִׁילָם, שְׂאִין
 לָהֶם אֶלָּא יְרִידָה: (יד) וַתִּתֵּן־לָנוּ. הַדְּבָר מוֹסֵב עַל
 "לֹא" הָאָמֹר לְמַעֲלָה, כְּלוּמַר לֹא הֵבִיאוּתָנוּ וְלֹא
 נָתַתָּ לָנוּ נַחֲלַת שָׂדֶה וְכָרֶם, אֲמַרְתָּ לָנוּ (שְׁמוֹת ג):
 "אַעֲלָה אֶתְכֶם מֵעֲנֵי מִצְרַיִם אֶל־אֶרֶץ טוֹבָה
 וְגו'" - מִשֵּׁם הוֹצֵאתָנוּ וְלֹא אֶל אֶרֶץ זֹבַת חֶלֶב
 וּדְבָשׁ הֵבִיאוּתָנוּ, אֶלָּא גִזְרַתָּ עֲלֵינוּ לְהַמִּיתָנוּ

מֵהֶם נִשְׂאָתִי וְלֹא הִרְעֵתִי אֶת־אֶחָד מֵהֶם כִּשִׁי׃
 מִזֹּ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־קֶרַח אַתָּה וְכָל־עַדְתְּךָ הֵיוּ
 לִפְנֵי יְהוָה יְהוּה אֶתָּה וְהֵם וְאַהֲרֹן מִחֵר כִּשִׁי׃
 וַיִּקְחוּ אִישׁ מִחֶתְתּוֹ וּנְתַתֶּם עֲלֵיהֶם קְטֹרֶת
 וְהִקְרַבְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אִישׁ מִחֶתְתּוֹ חֲמֻשִׁים
 וּמֵאֲתָיִם מִחֶתֶת וְאַתָּה וְאַהֲרֹן אִישׁ
 מִחֶתְתּוֹ כִּשִׁי׃ וַיִּקְחוּ אִישׁ מִחֶתְתּוֹ וַיִּתְּנוּ
 עֲלֵיהֶם אֵשׁ וַיִּשְׂמוּ עֲלֵיהֶם קְטֹרֶת וַיַּעֲמִדוּ
 פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן׃ וַיִּקְהַל
 עֲלֵיהֶם קֶרַח אֶת־כָּל־הָעֵדָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל
 מוֹעֵד וַיֵּרָא כְבוֹד־יְהוָה אֶל־כָּל־הָעֵדָה כִּשִׁי׃ ׀
 שְׁלִישִׁי כ וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן
 לֵאמֹר׃ כֹּה הַבְּדִלוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וְאֹכְלָהּ
 אַתֶּם פְּרָעֵע׃ כב וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ אֵל
 אֱלֹהֵי הַרוּחֹת לְכָל־בֶּשֶׂר הָאִישׁ אֶחָד יִחַטָּא
 וְעַל כָּל־הָעֵדָה תִּקְצַף כִּשִׁי׃ ׀ כג וַיְדַבֵּר יְהוָה
 אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר׃ כד דַּבֵּר אֶל־הָעֵדָה לֵאמֹר
 הֵעֲלוּ מִסִּבִּיב לְמִשְׁכַּן־קֶרַח דָּתָן וְאַבִּירָם כִּשִׁי׃ כה וַיִּקָּם מֹשֶׁה וַיֵּלֶךְ

מִנְהוֹן׃ טו וַאֲמַר מֹשֶׁה לְקֶרַח אַתָּה
 וְכָל כְּנֻשְׁתְּךָ הָיוּ זְמִינִין לְקָדָם יי
 אַתָּה וְאַהֲרֹן וְאַהֲרֹן מִחֵר׃ יז וְסָבוּ
 גְבַר מִחֶתֶתִּיהָ וּתְשׁוּוּן עֲלֵיהוֹן
 קְטֹרֶת בּוֹסְמִין וּתְקַרְבוּן קָדָם יי
 גְבַר מִחֶתֶתִּיהָ מֵאֲתָן וּחֲמֻשִׁין
 מִחֶתֶזֶן וְאַתָּה וְאַהֲרֹן גְבַר מִחֶתֶתִּיהָ׃
 יח וְנִסִּיבוּ גְבַר מִחֶתֶתִּיהָ וַיִּהְיוּ
 עֲלֵיהוֹן אֲשֶׁתָּא וְשׁוּיָאוּ עֲלֵיהוֹן
 קְטֹרֶת בּוֹסְמִין וְקָמוּ בְּתַרְע מִשְׁפָּן
 זְמָנָא וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן׃ יט וְאַכְנֻשׁ
 עֲלֵיהוֹן קֶרַח ית כָּל כְּנֻשְׁתָּא לְתַרְע
 מִשְׁפָּן זְמָנָא וְאַתְגְּלִי וְקָרָא דִּי
 לְכָל כְּנֻשְׁתָּא׃ כ ומְלִיל יי עִם
 מֹשֶׁה וְעִם אַהֲרֹן לְמִימֵר׃ כא
 אַתְפְּרָשׁוּ מִגּוֹ כְּנֻשְׁתָּא הָדָא
 וְאַשְׁצִי יתְהוֹן כְּשַׁעָה׃ כב וְנִפְּלוּ
 עַל אֲפִיהוֹן וְאַמְרוּ אֵל אֱלֹהֵא
 רוּחֵינָא לְכָל בְּשָׂרָא גְבַרָא חַד
 יַחֻב וְעַל כָּל כְּנֻשְׁתָּא יְהִי רְגִזָּא׃
 כג ומְלִיל יי עִם מֹשֶׁה לְמִימֵר׃
 כד מְלִיל עִם כְּנֻשְׁתָּא לְמִימֵר
 אִסְתְּלִקוּ מִסְּחֹר סְחֹר לְמִשְׁכַּנָּא
 דְּקֶרַח דָּתָן וְאַבִּירָם׃ כה וְקָם
 מֹשֶׁה וַאֲזַל לְוֹת דָּתָן וְאַבִּירָם

רש"י

הַרוּחֹת. יוֹדֵעַ מִחֻשְׁבוֹת, אֵין מִדְּתָךְ כְּמִדַּת בְּשָׂר
 וְדָם׃ מְלַךְ בְּשָׂר וְדָם שְׁפָרְחָה עֲלָיו מְקַצֵּת מְדִינָה,
 אֵינוּ יוֹדֵעַ מִי הַחֹטָא, לְפִיכָךְ כְּשֶׁהוּא כּוֹעֵס נִפְרַע
 מִכָּלֶם, אָבַל אַתָּה לְפָנֶיךָ גְלוּיּוֹת כָּל הַמִּחֻשְׁבוֹת
 וַיּוֹדֵעַ אַתָּה מִי הַחֹטָא׃ הָאִישׁ אֶחָד. הוּא הַחֹטָא
 וְאַתָּה עַל כָּל הָעֵדָה תִּקְצַף? אָמַר הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־
 הוּא׃ יָפָה אֲמַרְתָּ, אֲנִי יוֹדֵעַ וּמוֹדִיעַ מִי חֻטָּא וּמִי
 לֹא חֻטָּא׃ (כד) הֵעֲלוּ וְגו'. כְּתַרְגוּמוֹ׃ "אִסְתְּלִקוּ"
 מִסְּבִיבוֹת מִשְׁכַּן קֶרַח׃ (כה) וַיִּקָּם מֹשֶׁה. (מְדַרֵּשׁ
 רַבָּה) כְּסָבוּר שִׁישְׂאוּ לוֹ פָּנִים, וְלֹא עָשׂוּ׃

אונקלוס: "שְׁחֵרִית", לְשׁוֹן אֲרָמִי כִּי נִקְרָאת
 אֲנִירָא שֶׁל מְלַךְ שְׁחֹר (כ"ב מ"ז): (טז) וְהֵם.
 עַדְתְּךָ: (יז) וְהִקְרַבְתֶּם וְגו' אִישׁ מִחֶתְתּוֹ.
 הַחֲמֻשִׁים וּמֵאֲתָיִם אִישׁ שְׂבָכָם: (יט) וַיִּקְהַל
 עֲלֵיהֶם קֶרַח. (תַּנְחוּמָא) בְּדַבְרֵי לְצַנוּת; כָּל הַלֵּילָה
 הַהוּא הֵלֶךְ אֲצֵל הַשְּׂבָכִים וּפְתָה אוֹתָם׃ "כְּסָבוּרִין
 אַתֶּם שְׁעָלִי לְבִדִי אֲנִי מִקְפִּיד? אֵינִי מִקְפִּיד אֲלֵא
 בְּשָׂבִיל כָּלְכֶם! אֵלוּ בְּאֵין וְנוֹטְלִין כָּל הַגְּדֻלוֹת: לו
 הַמְּלָכוֹת וְלֹאֲחִיו הַכְּהֵנָה! עַד שְׁנֹתְפָתוּ כָּלֶם׃ וַיֵּרָא־
 כְּבוֹד ה'. בָּא בְּעַמּוּד עָנָן׃ (כב) אֵל אֱלֹהֵי

וְאָזְלוּ בְתִרוּהֵי סְבִי יִשְׂרָאֵל:
 כו ומליל עם פנשתא למימר
 זורו כען מעלוי משפני גבריא
 חיביא האלין ולא תקרבון בכל
 די להון דלמא תלקון בכל
 חוביהון: כו ואסתלקו מעלוי
 משפנא דקרח דתן ואבירם
 מסחור סחור ודתן ואבירם נפקו
 קימין בתרע משפניהון ונשיהון
 ובניהון וטפלהון: כח ואמר
 משה בדא תדעון ארי יי שלחני
 למעבד ית כל עובדיא האלין
 ארי לא מרעותי: כט אם כמותא
 דכל אנשא ימותון אלין וסערא
 דכל אנשא יסתער עליהון לא יי
 שלחני: ל ואם בריאה יברי יי
 ופתחת ארעא ית פומה ובלעת
 יתהון וית כל די להון ויחתון בד
 חייך לשאול ותדעון ארי ארגיו
 גבריא האלין קדם יי: לא והנה
 בד שצי למלא ית כל פתגמיא
 האלין ואתבוצע ארעא די
 תחותיהון: לב ופתחת ארעא ית
 פומה ובלעת יתהון וית אנש
 בתיהון וית כל אנשא די לקרח
 וית כל קנניא: לג ונחתו אנון

אֶל־דָּתָן וְאֶבִירִם וַיֵּלְכוּ אַחֲרָיו זְקֵנֵי
 יִשְׂרָאֵל כִּסִּי: כו וַיְדַבֵּר אֶל־הָעֵדָה לֵאמֹר סוּרוּ
 נָא מֵעַל אֹהֲלֵי הָאֲנָשִׁים הַרְשָׁעִים הָאֵלֶּה
 וְאֶל־תִּגְעוּ בְכָל־אִשֶּׁר לָהֶם פֶּן־תִּסְפּוּ בְכָל־
 חַטֹּאתֵם: כז וַיַּעֲלוּ מֵעַל מִשְׁכַּן־קֶרַח דָּתָן
 וְאֶבִירִם מִסָּבִיב וְדָתָן וְאֶבִירִם יֵצְאוּ נֹצְצִים
 פֶּתַח אֹהֲלֵיהֶם וּנְשֵׁיהֶם וּבְנֵיהֶם וְטַפָּם כִּסִּי:
 כח וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּזֹאת תִּדְעוּן כִּי־יְהוָה שְׁלַחְנִי
 לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל־הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה כִּי־לֹא
 מִלְּבִי כִסִּי: כט אִם־כְּמוֹת כָּל־הָאָדָם יִמְתּוּן אֵלֶּה
 וּפְקַדְתָּ כָּל־הָאָדָם יִפְקַד עֲלֵיהֶם לֹא יְהוָה
 שְׁלַחְנִי כִסִּי: ל וְאִם־בְּרִיאָה יִבְרָא יְהוָה
 הָאָדָמָה אֶת־פִּיהָ וּבִלְעָה אֹתָם וְאֶת־כָּל־אִשֶּׁר
 לָהֶם וַיִּרְדּוּ חַיִּים שְׂאֵלָה וַיִּדְעֹתָם כִּי נֹאצּוּ
 הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֶת־יְהוָה כִּסִּי: לא וַיְהִי כְּכַלְתּוֹ
 לְדַבֵּר אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתִּבְקַע
 הָאָדָמָה אֲשֶׁר תַּחְתֵּיהֶם: לב וַתִּפְתַּח הָאָרֶץ
 אֶת־פִּיהָ וַתִּבְלַע אֹתָם וְאֶת־בְּתֵיהֶם וְאֵת
 כָּל־הָאָדָם אֲשֶׁר לְקֶרַח וְאֵת כָּל־הַרְכֹּוֹשׁ: לג וַיִּרְדּוּ הֵם וְכָל־אִשֶּׁר לָהֶם

רש"י

ובניו - סגני כהנה, ואליצפן - נשיא הקהתי:
 (כט) לא ה' שלחני. אלא אני עשיתי הכל
 מדעתי, ובדין הוא חולק עלי: (ל) ואם בריאה.
 חדשה: יברא ה'. להמית אותם במיתה שלא מת
 בה אדם עד הנה, ומה היא הבריאה? ופצתה
 האדמה את-פיה ותבלעם, אז וידעתם כי נאצו הם
 את ה', ואני מפי הגבורה אמרתי. ורבותינו פירשו
 (סנהדרין קי): אם בריאה פה לארץ מששת ימי

(כז) יצאו נצבים. (תנחומא) בקומה זקופה לקרף
 ולגדף, כמו (שמואל א יז): "וימתצב ארבעים יום"
 דגלית: ונשיהם ובניהם וטפם. בא וראה כמה
 קשה המחלקת: שהרי בית דין של מטה אין
 עונשין אלא עד שביא שתי שערות, ובית דין של
 מעלה עד עשרים שנה, וכאן אבדו אף יונקי
 שדים: (כח) לעשות את כל-המעשים האלה.
 שעשיתי על-פי הדבור לתת לאהרן כהנה גדולה,

חַיִּים שְׂאֵלָה וַתִּכַּם עֲלֵיהֶם הָאָרֶץ וַיֹּאבְדוּ
 מִתּוֹךְ הַקָּהָל: ^א וְכָל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר סְבִיבֹתֵיהֶם
 נָסוּ לְקִלְמָם כִּי אָמְרוּ פֶּן־תִּבְלַעֲנוּ הָאָרֶץ ^{כס"ו}:
^{לה} וְאִשׁ יֵצֵאָה מֵאֵת יְהוָה וְתֹאכַל אֶת
 הַחֲמִשִּׁים וּמֵאֵתִים אִישׁ מִקְרִיבֵי הַקְּטָרֶת: ^ם
^{יז} א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ^ב אָמַר
 אֶל־אַלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן וַיִּרָם אֶת־הַמַּחֲתָת
 מִבֵּין הַשְּׂרָפָה וְאֶת־הָאִשׁ זָרַה־הַלֵּאָה כִּי
 קָדְשׁוֹ ^{כס"ז}: ^ג אֵת מַחֲתוֹת הַחֲטָאִים הָאֵלֶּה
 בְּנִפְשָׁתָם וַעֲשׂוּ אֹתָם רִקְעֵי פַחִים צְפוּי
 לַמִּזְבֵּחַ כִּי־הִקְרִיבֶם לִפְנֵי־יְהוָה וַיִּקְדְּשׁוּ וַיְהִיו
 לְאוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל ^{כס"ח}: ^ד וַיִּקַּח אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן
 אֶת מַחֲתוֹת הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר הִקְרִיבוּ הַשְּׂרָפִים
 וַיִּרְקְעוּם צְפוּי לַמִּזְבֵּחַ ^{כס"ט}: ^ה וּזְכָרוֹן לִבְנֵי
 יִשְׂרָאֵל לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא־יִקְרַב אִישׁ זָר אֲשֶׁר
 לֹא מִזְרַע אַהֲרֹן הוּא לְהִקְטִיר קְטָרֶת לִפְנֵי
 יְהוָה וְלֹא־יְהִי כְקֶרַח וּכְעֵדָתוֹ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר

וְכָל דֵּי לְהוֹן פֶּד חַיִּין לְשֹׂאֹל
 וְחִפְתָּ עֲלֵיהוֹן אֲרַעָא וְאָבְדוּ מִגּוֹ
 קְהֵלָא: ^{לד} וְכָל יִשְׂרָאֵל דֵּי
 בְּסַחְרֵינִיהוֹן עֲרָקוּ לְקִלְהוֹן אַרְי
 אָמְרוּ דְלִמָּא תִּבְלַעֲנָנָא אֲרַעָא:
^{לה} וְאִשְׁתָּא נִפְקַת מִן קָדָם יִי
 וְאָכַלְתָּ יַת מֵאֵתָן וְחִמְשִׁין גְּבָרָא
 מִקְרִיבֵי קְטָרֶת בּוֹסְמִיָא: ^א וּמְלִיל
 יִי עִם מֹשֶׁה לְמִימְרָ: ^ב אָמַר
 לְאַלְעָזָר בֶּר אַהֲרֹן בְּהִנָּא וַיִּפְרֹשׁ
 יַת מַחֲתִיתָא מִבֵּין יִקְדִּיָא וַיַּת
 אֲשְׁתָּא יִרְחִיק לְהֵלָא אַרְי
 אֲתַקְדְּשׁוּ: ^ג יַת מַחֲתִית חֲטִיבָא
 הָאֵלִין דְּאֲתַחֲבֹבוּ בְּנִפְשָׁתִיהוֹן
 וַעֲבָדוֹן יַתְהוֹן טַסִּין רִדִּידִין
 חוֹפָאָה לְמַדְבָּחָא אַרְי קְרַבְנוֹן
 קָדָם יִי וְאֲתַקְדְּשׁוּ וַיְהוֹזֵן לְאֵת
 לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל: ^ד וַנְּסִיב אֶלְעָזָר
 בְּהִנָּא יַת מַחֲתִיתָא דְנִחְשָׂא
 דְקִרְיָבוּ יִקְדִּיָא וְרִדִּידִנוֹן חוֹפָאָה
 לְמַדְבָּחָא: ^ה דְכָרְנָא לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
 בְּדִיל דֵּי לֹא יִקְרַב גְּבַר חִלוּנֵי דֵּי
 לֹא מִזְרַעָא דְאַהֲרֹן הוּא לְאַסְקָא
 קְטָרֶת בּוֹסְמִין קָדָם יִי וְלֹא יְהִי
 כְקֶרַח וּכְכַנְשָׁתָהּ כִּמָּא דֵּי מְלִיל יִי

רש"י

מאֲתָן שְׁנַחֲלָקוּ עַל הַכֹּהֲנִים וַנְּשַׁרְפוּ:
 (ד) וַיִּרְקְעוּם. אינטינדר"ש בַּלְעִז: (ה) וְלֹא־
 יְהִיָּה כְקֶרַח. כְּדֵי שְׁלֵא יְהִיָּה כְקֶרַח: כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר
 ה' בְּיַד־מֹשֶׁה לוֹ. כְּמוֹ "עֲלִי" עַל אַהֲרֹן דִּבֶּר אֶל
 מֹשֶׁה, שִׁיְהִיָּה הוּא וּבְנָיו כְּהֹנִים, לְפִיכֹף "לֹא־יִקְרַב
 אִישׁ זָר אֲשֶׁר לֹא מִזְרַע אַהֲרֹן וְגו'". וְכֵן כָּל "לִי"
 וְ"לוֹ" וְ"לָהֶם" הַסְּמוּכִים אֶצֶל "דְּבֹר" - פְּתֻרוֹם
 כְּמוֹ "עַל". וּמִדְרָשׁוֹ: עַל קֶרַח. וּמֵהוּ בְּיַד מֹשֶׁה, וְלֹא
 פְּתַב אֶל מֹשֶׁה? רְמִז לְחֻלְקִים עַל הַכֹּהֲנִים, שְׁלוֹקִין
 בְּצַרְעַת, כְּמוֹ שְׁלֵקָה מֹשֶׁה בְּיַדוֹ, שְׁנֵאֲמַר (שְׁמוֹת ד):

בְּרֵאשִׁית - מוֹטָב, וְאִם לֹא יִבְרָא ה'. (ר"ל יִבְרָא
 ה' הַפָּה לְכָאֵן): (לד) נָסוּ לְקִלְמָם. בְּשִׁבִיל הַקּוֹל
 הַיּוֹצֵא עַל בְּלִיעֵתָן: (ב) וְאֶת־הָאִשׁ. שְׁבִתּוֹף
 הַמַּחֲתוֹת: זָרַה־הַלֵּאָה. לְאָרֶץ מֵעַל הַמַּחֲתוֹת: כִּי
 קָדְשׁוֹ. הַמַּחֲתוֹת וְאִסּוּרֵין בְּהִנָּאָה, שְׁהָרֵי עֲשָׂאוּם
 כְּלֵי שֶׁרֶת: (ג) הַחֲטָאִים הָאֵלֶּה בְּנִפְשָׁתָם. (יומָא
 לו) שְׁנַעֲשׂוּ פּוֹשְׁעִים בְּנִפְשׁוֹתָם, שְׁנַחֲלָקוּ עַל
 הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: רִקְעֵי. רִדִּידִין: פַּחִים. טַסִּין
 מְרַדִּיִן טִיבִי"ש בַּלְעִז: צְפוּי לַמִּזְבֵּחַ. לְמִזְבֵּחַ
 הַנְּחֹשֶׁת: וַיְהִיו לְאוֹת. לְזַכָּרוֹן, שִׁיאֲמָרוּ: אֵלּוּ הָיוּ

יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה לֹא כִסִּי: פ וַיִּלְנוּ כָּל־עַדַת
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמַּחֲרַת עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן
 לֵאמֹר אַתֶּם הַמֵּתִים אֶת־עַם יְהוָה: ז וַיְהִי
 בְּהִקְהַל הָעֵדָה עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן וַיִּפְּנוּ
 אֶל־אַהֲל מוֹעֵד וְהִנֵּה כִסֵּהוּ הָעֲנַן וַיֵּרָא כְבוֹד
 יְהוָה: ח וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־פְּנֵי אֱהֱל
 מוֹעֵד: ט רביעי ט וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
 י הֲרֹמוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וְאֲכַלְהָ אַתֶּם
 כְּרִגַע וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם: יא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־
 אַהֲרֹן קַח אֶת־הַמַּחֲתֶה וְתִן־עָלֶיהָ אֵשׁ מֵעַל
 הַמִּזְבֵּחַ וְשִׂים קִטְרֹת וְהוֹלֵךְ מְהֵרָה אֶל־הָעֵדָה
 וְכַפֵּר עֲלֵיהֶם כִּי־יֵצֵא הַקֹּצֵף מִלְּפָנֵי יְהוָה הַחַל
 הַנֶּגֶף כִּסִּי: יב וַיִּקַּח אַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר ו דָּבַר מֹשֶׁה
 וַיֵּרֶץ אֶל־תּוֹךְ הַקְּהָל וְהִנֵּה הַחַל הַנֶּגֶף בָּעַם
 וַיִּתֵּן אֶת־הַקִּטְרֹת וַיַּכְּפֹר עַל־הָעַם: יג וַיַּעֲמֹד
 בֵּין־הַמֵּתִים וּבֵין הַחַיִּים וַתַּעֲצֹר הַמִּגֶּפֶה כִּסִּי:

פידא דמשה לה: ו ואתרעמו כל
 פנשתא דבני ישראל מיומא
 דבתרוהי על משה ועל אהרן
 למימר אתון גרמתון דמית עמא
 דיי: ז והנה באתפנשות פנשתא
 על משה ועל אהרן ואתפניאו
 למשפן זמנא והא חפהי עננא
 ואתגלי יקרא דני: ח ועל משה
 ואהרן לקדם משפן זמנא:
 ט ומליל יי עם משה למימר:
 י אתפרשו מגו פנשתא הדא
 ואשצי יתהון פשעה ונפלו על
 אפיהון: יא ואמר משה לאהרן
 סב ית מחתיאתא והב עלה אשתא
 מעלוי מדבחא ושו קטרת
 בוסמיא ואוביל בפריע לכנשתא
 וכפר עליהון ארי נפק רגזא מן
 קדם יי שרי מותנא: יב ונסיב
 אהרן כמא די מליל משה ורהט
 לגו קהלא והא שרי מותנא
 פעמא ויהב ית קטרת בוסמיא
 וכפר על עמא: יג וקם בין מתיא
 ובין חייא ואתפלי מותנא:

רש"י

והעמידו על פרחו. אמר לו המלאך: הנח לי
 לעשות שליחותי! אמר לו: משה צוני לעכב על
 ידך! אמר לו: אני שלוחו של מקום, ואתה שלוחו
 של משה! אמר לו: אין משה אומר כלום מלבד,
 אלא מפי הגבורה. אם אין אתה מאמין, הרי
 הקדוש־ברוך־הוא ומשה אל פתח אהל מועד, בא
 עמי ושאל. וזהו שנאמר: "וישב אהרן אל־משה"
 (מכילתא). דבר אחר: למה בקטרת? לפי שהיו
 ישראל מליזין ומרגנים אחר הקטרת לומר: סם
 המות הוא, על ידו מתו נדב ואביהוא, על ידו
 נשרפו חמשים ומאתים איש. אמר הקדוש־ברוך־
 הוא: תראו שעוצר מגפה הוא, והחטא הוא

"ויוציאה והנה ידו מצרעת פשלג". ועל פן לקח
 עזיה בצרעת: (יא) וכפר עליהם. רז זה מסר לו
 מלאך המות כשעלה לרקיע, שהקטרת עוצר
 המגפה (ר"ל כשנתן רשות למשחית אז אין מבחין
 בין טוב לרע ועל מה שמוסיף מדיליה יש תקון
 בקטרת, אבל מה שגזר הקדוש־ברוך־הוא בהדיא
 אין חכמה ואין תבונה. וכזה מתורץ מה־שכתב
 אחר כך שלא הניח המלאך את אהרן לעצור
 בקטרת, והלא הוא מסר לו רז זה? אלא שהיה
 גזרת הקדוש־ברוך־הוא, כמו שאמר אני שלוחו
 של מקום ודו"ק) כדאיתא במסכת שבת (שבת פט):
 (יג) ויעמד בין המתים וגו'. אחז את המלאך

וַיְהִי הַיּוֹם הַמֵּתִים בַּמִּזְבֵּחַ אַרְבַּעַת עָשָׂר אֶלֶף
 וּשְׁבַע מֵאוֹת מְלֻבָּד הַמֵּתִים עַל־דְּבַר־קֶרַח:
 וַיֵּשֶׁב אֶהֱרֹן אֶל־מֹשֶׁה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד
 וְהַמִּזְבֵּחַ נִעְצְרָה: פ חמישי טז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־
 מֹשֶׁה לֵאמֹר: יז דְּבַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְקַח
 מֵאֲתָם מִטָּה מִטָּה לְבַיִת אָב מֵאֵת כָּל־
 נְשֵׂי־אֵהֶם לְבַיִת אֲבֹתָם שְׁנַיִם עָשָׂר מִטּוֹת אִישׁ
 אֶת־שְׁמוֹ תִּכְתֹּב עַל־מִטָּהוּ: יח וְאֵת שֵׁם אֶהֱרֹן
 תִּכְתֹּב עַל־מִטָּה לְוִי בִּי מִטָּה אֶחָד לְרֹאשׁ
 בֵּית אֲבוֹתָם רס"ז: יט וְהִנַּחְתָּם בְּאֹהֶל מוֹעֵד
 לְפָנַי הָעֵדוּת אֲשֶׁר אוֹעֵד לָכֶם שָׁמָּה: כ וְהָיָה
 הָאִישׁ אֲשֶׁר אֲבַחֲרֶבּוּ מִטָּהוּ יִפְרָח וְהִשְׁכַּתִּי
 מֵעָלָי אֶת־תְּלֻנּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵם
 מְלִינִם עֲלֵיכֶם רס"ח: כא וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּנוּ אֱלֹוֵי אֶל־כָּל־נְשֵׂי־אֵיהֶם מִטָּה
 לְנָשִׂיא אֶחָד מִטָּה לְנָשִׂיא אֶחָד לְבַיִת אֲבֹתָם
 שְׁנַיִם עָשָׂר מִטּוֹת וּמִטָּה אֶהֱרֹן בְּתוֹךְ
 מִטּוֹתָם רס"ט: כב וַיִּנַּח מֹשֶׁה אֶת־הַמִּטּוֹת לְפָנַי
 יְהוָה בְּאֹהֶל הָעֵדוּת: כג וַיְהִי מִמַּחֲרַת וַיָּבֵא
 מֹשֶׁה אֶל־אֹהֶל הָעֵדוּת וְהִנֵּה פָּרַח מִטָּה:

יד והווי דמיתו במותנא ארבעת
 עשר אלפין ושבע מאה בר
 מדמיתו על פלגתא דקרח:
 טו ותב אהרון למשה לתרע
 משפן זמנא ומותנא אתכלי:
 טז ומליל יז עם משה למימר:
 יז מלל עם בני ישראל וסב
 מנהון חטרא חטרא לבית אבא
 מן כל רברבניהון לבית אבהתהון
 תרי עשר חטרין גבר ית שמה
 תכתוב על חטרה: יח וית שמא
 דאהרן תכתוב על חטרא דלוי
 ארי חטרא חד לריש בית
 אבהתהון: יט ותצנענון במשפן
 זמנא קדם סהדותא די אומן
 מימרי לכון תמן: כ ויהי גברא
 דאתרעי בה חטרה ינעי ואניח מן
 קדמי ית תורעמת בני ישראל די
 אנון מתרעמין עליכון:
 כא ומליל משה עם בני ישראל
 ויהבו לה כל רברבניהון חטרא
 לרבא חד חטרא לרבא חד לבית
 אבהתהון תרי עשר חטרין
 וחטרא דאהרן בגו חטריהון:
 כב ואצנע משה ית חטריא קדם
 יז במשכנא דסהדותא: כג והוה
 כיומא דבתרוהי ועל משה
 למשכנא דסהדותא והא נעא
 חטרא דאהרן לבית לוי ואפק
 לבלבין ואנץ גץ וכפת שגדין:

רש"י

הממית! (יח) פי מטה אחד. אף על פי
 שחלקתים לשתי משפחות - משפחת כהנה לבד
 ולויה לבד, מפל מקום שבט אחד הוא:
 (כ) והשפתי. כמו (בראשית ח) "וישכו המים",
 (אסתר ז): "וחמת המלך שככה": (כא) בתוך
 מטותם. הניחו באמצע, שלא יאמרו: מפני
 שהניחו בצד שכניה פרח: (כג) ויצא פרח.
 כמשמעו: ציץ. הוא חנטת הפרי פשהפרח נופל:
 ויגמל שקדים. פשהפר הפרי, הפר שהן שקדים,
 לשון (בראשית כא): "ויגדל הגלד ויגמל", ולשון זה
 מצוי בפרי האילן, כמו (ישעיה יח): "ובסר גמל
 יהיה נצה". ולמה שקדים? הוא הפרי הממהר

כד ואפק משה ית כל חטריא מן
 קדם יי לות פל בני ישראל
 ואשתמודעו ונסיכו גבר חטרה:
 כה ואמר יי למשה אתב ית
 חטרא דאהרן לקדם סהדותא
 למטרא לאת לעמא סרפנא
 ויסופן תרעמתהון מן קדמי ולא
 ימותון: כו ועבד משה כמא די
 פקיד יי יתה בן עבד: כז ואמרו
 בני ישראל למשה למימר הא
 מננא קטלת חרפא הא מננא
 בלעת ארעא והא מננא דמיתו
 במותנא: כח כל דקרב מקרב
 למשפנא דיי מאית הא אנחנא
 סיפין לממת: א ואמר יי לאהרן
 את ובניך ובית אבוך עמך
 תסלחון על חובי מקדשא ואת
 ובניך עמך תסלחון על חובי
 כהונתכון: ב ואף ית אחיך
 שבטא דלוי שבטא דאבוך קרב
 לותך ויתוספון עלך וישמשוך
 ואת ובניך עמך קדם משפנא

אהרן לבית לוי ויצא פרח ויצין ויגמל
 שקדים כס"י: כד ויצא משה את כל המטות
 מלפני יהוה אל כל בני ישראל ויראו ויקחו
 איש מטהו: פ ששי כה ויאמר יהוה אל משה
 השב את מטה אהרן לפני העדות למשמרת
 לאות לבני מרי ותכל תלונתם מעלי ולא
 ימתו כס"י: כו ויעש משה כאשר צוה יהוה אתו
 בן עשה: פ כז ויאמרו בני ישראל אל משה
 לאמר הן גוענו אבדנו פלנו אבדנו: כח כל
 הקרב | הקרב אל משפן יהוה ימות האם
 תמנו לגוע כס"י: ס יח א ויאמר יהוה אל
 אהרן אתה ובניך ובית אביך אתך תשאו
 את עון המקדש ואתה ובניך אתך תשאו
 את עון כהנתכם כס"י: ב וגם את אחיך מטה
 לוי שבט אביך הקרב אתך וילוו עליך

רש"י

ימות: האם תמנו לגוע. שפא הפקרנו למיתה:
 (א) ויאמר ה' אל אהרן. (ספרי) למשה אמר,
 שיאמר לאהרן, להזהירו על תקנת ישראל שלא
 יכנסו למקדש: אתה ובניך ובית אביך. הם בני
 קהת אבי עמרם: תשאו את עון המקדש. עליכם
 אני מטיל ענש הנזרים שיחטאו בעסקי הדברים
 המקדשים המסורים לכם, הוא האהל והארון
 והשלחן וכלי הקדש - אתם תשבו ותזהירו על כל
 זר הבא לגע: ואתה ובניך. הכהנים: תשאו
 את עון כהנתכם. שאינה מסורה ללוים ותזהירו
 הלוים השוגגים, שלא יגעו אליכם בעבודתכם:
 (ב) וגם את אחיך. בני גרשון ובני מררי וילוו.
 ויתחברו אליכם להזהיר גם את הנזרים מלהתקרב
 אליהם: וישרתוך. בשמירת השערים ולמנות מהם

להפריח מכל הפרות, אף המעורר על הפהנה
 פרענותו ממהרת לבא, כמו שמצינו בעזרה (ד"ה ב
 כו): "והצרעת זרחה במצחו", ותרגומו: "וכפית
 שגדין", כמין אשכול שקדים יחד כפותים זה על
 זה: (כה) למשמרת לאות. לזכרון שפחיתתי
 באהרן לכהן ולא ילוננו עוד על הפהנה: ותכל
 תלונתם. כמו ותכלה תלנתם. תלונתם לשון זה
 שם מפעל יחיד לשון נקבה, כמו תלונתם
 מרמורי"ש בלעז. ויש חלוק בין תלונותם לתלנתם;
 תלנתם - תלונה אחת, תלונותם - שם דבר בלשון
 יחיד, ואפלו הם תלונות הרבה: (כח) כל הקרב
 הקרב וגו'. אין אנו יכולין להיות זהירין בכך,
 פלנו רשאים להפנס לחצר אהל מועד ואחד
 שיקריב עצמו יותר מחבריו ויפנס לתוך אהל מועד

וַיִּשְׁרְתוּךָ וְאֶתְהָ וּבִנְיָךָ אֶתְךָ לִפְנֵי אֱהֹל
הַעֲדָת כס"י: ג וְשָׁמְרוּ מִשְׁמֶרְתְּךָ וּמִשְׁמֶרֶת כָּל-
הָאֱהֹל אַךְ אֶל-כָּלֵי הַקֹּדֶשׁ וְאֶל-הַמִּזְבֵּחַ לֹא
יִקְרְבוּ וְלֹא-יִמְתּוּ גַם-הֵם גַּם-אַתֶּם: ד וְנָלוּ
עָלֶיךָ וְשָׁמְרוּ אֶת-מִשְׁמֶרֶת אֱהֹל מוֹעֵד לְכָל
עֲבֹדַת הָאֱהֹל וְזָר לֹא-יִקְרַב אֲלֵיכֶם כס"י:
ה וְשָׁמְרֶתֶם אֶת מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ וְאֶת מִשְׁמֶרֶת
הַמִּזְבֵּחַ וְלֹא-יִהְיֶה עוֹד קֶצֶף עַל-בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל כס"י: ו וְאֲנִי הִנֵּה לִקְחֹתִי אֶת-אֲחֵיכֶם
הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֶם מִתְּנָה נְתֻנִים
לִיהוֹה לַעֲבֹד אֶת-עֲבֹדַת אֱהֹל מוֹעֵד כס"י:
ז וְאֶתְהָ וּבִנְיָךָ אֶתְךָ תִּשְׁמְרוּ אֶת-כֹּהֲנֵיכֶם
לְכָל-דְּבַר הַמִּזְבֵּחַ וְלַמִּבֵּית לְפָרֶכֶת וְעֲבֹדַתֶם
עֲבֹדַת מִתְּנָה אֶתֶּן אֶת-כֹּהֲנֵיכֶם וְהָזָר הַקָּרֵב
יוֹמָת כס"י: ח וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל-אַהֲרֹן וְאֲנִי הִנֵּה
נֹתְתִי לָךְ אֶת-מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמָתִי לְכָל-קָדְשֵׁי
בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לָךְ נְתַתִּים לְמִשְׁחָה וּלְבִנְיָךָ לְחֶקֶד
עוֹלָם כס"י: ט זֶה יִהְיֶה

דְּסִדְּוֹתָא: ג וַיִּשְׁרוּן מִשְׁרְתְּךָ
וּמִטְרַת כָּל מִשְׁפָּנָא בְּרַם לְמִנֵּי
קוּדְשָׁא וּלְמִדְּבַחָא לֹא יִקְרְבוּן
וְלֹא יִמּוּתוּן אַף אַנּוּן אַף אַתּוּן:
ד וַיִּתּוֹסְפוּן עֲלֶיךָ וַיִּשְׁרוּן יִת
מִטְרַת מִשְׁכַּן זְמָנָא לְכָל פְּלִחָן
מִשְׁפָּנָא וְחִלּוּנֵי לֹא יִקְרַב לְוִתְכוּן:
ה וְתִטְרוּן יִת מִטְרַת קוּדְשָׁא וְיִת
מִטְרַת מִדְּבַחָא וְלֹא יִהְיֶה עוֹד רִגְזָא
עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ו וְאֲנָא הָא
קָרִיבִית יִת אַחִיכוּן לְוָאֵי מִגּוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לְכוּן מִתְּנָא יִהְיִיבִין קָדָם יִי
לְמִפְלַח יִת פְּלִחָן מִשְׁכַּן זְמָנָא:
ז וְאֶתְּ וּבִנְיָךָ עִמָּךָ תִּטְרוּן יִת
כֹּהֲנֵיכֶם לְכָל פְּתָגָם מִדְּבַחָא
וּלְמִגּוּ לְפָרוּכְתָּא וְתִפְלַחוּן פְּלִחָן
מִתְּנָא אִיֵּהב יִת כֹּהֲנֵיכֶם וְחִלּוּנֵי
דִּיקְרַב יִתְקַטֵּל: ח וּמִלִּיל יִי עַם
אַהֲרֹן וְאֲנָא הָא יִהְיִית לָךְ יִת
מִטְרַת אֶפְרָשׁוּתֵי לְכָל קוּדְשָׁא
דְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל לָךְ יִהְיִתְנוּן לְרַבּוּ
וּלְבִנְיָךָ לְקִנְיָם עֲלֵם: ט דִּין יִהְיֶה לָךְ
מִקּוּדְשׁ קוּדְשָׁא מוֹתֵר מִן אֶשְׁתָּא
כָּל קְרִבְנֵיהוֹן לְכָל מִנְחַתְהוֹן וּלְכָל
חֲטוּתְהוֹן וּלְכָל אֲשְׁמְהוֹן דִּי
עוֹלָם כס"י: ט זֶה יִהְיֶה

רש"י

שָׂדָה לְאוֹהֲבוּ וְלֹא כְּתֹב וְלֹא חָתַם וְלֹא הֶעֱלָה
בְּעֶרְפָּאִין. כָּא אֶחָד וְעֶרְעֵר (עֲלִיו) עַל הַשָּׂדָה, אָמַר
לוֹ הַמֶּלֶךְ: כָּל מִי שִׁירְצָה יָבֵא וְיַעֲרֵר לְנִגְדָךְ?
הַרְיִנִי כוֹתֵב וְחוֹתֵם לָךְ וּמַעֲלָה בְּעֶרְפָּאִין. אַף כָּאֵן,
לְפִי שָׂבֵא קֶרַח וְעֶרְעֵר כְּנִגְדֵי אַהֲרֹן עַל הַכֹּהֲנָה, כָּא
הַכְּתוּב וְנָתַן לוֹ (חולין קלג) כ"ד מִתְּנָוֹת כֹּהֲנָה
בְּכַרִּית מֶלֶח עוֹלָם, וְלִכְף נִסְמִכָה פְּרִשָׁה זֹו לְכָאֵן:
מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמָתִי. שְׂאֵתָה צְרִיף לְשִׁמְרָן בְּטָהֲרָה:
לְמִשְׁחָה. לְגִדְלָה (ספרי): (ט) מִן-הָאֵשׁ. לְאַחַר
הַקִּטְרֹת הָאֲשִׁים: פֶּל-קָרְבָּנִם. כְּגוֹן זִבְחֵי שְׁלָמֵי

גִּזְבְּרִין וְאַמְרָפְלִין (זבחים כז): (ד) וְזָר לֹא-יִקְרַב
אֲלֵיכֶם. אֶתְכֶם אֲנִי מִזְהִיר עַל כֶּף: (ה) וְלֹא-יִהְיֶה
עוֹד קֶצֶף. (ספרי) כְּמוֹ שֶׁהִזָּה כְּבָר, שְׁנֵאֲמַר (במדבר
יז): "כִּי-יֵצֵא הַקֶּצֶף" (ו) לָכֶם מִתְּנָה נְתֻנִים. יְכוּל
לְעַבּוּדְתְּכֶם שֶׁל הַדְּיוּט? תִּלְמוּד לומר: "לה", כְּמוֹ
שֶׁמִּפְרָשׁ לְמַעֲלָה, לְשִׁמְרֵי מִשְׁמֶרֶת גִּזְבְּרִין
וְאַמְרָפְלִין: (ז) עֲבֹדַת מִתְּנָה. בְּמִתְּנָה נְתַתִּיהָ לָכֶם:
(ח) וְאֲנִי הִנֵּה נֹתְתִי לָךְ. (ספרי) בְּשִׁמְחָה. לְשׁוֹן
שִׁמְחָה הוּא זֶה, כְּמוֹ (שמות ד): "הִנֵּה הוּא יוֹצֵא
לְקֶרְאֶתְךָ וְרֹאף וְשִׁמַּח בְּלָבוֹ". מִשָּׁל לְמִלָּךְ שְׁנֵתַן

לְכַל־מִנְחָתָם וּלְכַל־חֲטָאתָם וּלְכַל־אֲשָׁמָם
אֲשֶׁר יָשִׁיבוּ לִי קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים לְךָ הוּא
וּלְבִנְיָדְךָ כְּשִׁי׃ י בְּקֹדֶשׁ הַקֹּדָשִׁים תֹּאכְלֶנּוּ כָּל־זָכֹר
יֹאכַל אֹתוֹ קֹדֶשׁ יִהְיֶה־לְךָ כְּשִׁי׃ יא וְזֶה־לְךָ
תְּרוּמַת מִתְּנָם לְכַל־תְּנוּפֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְךָ
נְתַתִּים וּלְבִנְיָדְךָ וּלְבִנְתֶיךָ אֹתְךָ לְחֶק־עוֹלָם
כָּל־טָהוֹר בְּבֵיתְךָ יֹאכַל אֹתוֹ כְּשִׁי׃ יב כָּל חֵלֶב
יִצְהָר וְכָל־חֵלֶב תִּירוֹשׁ וְדָגָן רֵאשִׁיתָם אֲשֶׁר־
יִתְּנוּ לִיהוָה לְךָ נְתַתִּים כְּשִׁי׃ יג בְּבוֹרֵי כָּל־אֲשֶׁר
בְּאֶרְצָם אֲשֶׁר־יִבְיֵאוּ לִיהוָה לְךָ יִהְיֶה כָּל־
טָהוֹר בְּבֵיתְךָ יֹאכְלֶנּוּ׃ יד כָּל־חֶרֶם בְּיִשְׂרָאֵל לְךָ
יִהְיֶה׃ טו כָּל־פֶּטֶר רְחֵם לְכַל־בֶּשֶׂר אֲשֶׁר־
יִקְרִיבוּ לִיהוָה בְּאָדָם וּבְבַהֲמָה יִהְיֶה־לְךָ אֵף ׀
פָּדָה תִּפְדֶּה אֵת בְּכוֹר הָאָדָם וְאֵת בְּכוֹר־
הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תִּפְדֶּה׃ טז וּפְדוּיֹו מִבֶּן־חֹדֶשׁ
תִּפְדֶּה בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף חֲמִשָּׁת שֶׁקֶלִים בְּשֶׁקֶל
הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הוּא׃ יז אֵף בְּכוֹר־עוֹר
אוֹ־בְכוֹר פֶּשֶׁב אוֹ־בְכוֹר עֵז לֹא תִפְדֶּה קֹדֶשׁ
הֵם אֶת־דַּמָּם תִּזְרַק עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־חֵלְבָם
תִּקְטִיר אִשָּׁה לְרִיחַ גִּיחַח לִיהוָה׃ יח וּבִשְׂרָם
יִהְיֶה־לְךָ כַּחֲזֵה הַתְּנוּפָה וּכְשׁוֹק הַיָּמִין לְךָ

רש"י

יְתִיבוֹן קֹדְמֵי קוֹדֶשׁ קוֹדָשִׁין דִּי
לְךָ הוּא וּלְבִנְיָדְךָ׃ י בְּקֹדֶשׁ
קוֹדָשִׁין תִּכְלֶנָּה כָּל דְּכוּרָא יִיכּוֹל
יְתֵה קוֹדֶשׁא יְהִי לְךָ׃ יא וְדִין לְךָ
אֶפְרָשׁוֹת מִתְּנַתְּהוֹן לְכָל אַרְמוֹת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְךָ יִהְיֶתְנּוּן וּלְבִנְיָדְךָ
וּלְבִנְתֶיךָ עִמָּךְ לְקַנָּם עֲלָם כָּל
דְּדִכֵּי בְּבֵיתְךָ יִיכּוֹל יְתֵה׃ יב כָּל
טוֹב מִשָּׁח וְכָל טוֹב חֶמֶר וְעִבּוֹר
רֵאשִׁיתְהוֹן דִּי יִתְּנוּן קֹדֶם יִי לְךָ
יִהְיֶתְנּוּן׃ יג בְּבוֹרֵי כָּל דִּי
בְּאֶרְצֵהוֹן דִּי יִתְּנוּן קֹדֶם יִי דִי לְךָ
יְהִי כָּל דְּדִכֵּי בְּבֵיתְךָ יִיכְלֶנָּה׃
יד כָּל חֶרֶמָא בְּיִשְׂרָאֵל דִּי לְךָ
יְהִי׃ טו כָּל פֶּתַח וּלְדָא לְכָל
בִּשְׂרָא דִי יִקְרִבוּן קֹדֶם יִי בְּאֲנָשָׁא
וּבְבַעֲיָרָא יְהִי לְךָ כֶּרֶם מִפְּרֻק
תְּפְרוּק יֵת בּוֹכְרָא דְאֲנָשָׁא וְיֵת
בּוֹכְרָא דְבַעֲיָרָא מִסַּאבָּא תְּפְרוּק׃
טז וּפְרֻקְנָה מִבְּר יִרְחָא תְּפְרוּק
כְּפֻרְסָנָה כֶּסֶף חֲמִשׁ סְלַעִין כֶּסֶלְעִי
קוֹדֶשׁא עֶשְׂרִין מְעִין הוּא׃
יז כֶּרֶם בּוֹכְרָא דְתוֹרָא אוּ בּוֹכְרָא
דְאִמְרָא אוּ בּוֹכְרָא דְעֵזָא לֹא
תְּפְרוּק קוֹדֶשׁא אֲנוּן יֵת דְמַהוֹן
תְּזְרוּק עַל מִדְבַּחָא וְיֵת תְּרַבִּיהוֹן
תְּסַק קֶרְפֵּן לְאֶתְקַבְּלָא כְּרַעוּא
קֹדֶם יִי יֵחַ וּבִשְׂרָהוֹן יְהִי לְךָ
כְּחִדָּא דְאַרְמוֹתָא וּכְשׁוֹקָא

תְּנוּפֹת. שְׁהָרִי אֵלוּ טְעוּנִין תְּנוּפָה: כָּל־טָהוֹר.
(ספרי) וְלֹא טְמֵאִים. דְּכָר אַחֵר: כָּל־טָהוֹר, לְרִבּוֹת
אֲשֶׁתוֹ: (יב) רֵאשִׁיתָם. הִיא תְּרוּמָה גְּדוּלָּה:
(יח) כַּחֲזֵה הַתְּנוּפָה וּכְשׁוֹק הַיָּמִין. (זכחים נו) שֶׁל
שְׁלָמִים שְׁנֵאֲכָלִים לְכַהֲנִים לְנִשְׁיָהֶם וּלְבִנְיָהֶם

צְבוֹר: מִנְחָתָם חֲטָאתָם וְאֲשָׁמָם. כְּמִשְׁמְעוֹ: אֲשֶׁר
יָשִׁיבוּ לִי. זֶה גִּזְל הַגֵּר: (י) בְּקֹדֶשׁ הַקֹּדָשִׁים
תֹּאכְלֶנּוּ וְגוֹ'. לְמַד עַל קֹדְשֵׁי קֹדָשִׁים, שְׂאִין נֹאכְלִין
אֲלֵא בְּעִזְרָה וּלְזִכְרֵי כְּהֻנָּה: (יא) תְּרוּמַת מִתְּנָם.
הַמּוֹרָם מִן הַתּוֹדָה וּמִהַשְׁלָמִים וְאֵיל גְּזִיר: לְכָל

יְהוָה כִּסְיִי: יט כָּל | תְּרוּמַת הַקִּדְשִׁים אֲשֶׁר
 יְרִימוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל לַיהוָה נְתַתִּי לָךְ וּלְבָנֶיךָ
 וּלְבַנְתֶּיךָ אִתְּךָ לְחֶקֶד עוֹלָם בְּרִית מְלַח עוֹלָם
 הוּא לְפָנַי יְהוָה לָךְ וּלְזֶרְעֶךָ אִתְּךָ כִּסְיִי: כ וַיֹּאמֶר
 יְהוָה אֶל-אַהֲרֹן בְּאַרְצֶם לֹא תִנְחַל וְחֶלֶק
 לֹא-יְהִי לָךְ בְּתוֹכָם אֲנִי חֶלְקֶךָ וְנַחֲלַתְךָ
 בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּסְיִי: ס שְׂבִיעִי כֹא וּלְבָנֶי לִוִּי
 הִנֵּה נְתַתִּי כָּל-מַעֲשֵׂי בְּיִשְׂרָאֵל לְנַחֲלָה חֶלֶף
 עֲבַדְתֶּם אֲשֶׁר-הֵם עֲבָדִים אֶת-עֲבַדְתִּי אֱהִל
 מוֹעֵד: כב וְלֹא-יִקְרְבוּ עוֹד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל-
 אֱהִל מוֹעֵד לְשֵׂאת חַטָּא לְמוֹת: כג וְעַבְדֵי הַלְוִי
 הוּא אֶת-עֲבַדְתִּי אֱהִל מוֹעֵד וְהֵם יִשְׂאוּ עֹנָם
 חֶקֶת עוֹלָם לְדוֹרֹתֵיכֶם וּבְתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא
 יִנְחָלוּ נַחֲלָה כִּסְיִי: כד כִּי אֶת-מַעֲשֵׂי בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל
 אֲשֶׁר יְרִימוּ לַיהוָה תְּרוּמָה נְתַתִּי לַלְוִיִּם
 לְנַחֲלָה עַל-כֵּן אֶמְרָתִי לָהֶם בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 לֹא יִנְחָלוּ נַחֲלָה כִּסְיִי: פ כֹּה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-
 מֹשֶׁה לֵּאמֹר: כו וְאֶל-הַלְוִיִּם תְּדַבֵּר וְאָמַרְתָּ
 אֲלֵהֶם כִּי-תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-

דִּמְיָנָא לָךְ יְהִי: יט כָּל אֲפָרְשׁוֹת
 קוֹדֶשֶׁיךָ דִּי יִפְרֶשׂוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 קָדָם יי יְהִיבִית לָךְ וּלְבָנֶיךָ
 וּלְבַנְתֶּיךָ עִמָּךְ לְקָנִים עַלְמֵם קָנִים
 מְלַח עַלְמֵם הוּא קָדָם יי לָךְ וּלְבָנֶיךָ
 עִמָּךְ: כ וַאֲמַר יי לְאַהֲרֹן
 בְּאַרְעֵהוּן לֹא תַחֲסִין וְחֶלֶק לֹא
 יְהִי לָךְ בִּינְיָהוּן מִתְנֵן דִּי יְהִיבִית
 לָךְ אַנּוּן חֶלְקֶךָ וְאַחֲסַנְתָּךְ בְּגוּ בְנֵי
 יִשְׂרָאֵל: כא וּלְבָנֶי לִוִּי הֵא יְהִיבִית
 כָּל מַעֲשֵׂי בְּיִשְׂרָאֵל לְאַחֲסַנָּא
 חֶלֶף פְּלַחְנָהוּן דִּי אַנּוּן פְּלַחִין ית
 פְּלַחִין מִשְׁפֵּן זְמָנָא: כב וְלֹא
 יִקְרְבוּן עוֹד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפֵּן
 זְמָנָא לְקַבְּלָא חוּבָא לְמִמֶּת:
 כג וַיִּפְלְחוּן לְוִאי אַנּוּן ית פְּלַחִין
 מִשְׁפֵּן זְמָנָא וְאַנּוּן יִקְבְּלוּן
 חוּבִיָּהוּן קָנִים עַלְמֵם לְדְרִיכוּן וּבְגוּ
 בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יַחֲסִינוּן אַחֲסַנָּא:
 כד אַרִי ית מַעֲשֵׂי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 דִּי יִפְרֶשׂוּן קָדָם יי אֲפָרְשׁוֹתָא
 יְהִיבִית לְוִאי לְאַחֲסַנָּא עַל כֵּן
 אֶמְרִית לְהוּן בְּגוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא
 יַחֲסִינוּן אַחֲסַנָּא: כה וּמְלִיל יי עַם
 מֹשֶׁה לְמִימֵר: כו וּלְוִאי תְּמַלִּל
 וְתִימֵר לְהוּן אַרִי תִסְבוּן מִן בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל ית מַעֲשֵׂי בְּנֵי יְהִיבִית
 לְכוּן מִנְהוּן בְּאַחֲסַנְתְּכוּן וּתִפְרֶשׂוּן

אֶהֱרֹן בְּדָבָר הַכָּרִיא וּמִתְקִים וּמְכָרִיא אֶת אַחֲרִים:
 בְּרִית מְלַח. כְּבָרִית הַכְּרוּתָהּ לְמַלַּח, שְׂאִינוּ מְסָרִיחַ
 לְעוֹלָם: (כ) וְחֶלֶק לֹא-יְהִיָּה לָךְ בְּתוֹכָם. (ספרי)
 אֶף בְּכֹהֵן: (כג) וְהֵם. הַלְוִיִּם יִשְׂאוּ עֹנָם שֶׁל
 יִשְׂרָאֵל, שְׁעֲלִיָּהֶם לְהַזְהִיר הַזְּרִים מִגִּשְׁתֵּי אֲלֵיהֶם:
 (כד) אֲשֶׁר יְרִימוּ לַיהוָה תְּרוּמָה. (ספרי) הַכְּתוּב
 קָרָא "תְּרוּמָה" עַד שִׁפְרִישׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר:

וּלְעַבְדֵיהֶם לְשִׁנֵּי יָמִים וְלִלְיָה אֶחָד, אֶף הַכָּכוֹר נֶאֱכַל
 לְשִׁנֵּי יָמִים וְלִלְיָה אֶחָד: לָךְ יְהִיָּה. (ספרי) בָּא רַבִּי
 עֲקִיבָא וְלָמַד: הוֹסִיף לָךְ הַכְּתוּב "הַזְוִיָּה" אַחֲרָתָא,
 שְׁלֹא תֹאמַר: כְּחֻזָּה וְשׁוֹק שֶׁל תּוֹדָה, שְׂאִינוּ נֶאֱכַל
 אֶלָּא יוֹם וְלִלְיָה: (יט) כָּל תְּרוּמַת הַקִּדְשִׁים.
 מִחֲבַתָּהּ שֶׁל פְּרִשָּׁה זֹו כְּלָלָה בְּתַחֲלָה וְכְלָלָה בְּסוּף
 וּפְרִט בְּאַמְצָע: בְּרִית מְלַח עוֹלָם. כְּרַת בְּרִית עַם

רש"י

יְהוָה מַעֲשֵׂר מִן־הַמַּעֲשֵׂר: כו וְנִחַשְׁב לָכֶם
 תְּרוּמַתְכֶם בְּדָגָן מִן־הַגֶּרֶן וּבְמִלְאָה מִן־
 הַיָּקֵב כס"י: כח כֵּן תְּרִימוּ גַם־אֶתֶם תְּרוּמַת
 יְהוָה מִכֹּל מַעֲשֵׂרְתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֶת
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּנְתַתֶּם מִמֶּנּוּ אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה
 לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן כס"י: כט מִכֹּל מִתְּנִיתֶיכֶם תְּרִימוּ
 אֶת כָּל־תְּרוּמַת יְהוָה מִכָּל־חֶלְבּוֹ אֶת־מִקְדָּשׁוֹ
 מִמֶּנּוּ כס"י: ל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם בְּהַרְימְכֶם אֶת־
 חֶלְבּוֹ מִמֶּנּוּ וְנִחַשְׁב לְלוֹיִם כְּתְבוּאֵת גֶּרֶן
 וּכְתְבוּאֵת יָקֵב כס"י: לא וְאֶכְלַתֶּם אֹתוֹ בְּכָל־
 מְקוֹם אֲתֶם וּבֵיתְכֶם כִּי־שָׂכַר הוּא לָכֶם חֶלֶף
 עֲבַדְתֶּם בְּאֶהֱל מוֹעֵד כס"י: לב וְלֹא־תִשְׂאוּ
 עָלֵיו חֲטָא בְּהַרְימְכֶם אֶת־חֶלְבּוֹ מִמֶּנּוּ וְאֶת־
 קִדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא תַחֲלִלוּ וְלֹא

מִנֶּה אֶפְרָשׁוּתָא קָדָם יי מַעֲשָׂרָא
 מִן מַעֲשָׂרָא: כו וְתַחֲשַׁב לְכוּן
 אֶפְרָשׁוּתְכוּן כְּעַבְרָא מִן אֲדָרָא
 וּכְמִלְאָתָא מִן מַעֲצָרְתָא: כח כֵּן
 תְּפָרְשׁוּן אַף אֶתוּן אֶפְרָשׁוּתָא
 קָדָם יי מִכֹּל מַעֲשֵׂרְתֵיכוּן דִּי
 תִּסְבּוּן מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתַתְּנוּן מִנֶּה
 ית אֶפְרָשׁוּתָא קָדָם יי לְאַהֲרֹן
 כְּהֵנָּא: כט מִכֹּל מִתְּנִיתְכוּן
 תְּפָרְשׁוּן ית כָּל אֶפְרָשׁוּתָא דִּי
 מִכָּל שׁוּפְרָה ית מִקְדָּשָׁה מִנֶּה:
 ל וְתִימַר לְהוּן בְּאֶפְרָשׁוּתְכוּן ית
 שׁוּפְרָה מִנֶּה וְיַחֲשַׁב לְלוֹאֵי
 כְּעַלְלַת אֲדָרָא וְכַעֲלַלַת מַעֲצָרְתָא:
 לא וְתִיכְלוּן יתָהּ בְּכָל אֶתְר אֶתוּן
 וְאַנְשׁ כְּתִיכוּן אַרִי אַגְרָא הוּא
 לְכוּן חֶלֶף פְּלַחְנְכוּן בְּמִשְׁפַּן
 זְמָנָא: לב וְלֹא תִקְבְּלוּן עֲלוּהִי
 חוּבָא בְּאֶפְרָשׁוּתְכוּן ית שׁוּפְרָה
 מִנֶּה וְיַת קוֹדֶשְׁיָא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
 לֹא תַחֲלוּן וְלֹא תַמּוּתוּן: פ פ פ

תְּמוּתוֹ כס"י: פפפ צ"ה פסוקים, דניאל סימן

רע"י

שִׁיטל כֵּהֵן תְּרוּמָה גְדוּלָה מִן הַכָּרִי, צָרִיף לְהַפְרִישׁ
 הַלְוִי מִן הַמַּעֲשֵׂר תַחֲלָה אַחַד מִחֲמִשִּׁים לְתְרוּמָה
 גְדוּלָה וְיַחֲזֹר וְיַפְרִישׁ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר: (ל) בְּהַרְימְכֶם
 אֶת־חֶלְבּוֹ מִמֶּנּוּ. לְאַחַר שְׁתְּרִימוּ תְרוּמַת מַעֲשֵׂר
 מִמֶּנּוּ: וְנִחַשְׁב. הַמּוֹתֵר לְלוֹיִם חֲלִין גְּמוּרִין: כְּתָבָא
 גֶּרֶן. לְיִשְׂרָאֵל, שְׁלֹא תֹאמְרוּ: הוּאִיל וְקִרְאוּ הַכְּתוּב
 "תְּרוּמָה", שְׁנֹאמְרוּ: "כִּי אֶת־מַעֲשֵׂר בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
 יִרִימוּ לָהּ תְּרוּמָה". יְכוּל יְהֵא כְּלוּ אֶסוּר? תְּלַמּוּד
 לוֹמַר "וְנִחַשְׁב לְלוֹיִם כְּתְבוּאֵת גֶּרֶן". מַה שֶּׁל יִשְׂרָאֵל
 חֲלִין, אַף שֶׁל לְוֵי חֲלִין: (לא) בְּכָל־מְקוֹם. אֶפְלוּ
 בְּבֵית הַקְּבֻרוֹת: (לב) וְלֹא־תִשְׂאוּ עָלֵיו חֲטָא וְגו'.
 (יְכַמוּת פֵּט) הָא אִם לֹא תְרִימוּ, תִּשְׂאוּ חֲטָא: וְלֹא
 תַמּוּתוּ. (בְּכוּרוֹת נו) הָא אִם תַּחֲלִלוּ, תַמּוּתוּ:

(כז) וְנִחַשְׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם בְּדָגָן מִן־הַגֶּרֶן.
 תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר שְׁלָכֶם אֶסוּרָה לְזָרִים וְלִטְמֵאִין,
 וְחִיבִין עָלֶיהָ מִיתָה וְחֲמֵשׁ כְּתְרוּמָה גְדוּלָה שְׁנֹקְרָאֵת
 "רֵאשִׁית דָּגָן" מִן הַגֶּרֶן: וּכְמִלְאָה מִן־הַיָּקֵב.
 כְּתְרוּמַת תִּירוּשׁ וְיִצְהָר הַנְּשֻׁלַת מִן הַיָּקֵבִים: מְלֵאָה.
 לְשׁוֹן בְּשׁוּל תְּבוּאָה שְׁנַתְּמֵלֵאֵת: יָקֵב. הוּא הַבּוּר
 שֶׁלְפָנֵי הַגַּת, שֶׁהֵינן יוֹרֵד לְתוֹכוֹ. וְכָל לְשׁוֹן יָקֵב
 תְּפִירַת קַרְקַע הוּא, וְכֵן (זכּוּרִיה יד): "יָקֵבִי הַמֶּלֶךְ הוּא
 יָם" - אוֹקְיָנוֹס תְּפִירָה שְׁחָפַר מִלְכוּ שֶׁל עוֹלָם:
 (כח) כֵּן תְּרִימוּ גַם־אֶתֶם. כְּמוֹ שִׁישְׂרָאֵל מְרִימִים
 מִגֶּרֶן וּמִיָּקֵבִיהֶם, תְּרִימוּ גַם אֶתֶם מִמַּעֲשֵׂר שְׁלָכֶם,
 כִּי הוּא נִחְלַתְכֶם: (כט) מִכֹּל מִתְּנִיתֶיכֶם תְּרִימוּ אֶת
 כָּל־תְּרוּמַת ה'. כְּתְרוּמָה גְדוּלָה הַכְּתוּב מְדַבֵּר, שְׁאִם
 הַקְּדִים לְוֵי אֶת הַכֹּהֵן בְּכָרִי וְקָבַל מַעֲשֵׂרוֹתָיו קָדָם

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בני ישראל:

עֲזַחֲיִים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְרָכֵי־נֶעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךָ יָמִים בְּיַמֶּינָהּ, בְּשִׂמְלֶהּ עֶשֶׂר וְכָבוֹד. יְהוֹה חָפֵץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיקִים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

קריאה למפטיר לשבת ור"ח

מִפְטִיר ט וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי־כַבָּשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֶלֶת מְנַחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וְנִסְכּוֹ: יַעֲלֶת שַׁבָּת בְּשַׁבְּתוֹ עַל־עֹלֶת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ: פ יֵאָדָּר אֲשֵׁי חֲדָשֵׁיכֶם תִּקְרִיבוּ עֲלֶיהָ לַיהוָה פְּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם וְאֵיל אֶחָד כַּבָּשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁבַע תְּמִימִם: יב וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים סֶלֶת מְנַחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לֶפָר הָאֶחָד וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֶלֶת מְנַחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְאֵיל הָאֶחָד: יג וְעֶשְׂרֹן עֶשְׂרֹן סֶלֶת מְנַחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְכַבֵּשׁ הָאֶחָד עֲלֶיהָ רֵיחַ נִיחַח אֲשֶׁה לַיהוָה: יד וְנִסְפִּיהֶם חֲצִי הֵהִין יְהִיֶּה לֶפָר וּשְׁלִישַׁת הֵהִין לְאֵיל וּרְבִיעֵת הֵהִין לְכַבֵּשׁ יִין זֹאת עֹלֶת חֹדֶשׁ בְּחֹדֶשׁוֹ לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה: טו וּשְׁעִיר עֲזִים אֶחָד לְחַטָּאת לַיהוָה עַל־עֹלֶת הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ: ס

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בני ישראל:

עֲזַחֲיִים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְרָכֵי־נֶעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךָ יָמִים בְּיַמֶּינָהּ, בְּשִׂמְלֶהּ עֶשֶׂר וְכָבוֹד. יְהוֹה חָפֵץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיקִים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרות כמו הפרשה שבספר תורה.

הפטרה לשמו"ת בשמואל א פרק יא

יא יד וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם לָכוּ וְגַלְגָּל הַגְּלָגָל וּנְחַדֵּשׁ שֵׁם הַמְּלוּכָה: טו וַיֵּלְכוּ כָל־הָעָם הַגְּלָגָל וַיִּמְלְכוּ שֵׁם אֶת־שָׁאוּל לִפְנֵי יְהוָה בְּגַלְגָּל וַיִּזְבְּחוּ־שָׁם זִבְחִים שְׁלָמִים לִפְנֵי יְהוָה וַיִּשְׂמַח שֵׁם שָׁאוּל וְכָל־אֲנָשָׁיו יִשְׂרָאֵל עַד־מָאוֹד:

יב א וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל הִנֵּה שָׁמַעְתִּי בְּקִלְכֶם לְכָל אֲשֶׁר־אָמַרְתֶּם לִי וְאִמְלִיךְ עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ: ב וְעַתָּה הִנֵּה הַמֶּלֶךְ | מִתְהַלֵּךְ לִפְנֵיכֶם וְאֲנִי זָקֵנְתִי וְשִׁבְתִּי וּבְנֵי הַנֶּגֶם אֵתְכֶם וְאֲנִי הִתְהַלַּכְתִּי לִפְנֵיכֶם מִנְעָרֵי עַד־הַיּוֹם הַזֶּה: ג הֲנִנִי עֵנּוּ כִי נִגַּד יְהוָה וְנִגַּד מְשִׁיחוֹ אֶת־שׂוֹר | מִי לְקַחְתִּי וְחָמֹר מִי לְקַחְתִּי וְאֶת־מִי עֲשִׂיתִי אֶת־מִי רְצוֹתִי וּמִי־מִי לְקַחְתִּי כִּפֹּר וְאֲעֲלִים עֵינֵי בּוֹ וְאָשִׁיב לָכֶם: ד וַיֹּאמְרוּ לֹא עֲשַׂקְתָּנוּ וְלֹא רְצוֹתָנוּ וְלֹא־לְקַחְתָּ מִי־אִישׁ מְאוּמָה: ה וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם עַד יְהוָה בְּכֶם וְעַד מְשִׁיחוֹ הַיּוֹם הַזֶּה כִּי לֹא מִצְּאֵתֶם בְּיַדִּי מְאוּמָה וַיֹּאמֶר עַד: ו וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת־מִשְׁחָה וְאֶת־אֶהֱרֹן וְאֲשֶׁר הֵעֲלָה אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: ז וְעַתָּה הִתִּיצְבוּ וְאֲשַׁפְטָה אֶתְכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֵת כָּל־צַדִּיקוֹת יְהוָה אֲשֶׁר־עָשָׂה אֶתְכֶם וְאֶת־אֲבוֹתֵיכֶם: ח כַּאֲשֶׁר־בָּא יַעֲקֹב מִצְרַיִם וַיִּזְעַקוּ אֲבוֹתֵיכֶם אֶל־יְהוָה וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אֶהֱרֹן וַיּוֹצִיאוּ אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם מִמִּצְרַיִם וַיִּשְׁכַּחֲמוּ בְּמִקְוֵם הַיָּם: ט וַיִּשְׁפְּחוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וַיִּמְכְּרוּ אֶתְּם בְּיַד סִיסְרָא שֶׁר־צָבָא חֲצֹר וּבְיַד־פְּלִשְׁתִּים וּבְיַד מֶלֶךְ מוֹאָב וַיִּלַּחְמוּ בָּם: י וַיִּזְעַקוּ אֶל־יְהוָה וַיֹּאמְרוּ חֲטָאנוּ כִּי עֲזַבְנוּ אֶת־יְהוָה וְנַעֲבַד אֶת־הַבְּעֻלִים וְאֶת־הָעִשְׂתָּרוֹת וְעַתָּה הִצִּילָנוּ מִיַּד אֹיְבֵינוּ וְנַעֲבֹדְךָ: יא וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־יִרְבֵּעֵל וְאֶת־בְּרֹן וְאֶת־יִפְתָּח וְאֶת־שְׁמוּאֵל וַיִּצַּל אֶתְכֶם מִיַּד אֹיְבֵיכֶם מִסְּבִיב וַתִּשְׁכְּבוּ בַטָּח: יב וַתִּרְאוּ כִּי נָחַשׁ מֶלֶךְ בְּנֵי־עַמּוֹן בָּא עֲלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ לִי לֹא כִּי־מֶלֶךְ יִמְלֹךְ עָלֵינוּ וַיְהוֶה אֱלֹהֵיכֶם מִלְּפָנֶיךָ: יג וְעַתָּה הִנֵּה הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּחַרְתֶּם אֲשֶׁר שְׁאַלְתֶּם וְהִנֵּה נָתַן יְהוָה עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ: יד אִם־תִּירָאוּ אֶת־יְהוָה וְעַבַּדְתֶּם אֹתוֹ וְשָׁמַעְתֶּם בְּקוֹלוֹ וְלֹא תִמְרוּ אֶת־פִּי יְהוָה וְהִיתֶם גַּם־אִתָּם וְגַם־הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר מֶלֶךְ עֲלֵיכֶם אַחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: טו וְאִם־לֹא תִשְׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה וּמְרִיתֶם אֶת־פִּי יְהוָה וְהִיתָה יַד־יְהוָה בְּכֶם וּבְאֲבוֹתֵיכֶם: טז גַּם־עַתָּה הִתִּיצְבוּ וּרְאוּ אֶת־הַדָּבָר הַגָּדוֹל הַזֶּה אֲשֶׁר יְהוָה עָשָׂה לְעֵינֵיכֶם: יז הֲלוֹא קִצְר־חַטִּים הַיּוֹם אֶקְרָא אֶל־יְהוָה וַיִּתֵּן קִלּוֹת וּמָטָר וְדָעוּ וּרְאוּ כִּי־רַעַתְכֶם רַבָּה אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם בְּעֵינֵי יְהוָה לְשָׁאוּל לָכֶם מֶלֶךְ: יח וַיִּקְרָא שְׁמוּאֵל אֶל־יְהוָה וַיִּתֵּן יְהוָה קִלְת וּמָטָר בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּירָא כָל־הָעָם מְאוֹד אֶת־יְהוָה וְאֶת־שְׁמוּאֵל: יט וַיֹּאמְרוּ כָל־הָעָם אֶל־שְׁמוּאֵל הֲתִפְּלֵל בְּעַד־עַבְדֶּיךָ אֶל־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאֵל־נְמוֹת כִּי־יִסְפְּנוּ עַל־כָּל־חַטֹּאתֵינוּ רָעָה לְשָׁאֵל לָנוּ מֶלֶךְ: כ וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם אֶל־תִּירָאוּ אִתָּם עֲשִׂיתֶם אֵת כָּל־הַרְעָה הַזֹּאת אֲדָּ אֶל־תִּסְוְרוּ מֵאַחֲרַי יְהוָה וְעַבַּדְתֶּם אֶת־יְהוָה בְּכָל־לִבְבְּכֶם: כא וְלֹא תִסְוְרוּ כִּי | אַחֲרַי הִתְהוּ אֲשֶׁר לֹא־יִוְעִילוּ וְלֹא יִצְלוּ כִּי־תְהוּ הַמָּה: כב כִּי לֹא־יִפְּשׂ יְהוָה אֶת־עַמּוֹ בַעֲבוּר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל כִּי הוֹאִיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֶתְכֶם לוֹ לְעַם:

הפטרה לשנים מקרא ואחד תרגום שמואל א פרק כ

כ יח ויאמרו לו יהונתן מחר החדש ונפקדת כי יפקד מושבד: יט ושלשת תרד מאד ובאת אל המקום אשר נסתרת שם ביום המעשה וישבת אצל האבן האזל: כ ואני שלשת החצים צדה אורה לשלחלי למטרה: כא והנה אשלח את הנער לך מצא את החצים אם אמר לנער הנה החצים | ממך והנה קחנו | ובאה פירשולם לך ואין דבר חיייהוה: כב ואם כה אמר לעלם הנה החצים ממך והלאה לך כי שלחך יהוה: כג והדבר אשר דברנו אני ואתה הנה יהוה ביני ובינך עד עולם: כד ויסתר דוד בשדה ויהי החדש וישב המלך אל הלחם לאכול: כה וישב המלך על מושבו בפעם | בפעם אל מושב הקיר ויקם יהונתן וישב אבנר מצד שאול ויפקד מקום דוד: כו ולא דבר שאול מאומה ביום ההוא כי אמר מקרה הוא בלתי טהור הוא פירלא טהור: כז ויהי ממחרת החדש השני ויפקד מקום דוד ויאמר שאול אל יהונתן בנו מדוע לא בא בן ישי גם תמול גם היום אל הלחם: כח ויען יהונתן את שאול נשאל נשאל דוד מעמדי עד בית לחם: כט ויאמר שלחני נא כי זבח משפחה לנו בעיר והוא צוה לי אחי ועתה אם מצאתי חן בעיניך אמלטה נא ואראה את אחי על כן לא בא אל שלחן המלך: לו ויחראף שאול ביהונתן ויאמר לו בן נענת המרדות הלוא ידעתי פירבחר אתה לבן ישי לבשתך ולבשת ערות אמך: לא כי כל הימים אשר בן ישי חי על האדמה לא תפון אתה ומלכותך ועתה שלח וקח אתו אלי כי בן מות הוא: לב ויען יהונתן את שאול אביו ויאמר אליו למה יומת מה עשה: לג ויטל שאול את החנית עליו להכתו וידע יהונתן פירכלה היא מעם אביו להמית את דוד: לד ויקם יהונתן מעם השלחן בחריאף ולא אכל ביום החדש השני לחם כי נעצב אל דוד כי הכלמו אביו: לה ויהי בבקר ויצא יהונתן השדה למועד דוד ונער קטן עמו: לו ויאמר לנערו רץ מצא נא את החצים אשר אנכי מורה הנער רץ והוא יורה החצי להעברו: לו ובא הנער עד מקום החצי אשר ירה יהונתן ויקרא יהונתן אחרי הנער ויאמר הלוא החצי ממך והלאה: לח ויקרא יהונתן אחרי הנער מהרה חושה אל תעמד וילקט נער יהונתן את כתיב החצי קרי החצים ויבא אל אדניו: לט והנער לא ידע מאומה אף יהונתן ודוד ידעו את הדבר: מ ויתן יהונתן את פליו אל הנער אשר לו ויאמר לו לך הביא העיר: מא הנער בא ודוד קם מאצל הנגב ויפל לאפיו ארצה וישתחו שלש פעמים וישקו | איש את רעהו ויכפו איש את רעהו עד דוד הגדיל: מב ויאמר יהונתן לדוד לך לשלום אשר נשבענו שנינו אנהנו בשם יהוה לאמר יהוה יהיה | ביני ובינך ובין זרעי ובין זרעך עד עולם:

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנַבִּיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם
הַנְּאֻמִּים בְּאַמַּת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשָּׁה עַבְדּוֹ וּבַיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבְנַבִּיאֵי הָאֱמֶת וְצַדִּיק:

הפטרה לשמו"ת ולקריאה בציבור בישיעהו פרק 10

10 א כה אמר יהוה השמים כסאי והארץ הדם רגלי איזה בית אשר תבנו לי ואיזה מקום מנוחתי: ב ואת כל אלה ידי עשתה ויהיו כל אלה נאם יהוה ואלוה אביט אל עני ונבה רוח וחרד על דברי: ג שוחט השור מבה איש זבח השם ערף פלב מעלה מנחה דם חזיר מזכיר לבנה מברך און גם המה בחרו בדרכיהם ובשקוציהם נפשם חפצה: ד גם אני אבחר בתעלליהם ומגורתם אביא להם יען קראתי ואין עונה דברתי ולא שמעו ויעשו הרע בעיני ובאשר לא חפצתי בחרו: ה שמעו דבר יהוה החרדים אל דברו אמרו אחיכם שנאיכם מגדיכם למען שמי יכבד יהוה ונראה בשמחתכם והם יבשו: ו קול שאון מעיר קול מהיכל קול יהוה משלם גמול לאיביו: ז בטרם תחיל ילדה בטרם יבוא חבל לה והמליטה זכר: ח מי שמע כזאת מי ראה כאלה היוחל ארץ ביום אחד אם יולד גוי פעם אחת כירחלה גם ילדה ציון את בנייה: ט האני אשביר ולא אוליד יאמר יהוה אם אני המוליד ועצרתי אמר אלהיך: י שמחו את ירושלם וגילו בה כל אהביה שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה: יא למען תינקו ושבעתם משד תנחמיה למען תמצו והתענגתם מזיו כבודיה: יב כירכה: יג אמר יהוה הנני נטה אליה פנהר שלום וכנחל שומף כבוד גוים וינקתם על צד תנשאו ועל ברכים תשעשעו: יד כאיש אשר אמו תנחמנו בן אנכי אנחמכם ובירושלם תנחמו: יו וראיתם ושש לבכם ועצמותיכם פדשא תפרחנה ונודעה יד יהוה את עבדיו וזעם את איביו: יז כירנה יהוה באש יבוא וכסופה מרפבתיו להשיב בחמה אפו ונערתו בלהבי אש: יח כי באש יהוה נשפט ובחרבו את כל בשר ורבו חללי יהוה: יט המתקדשים והמטהרים אל הננות אחר אחת בתוך אכלי בשר החזיר והשקץ והעכבר יחדו יספו נאם יהוה: יי ואנכי מעשיהם ומחשבתיהם באה לקבץ את כל הגוים והלשנות ובאו וראו את כבודי: ייא ושמתי בהם אות ושלחתי מהם: ייב פליטים אל הגוים תרשיש פול ולוד משכי קשת תבל ויון האיים הרחקים אשר לא שמעו את שמעי ולא ראו את כבודי והגידו את כבודי בגוים: ייג והביאו את כל אחיכם: ייד מכל הגוים: ייז מנחה: ייח ליהוה בפסוים וברכב ובצפים ובפרדים

ובברכות על הר קדשי ירושלם אמר יהוה פֶּאֶשֶׁר יִבְיֹאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה בְּכָל־יְמֵי הַחַדְשִׁים וְהָאֲרִיץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּדִים לִפְנֵי נְאֻם־יְהוָה כִּן יַעֲמֹד זְרַעְכֶם וְשִׂמְכֶם: כִּן וְהָיָה מִדֵּי־חֹדֶשׁ בְּחֲדָשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבַּת בְּשַׁבְּתוֹ יָבֹוא כָּל־בֶּשֶׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אֲמֹר יְהוָה: כִּן וַיֵּצְאוּ וּרְאוּ בְּפָנָיו הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים בִּי כִי תוֹלְעֵתֶם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכָּפֶה וְהָיוּ דְרָאוֹן לְכָל־בֶּשֶׂר:

כִּן וְהָיָה מִדֵּי־חֹדֶשׁ בְּחֲדָשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבַּת בְּשַׁבְּתוֹ יָבֹוא כָּל־בֶּשֶׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אֲמֹר יְהוָה: יֵשׁ לְהוֹסִיף פְּסוּקִים אֵלּוּ בַקְרִיאָה בְּצִיבּוֹר בַּלְבָּד

כִּי וַיֹּאמְרוּ־לוֹ יְהוֹנָתָן מֶחָר חֹדֶשׁ וְנִפְקְדָתָ כִּי יִפְקֹד מוֹשֶׁבֶךָ: מִכִּי וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדוֹד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה יְהִי־הִיא וּבֵינֵינוּ וּבֵינֶךָ וּבֵין זְרַעֵינוּ וּבֵין זְרַעֲךָ עַד־עוֹלָם:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוֹר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצַדִּיק: נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנִאֲמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׂמַּח בְּמַהֲרָה בְּיַמֵּינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׂמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ:

שְׂמַחְנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלֵיהֶו הַנְּבִיא עֲבָדֶךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בְּמַהֲרָה יָבֹוא וַיַּגֵּל לְבָנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּבֵה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבַּת הַזֶּה, שְׁנַתַּת לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְקַדְשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֲרָתָה. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבַּת:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יְהי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׁתוּלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעִידֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לְמַחֲזוֹ הַפְּצֵנוּ לְחַיִּים וְלְשִׂמְחָה וְלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּף כָּל־אֹיֵב וְאֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בְּדֶרֶךְ וּמִכָּל־פְּוֹרְעָנוֹת הַמְּתַרְגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל־מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתַתְּנֵנוּ לֶחֶן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל־רוֹאֵינוּ, וְתִגְמְלֵנוּ חֲסֵדִים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּת כָּל־פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

בחסות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו שרה (אולגה) בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית, שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

FAX: (972) 3 9606108

ת.ד. 373 כפר חב"ד 72915 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 72915 Israel

E-mail: OrHachasidus@DvarMalchus.Org * USA@DvarMalchus.Org

Internet: www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס

Dvar Malchus
Issue # 00064
10/06/2007